

Rok Gašperšič

O LOVIŠČIH, LOVU IN LOVCIH POD JELOVICO

Lovska družina Kropa

O LOVIŠČIH, LOVU IN LOVCIH POD JELOVICO

Avtor: Rok Gašperšič

2011

Založnik: Lovska družina Kropa

Uredila: Kaja Beton in Rok Gašperšič

Recenzija: Romana Erhatic Širnik in Saša Florjančič

Prevod v nemščino: Tomaž Ogris

Lektoriranje: Alenka Božič, Irena Resman, Miran Hladnik

Tehnično uredila, oblikovala in pripravila za tisk: Barbara Bogataj Kokalj

Fotografije: Rok Gašperšič, arhivi avtorja in drugi zasebni arhivi

Ilustracije na strani 113, 170–171: Igor Pičulin

Tiskarna: Tiskarna knjigoveznica Radovljica d. o. o.

Število izvodov: 300

Izdajo knjige je finančno podprla Občina Radovljica.

Ponatis ali razmnoževanje slikovnega materiala brez pisnega soglasja avtorja ni dovoljen.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

639.1(497.4Kropa)

GAŠPERŠIČ, Rok, 1941-

O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico / Rok Gašperšič ;
[prevod v nemščino Tomaž Ogris ; fotografije Rok Gašperšič, arhivi
avtorjev in drugi zasebni arhivi]. - Kropa : Lovska družina, 2011

ISBN 978-961-269-557-6

258755328

Rok Gašperšič

O LOVIŠČIH,
LOVU IN LOVCIH
POD JELOVICO

VSEBINA

Preteklost nam pomaga razumeti prihodnost.....	7
Knjiga pogledov v življenje lovcev iz krajev pod Jelovico	8
O LOVIŠČIH, LOVU IN LOVCIH POD JELOVICO, Rok Gašperšič	10
Uvodnik.....	12
Einleitung.....	13
Lov v zgodovini	16
Lov v Lipniški dolini do druge svetovne vojne	21
Lovstvo po letu 1945.....	33
Ustanovitev Lovskega združenja Srednja Dobrava in preimenovanje v Lovsko družino Kropa.....	34
Organiziranost in člani Lovske družine Kropa	37
Delo in naloge Lovske družine Kropa v preteklih desetletjih	44
Lovske kočje in lovski dom.....	50
Jubileji in praznovanja.....	54
Lovišče LD Kropa in divjad	56
Priloge	73
LOVCI IZPOD JELOVICE	100
SLIKOVNA PRILOGA O LOVIŠČIH LOVU IN LOVCIH POD JELOVICO..	114
Podobe preteklega časa	116
Podobe iz narave v lovišču med reko Savo in jelovškimi gozdovi.....	129
Podobe naših lovcev pri delu in lovu.....	148
Podobe spoštovanja in spominov	165
LOVCI IZPOD JELOVICE SO PISALI	171
Dnevnik Adolfa pl. Kappusa, Rok Gašperšič.....	172
Na krivi driči (Lovec 1920), Fran Rojina.....	174
Šojarji, (Lovski spomini 1928), Vladimir Kapus.....	179

Na vseh svetnikov (Lovski spomini 1928), <i>Vladimir Kapus</i>	181
Ob koncu leta 1933 (Lovec 1933), <i>Vladimir Kapus</i>	183
Na Stogovo (Lovec 1939), <i>Anton Kapus</i>	188
Jelovški spomini (Lovec 1953), <i>Anton Kapus</i>	192
Teta Roglja o zgodovini svojega rodu (Črni svatje 1944), <i>Stanko Lapuh</i>	204
Lovec v januarju in februarju (Lovec 1955), <i>Lenart Zupan</i>	209
Puška lovčev najdražji pribor (Delo 1960, <i>Lenart Zupan</i>	212
O gamsih v Kroparski gori (Delo 1961), <i>Lenart Zupan</i>	215
Problemi in perspektive lovstva (Lovec 1974), <i>Lenart Zupan</i>	218
Za divjimi svinjami (Po mojih lovskih stezah, 1972), <i>Mirko Šušteršič</i>	220
Spomini na jelene (Po mojih lovskih stezah, 1972), <i>Mirko Šušteršič</i>	225
Na gamse (Po mojih lovskih stezah, 1972), <i>Mirko Šušteršič</i>	227
Moji jerebi (Po mojih lovskih stezah, 1972), <i>Mirko Šušteršič</i>	230
Med vstajenjem sonca (Lovec 2006), <i>Nikolaj Lapuh</i>	233
Jagri (1975), <i>Branko Gartner</i>	237
Mladoporočenec (1975), <i>Branko Gartner</i>	239
Mešoga (1975), <i>Branko Gartner</i>	240
Zdravku za 80 let iz zakladnice spominov (2009), <i>Anton Potočnik</i>	241
Spomini pokojnega lovca (2010), <i>Rok Gašperšič</i>	244
Moji lovski tovariši (2011), <i>Kazimir Kotnik</i>	248
Lovci (Kroparske zgodbe 1973), <i>Joža Bertoncej</i> .*	253
(* op.: Joža Bertoncej, mojster umetnega kovaštva iz Kroepe ni bil lovec)	
Viri in literatura.....	256

Preteklost nam pomaga razumeti prihodnost

Lovske družine in njihove zveze že vrsto let ob svojih jubilejih ali drugih priložnostih izdajajo zbornike in druge publikacije. Danes skorajda ni več lovske organizacije, ki ne bi imela svojega zbornika. V njih lovci iz različnih predelov Slovenije odstirajo razmere v lokalnih okoljih, ter tako postopoma dopolnjujejo sliko o naravi, divjadi, lovcih in lovski organizaciji skozi čas. Prav zato so informacije v zbornikih lahko tudi neprecenljiv vir za nadaljnje raziskave.

Ob jubileju 100-letnice slovenske lovske organizacije in 60-letnici Lovske družine Kropa se je bogati zbirki zbornikov priključilo tudi delo Roka Gašperšiča *O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico*. Gre za celovit prikaz razmer v lovski dejavnosti na tem koncu Gorenjske v preteklih dveh stoletjih. Avtor bralce uvodoma seznani s glavnimi smernicami razvoja lovstva v preteklosti na Kranjskem in širše, dogajanje v domačem okolju pa nato uvrsti v ta kontekst. Tako bralec, ki mu je knjiga v prvi vrsti namenjena, lažje razume dogajanje v lokalnem okolju. Pričujoča monografija spremlja lovstvo skozi različne družbene sisteme. Tako spremljamo lov od časa, ko je bil privilegij vplivnih in bogatih posameznikov, nato lovce v dobi zakupnega sistema in razvoj lovske organizacije po drugi svetovni vojni. Avtor nas tudi seznani z divjadjo, ki je živela nekoč in tudi z divjadjo, ki je v lovišču danes. Vsekakor dragoceni podatki, ki potrjujejo, da smo s preurejanjem okolja po svoji meri v veliki meri vplivali na zastopanost divjadi. S spremembami v okolju in posledično spremembami v zastopanosti posameznih vrst divjadi pa tudi z modernim lovskim orožjem so se spreminjali tudi načini lova. Spreminjala se je tudi funkcija lova. To je predvsem pomembno razumeti v današnjem času, ko javnost nasprotuje lovu. Bogatim in vplivnim je lov pomenil le sprostitiv in zabavo, v času zakupnega sistema je bil mnogim lovcem in občinam v ospredju le zaslužek, v povojnem obdobju trofeja in v današnjem času upravljanje z divjadjo v skladu z načeli trajnostnega razvoja.

V sodobni družbi so si mnenja o lovu in lovcih vedno bolj nasprotujoča, zaradi vse večje odtujenosti današnjega človeka od narave in vse večje ogroženosti narave in življenja v njej pogosto tudi zelo odmevna in občutljiva tema. Nasprotniki lova in lovcev največkrat ne poznajo vloge in pomena lovske organizacije, pa tudi razmer v naravi ne. S tem pa nikakor ne gre oporekati, da so kritike lovcev in lovske organizacije

v posameznih primerih lahko tudi upravičene. Zato je pričujoča monografija toliko pomembnejša, saj osvetljuje delo in prizadevanja lovcev, ki so v javnosti velikokrat prezrta ali sploh nepoznana.

Pričujoče delo pa ni zanimivo le za lovce. Je lahko zanimivo branje za domačine, saj odstira del njihove zgodovine. Govori o njihovih prednikih in sodobnikih, ki živijo oziroma so živeli z njimi. Zanimivo je tudi za naravoslovce, saj daje informacije o divjadi, ki je živela na tem območju, pa tudi za strokovnjake družboslovja.

Monografijo odlikuje vrsta informacij, ki jih je avtor pridobil v literaturi in arhivih ter tudi ustrezno citiral, kar daje delu verodostojnost. Publikacija ima toliko večjo vrednost, ker jo je pisal poznavalec, domačin in tudi sam lovec, ki dobro pozna tako lokalne razmere kot lovsko dejavnost. S tem se je izognil morda marsikateri dvomljivi informaciji.

*mag. Romana Erhatic Širnik,
Tehniški muzej Slovenije, vodja ribiškega oddelka
in Lovskega muzeja Slovenije*

Knjiga pogledov v življenje lovcev iz krajev pod Jelovico

Pričujoče delo Roka Gašperšiča *O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico* je bilo v nekoliko drugačni obliki prvič objavljeno v osmi številki Vigenjca, Glasila Kovaškega muzeja v Kropi. Zaradi obsežnosti prispevka z lovsko tematiko je tudi dobil naslov *20. stoletje. Zapisi o lovu, življenju in ljudeh v Lipniški dolini*. Vigenjc, po zasnovi zbornik strokovnih prispevkov z obsežno slikovno prilogo, izhaja od leta 2001, po ena tematsko zaokrožena številka letno. Leta 2005 je izšla prva v nizu izdaj na temo življenja v Kropi in Kamni Gorici v 20. stoletju, v njenem okviru pa obsežna predstavitev izredno bogatega in raznolikega društvenega življenja v Kropi in Kamni Gorici v prvi polovici prejšnjega stoletja. Takrat smo tudi začeli spoznavati, kako pomembno vlogo so odigrali lovci s širšega območja Kroepe pri razvoju slovenske lovske organizacije in lovstva nasploh. Peter Žmitek, akademski slikar, rojen v Kropi, je bil med ustanovitelji Slovenskega lovskega kluba leta 1907 in je za Slovensko lovsko društvo narisal tudi prvi društveni znak, imel pa je tudi pomembno vlogo pri razvoju kinologije. Nedvomno pri razvoju lovstva na našem območju ne moremo mimo vloge družine Kappus iz Kamne Gorice. Zanimanje za naravoslovje je bilo v družini tradicija, Kappusi pa so domačinom ostali v spominu zlasti kot strastni lovci in lastniki ribogojnice na kamnogoriškem Polju. Anton in Vladimir Kappus pa sta bila začetnika izredno bogate lovske publicistike z

območja med Savo in Jelovico, ki je po številu avtorjev in vsebini objav pravi literarni fenomen. Gre za poseben način doživetega opisovanja narave in lovskih prigod, v katerih pisci nezavedno orišejo tudi svojo življenjsko držo, opisujejo pa tudi resnične dogodke, osebe in kraje, in sicer na način, ki je zanimiv tudi za etnološko preučevanje. Prav zato so njihovi zapisi dragoceni, saj kljub pogosti poetičnosti zapisov vendarle verodostojno predstavljajo značilno podobo takratnega lovca, njegovo etiko, načine lova in lovske običaje. Nenazadnje pa so bili tukajšnji lovci poleg gozdarjev in gozdnih delavcev najboljši poznavalci gozdnih prostranstev Jelovice, zato so nam s svojimi zapisi nemalokrat ohranili spomin na mnoga skorajda pozabljena ledinska imena. Rok Gašperšič je v svojem obširnem delu o lovu in lovcih z območja Kroke prvi opozoril na to obsežno publicistično zapuščino, ki bi bila vredna tudi literarno kritiške obravnave.

Druga odlika knjige je obsežno fotodokumentarno gradivo, ki ga je avtor zbral ob raziskovanju pri svojih lovskih kolegih in v arhivih, še več pa ga je prispeval sam kot ljubiteljski fotograf. Od začetka 60. let 20. stoletja do danes je s svojim fotoaparatom zabeležil mnogo vidikov življenja v Kropi in okoliških krajih, med drugim je s svojim zanimanjem za fotografijo postal tudi kronist Lovske družine Kropa. V več kot 60 letih obstoja združenja je zabeležil mnoge dogodke, ki društvene člane povezujejo v skrbi za divjad in svoje lovišče, pa tudi številne druge, ki lovsko organizacijo povezujejo z domačim in širšim okoljem, kot so npr. razstave in praznovanja. Njegove fotografije so zato poveden prikaz javne podobe sodobnega gorenjskega oziroma slovenskega lovca, v muzealskem pogledu pa tudi dokument časa, v katerem so nastale.

Knjiga *O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico* pomeni pomemben doprinos k poznavanju lokalne lovske organizacije in njene vpetosti v slovenske okvire. Dragoceno je še posebej v t.i. domoznanskem pogledu. V zadnjih letih se v okviru dejavnosti splošnih knjižnic zbira gradivo, ki je na različne načine povezano z določenim geografskim okoljem oziroma je odraz vedenja o domačem okolju in domači ustvarjalnosti. V tem pogledu je Gašperšičeva knjiga odlično domoznansko delo, ki nas prepriča z vso širino poznavanja lovske tematike.

Saša Florjančič, višja kustodinja
Kovaški muzej Kropa

Rok Gašperšič

O LOVIŠČU, LOVU IN
LOVCIH POD JELOVICO

Uvodnik

V Lovski družini Kropa smo sklenili, da v tem letu izdamo knjigo o zgodovini lova v našem lovišču med reko Savo in Jelovico. Knjiga z naslovom O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico je nadaljevanje moje prve raziskave o zgodovini lova, ki je bila objavljena v zborniku Kovaškega muzeja v Kropi, Vigenjc letnik VIII za leto 2008. Vsebinsi sem dodal nove izsledke o lovski preteklosti, ponatise besedil naših lovskih predhodnikov, spise nekaterih članov LD Kropa in bogat slikovni material iz delovanja LD Kropa in našega lovišča. Motiv, da sem pred leti pričel raziskovati lovsko preteklost v Lipniški dolini, je bila počastitev 100. obletnice ustanovitve Slovenskega lovskega kluba in 60-letnice Lovske družine Kropa. Z zapisi in bogatim slikovnim gradivom v tej knjigi spoznavamo lovsko preteklost naše doline in jo ohranimo bodočim rodovom.

Raziskava o lovu med reko Savo in Jelovico na območju lovišča Lovske družine Kropa zajema problematiko lovstva na ozemlju nekdanjih občin Ovsiše, Kropa in Kamna Gorica.

Prvi pisni podatek o lovu v Kroparski dolini je v Valvasorjevi knjigi Slava vojvodine Kranjske, kjer omenja nastanek cerkve sv. Lenarta v Kropi. Valvasor piše: Cerkev sv. Leonarda v Kropi je bila sezidana leta 1481. Sezidati jo je dal Leonard Kacijanar, graščak na Pustem gradu nad Kamno Gorico. Ljudska pravljica pripoveduje, da se je izgubil na lovu, moral prenočiti na prostem in se je v stiski zaobljubil, da bo dal sezidati cerkev v čast svojemu zavetniku sv. Lenartu, če se srečno vrne domov .

Lov je človekova dejavnost ves čas njegovega obstoja, ki pa so si jo vladarji za več tisočletij prilastili. Šele pred 150 leti, po marčni revoluciji leta 1848, je bila plemstvu ta pravica odvzeta in vrnjena tedanjemu prebivalstvu. V tistem času sta bili železarska Kropa in Kamna Gorica še vedno gospodarsko močna kraja, zaradi medsebojne gospodarske povezanosti pa se je to odražalo tudi v sosednjih vaseh. Med premožnimi kovaškimi podjetniki, trgovci in obrtniki iz Kroepe in Kamne Gorice ter premožnejšimi kmeti in gostilničarji so se potem vedno našli taki, ki so oprijeli lova. Čas pred 150 leti tako lahko označimo za začetek organiziranega lovstva v Lipniški dolini. Po končani 2. svet. vojni pa je postal lov dostopen vsakemu, ki si je tega želel in se je včlanil v lovsko društvo.

Kaj se je vedelo o lovu pod Jelovico pred raziskavo? Malo. V ustnem izročilu so se ohranile samo redke pripovedi o posameznih dogodkih ali osebah. Raziskava je torej slonela samo na pisnih virih. Pomemben vir podatkov so bili dokumenti v Arhivu RS za Radovljiški okraj in Srez Jesenice od leta 1889 dalje in zapisniki sej občinskih odborov Občine Kropa v obdobju od leta 1904 do 1941, ki se hranijo v Kovaškem muzeju v Kropi. Žal takih zapisnikov nekdanjih občin Kamna Gorica in Ovsiše ni; najverjetneje so bili uničeni med 2. svet. vojno. Bogat vir podatkov za zbornik o lovu so strokovni, podatkovni zapisi in pripovedi , objavljene v slovenski lovski reviji Lovec, ki izhaja nepretrgoma vsak mesec že od leta 1910 in sem jih preučeval v študijski knjižnici v Kranju. Pomemben vir podatkov so tudi številni spisi lovskih rojakov iz Kroepe,

Kamne Gorice in okolice, mdr. bratov Ivana in Lenarta Zupan, Mirka Šušteršiča, bratov Vladimirja in Antona Kapusa (Kappusa), učitelja Frana Rojine in drugi, prav tako objavljeni v reviji Lovec, v dnevnih časopisih ali pa izdani knjižno. Spoznanje o velikem obsegu objavljenih del naših rojakov - lovcev je bilo pravo presenečenje in pomemben rezultat raziskave naše lovske preteklosti. V raziskavi sem upošteval tudi strokovno literaturo, jubilejne izdaje, predvsem kronike društev in literaturo, ki obravnava zgodovino lova in delovanje lovske organizacije, ter uradne statistične podatke, ki so jih zbirali in objavljali Slovensko lovsko društvo, Lovska zveze Slovenije in Zveza lovskih družin Gorenjske. Temeljni vir o delovanju in razvoju LD Kropa je arhiv lovske družine in pa dve kroniki, ki sem jih napisal ob praznovanju 30. in 50. obletnice ustanovitve LD Kropa. Posebno vrednost ima obsežna zbirka fotografij, del katerih je zbran v slikovni prilogi.

Lov bo tudi v bodoče dejavnost določenega kroga ljudi. Vendar že nekaj desetletij ni samo zalezovanje divjadi in odstrel določenega števila živali, temveč je lovцем dana pomembna vloga pri ohranjanju naravnega ravnotežja v okolju in skrbi za divjad, in tako bo tudi v prihodnosti. To je v javnosti še vedno premalo znano. Zato naj ta knjiga lovstvo približa širšemu krogu ljudi in upam, da se bo to tudi zgodilo. To je bilo tudi vodilo Občini Radovljica, da je denarno podprla izdajo knjige.

Zahvaljujem se vsem, ki so mi nesebično pomagali pri raziskovalnem delu in nastajanju knjige, prijateljem, znancem, lovskim strokovnjakom in zgodovinarjem, lektorici Alenki Božič in Ireni Resman, oblikovalki Barbari Bogataj-Kokalj in Kaji Beton, s katero sva knjigo uredila.

Einleitung

In der Jagdgesellschaft Kropa wurde beschlossen, in diesem Jahr ein Buch über die Geschichte der Jagd in unserem Jagdgebiet zwischen dem Fluss Save und der Jelovica herauszugeben. Das Buch mit dem Titel *Über Jagdreviere, die Jagd und die Jäger unter der Jelovica* ist die Fortsetzung meiner ersten Erforschung der Jagdgeschichte, welche im Almanach des Schmiedemuseums in Kropa, *Vigenjc, Jahrgang VII für das Jahr 2008* veröffentlicht wurde, inhaltlich wurden allerdings neue Erkenntnisse über die Geschichte der Jagd, Abdrucke von Texten unserer jagdlichen Vorfahren, Aufsätze mancher Mitglieder der Jagdgesellschaft Kropa sowie reichhaltiges Bildmaterial aus der Tätigkeit der Jagdgesellschaft Kropa und unseres Jagdreviers hinzugefügt. Der Anstoß, dass ich Jahre zuvor mit der Erforschung der jagdlichen Vergangenheit im Tal der Lipnica begonnen habe, war die Feier anlässlich des hundertsten Jahrestages der Gründung des Slowenischen Jagdklubs sowie der sechzigjährige Bestand der Jagdgesellschaft Kropa. Aus den Beiträgen sowie aus der reichhaltigen Bildersammlung

dieses Buches können wir die Jagdgeschichte unseres Tales kennenlernen und diese für zukünftige Generationen bewahren.

Die Erforschung der Jagd zwischen dem Fluss Save und der Jelovica im Bereich des Reviers der Jagdgesellschaft Kropa umfasst Fragen der Jagd in den einstigen Gemeinden Ovsiše, Kropa und Kamna Gorica. Der erste schriftliche Vermerk über die Jagd im Kropa-Tal findet sich in Valvasors Buch *Die Ehre des Herzogtums Krain*, worin die Entstehung der Kirche zu St. Leonhard in Kropa erwähnt wird. Valvasor schreibt: Die Kirche des Hl. Leonhard in Kropa wurde im Jahre 1481 erbaut. Errichten ließ sie Leonhard Kacijanar, Burgherr auf Pusti grad über Kamna Gorica. Ein Volksmärchen erzählt, dass dieser sich auf der Jagd verirrte, im Freien übernachten musste und in seiner Bedrängnis ein Gelübde ablegte, wonach er eine Kirche zu Ehren seines Namenspatrons errichten lassen werde, sofern er glücklich heimkehren werde.

Die Jagd war eine Betätigung des Menschen durch all die Zeit seines Daseins, doch haben sich diese mehrere Jahrtausende lang die Herrschenden angeeignet. Erst vor 150 Jahren, nach der Märzrevolution des Jahres 1848, wurde dem Adel dieses Vorrecht entzogen und der damaligen Bevölkerung zurückgegeben. In jener Zeit waren Kropa und Kamna Gorica mit ihren Eisengewerken noch immer wirtschaftlich starke Orte, infolge der wirtschaftlichen Verbindungen machte sich dies auch in den benachbarten Dörfern bemerkbar. Unter den wohlhabenderen Schmiedeunternehmern, Händlern und Gewerken aus Kropa und Kamna Gorica sowie den vermögenden Bauern und Gastwirten fanden sich immer wieder welche, die der Jagd nachgingen. Die Zeit vor 150 Jahren können wir somit als Beginn des organisierten Jagdwesens im Lipnica-Tal bezeichnen. Nach Ende des Zweiten Weltkrieges wurde die Jagd für jedermann zugänglich, der das wünschte und Mitglied der Jagdgesellschaft wurde.

Was wusste man über die Jagd unter der Jelovica vor dieser Untersuchung? Wenig. Für die mündliche Überlieferung blieben nur einzelne Erzählungen über manche Begebenheiten und Persönlichkeiten erhalten. Die Forschung stützte sich daher ausschließlich auf schriftliche Quellen. Eine bedeutende Unterlage waren die Dokumente aus dem Archiv der Republik Slowenien für den Umkreis von Radovljica sowie Srez Jesenice von 1889 weiter sowie die Niederschriften über die Gemeinderatssitzungen der Gemeinde Kropa im Zeitabschnitt der Jahre 1904 bis 1941, die im Schmiedemuseum in Kropa verwahrt werden. Leider gibt es derartige Protokolle der einstigen Gemeinden Kamna Gorica und Ovsiše nicht mehr; aller Wahrscheinlichkeit nach wurden sie während des Zweiten Weltkrieges vernichtet. Eine reichhaltige Fundgrube für diese Sammlung über die Jagd sind fachliche, faktische Vermerke sowie Erzählungen, wie sie in der slowenischen Jagdzeitschrift *Lovec*, die monatlich schon seit dem Jahre 1910 ununterbrochen erscheint und die ich in der Studienbibliothek von Kranj studierte. Eine bedeutende Quelle von Informationen sind auch zahlreiche Aufsätze der einheimischen Jäger aus Kropa, Kamna Gorica

und der Umgebung, u. a. der Brüder Ivan und Lenart Zupan, Mirko Šušteršič, der Brüder Vladimir und Anton Kapus (Kappus), des Lehrers Fran Rojina und anderer, die ebenfalls in der Zeitschrift *Lovec* und in der Tagespresse veröffentlicht wurden oder in Buchform erschienen sind. Das Kennenlernen des großen Umfanges der veröffentlichten Werke unserer Landsleute, der Jäger, war eine wahre Überraschung und ein bedeutendes Ergebnis bei der Erforschung der Geschichte unserer Jagd. In der Untersuchung berücksichtigte ich auch die Fachliteratur, Jubiläumsschriften, vor allem aber Vereinschroniken und die Literatur, die die Geschichte der Jagd und die Tätigkeit der Jagdorganisation behandeln, sowie amtliche statistische Angaben, die vom Slowenischen Jagdverein, vom Jagdverband Sloweniens und vom Verband der Jagdgesellschaften von Oberkrain zusammengetragen und veröffentlicht wurden. Den Grundstock der Unterlagen bezüglich des Wirkens und der Entwicklung der Jagdgesellschaft Kropa ist im Archiv der Jagdgesellschaft vorhanden sowie in zwei Chroniken, die ich anlässlich der Feierlichkeiten zum 30. und 50. Jahrestag der Gründung der Jagdgesellschaft Kropa geschrieben habe. Einen besonderen Wert stellt die umfassende Sammlung von Fotografien dar, von denen ein Teil in der Bildbeilage enthalten ist.

Die Jagd wird auch in der Zukunft die Tätigkeit eines bestimmten Kreises der Menschen bleiben. Sie ist allerdings bereits seit einigen Jahrzehnten nicht nur ein Nachstellen des Wildes und der Abschuss einer bestimmten Anzahl von Tieren, sondern es wurde den Jägern eine wichtige Rolle bei der Erhaltung des Gleichgewichts in der Umwelt und die Sorge für das Wild übertragen, so wird es wohl weiterhin bleiben. All dies ist in der Öffentlichkeit noch immer zu wenig bekannt. Daher möge dieses Buch das Jagdwesen einem breiteren Kreis von Menschen näherbringen und ich hoffe, dass es auch so geschehen wird. Von dieser Überlegung ließ sich auch die Gemeinde Radovljica leiten, indem sie die Veröffentlichung des Buches finanziell unterstützte.

Ich danke allen, die selbstlos bei meiner Forschungstätigkeit und bei der Entstehung des Buches mithalfen, den Freunden, Bekannten, Jagdfachleuten und Geschichtsforschern, Tomažu Ogris, den Lektorinnen Alenka Božič und Irena Resman, der Gestalterin Barbara Bogataj-Kokalj und der Redakteurin Kaja Beton, mit welcher wir das Buch gemeinsam redigierten.

LOV V ZGODOVINI

Razvoj lova do občinskih lovišč

V davnini je bil lovski plen nujen za preživetje in marsikje na svetu je še danes tako. Deset tisoče let je človek razvijal svoje spretnosti, da se je hitreje, lažje in z manjšo nevarnostjo dokopal do plena, ki mu je služil za hrano in obleko. Kmalu je tudi spoznal sposobnosti in pomoč udomačenega volka pri zalezovanju in poganjanju plena v nastavljeno past. Postopno so iznašli lok in puščico, ki sta nadomestila fračo ali sulico. Ujeli in naučili so sokola, da je ujel živega zajca ali divjo kokoš. Dokler niso odkrili samostrela z veliko udarno močjo in kasneje še smodnika in puške, je bil ulov velike zveri smrtno nevarno dejanje.

Z razvojem tehnike in z razvojem človeške družbe je lov kot način pridobivanja hrane postopno izgubljal svoj pomen. Ko so se s prevlado oblikovali višji elitni sloji človeške skupnosti, so ti lov prevzeli kot izključno svojo pravico. Tako je lov na ozemlju Evrope postal rezerviran za kralje, cesarje, kneze in njihove vazale. To je bilo tisočletno obdobje fevdalne ureditve, ki se je končala šele sredi 19. stoletja.

Sčasoma je upravljanje in vzdrževanje dvornih lovišč postalo drago. V loviščih so morali stalno nadzorovati krivolov in tudi vlaganje v obore za visoko divjad je postajalo previsok strošek. Zato je cesar Leopold leta 1658 ukazal, da se deželna posestva prodajo, dvor pa si je zadržal pravico do lova. Posebna pozornost lovskega in gozdarskega osebja je veljala preganjanju zveri, kot sta volk in ris, in pa preprečevanju divjega lova, ki je bil zelo razvit. Zato so bile kazni za divje lovce in pomagače visoke,

Pogled z Jelovice
preko Kamne
Gorice, Vreč, Brezij
na Karavanke.

tudi večletno služenje vojaškega roka. Kraje je bil obtožen tudi tisti, ki je skril najdeno odpadlo rogovje. Neposredno so nadzorovali lov gozdarski uradi. Za Kranjsko je nekaj časa imel ta urad sedež v Radovljici, kasneje se je preselil v Ljubljano. Na Gorenjskem je bilo veliko deželnoknežjih lovišč, tudi mogočni gozdovi Jelovice od Vodiške planine do planine Rovtarica so bili državno lovišče. Najvišje nadzorstvo nad lovišči in lovom je imel višji lovski mojster.

Človekov odnos do lova je v zgodovini doživel veliko preobrazbo. V davnini je bilo preživetje odvisno od uspeha na lovu. Takrat je bil lov nujna. Postopno je nastopila faza, ko so se z njim smele ukvarjati samo elite, in to več ali manj zaradi prestiža in užitka. Danes pa lovci v Evropi prevzemamo aktivno naravovarstveno vlogo na strokovnih temeljih. V davnini so veljali samo zakoni preživetja in rodovne skupnosti. V dobi elitizma pri lovu so s predpisi prepovedovali ukvarjanje z lovom ljudem neplemenitega rodu. V moderni dobi pa s predpisi omejujejo lov v take okvire, ki ne škodujejo divjadi.

V začetku reguliranja lova so cesarji, kralji ali deželni knezi sprejemali predpise zaradi ohranitve lovskih privilegijev in čim večje uspešnosti na lovu. Bojda so za deželo Štajersko od leta 1391 do leta 1923 izdali kar 482 različnih predpisov. Marsikateri v preteklosti uveljavljeni normativ se danes zdi nesprejemljiv. S predpisi so prepovedali lov podložnikom, kmetom in drugim osebam neplemenitega rodu. V fevdalni dobi je bila obvezna tlaka tudi za potrebe lova. Ker je bil uspeh na lovu odvisen tudi od dobrih lovskih psov, so kot tlako posameznim podložnim kmetom predpisali vzgajati dobre pse in z njimi sodelovati pri lovu, drugi so morali pripravljati zimsko krmo ali pa postavljati obore za divjad in v njih delati. Morali so vzdrževati lovske jahalne poti itd. Ali so bili tudi kmetje v naših vaseh pod Jelovico obvezani k taki tlaki? Kdo so sploh bili lastniki teh kmetij in posestev? Vasi Rovte, Češnjica, Brezovica, Ovsišje in Poljšica so bile v fevdalni dobi v lasti Freissinškega gospostva s sedežem v Škofji Loki. Železarska kraja Kropa in Kamna Gorica in kmečke vasi Lipnica, Lancovo, Dobrave, Mišače, Otoče, Zaloše in Podnart pa so bile v lasti Lipniškega gospostva s sedežem na Walldenburgu oz. v Pustem gradu, kasneje preimenovano v Radovljiško gospostvo, ker so sredi 15. stol. sedeže prenesli v novo radovljiško graščino. Meja med gospostvoma je bila potok Lipnica in greben Barigle od Brezovice do Sv. Sobote. Lastniki Radovljiškega gospostva so bili od leta 1616 dalje grofi Thurni. V objavljenih razlagah urbarjev Radovljiškega gospostva iz leta 1498 in iz leta 1579 za zgoraj navedene vasi ni zaslediti nobene vpisane tlake neposredno za potrebe lova. Pač pa je bila lovu že z drugimi predpisi ali odredbami dana prednost. Tako je bila prepovedana gozdna paša koz, da bi imela divjad več hrane. Kmetje tudi niso smeli zavarovati z ograjami svojih vrtov in sadovnjakov, da je imela divjad boljše prehranske možnosti.

Lov so urejali t.i. lovskimi redi. Z njimi tudi določali, kdaj se sme loviti posamezno divjad. Sprejeli so celo predpis, ki je zemljiškim gospodom prepovedoval imeti v svojih gozdovih solnice, da ne bi privabljali divjadi iz deželnoknežjih lovišč. Na Kranjskem

je bil prvi celoviti lovski red sprejet leta 1711. Ta je podeljeval lovsko pravico tistim, ki so jo imeli že do takrat. Novost pa je bila v tem, da je nosilec lovske pravice smel loviti samo na svoji posesti. Zavarovani so bili jeleni, manjši od deseteraka, delno je bil zavarovan gozdni jereb, za srnjaka ni bilo lovopusta itd. Leta 1750 je bilo odločeno, da se vsa lovišča poljskega lova oddajo na dražbi, meje lovišč pa so meje župnij in vikariatov. Divji lov je bil velik problem, saj je bil celo organiziran. Za zasačene divje lovce so bile leta 1752 predpisane drastične kazni. Divjadi je bilo dovolj in visoka divjad je že tako hudo škodovala pridelkom, da je prišlo celo do upora. Cesarica Marija Terezija je sprejela dekret o znižanju staleža (števila) divjadi in prebivalstvo je prvič dobilo pravico, da si sme ograditi svoje vrtove in nasade. Ta čas so se divji prašiči tako namnožili, da je postala škoda nevzdržna. Leta 1770 je bila zato izdana odločba, ki je odredila pokončati divje prašiče v prosti naravi. Žival je smel ubiti vsak, kdor jo je zasledil na svojem zemljišču. Vsesplošno pobijanje je bilo za stalež divjih prašičev usodno, saj v začetku 20. stol. na Kranjskem divjega prašiča skoraj ni bilo več.

Za širjenje pravic do lova in znižanje številčnosti divjadi je bil pomemben cesarjev patent iz leta 1786, po katerem je divjad prvič postala lastnina lovskega upravičenca in jo je ta smel v svojem lovišču rediti in gojiti. Odpravljen je bil lovopust. Lisice, volkove, divje prašiče ipd. je lahko pokončal vsak. Še vedno pa kmet in meščan nista smela najeti lovišča.

Ureditev lova in občinska lovišča v obdobju 1849–1941

Leta 1849 je bila s cesarskim patentom odpravljena pravica do lova na tuji posesti brez odškodnine, enako vse dajatve, povezane z lovom. Sledila je Naredba ministra za notranje zadeve o izvrševanju lovske pravice leta 1852. Lastna lovišča so lahko obdržali

Med odborniki
Slovenskega lovskega
društva leta 1928 sta
tudi Kroparja Peter
Žmitek in Ivan Zupan –
Pastirčkov.

Opuščeno drvarjevo zavetišče na Jelovici.

samo tisti, ki so imeli več kot 115 ha posesti v enem kosu, druga zemljišča pa so združili v občinska lovišča, ki so jih občine dajale v zakup na javni dražbi ali pa so lov opravljale same s svojimi lovci. Lov je po uvedbi tega sistema pridobival nove privrženca in sčasoma postajal poleg gospodarske tudi športna dejavnost. Pravica do lova je bila v zakupniškem sistemu omejena na zakupnika lovišča in njegove goste, navadno prijatelje in znance, ter na lovske čuvaje, ki so skrbeli za red in nadzorovali lovišče. Večina lovišč je bila občinskih, zakupna doba pa je bila pet let. V vsakokratni zakupni pogodbi je bila določena količina dovoljenega uplena zaščitenežih živali, ki jih je določal lovski zakon. Zaščitene živali je imel pravico upleniti le zakupnik in njegovi

gostje, lovski čuvaji pa so plenili t.i. škodljivce (jazbece, lisice, divje prašiče).

Istega leta je bil s cesarskim patentom uveden orožni list, za pridobitev katerega je moral lovec nasloviti na okrajno glavarstvo vlogo, navesti namen uporabe ter plačati kolkovno takso. Od leta 1852 je bil na Kranjskem za lov obvezen lovski list, ki so ga pozneje imenovali lovska karta. Na predpisanem obrazcu so liste izdajala okrajna glavarstva, lovec pa ga je dobil samo, če je dokazal, da ima lovsko pravico ali povabilo od zakupnika lovišča.

Z zakoni, sprejetimi na Kranjskem v drugi polovici 19. stoletja, so bila postavljena določila lovne dobe za posamezno divjad. V lovopustu so lahko divjad uplenili le, če je delala škodo, vendar te divjačine niso smeli dati v prodajo. Prepovedan je bil lov z zankami, pobiranje jajc, uničevanje legel in mladičev. Zakupno dobo so podaljšali na 6 let, zakupnik pa je moral plačati tudi škodo, ki jo je povzročila divjad.

Ob nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev po prvi svetovni vojni je bilo na območju celotne kraljevine in tudi na posameznih delih slovenskega ozemlja veliko različnih zakonov. Področje lova so urejali po posameznih banovinah s posebnimi predpisi. Nov, enotni zakon je bil izdan konec leta 1931, veljati pa je začel leta 1935. Uzakonil je združitev lovske pravice z zemljiško lastnino, divjad pa je bila po ustavi opredeljena kot nikogaršnja last in si jo je na svoji posesti lahko prisvojil lastnik te posesti. Z lovskim zakonom so hoteli doseči trajnejše gospodarjenje z divjadjo, zato je

bila zakupna doba podaljšana na 12 let, najmanjša velikost lovišč pa povečana. Lastno lovišče je pripadalo posestniku z najmanj 200 ha strnjenelega sveta, občinska lovišča, ki so bila manjša od 500 ha, pa so priključili sosednjemu lovišču.

Lovišča so lahko zakupile le fizične osebe, ne pa lovski društva ali pravne osebe. Določeno je bilo tudi največje število zakupnikov. Na prvih petsto hektarov so bili trije zakupniki, nato pa na vsakih naslednjih petsto še po en. S tem so nekoliko omejili število lovcev v lovišču.

Od leta 1926 je moral bodoči zakupnik pred dražbo dokazati, da je član Slovenskega lovskega društva. Kdor je hotel sodelovati na dražbi in loviti, je moral kupiti pri okrajnem referentu za gozdarstvo letno lovsko karto.

Za posest, nošenje in uporabo lovskega orožja je bilo treba pridobiti orožni list. Dobil ga je tisti, ki se je izkazal, da ima možnost loviti kot zakupnik ali gost pri zakupniku, in pogodbeno lovsko osebje. Tudi policija je morala dati soglasje. Lovišče je moralo imeti na vsakih 500 ha površine po enega izprašanega lovskega čuvaja. Uveljavljene so bile lovne dobe, predpisali so najmanjši kaliber za lov na posamezno divjad. Po uveljavitvi te zakonodaje se je zaradi združevanja zmanjšalo število lovišč, uplahnila sta zanimanje za lov in tudi število legalnih lovcev.

Na pospešen razvoj lovstva v 20. stoletju je ugodno vplivala ustanovitev Slovenskega lovskega kluba in pozneje društva. Leta 1906 je Karel Mayer z Vrhnike v Ljubljani ustanovil Lovski klub Sava, ki je bil osnova za leto pozneje ustanovljeni Slovenski lovski klub v Ljubljani. Čez dve leti se je klub preoblikoval v Slovensko lovsko društvo, ki je imelo na začetku 103 člane, že konec leta 1910 pa prek 700. Med ustanovitelji je bil tudi prof. Peter Žmitek (1874–1935), akademski slikar iz Kroke. Naloge društva so bile predvsem skrb za vzgojo domačih lovcev, zaščita lovskih interesov, pospeševanje reje in vzgoje lovskih psov, skrb za lovsko strokovno literaturo. Že na uvodnem sestanku so poudarili, da se lovci morajo zavedati, da lov ni le užitek in zabava, ampak tudi varstvo in skrb za divjad. Tak program je bil nujen, saj je do tedaj veljalo, da je najboljši lovec tisti, ki je največ ustrelil, primanjkovalo pa je lovcem poglobljenega znanja o divjadi, pravilnega ravnanja z orožjem in lovske etike, saj na razpolago ni bilo ustrezne literature. Društvo naj bi zbiral tudi podatke o lovu na Kranjskem, številu in velikosti lovišč ter imelo pregled nad posestniki in zakupniki lovišč ter številom divjadi. Za svoj stanovski znak so izbrali motiv zlatoroga, prvi društveni znak pa je upodobil slikar Peter Žmitek. Konec leta 1910 so začeli izdajati društveno glasilo *Lovec* s podnaslovom *List za lov in ribarstvo*, ki izhaja nepretrgoma še zdaj. Društvo je odigralo pomembno vlogo pri oblikovanju etičnega odnosa do lova, dvigu strokovne ravni lovcev, podpiralo je razvoj kinologije in strelstva. Posebno pomembno pa je bilo delovanje za sprejemanje predpisov, ki naj bi koristili lovu in divjadi.

LOV V LIPNIŠKI DOLINI DO DRUGE SVETOVNE VOJNE

Kronološki pregled lova v Lipniški dolini na podlagi arhivskih dokumentov

Najstarejša znana omemba lova v dolini je v Valvasorjevi knjigi *Slava vojvodine Kranjske*. V zapisu o cerkvi sv. Lenarta navaja, da so jo postavili leta 1481, legenda pa pravi, da jo je dal postaviti graščak Leonard Kacijanar iz Pustega gradu. Kacijanar je bil upravitelj Radovljiškega gospostva, h kateremu je tudi spadala Lipniška dolina in velik del Jelovice. Kacijanar je bil na lovu, v Kroparski dolini pa se je zgubil. Moral je prenočiti na prostem in v stiski se je zaobljubil, da bo tam sezidal cerkev v čast svojemu krstnemu zavetniku sv. Lenartu. V Kropi je takrat cerkev sicer že bila, saj je v seznamu podružnic župnije Radovljica iz leta 1468 vpisana tudi podružnica v Kropi in je bila posvečena sv. Janezu Krstniku. Ta prvotna cerkev je bila verjetno le lesena kapela, saj je bila Kroparska dolina v tisti dobi slabo poseljena, v Dnu je bila preprosta topilnica železa, danes imenovana Slovenska peč, in hiš je bilo le nekaj. Mogoče je Kacijanar noč prebil prav v zavetju te lesene cerkvice in se nato zaobljubil, da bo postavil novo zidano cerkev. Ta je bila sezidana leta 1481. Na Valvasorjevi sliki Kroepe, ki je nastala 200 let kasneje, pa vidimo, da je Kropa že naselje s stanovanjskimi hišami, z malo graščino, cerkvijo za obzidjem in kovačnicami. Kroparska dolina je nastala in se spreminjala zaradi delovanja vode in zemeljskih usadov in pred 540 leti verjetno mnogo težje dostopna kot danes.

Legenda o izgubljenem lovcu, zaobljubi in novi zidani cerkvi je naslikana na Cenetovem znamenju v Kropi. Na notranji desni steni spodaj je podoba, ki kaže pokrajino, na hribčku zidano cerkvico, ki še nima strehe na zvoniku, in pred njo stoji graščak Leonard Kacijanar. Joža Bertoncelj v svoji zgodbi *Lovci* navaja, da ima graščak na

Slikar je narisal pod obronki Kroparske gore zidano kapelico in Sv. Lenarta proti kateremu gologlav gleda izgubljeni Leonard Kacijanar.

Cenetov (Lodnovo) znamenje
in cerkev Sv. Lenarta.

Po lovu leta 1861, Albert pl. Kappus in njegovi lovski družabniki, fužinarski podjetniki iz Kroke.

tej podobi na rami puško. Letos so restavratorji to znamenje obnovili, puške na rami lepo oblečenega moškega pa ni več videti. Bertoncelj ima gotovo prav, saj je bil doma v hiši tik ob znamenju in si je podobe velikokrat ogledoval in zapomnil. Tudi puške so v 15. stoletju že imele, to so bile arkebuze, imele so debelo cev, vloženo v masivno kopito, nesle so do 100 m daleč, a so bile pri streljanju netočne.

Naslednji dokaz o lovu in lovstvu na območju Lipniške doline, ki sem ga našel, je iz leta 1861. Gre za fotografijo, na kateri so v lovski opravi Kamnogoričan Albert Kappus pl. Pichelstein, kroparski fužinarji oče in sin Janez in Filip Potočnik, Karel Pibrovec, Benjamin Šuler, radovljiški gostilničar Hirschman in uradnik Kocijančič iz Vrbenj.

V Arhivu Republike Slovenije, v Ljubljani in Kranju hranijo nekaj podatkov o lovcih in lovu v Lipniški dolini. V nadaljevanju predstavljam te podatke po kronološkem zaporedju.

30.8.1886: Protokol o licitaciji lovišča Lancovo za zakup za čas od prvega septembra 1886 do prvega septembra 1891. Lovišče je za 45 goldinarjev letne zakupnine dobil Jakob Pogačnik s Spodnje Lipnice. Pred njim je imel od leta 1876 pa do 1886 lovišče v zakupu kranjski deželni glavar in politik Gustav Thurn - Valsassina (1836–1888), ki je plačeval zanj letno 35 goldinarjev.

31.12.1889: Županstvo trga Kropa je sporočilo okrajnemu glavarstvu v Radovljici, da je kovaški podjetnik Jurij Magušar (1844–1911) za poravnavo svojega dolga 44 goldinarjev za občinski lov za leto 1888 izročil cementirane tehtnice. Potrdil Tomaž Šušteršič. Pri Magušarju je bil takrat za lovskega čuvaja Lenart Primc.

14.6.1890: S križcem podpisana prisega lovskega čuvaja Janeza Bohinc iz Kroke št. 47. Bohinc je prisegel kot lovski čuvaj pri Juriju Magušarju, zakupniku kroparskega lovišča in je tako zamenjal dosedanjega čuvaja Lenarta Primca, Kropa št. 102.

21.6.1891: Matija Klinar iz Radovljice je za najem lovišča Občine Lancovo položil za varščino hranilno knjižico s 45 goldinarji.

Lovska karta Lenarta Primc iz Kroke
za leto 1889.

Na zadnji strani lovske karte je seznam
lovopusta na posamezno divjad po Zakonu
za Kranjsko z dne 20. decembra 1874.

27.6.1891: Licitacija lovišča Lancovo za obdobje od prvega septembra 1891 do prvega junija 1896. Lovišče je zakupil Matija Klinar iz Radovljice.

1894: Lovski čuvaj Johan Klinar (Jagdpachter von Lanzovo) daje pisno dovoljenje, da ima Anton Dežman iz Lesc vso pravico v najemnem lovišču Lancovo in da naj Anton Dežman priseže kot lovec v tem lovišču (v arhivu je leta 1889 za Antona Dežmana izdan dvojezičen orožni list).

Leta 1898 je med dokumenti gozdarskega oddelka za glavarstvo Radovljica delno poročilo o odstrelu v občinskih loviščih za leti 1897 in 1898, in sicer:

Kropa 1897: ena srna, dvajset zajcev, šest jerebov, dve jerebici, 1 šnef², ena divja gos, dve lisici, dve kuni, ena vidra, dva jazbeca, štirje sokoli, podpisan Johan Jallen.

Kropa 1898: dve srni, en gams, enajst zajcev, podpisan Valentin Klinar.

Kamna Gorica 1897: štiri srne, triindvajset zajcev, šestnajst jerebov, ena jerebica, ena raca, pet lisic, ena vidra, dva jazbeca, podpisan Adolf von Kappus.

7.11.1898: Županstvo Ovsiša izpričuje, da je 20 let stari Janez Fister, vulgo Jakopič, Prezrenje št. 2, dobrega vedenja, miren in zanesljiv mladenič. **8. januarja 1899** je Fister na glavarstvu v Radovljici že podpisal prisego lovskega čuvaja pri Josipu Pogačniku iz Podnarta.

31.12.1898: Seznam v letu 1898 izdanih lovskih kart, pod katerim je podpisan Kocijančič. Cena karte za zakupnike je znašala 70 kron, za lovske čuvaje je bila polovična in je znašala 35 kron. Lovske karte sta imela Franc Zupan v Kropi (zakupnika lovišča Valentin Klinar in Jožef Jalen) in Mihael Finžgar v Podnartu (zakupnik lovišča Josip Pogačnik).

Po končani prvi svetovni vojni ni bilo jasno kateri predpisi veljajo v novonastali državi, saj so njeni deli imeli popolnoma različne ureditve lova. Zato je lokalna oblast začasno urejala in nadzirala lov s posameznimi navodili. Za obdobje 1900–21 v Arhivu republike Slovenije v Ljubljani nisem dobil dokumentov o lovstvu v radovljiškem

okraju. Za boljšo predstavo podajam nekaj podatkov o razmerah v loviščih kranjskega okraja. Okrajno glavarstvo Kranj je leta 1921 določilo, da dobijo lovišča na vsakih 450 do 500 ha po eno lovsko karto za logarsko osebje. Logarji naj bi prisegli za najemnika lovišča, lastniki lovskih pravic pa dobijo orožni list. Mnenje glavarstva je bilo, da je lov šport in kdor ga goji naj to tudi plača, zato naj bo lovška karta draga. Lovske karte je izdajal gozdarski oddelek okrajnega glavarstva. Cena letne karte za zakupnika in goste je bila 60 kron, za logarje in čuvaje pa 30 kron. Štiri leta kasneje je glavarstvo k temu dodalo, da lovišča lahko vzamejo v zakup tudi pri srenjskem glavarju registrirane lovske družbe. Zgornja meja velikosti lovišča je bila 5000 ha in družbenikov je bilo lahko največ deset. Lovci, ki jih je bilo takrat v posameznih loviščih glede na njihovo površino preveč, so namreč odstrelili preveliko število živali in lovišča so bila vse bolj prazna. Lovski klub Šenčur je imel na 2764 ha velikem občinskem lovišču kar 12 lovcev, v Naklem pa jih je bilo na 3779 ha velikem lovišču kar trideset.

Julija 1930 je skupina lovcev poslala banski upravi dopis, da trgovec Mulej, ki ima lovsko pravico v zakupljenem lovišču Lancovo, ne upošteva lovskih pravil. V lovišču naj bi bilo ustreljenih kar enajst velikih petelinov in dvajset srnjakov, lovišče pa naj ne bi imelo nobenega zapriseženega čuvaja.

Leta 1923 so bili v *Lovcu* objavljeni podatki o izvršenih dražbah lovišč za zakupno dobo od 1.7.1923 do 30.6.1928. Okraj Radovljica je imel 15 občinskih lovišč in dve državni lovišči na Jelovici. Skupna površina vseh lovišč je bila 35 611 ha: Begunje (2518 ha, 30000 din), Bohinjska Bistrica (3757 ha, 5200 din), Breznica (3400 ha, 25000 din), Gorje (4997 ha, 16000 din), Kamna Gorica (511 ha), Kropa (476 ha, 4700 din), Lancovo (2049 ha), Lesce (998 ha, 8400 din), Leše (807 ha, 7800 din), Ljubno (541 ha, 5000 din), Mošnje (1512 ha, 13550 din), Ovsišje (1853 ha, 2300 din), Predtrg (264 ha, 7950 din), Radovljica (228 ha, 6000 din), Srednja Vas v Bohinju (7788 ha, 8100 din), državni lovišči na Jelovici (1319 ha in 2593 ha). Žal za lovišči Lancovo in Kamna Gorica letna zakupnina ni objavljena. Navedena pa sta zakupnika, v Kamni Gorici Alojz Šušteršič in na Lancovem Vinko Hudovernik. Kroparsko lovišče je imel v zakupu Ivan Vrenko. Prav tako niso navedene cene letnega zakupa za državni lovišči na Jelovici, kjer sta bila zakupnika Franc Hainrihar in Ivan Magušar.

Kot je razvidno iz podatkov, se cene lovišč zelo razlikujejo in so odvisne od prestižnosti, lokacije, kvalitete lovišča, višine dovoljenega odstrela in vrste divjadi v lovišču. Cena za lovišče Kropa, ki je merilo 475 ha, je bila 4700 din na leto, lovišče Bohinjska Bistrica s površino 3757 ha pa je bilo le 500 din dražje. Nasprotno pa je cena za lovišče Radovljica, ki je bilo po površini najmanjše (228 ha), dosegla vrednost 6000 din.

Zgodovina lovišča LD Kropa

Obseg in meje sedanjega lovišča LD Kropa so se izoblikovali v preteklih stoletjih. Vasi Rovte, Češnjica, Brezovica, Ovsišje in Poljšica so bile v fevdalni dobi v lasti freisinškega gospostva s sedežem v Škofji Loki. Železarska kraja Kropa in Kamna Gorica ter vasi Lipnica, Lancovo, Dobrave, Mišače, Otoče, Zaloše, Prezrenje in Podnart pa so bile v lasti lipniškega gospostva, od sredine 15. st. dalje imenovanega Radovljiško gospostvo. Meja med gospostvoma je bil potok Lipnica od Podnarta do sotočja s Kroparico in greben Barigle od Brezovice do Sv. Sobote. Lastniki radovljiškega gospostva so bili od leta 1616 dalje grofi Thurni, ki pa niso bili lastniki prav vseh hub. Habsburžani so si sicer že v 15. stoletju obdržali tudi pravico do izkoriščanja rudnikov železa in lesa za kuhanje oglja, ne glede na dejanskega lastnika posestva, na katerem so bila nahajališča železove rude. To je veljalo tudi za območje celotne Jelovice in njenih predgorij. Cesar je leta 1616 prodal grofu Janezu Ambrožu Thurnu Valsassina radovljiško gospostvo, ki je segalo izpod Dobrče prek Save na Jelovico skoraj do Rovtarice na Jelovici, skupaj z vsemi zemljišči, hubami in tudi radovljiško graščino, zadržal pa si je pravico do rude in lesa. Zato so fužinarski kraji obdržali svoje privilegije, kar je vplivalo na gospodarski razvoj in stopnjo neodvisnosti. Kropa in Kamna Gorica sta se v svojih potrebah obračali neposredno na deželno vlado, imeli svoje sodstvo preko rudarskih sodnikov.

Po Naredbi ministrstva za notranje zadeve iz leta 1852 so posestva manjša od 150 ha združili v občinska lovišča. Na območju našega sedanjega lovišča ni bilo nobenega velikega posestva, zato so vse površine združili v občinska lovišča. Po podatkih, ki so bili objavljeni v *Lovcu* leta 1924, je bilo lovišče občine Ovsišje veliko 1853 ha, občine Kropa 476 ha, občine Kamna Gorica 511 ha in občine Lancovo 2049 ha. V sedanje lovišče LD

	Vredn.	P.	S.
Dohodki			
1. Dohodki od trgovine	1000	1000	
2. Dohodki od gostinstva	1000	1000	
3. Dohodki od industrije	1000	1000	
4. Dohodki od kmetstva	1000	1000	
5. Dohodki od gozdarstva	1000	1000	
6. Dohodki od lovstva	1000	1000	
7. Dohodki od ribištva	1000	1000	
8. Dohodki od drugih dejavnosti	1000	1000	
Rashodi			
1. Rashodi za upravljanje	1000	1000	
2. Rashodi za vzdrževanje	1000	1000	
3. Rashodi za razvoj	1000	1000	
4. Rashodi za druge dejavnosti	1000	1000	
Skupaj	6514,00	6790,00	

Kopija zapisnika seje Občine Kropa s proračunom za trg Kropa za leto 1924. Načrtovali so 6514,00 din skupnih lastnih dohodkov. Večinski delež je dohodek od najemnine za občinsko lovišče, ki znaša 4675,00 din. To je višina letne najemnine iz najemne pogodbe za občinsko lovišče za obdobje 1924 do 1928.

Kropa spada tudi del nekdanjega občinskega lovišča Besnica, in sicer območje med Rovtami in Njivico.

Lovišče občine Kropa

Občinsko lovišče Kropa je merilo 476 ha. Meja z občino Ovsišje je potekala po nekdanji meji dveh zemljiških gospodstev. Od sotočja Lipnice in Kroparice je šla po Barigli do Sv. Sobote in dalje po robu Kroparske gore mimo Vodice po robovih nad Lazi prek Race navzdol in nazaj do sotočja. Brsca (Miklavževčevo polje) so spadale v ovsiško lovišče. Precej informacij o lovišču in lovu je v zapisnikih Občinskega odbora občine Kropa.

1883–89 je bil zakupnik lovišča eden najpremožnejših kroparskih podjetnikov Jurij Magušar. V tem obdobju je bila letna zakupnina 44 goldinarjev, Magušarjev lovski čuvaj pa je bil Lenart Primc. Za leto 1887 je Magušar občini zakupnino plačal kar s tehtnicami. Jurij Magušar je imel lovišče v zakupu tudi od 1890 do 1898, lovski čuvaj pa je bil Janez Bohinc, ki se je v Kropo preselil iz Podblice.

Leta 1891 sta za lovske karte zaprosila Franc Potočnik (Matica) in Jože Jalen (Jarmov) kot lovska upravičenca. Zaprosila sta za lovske karte za čuvaje in lovce Janeza Dolenca, Janeza Zupana (Pastirčka ali Malevša) in Franca Zupana.

Istega leta so lovsko karto in orožni list odvzeli Andreju Zupanu, ki ga je občina že leto poprej obtožila neprimernega in neprevidnega ravnanja z orožjem, med kakršno je sodilo tudi streljanje v tarče med hišami.

Leta 1898 sta za lovske karte kot zakupnika zaprosila Valentin Klinar, trgovec in fužinar, in Jože Jalen, gostilničar.

V zapisniku Občinskega odbora občine Kropa z dne 14.11.1904 je povzeta obravnava revizijskega poročila o poslovanju občine v letih 1896–1903, ko je bil župan Luka Hafner. Med primanjkljaji je tudi dolg za najem lovišča za leto 1897 in nepojasnen račun za najemnino lovišča. Za obdobje do konca prve svetovne vojne v zapisnikih ni podatkov, občinski odbor pa je po vojni sprejel sklep, naj se doseže na dražbi lovišča leta 1918 najmanj 450 kron letne najemnine. V finančnem planu za leto 1924 je občina predvidevala 4675 kron najemščine od občinskega lova, kar je več kot 71 odstotkov skupnih dohodkov občine v tem letu.

Leta 1923 je za letno najemnino 4675 din postal zakupnik lovišča Janez Bohinjc z Mišač. Ker pa ni plačal niti varščine niti najemnine za prvo leto, je bila pogodba z njim razveljavljena in je zakup po soglasju občinskega odbora prevzel Ivan Vrenko iz Kroepe. 1925–28 je imel lovišče za 4700 din v zakupu Adolf Zupan – Polčev Polde iz Kroepe. V garantnem pismu občini se je morala Adolfova mati obvezati, da bo poravnala morebitne sinove dolgove iz najemnine, če bo do tega prišlo. In res zadnje leto Zupan ni pravočasno poravnal najemnine. Tako je maja 1928 občinski odbor na seji sklenil, da se v časopisih *Slovenec* in *Jutro* trikrat zapored v rubriki dopisi objavi dražba občinskega lovišča za naslednje obdobje. Lovišče je zakupil Ivan Zupan – Pastirček, ki je živel v Ljubljani, lovišče pa je imel za letno zakupnino 4675 din v zakupu do leta 1938.

Leta 1935 je bil sprejet nov zakon o lovu. Ta je določal minimalno velikost lovišča 500 ha, česar pa lovišče občine Kropa ni doseglo. Po zakonu so se taka lovišča morala združiti z lovišči sosednjih občin. Občina Kropa se s tem seveda ni strinjala in je predlagala, naj se ji dodeli manjkajoča površina nekaj manj kot 25 ha lovišča Ovsiš, in sicer Miklavževčevo polje, ki je še iz časov razmejitve med freisinškimi škofi in radovljiškim gospodstvom pripadalo k občini Ovsiš. Občina Kropa je želena spremembo meje argumentirala z dejstvom, da bi za dve manjši lovišči iztržili več kot za eno večje. Predlog občine Kropa ni bil upoštevan in tako je bilo kroparsko lovišče leta 1937 pridruženo lovišču Kamna Gorica.

Občina Kropa se je na odločitev srezkega načelstva v Radovljici o združitvi lovišč pritožila. V pritožbi je občina vztrajala pri samostojnosti občinskega lovišča in predlagala povečanje lovišča na račun državnega lovišča oddelka 23. in oddelka 6. na Jelovici. Prošnji kraljeva banska uprava Dravske banovine v Ljubljani ni ugodila in lovišče je bilo dokončno priključeno lovišču občine Kamna Gorica.

Lovišče občine Kamna Gorica

Za lovišče Kamna Gorica je ohranjenih malo podatkov, saj arhiv Občine Kamna Gorica ni ohranjen. Lovišče občine Kamna Gorica je merilo 511 ha. Leta 1938 se je lovišču priključilo lovišče Kropa ter bilo za obdobje 1938–50 za ceno 4000 oddano Ivanu Magušarju (1894–1940) z Vrhnike, sinu Jurija Magušarja, dolgoletnega zakupnika lovišča občine Kropa. Za lovsko čuvaja je prijavil Jožefa Lazarja iz Kroke za lovišče Kropa in Franca Dolenca z Zgornje Lipnice za lovišče Kamna Gorica. Sreski gozdarski referent je odobril letni odstrel pet srnjakov, dve srni in enega gamsa. Ker je Ivan Magušar umrl še pred koncem izteka zakupništva, je vdova Vera Magušar sresko načelstvo v Radovljici prosila, naj bo novi zakupnik njun sin Dušan, član Lovskega društva v Ljubljani, kar je sreski načelnik sprejel.

Na Vodicah okoli leta 1930. Čuvaja Malevš (Zupan) in Bodlaj (Resman) z lovskim gostom.

Kapusova graščina v Kamni Gorici leta 2011, hiša, kjer so se stoletja zbirali lovci, raziskovalci narave in literati.

Ivan Magušar (1894–1940) iz Kroke, ustanovitelj, glavni delničar in direktor leta 1922 ustanovljene tovarne verig v Lescah in kasneje še lesne industrije na Vrhniki, je bil zakupnik državnega lovišča Martinček na Jelovici, ki je merilo 2593 ha, vse od leta 1923 pa do svoje smrti, ko je z zakupom nadaljeval sin Dušan Magušar. Leta 1938 je zakupil tudi kamnogoriško občinsko lovišče.

Lovišče občine Ovsiše

Lovišče je imelo površino 1853 ha. V Zgodovinskem arhivu v Ljubljani je shranjena dokumentacija dražb občinskega lovišča Ovsiše. Dve petletni zakupni obdobji, od 1918

Lovci v občinskem lovišču Ovsiše, lovec s palico in psom je Alojz Fister - Primožek z Ovsiš.

Josip vitez Pogačnik (desno) z lovskimi gosti in čuvaji. Levo stoji čuvaj Franc Resman - Bodlaj s Srednje Dobrave.

Lovci pred gostilno na Srednji Dobravi okoli leta 1925.

do 1928, je imel lovišče v zakupu politik in gospodarstvenik Josip pl. vitez Pogačnik (1866–1932). V prvem obdobju je bila letna zakupnina 2500 din, v naslednjem 2300 din. Lovska čuvaja sta bila Franc Resman s Srednje Dobrave in pomožni čuvaj Valentin Ješe s Spodnje Dobrave. Za zakup za obdobje 1928–1933 so se na dražbi z izklicno ceno 2000 din letno potegovali Ivan Magušar, Josip Pogačnik, Franc Štular, Anton Pogačnik, Anton Špendov, Jože Resman in Alojz Fišer. Za ceno 5400 din na leto je lovišče dobil v zakup Josip Pogačnik. V naslednjem obdobju, do 1938, je bil ob letni najemnini 4000 din zakupnik Jože Pogačnik iz dobravske veje Pogačnikov, tajnik Trboveljske premogokopne družbe.

Očitno je bilo ovsiško lovišče zanimivo, saj se je tudi na dražbi decembra leta 1937 za dvanajstletno obdobje (od 1938 do 1950) potegovalo več dražiteljev, še dve leti po končani dražbi pa so se vlekli sodni procesi. Kavcijo v višini izklicne cene, ki jo je moral vsak dražitelj položiti pred dražbo in je znašala 1500 din, so vplačali Peter Kobal, tovarnar iz Kranja, Ivan Zupan, ravnatelj iz Ljubljane (sicer Kropar), ter skupaj družabniki Anton Pogačnik iz Podnarta, Jožef Resman s Srednje Dobrave, Mihael Rozman s Česnjice in Janez Bohinc z Mišač. Dražba je bila sklicana v pisarni okrajnega gozdarja v Radovljici. Začela se je ob deveti uri, navzoči pa so bili samo uradniki

Jože Resman - Bodlaj (1900–1974), eden od pobudnikov za ustanovitev lovskega društva, na Srednji Dobravi leta 1945; ustanovni sestanek je bil v Bodlajevi hiši.

Ivan Markelj - Cibingel iz Otoč, ok.l. 1935

Janez Bohinc - Hanza, Tomažovc (1878–1954) z Mišač, lovec, sozakupnik lovišč in poznavalec lovskega orožja.

in Peter Kobal. Drugih prijavljenih in župana občine Ovsiše ni bilo. Po predpisu o dražbah so čakali 15 minut, nato so po zahtevanem postopku začeli dražiti. Na izklicno ceno se je prijavil le Kobal in postal novi zakupnik za letno zakupnino 1500 din. Ko je bil zapisnik spisan, so v pisarno stopili ovsiški župan in vseh pet družabnikov. Zamudo so pojasnili z zamudo vlaka iz Podnarta in takoj protestirali proti rezultatu dražbe. Družabniki so se pritožili na sodišče, češ da niso krivi za zamudo in naj se dražba razveljavi, pritožila pa se je tudi občina, saj je iztržila le 1500 din letne zakupnine, kar je skoraj 2500 din manj kot v preteklem obdobju. Sodišče je odločilo, da družabniki nimajo razloga za pritožbo, ker zamuda vlaka ni višja sila, Kobal pa je tudi dokazal, da družabniki sploh ne bi smeli sodelovati, saj niso izpolnjevali enega od pogojev. Za leto 1937 namreč niso vplačali lovske karte in so lovili brez dovoljenja. Pritožbi občine se je pridružil okraj Radovljica, ker se ni strinjal z oškodovanjem občine zaradi tako nizke zakupnine. Višje sodišče pa je odločilo, da je dražba potekala po pravilnem postopku in potrdila Petra Kobala kot zakupnika za letno zakupnino 1500 din. Kobal je takoj odpovedal službo dotedanjemu čuvaju Francu Čebulju z Ovsiš in predlagal, naj priseže Silvester Pogačnik; ta je kot čuvaj prisegel oktobra 1938. Vzhodno polovico lovišča je dal v podzakup Ignacu Andrašiču, veletrgovcu iz Kranja. Meja med polovicama je potekala po črti sedlo Sv. Primož–Mali vrh–prek Češnjice do Zaloš.

Lovišče občine Besnica

Del območja Rovt in Malega vrha, ki je od leta 1955 del lovišča LD Kropa, je spadal v lovišče Sv. Jošt (občina Besnica). Najimennitnejši in kar legendarni lovec in

Pri Turkovi gostilni v Rovtih so se po lovu na Malem vrhu jeseni 1938 zbrali zakupnik besniškega lovišča Ciril Mohor in njegova lovska družina. Lovec s srno je gostilničar in posestnik Potočnik, vulgo Turk, lovec z lisico pa Marcek, tudi iz Rovt.

Lov na Malem vrhu nad Rovtami je bil vedno uspešen. Zaključili so ga v gostilni Pri Turku. Pri Turkovih v Rovtih se je lovska tradicija ohranila do danes, prav tako se lovci tudi danes zbiramo za lov pred njihovo hišo, čeprav tam gostilne ni že več kot šestdeset let.

zakupnik je bil Ciril Mohar iz Kranja. Pri njem so lovili tudi nekateri lovci, doma iz Rovt in Poljšice.

Lovci v loviščih pod Jelovico do leta 1941

Leta 1849 je avstrijski cesar s patentom odpravil izključno pravico vladarja in plemičev do lova ter s tem razširil to pravico na lastnike zasebnih lovišč in zakupnike občinskih ali državnih lovišč. Zaradi tega se je krog ljudi, ki so se ukvarjali z lovom zelo razširil. Ker pa so morali za lov še vedno plačevati zakupnino, so si to lahko privoščili le premožnejši sloji prebivalstva, med katerimi so bili trgovci, odvetniki, politiki in podjetniki. Stalno lovišče je imel zagotovljeno le zakupnik lovišča in morebitni družabnik ter lovsko osebje (čuvaji in pomožni čuvaji). Zakupnik je za protiuslugo dovolil lov tudi drugim lovcem z območja lovišča in gostom, ki jim praviloma ni bilo treba plačati. Nekateri so dovolili le lov na manjše živali, dovoljenje za odstrel divjadi pa so prodajali. Kadar je zakupnik na lov povabil goste, je bil to tudi družabni dogodek, ki je bil nemalokrat povezan s sklepanjem poslovnih in političnih dogovorov.

V Kropi in Kamni Gorici so med premožnejše sodili predvsem fužinarji, ki so bili tudi najbolj izobraženi. V Kamni Gorici je bila to predvsem rodbina Kappus, ki je imela največjo vlogo tudi pri lovu. Za Kamno Gorico ni veliko ohranjenih podatkov o lovcih, iz pričevanj pa je razbrati, da so tja na lov prihajali pomembni gostje. Več enakovrednih podjetnikov je bilo v Kropi. Ti so se izmenjavali kot zakupniki, ki so imeli svojega lovskega čuvaja in svoj krog lovskih prijateljev. Zato je število nekdanjih lovcev v Kropi največje. V Kropi so bili lovci fužinarji, trgovci, gostilničarji ali obrtniki, čuvaji pa nekdanji drvarji ali oglarji in kovači. Predvsem drvarji in oglarji so zaradi svojega dela zelo dobro poznali Jelovico, kar jim je kot lovskim čuvajem zelo pomagalo. V občini Ovsike so imeli največji vpliv Pogačniki iz Podnarta. Ker je bilo to lovišče še enkrat večje kot kroparsko in kamnogoriško skupaj, je bilo tu tudi več lovcev, ki so praviloma prihajali iz vrst premožnejših kmetov.

Iz zapisov v dokumentih in pričevanjih sem sestavil spisek lovcev v Lipniški dolini. Lovcev je bilo verjetno še več, a vsi niso znani.

Lovci v Kropi pred 2. sv. vojno:

Zakupniki: Janez Bohinc, Janez Jalen, Jože Jalen, Valentin Klinar, Lovro Kokalj ml., Jurij Magušar, Ivan Magušar, Dušan Magušar, Ivan Vrenko, Andrej Zupan, Adolf Zupan, Ivan Zupan, Tomaž Šušteršič.

Lovci: Leopold Fúrssager, Janez Gartner, Lovro Kokalj st., Franc Pesjak, Franc Potočnik, Fran Rojina, učitelj na Dobravi, Johan Potočnik, Karel Pibrovc, Filip Potočnik, Benjamin Šuler, Mirko Šušteršič, Lenart Zupan, Janez Tomažević, Peter Žmitek.

Lovski čuvaji: Anton Berce, Janez Bohinjc - Polanka, Janez Dolenc, Franc Dolenc,

Franc Resman - Bodlaj, gospodar velike kmetije na Srednji Dobravi, lovec in poznavalec divjadi in lovišč, lovski čuvaj v velikem občinskem lovišču občine Ovsiše pri zakupniku vitezu Pogačniku.

France Gašperšič - Jajta, Jožef Lazar - Kositov, Lenart Primc, Janez Zupan - Pastirček ali Malevš, Franc Zupan.

Lovci iz občine Ovsiše pred 2. sv. vojno:

Zakupniki: vitez Josip Pogačnik, Jože Pogačnik, Anton Pogačnik

Lovci: Alojz Bešter - Tončov, Janez Bešter - Markec, Ivan Benedičič, Janez Bohinc - Tomažovc, Alojz Fister, Alojz Fišer, Jakob Ješe, Janez Markelj, Vinko Pirc, Bogdan Pogačnik, Janez Pogačnik - Johanček, Anton Potočnik - Turk, Jože Resman - Bodlaj, Anton Šolar - Gregorjovc, Anton Špendov - Bendel, Franc Štular, Miha Rozman, Janez Varl - Cajhn, podmaršal Jože Tomše pl. Savskidol, Stane Žagar, Janez Vovk - Žitar.

Lovski čuvaji: Janez Fister, Miha Finžgar, Franc Resman - Bodlaj, Valentin Ješe, Franc Čebulj, Silvester Pogačnik - Vertež.

Lovci iz občine Kamna Gorica pred 2. sv. vojno:

Zakupniki: Albert pl. Kappus, Adolf pl. Kappus, Vladimir Kapus, Ivan Štiherl, Alojz Šušteršič.

Lovci: Lovrenc Benedičič, Anton Kapus, Franc Udir, Peter Rešek (ali Novak) - Pulej.

Lovski čuvaji: Šimen (priimek ni znan), Franc Košir, Tone Koren, Jože Rešek.

V seznamu rednih članov Slovenskega lovskega društva za 1913 so bili poleg Petra Žmitka vpisani tudi načelnik železniške postaje Podnart - Kropa Fran Jebačin, iz Kroke Ivan Magušar, Lenart Zupan in Ivan Zupan, Adolf Kappus pl. Pichelstein iz Kamne Gorice, iz Podnarta pa vitez Josip Pogačnik.

Leta 1925, ko je imelo Slovensko lovsko društvo že 2000 članov, je bilo med njimi 20 naših rojakov. Poleg Petra Žmitka so bili redni člani iz Kamne Gorice Vladimir in Anton Kapus, Ivan Štiherl, Alojzij Šušteršič ter lovski čuvaj Jože Rešek. Anton Kapus je

v seznamu vpisan kot kapetan in srezki načelnik v Štipu. Člani iz Kroke so bili Leopold Fürssager, Lovro Kokalj, Ivan Magušar, Franc Pesjak, Franc Petrač, Vinko Pirc, ing. Mirko Šušteršič, Andrej Zupan, Adolf Zupan, Ivan Zupan in Lenart Zupan, iz Podnarta pa Anton Pogačnik, Bogdan Pogačnik ter vitez Josip Pogačnik. Nekateri med njimi so bili sicer zaposleni zunaj domačega kraja, a so hodili na lov v domača lovišča ali pa so bili celo zakupniki občinskega lovišča. Franc Rojina pa je bil sicer doma iz Šentvida, 1891–1893 pa je bil učitelj na Srednji Dobravi. Pisal in objavljaj je lovske zgodbe izpod Jelovice, zato tudi njega lahko priključim med naše lovske predhodnike.

Ves čas so vzporedno z legalnimi lovci delovali tudi lovci brez dovolilnic, krivolovci. Nekateri so sčasoma pridobili dovolilnice in so zabeleženi v virih, mnogi pa verjetno ostajajo neznani.

LOVSTVO PO LETU 1945

Z začetkom druge svetovne vojne so v posameznih slovenskih pokrajinah prevzele oblast različne vojaške oblasti (Nemci, Italijani, Madžari), ki so imele tudi različen odnos do lovstva. Praviloma so lovci morali oddati orožje in je bil lov prepovedan. Prenehala so delovati lovska društva in zakupne pogodbe so postale brezpredmetne. Še pred koncem vojne, aprila 1945, pa so oblasti dale prve usmeritve o organizaciji lova v novih razmerah. Zakupna lovišča naj ne bi bila manjša od 200 ha. Povsod tam kjer je vsaj 5 lovskih upravičencev, naj bi osnovali lovsko zadrugo, ki naj bi zakupila lovišča. Lovci so se res takoj začeli povezovati in zbirati predvsem okrog nekdanjih zakupnikov in nekdanjih lovskih čuvajev, ki so lovišče dobro poznali.

Na seji občinskega odbora občine Kropa dne 12.9.1945 so med drugim sklenili tudi, da se ustanovnega množičnega sestanka Lovske zadruge za radovljiški okraj udeleži lovski čuvaj Anton Berce, javno pa naj se objavi pobuda, naj se sestanka udeležijo intereseanti lova. Množični sestanek Lovske zadruge Radovljica je bil štiri dni pozneje. Na sestanku je bila ustanovljena Lovska zadruga za radovljiški okoliš, ki je upravljala nekdanja občinska lovišča v skupni izmeri 19.000 ha. Pristopnina je znašala 500 din, mesečni prispevek za člane 100 din. Načelnik zadruge je bil Stanko Šušteršič, tajnik Leopold Bebler. Izvršni odbor nove zadruge je konec meseca okrajnemu Narodnoosvobodilnemu odboru (NOO) na Jesenicah poslal dopis, da zaradi maloštevilnosti srnjadi in gamsov v loviščih v naslednjem letu ne bo izvajal lova na te živali. Hkrati je NOO Jesenice prosil, naj za lovišča radovljiškega okraja ne izdaja lovnih dovolilnic za te živali.

Okrajni ljudski odbori (OLO) so dobili nalogo predlagati lovske čuvaje, ki naj bi jih nato nastavila in plačala lovska družina. Že jeseni 1945 so bili za nekdanje lovišče Ovsišce predlagani Janez Bešter iz Rovt, Janko Bergant z Zgornje Dobre in Ciril Rakovec s Poljšice, za občinsko lovišče Kamna Gorica - Kropa pa Franc Šolar iz Kamne Gorice. Konec decembra je Gabrijel Jeraša, tovarniški delavec iz Kroke, okrajnemu NOO za

Jesenice poslal prošnjo za oddajo lova in dodelitev mesta lovskega čuvaja. Njegovo prošnjo sta v imenu trškega NOO Kropa podpisala Justin Ažman kot predsednik in Ludvik Šmitek kot tajnik. Že aprila naslednjega leta je odsek za notranje zadeve jeseniškega okraja prepovedal nadaljnje poslovanje zadruga z razlago, da Ministrstvo za gozdarstvo pripravlja prenovu vsega lovstva z organizacijo lovskih družin kot osnovnih enot, kar je bilo realizirano z novim zakonom leta 1947. Po razpustu Lovske zadruga so se lovci začeli združevati v lovška društva – družine po območjih nekdanjih lovišč. Ko so leta 1946 začeli združevati male občine v večje upravne enote, so se mejam teh enot prilagodile tudi meje lovišč, določeno pa je bilo, da je treba mejo v primerih, ko je v škodo divjadi, prilagoditi. Lovišča naj bodo velika od 500 do 5000 ha in naj se poimenujejo po sedežu največjega krajevnega ljudskega odbora (KLO) na območju lovišča. Lov je resorno urejalo ministrstvo za gozdarstvo, nadzor nad izvajanjem lova v lovišču sedanje LD Kropa pa je imel OLO s sedežem na Jesenicah.

Lov je oblast obravnavala kot gospodarsko dejavnost in zato pozivala lovske družine, naj kože vseh uplenjenih živali proti plačilu dostavijo Lovski zadrugi v Ljubljani, država pa bo poskrbela za njihov izvoz, z izkupičkom kupila lovski pribor in orožje, drugi izkupiček pa namenila za stroje in surovine za gospodarstvo. Določeni so bili cilji in načela, po katerih naj bi delovala lovška društva in lovci. Uvedeno je bilo plačevanje pristopnine ob vstopu v društvo in vsakoletne članarine, vsi člani pa so se morali naročiti tudi na revijo *Lovec*. Na vsakih 2000 ha lovišča so morale imeli lovske družine po enega lovskega čuvaja, omejeno pa je bilo tudi največje število lovcev glede na površino in tip lovišča. Lovišče LD Kropa je bilo opredeljeno kot lovišče sredogorskega tipa in je imelo 2400 ha lovne površine. Za tako lovišče je bila omejitev en lovec na 150 ha lovne površine, kar je pomenilo 16 lovcev v lovišču LD Kropa.

USTANOVITEV LOVSKEGA ZDRUŽENJA SREDNJA DOBRAVA IN PREIMENOVANJE V LOVSKO DRUŽINO KROPA

Kljub ustanavljanju Lovske zadruga v Radovljici so konec novembra 1945 ljubitelji lova izpod Jelovice osnovali Lovsko združenje Srednja Dobrava. Ustanovitelj je bilo devetnajst in vsi so bili doma iz vasi v območju nekdanjih občin Ovsiša, Kamna Gorica in Kropa. Z Dobrav so bili med njimi Janko Bergant, Jože Ješe, Hugo Mihelič, Jože Resman in Ivan Pretnar, z Mišač Janez Bohinc, Anton Mohorič, Anton Pegam in Filip Sitar, iz Kamne Gorice Lovro Benedičič, Polde Cvetko in Jože Rešek, iz Kroke Lovrenc Kokalj s sinom Lovrom ml. in Janez Tomaževič, s Češnjice Janez Pogačnik in Janez Varl, iz Podnarta Silvester Pogačnik in z Otoč Jože Debeljak. Nekaj lovcev je bilo dejavnih že pred vojno, največ lovskih izkušenj in znanja pa so imeli Jože Resman in

Popisni list o lovišču Kropa iz leta 1949. Dokument vsebuje podrobnosti o lovišču, vključno s površino, geografskimi značilnostmi in podpisanimi logarji.

Popisni list o lovišču Kropa iz leta 1949, v katerem so opisane meje lovišča, geografske značilnosti, deleži kmetijskih in gozdnih površin in velikost lovišča. Podpisan je Ludvik Vidic, ki je bil takrat področni logar in starešina LD Kropa

Zapisnik sestanka članov LO-območja in Okrajne lovske zveze. Dokument vsebuje seznam prispevkov članov in sklep o predložitvi predloga.

Št.	Ime člana	Najemnina za lov	Prispevek za čuvaje
1.	LD Bled	11.600,-- Din	21.000,-- Din
2.	" Bohinj	12.000,-- "	20.000,-- "
3.	" Jesenice	11.500,-- "	21.000,-- "
4.	" Kr. gora	6.500,-- "	16.000,-- "
5.	" Kropa	3.600,-- "	13.000,-- "
6.	" Radovljica	3.600,-- "	13.500,-- "
7.	" Ribnica	5.000,-- "	16.500,-- "
8.	" St. stol	8.500,-- "	10 plača čuvaja
		63.300,-- Din	121.000,-- Din

Sklep: Za vdrževanje lovskih čuvajev se določa za vsako LD znesek, kateri se plača še pri najemninah za lovsko leto 1950. OIO Jesenice pa skrbijo se iz tega zneska plačajo lovske čuvaje.

OIO Jesenice se strinja z lovske čuvaje pri LD St. stol.

Repreži se plan za predavanja, kateri se predloži tov. TIRILU Franco, Jesenice, da vpiše datum kada se bodo predavanja vršila.

Zapisnik sestanka članov LO-območja in Okrajne lovske zveze, na katerem so določili višino letne najemnine za lov in višino prispevka za lovske čuvaje za posamezno lovsko družino.

Silvester Pogačnik kot izkušena lovska čuvaja ter Janez Bohinc in Lovro Kokalj starejši kot dolgoletna lovca z bogatimi izkušnjami. Prvi predsednik je postal Hugo Mihelič, na čigar domu je tudi potekal prvi sestanek, tajnik pa Janez Bohinc. Lovsko združenje je po odloku OLO Jesenice lahko upravljalo lovišče, ki so ga z nekaj odstopanji sestavljala lovišča nekdanjih občin Ovsišje, Kropa in Kamna Gorica v skupnem obsegu 2504 ha. Delovanje združenja je bilo v prvem obdobju dokaj neformalno, saj ni bilo jasno, ali bodo lovili v okviru Lovske zadruge Radovljica ali kako drugače, po razpustu Lovske zadruge Radovljica pa se je delo v lovskem združenju na Dobravi okrepilo.

Julija leta 1946 je bil sprejet nov zakon o lovu, na podlagi katerega so se morali lovci Lovskega združenja Srednja Dobrava reorganizirati. Decembra 1946 je bil na Srednji Dobravi ustanovni občni zbor Lovske družine Srednja Dobrava. V upravni odbor so bili izvoljeni Hugo Mihelič (predsednik), Janez Bohinc (tajnik), Lovro Kokalj ml. (gospodar), Lovrenc Kokalj (blagajnik) in Janko Bergant. Vsak član je vplačal varščino v znesku 600 din, kar je poleg vedno večje politične diferenciacije verjetno odvrnilo nekatere člane združenja od včlanitve. Povojna komunistična oblast je določila, da morajo lovsko organizacijo voditi njeni kadri. Med tistimi, ki se niso včlanili, je bil tudi Jože Resman - Bodlaj, čeprav so prve sestanke združenja imeli na njegovem domu. Prvi predsednik LD

je bil Hugo Mihelič, ki je to funkcijo opravljal do leta 1949. Sestanki so bili na njegovem domu. Kot gozdarski nadzornik je bil po službeni dolžnosti lovec tudi Ludvik Vidic, čuvaj je bil Janko Bergant, pomožni čuvaj Gabrijel Jeraša. Huda zima 1947 je povzročila velik pogin srnjadi. Da bi si divjad čim prej opomogla in bi v prihodnje preprečili tako velik pogin, so obnovili ali ponovno postavili med vojno propadla krmišča in solnice. Leta 1948 so organizirali prvo veselico in izkupiček 30.000 din namenili planšarskemu odboru kmetov iz Zaloš, z Otoč in Dobrave za gradnjo nove planšarske kočice na Vodiški planini. Z denarnim prispevkom in opravljenim delom so lovci dobili v last na zahodni strani kočice sobo v prvem nadstropju, v katero je bil dostop urejen po balkonu, ki je potekal vzdolž celotne stavbe.

Ustanovitelji lovske družine so imeli precej težav s poimenovanjem družine. V dokumentih in dopisih se lovci niso striktno držali imena Lovska družina Srednja Dobrava, ampak so poleg tega uporabljali tudi Lovišče Kropa, Lovska družina Podnart-Srednja Dobrava. Neskladja je leta 1949 odpravilo Ministrstvo za gozdarstvo LRS, ki je sprejelo sklep o ustanovitvi osmih lovišč lokalnega pomena na območju okraja Jesenice. Pod št. 5 je navedeno Lovišče Kropa³, ki obsega nekdanje okrajno zakupno lovišče Podnart-Kropa. V sklepnem delu odločbe je zapisano, da se novoustanovljena lovišča »dodele v upravljanje lovskim družinam enakega imena«. Tako se je Lovska družina Srednja Dobrava konec leta 1949 preimenovala v Lovsko družino Kropa, sprejela prvi Poslovnik in prva Pravila LD Kropa, Ministrstvo za notranje zadeve pa je leta 1950 izdalo dovoljenje za delovanje Lovske družine Kropa s sedežem na Srednji Dobravi.

Program LD Kropa je temeljil na združevanju lovcev določenega območja, upravljanju in nadzoru ter pregledu nad lovišči, vzgoji lovcev in napredku lovstva. Načelno je program enak tistemu, ki so ga sprejeli lovci ob ustanovitvi Lovske zveze Slovenije in velja še sedaj. Podpisnika programa sta bila predsednik LD Kropa Hugo Mihelič in tajnik Stanko Lapuh. LD Kropa je bila članica Lovske podzveze na Jesenicah in prek nje tudi Lovske zveze Slovenije (LZS).

ORGANIZIRANOST IN ČLANI LOVSKE DRUŽINE KROPA

Od jeseni 1945 pa do leta 2008 je bilo v člansko knjigo vpisanih sto sedem lovcev. Tistih, ki so pristopili kot prvi leta 1945 in 1946, je 19, ker pa se člani LD niso mogli poenotiti, kdaj je pravzaprav bila ustanovljena lovska družina (jeseni 1945, decembra 1946 ali decembra 1949) in zato tudi ne, kdo so pravi ustanovitelji, zdaj velja, da se soustanoviteljstvo prizna tistim lovcem, ki so stopili v lovsko združbo med leti 1945 in 1949. V lovsko družino je bilo sprejetih precej več članov, kot pa se jih je potem z lovom v resnici ukvarjalo. Od vseh vpisanih lovcev v članski knjigi jih je 15 odstopilo ali so bili izpisani že po enem ali dveh letih članstva. Razlogi za izstopa

Pri pokopališču na Ovsishah po pogrebu lovca Toneta Šolarja - Gregorjevca leta 1959.

Lovci z Mišač leta 1952. Stojita Janez Bohinc in Anton Mohorič, sedi Anton Pegam.

Lovca iz Kroepe, oče in sin Lovrenc in Lovro Kokalj - Ledrarjeva. Oče Lovrenc je bil med nosilci Titove štafete gorenjskih lovcev.

Od leve: Jože Ažman, Polde Cvetko, Mirko Kotnik, Jože Rešek.

Lovci pred planšarskim domom na Vodiški planini, v katerem so zaradi pomoči pri gradnji leta 1954 imeli lovci veliko lovsko sobo.

Na Vodiški planini leta 1958.

so bili različni. Nekateri niso opravili lovskega izpita, nekateri izgubili zanimanje ali pa prestopili v drugo lovsko družino, saj članstvo v več družinah hkrati ni možno. Zaradi prekrškov je bilo v vsem obdobju izključenih pet članov, trije leta 1968 zaradi krivolova in nediscipline in leta 1982 zaradi krivolova še dva.

Od začetnih 19 članov, ki so vstopili do leta 1949, se je število v naslednjih letih dvignilo in v začetku leta 1966 je imela Lovska družina Kropa že 34 članov; vsi so imeli opravljen lovski izpit. Do konca istega leta je število članov naraslo za štiri. Čeprav so leta 1969 izključili tri člane, to ni bistveno vplivalo na njihovo število, saj je bilo konec leta 1976 vpisanih 39 članov, desetletje pozneje že 43 članov. Članarina je bila takrat 6200 din in je zajemala članstvo v Lovski zvezi Slovenije (LZS), Zvezi lovskih društev Gorenjske (ZLDG) in Lovski družini Kropa. Vanjo je bila vračunana tudi letna naročnina za revijo *Lovec* in ena do dve knjigi iz zbirke *Zlatorogova knjižnica*. Vodje rajonov in gospodarji koč so dobili letno nagrado. Cena divjačine za odkup za člana je bila za srnjad 900 din/kg, za jelenjad, gamse, muflone 600 din/kg in divje prašiče 550 din/kg.

Število članov se je povečevalo do te mere, da so zaradi velikega števila spomladi leta 1994 na skupščini LD zavrnilo vseh 8 prošenj za nove vstopa v LD Kropa. Sprejeli so sklep o začasni zamrznitvi sprejemanja novih članov, podobno kot so to storile okoliške lovske družine. Izjema je veljala za morebitne kandidate iz družin sedanjih članov, da so tako ohranili tradicijo prenašanja lova na naslednike v družini. Pozneje so v LD Kropa sprejeli tudi nekatere leta 1994 zavrnjene kandidate, večinoma na račun preminulih članov.

Lovska družina sprejema nove člane enkrat letno na letni skupščini. Prvo leto ali dve je vsak novi član pripravnik. V tem obdobju se pod vodstvom mentorja, ki ga določi Upravni odbor lovske družine (UO LD), seznani z loviščem in praktičnim delom v njem. Delo poteka po posebnem učnem programu, ki ga določi LZS, in posebnem delovodniku. Po opravljenem praktičnem seznanjanju z loviščem se oceni pripravniška doba in če je ocena pozitivna, lovsko družina pripravnika prijavi pri Zvezi lovskih društev Gorenjske (ZLDG), ki ima pooblastila za opravljanje izobraževanja in za lovske izpite. Po opravljenih predavanjih lovec opravlja obvezni lovski izpit, na podlagi katerega dobi spričevalo o opravljenem izpitu in tako postane redni član lovske družine.

Zdaj pri obravnavi prošenj za sprejem za pripravnika upoštevajo poleg kriterijev, določenih z zakonom, tudi to, da je kandidat z območja lovišča LD Kropa. V letih od 1998 do 2007 je bilo sprejetih 10 novih članov, ki so vsi sorazmerno mladi. Leta 2011 ima družina 34 rednih članov in 3 častne člane. Osem članov je včlanjenih več kot 50 let, povprečna starost je skoraj 58 let. Sedem članov je mlajših od 40 let in sedem članov starejših od 70. Večina lovskih družin ima premalo mlajših članov. Večina članov LD Kropa živi na območju lovišča in prihaja iz vrst delavcev, kmetov in obrtnikov, nekaj pa jih ima akademsko izobrazbo.

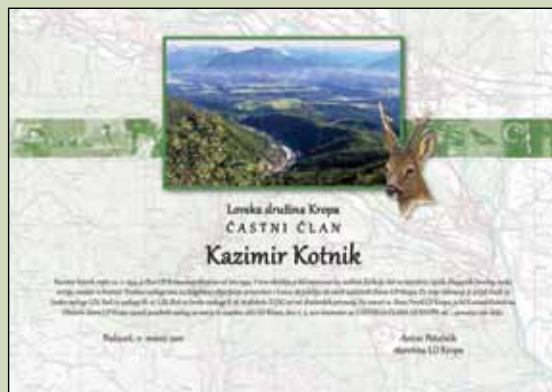
Lovska družina deluje na osnovi pravil in poslovnika lovske družine. S spre-
membo lovskega zakona morajo lovske družine vsakič znova prilagajati svoja pravila

Listina Zaprisega slovenskega lovca.

Leta 1972 je LD razvila svoj prvi lovski prapor.

Listina častnega člana

Ob 30-letnici LD Kropa leta 1975 smo lovci postavili odmevno lovsko razstavo v Sindikalnem domu v Kropi. Na sliki lovci LD Kropa.

in delovanje. Tako so ob spremembi leta 1976 morali tudi v LD Kropa vpeljati knjigovodstvo z novim obračunskim obdobjem, ki je trajalo od januarja do decembra, in ne več od aprila do marca. Uvedli so obračun obveznih delovnih ur kot povprečje vseh opravljenih ur v lovišču. Člani starejši od 70 let, so oproščeni obveznih ur. Z novim zakonom o lovu je bilo uveljavljeno načelo, da se vsi dohodki, pridobljeni iz lovišča, tj. odkup divjačine in trofej, morajo vlagati nazaj v lovišče.

Poleg teh dveh aktov so še drugi, ki urejajo posamezna področja (finance, disciplinski postopek). Zadnja veljavna pravila so bila sprejeta leta 2009. Pri sestavi pravil je treba upoštevati Zakon o društvih in Zakon o divjadi in lovstvu. Nov Zakon o društvih je bil sprejet leta 2006, Zakon o divjadi in lovstvu pa leta 2004. Slednji prinaša precej novosti, kot so koncesija za lovišča, neposredna povezanost LD z LZS, brez območne lovske zveze.

S Pravili je določeno, kako društvo deluje, kaj so njegovi cilji in naloge, urejajo članstvo, sprejeme novih članov in izključitve, naloge in dolžnosti članov. Določa tudi organe društva in njihovo delovanje. Najvišji organ je občni zbor, za izvajanje njegovih sklepov in sprotne naloge je izvoljen upravni odbor, poleg tega sta še nadzorni odbor in disciplinska komisija. Upravni odbor, predsednik (starešina)⁴, nadzorni odbor in disciplinska komisija so izvoljeni, njihov mandat pa je štiri leta. Najpomembnejša opravila so razdeljena med sedem članov UO. Poleg predsednika, ki je odgovoren za celotno delovanje LD, so naloge gospodarja najbolj kompleksne. Načrtuje in vodi vsa dela, povezana z loviščem, kot so odstrel, krmljenje in vsa druga tehnična in gojitvena dela, povezana z divjadjo in loviščem. Za pomoč ima na razpolago vodje revirjev. Gospodarji morajo usklajevati tudi vse ukrepe, povezane z divjadjo na mejnih območjih, saj divjad prehaja prek mej lovišča. To poteka v okviru nove Območne zveze upravljavcev lovišč (OZUL). Nad vsem gospodarjenjem z divjadjo in lovišči v Sloveniji pa bdi Zavod za gozdove RS. Njegovi strokovnjaki načrtujejo odstrel in dela za posamezna lovišča oz. LD in to tudi nadzirajo. Ob morebitnih večjih nepravilnostih lahko LD celo izgubi lovišče.

Na volitvah 2005 so člani prvič volili predsednika neposredno izmed dveh kandidatov in posebej sedem članov UO, izvoljeni predsednik pa je nato predlagal posamezne funkcionarje. Upravni odbor imenuje gospodarja, tajnika, blagajnika, kinologa, vodje rajonov, upravitelje objektov, inventurno komisijo, komisijo za ocenjevanje škod, referenta za strelstvo, lovske čuvaje ipd. Lovska družina ima tudi disciplinsko razsodišče in nadzorni odbor, katerih člani so ravno tako izvoljeni. Predsednik vodi delo upravnega odbora LD in družino zastopa v ZLDG, kjer je tudi član izvršilnega organa. Gospodar sodeluje z Zavodom za gozdove in Območno zvezo upraviteljev lovišč (OZUL) ter koordinira delo vodij vseh petih rajonov lovišča. Skupaj z vodji rajonov delujejo kot Gospodarska komisija, ki načrtuje in izvaja vsa dela v lovišču (košnja, krmljenje, postavljanje in vzdrževanje objektov, odprava škode zaradi divjadi). Največ dela je v rajonu III, kjer so mufloni in kjer največ škode z razritjem travnikov

in nasadov koruze povzročijo divji prašiči. Vodja tega rajona je že drugo desetletje Boris Pogačnik. Rajon V, planota Jelovica, je zahteven predvsem zaradi oddaljenosti, krmljenja jelenjadi in košnje na Vodicah. Zdaj ga vodi Janez Vovk.

V vsem obdobju od leta 1946 dalje je Lovsko družino Kropa vodilo trinajst predsednikov. Največ mandatov so bili predsedniki Anton Bešter, Ludvik Vidic in Rok Gašperšič. Naloge gospodarja je opravljalo deset lovcev. Najdaljši staž je imel Janko Varl, zdaj pa nadaljuje to tradicijo njegov sin Andrej Varl. Tajnikov so imeli tudi deset, med njimi imata najdaljši staž Stanko Lapuh in Janez Udir.

Član	predsedovanje
Hugo Mihelič	1946–49
Ludvik Šmitek	1949–51
Gabrijel Jeraša	1952
Ludvik Vidic	1954–56, 1958–59, 1963–66, 1968, 1969–72
Stanko Bešter	1957
Mirko Kotnik	1960–61, 1973–75
Jože Ješe	1962
Franc Justin	1967
Rok Gašperšič	1967–78, 1981–84, 1997–2000
Zdravko Štular	1979–80
Anton Bešter	1985–96, 2001–08
Anton Potočnik	2009–2012

Tabela 1: Predsedniki LD Kropa 1946–2012.

Ker je arhiv Lavske družine Kropa za obdobje 1946–55 izgubljen, podatki za prva leta niso popolni. V obdobju 1957–66 se je zamenjalo kar pet predsednikov: Ludvik Vidic, ki je predsedoval najdlje, Mirko Kotnik, Jože Ješe, Franci Justin in Stanko Bešter. Gospodarji so bili Ivan Bohinc, Anton Pegam, Jože Ažman, Joža Finžgar in Rok Gašperšič.

V obdobju 1967–76 so predsedniško funkcijo opravljali Ludvik Vidic, Mirko Kotnik, Rok Gašperšič in eno leto Franc Justin. Gospodarja sta bila Rok Gašperšič in pretežno dobo Janko Varl. 1977–86 so predsedniško funkcijo opravljali Rok Gašperšič, Anton Bešter in eno leto Zdravko Štular. Gospodar je bil Janko Varl. V naslednjem desetletju delovanja je bil predsednik Anton Bešter, podpredsednik je bil Rok Gašperšič, gospodarja pa Janko in Andrej Varl. V zadnjem desetletju sta predsedniško funkcijo vršila Rok Gašperšič in Anton Bešter, gospodar je bil ves čas Andrej Varl, tajnika pa

Častna člana LD Kropa
Anton Štular in Mirko
Kotnik in predsednik LD
Kropa Anton Potočnik.

Filip Bohinc in Janez Udir. Blagajnika sta bila Boris Pogačnik in Anton Potočnik. V tekočem mandatu je predsednik Anton Potočnik, gospodar Andrej Varl, tajnik Matjaž Kavar in blagajnik Boris Pogačnik.

Pomembna je nova naloga, naloga informatika. LZS je pred leti zastavila slovenski informacijski projekt pod imenom Lisjak. To je računalniški program, s pomočjo katerega LD vnaša podatke o članih, odstrelu ipd. LZS ima takoj vpogled v dogajanja in stanje v vsaki lovski družini, v posamezni regiji ali slovenskem lovstvu. Po zakonu mora imeti vsaka lovska družina na vsakih 2000 ha lovišča po enega lovskega čuvaja, ki ima opravljen izpit. V LD Kropa ima izpit opravljenih pet lovcev. Zelo pomembno področje je nadzorovanje zdravja divjačine, za kar so odgovorni člani z opravljenim izpitom za preglednika divjačine. Pripravnike med stažem vodijo mentorji, ki morajo imeti prav tako opravljen poseben tečaj. Zaradi vedno večjega problema, prometnih nesreč, v katerih je udeležena divjad, posamezni člani po navodilu policije skrbijo za posamezne odseke cest. Področje lovskega strelstva vodi referent za strelstvo, ki varno izpelje vsakoletno obvezno kontrolno streljanje z lovskimi puškami risanicami. Prvi preizkus orožja in strelcev je LD Kropa organizirala leta 1959. V začetku so to opravljali v peskokopu v Podnartu, nato pa zaradi zagotavljanja varnosti v kamnolomu nad Brezovico. Le enkrat so izvedli streljanje na vojaškem strelišču na Bohinjski Beli.

Vsaka koča in dom imajo svojega gospodarja, ki skrbi za vzdrževanje zaupanih mu objektov in nadzoruje uporabo. Lovska družina je dolžna pod določenimi pogoji povrniti škodo na kmetijskih pridelkih in površinah, ki jo povzroča divjad. Škodo in predlog rešitve ocenjuje posebna komisija LD za ocenjevanje škod po divjadi. LD ima tudi kronista, delegirati mora svojega predstavnika v organe in komisije ZLDG in OZUL. Lovska družina je od leta 1950, ko je bil vpeljan za lovce obvezen lovski izpit,

skrbela za izobraževanja svojih članov. Leta 1980 so Mirko Kotnik, Srečko Prem in Rok Gašperšič uspešno zaključili šolanje za lovskega tehnika in naredili zaključni izpit.

Tradicija in poslovnik predpisujeta lovsko obleko, katere nošenje je predvideno ob svečanih dogodkih, pri katerih sodelujejo lovci, na občnih zborih, javnih nastopih lovcev in na pogrebih. Lovske družine imajo tudi prapor in praporščaka. LD Kropa je svoj prvi prapor, katerega boter je bil Filip Sitar, posestnik z Mišač, razvila leta 1972.

Vrsto let so najbolj obremenjeni funkcionarji ob koncu leta dobili manjšo denarno nagrado; to je bilo v zadnjih dveh desetletjih opuščeno. Zdaj je edina nagrada, ki jo prejmejo predsednik, gospodar, tajnik in blagajnik, oprostitev od obveznega števila delovnih ur. Kljub temu pa se pri letnem poročilu pogosto izkaže, da so prav oni tudi teh ur naredili največ.

Lovska družina ima in podeli kar nekaj priznanj. Član dobi plaketo ob 30-, 40- ali 50-letnem članstvu, posebno priznanje se podeli ob končanju večjih del, kakršno je na primer odprtje nove ali obnovljene koč. Po navadi podelijo velikega bakrenega petelina z napisom, komu in zakaj je bil podeljen. Lovska družina podari jubilanu ob 70-letnici srnjaka, starejšega člana, ki je v času svojega aktivnega delovanja veliko prispeval k napredku lovske družine, pa imenuje za častnega člana. Naši častni člani so bili zdaj že pokojni: Silvester Pogačnik, Janez Varl, Ivan Benedičič, inž. Miloš Kelih in prof. Stanko Lapuh. Trenutno so častni člani: Ludvik Vidic, Kazimir Kotnik in Zdravko Štular.

Poleg lovske družine na njen predlog in utemeljitev podeljujejo priznanja tudi ZLDG, LZS in Kinološka zveza. Plakete ZLDG je do leta 2011 prejelo 22 članov Lovske družine Kropa. LZS podeljuje znak za zasluge, ki ga je prejelo 31 članov, red III. stopnje je prejelo 13 članov in red II. stopnje, za dodelitev katerega so kriteriji zahtevnejši, je prejelo 5 članov. Red I. stopnje, ki ga lahko prejmejo samo najzaslužnejši funkcionarji LZS ali ZLDG, je prejel častni član Miloš Kelih, ki pa ni bil redni član LD Kropa.

DELO IN NALOGE LOVSKE DRUŽINE KROPA V PRETEKLIH DESETLETJIH

Člani lovske družine nadzorujejo svoja lovišča, v njih postavljajo solnice in krmišča ter skrbijo za njihovo zalaganje s soljo, senom ter drugimi krmili, kosijo zapuščene rovtve in laze, preganjajo potepuške pse, odstreljujejo bolne živali in poskrbijo za ostanke poginulih. Skrbijo za stanje in stalež divjadi v lovišču ter opravljajo predpisani odstrel.

Prva leta po drugi svetovni vojni so pristojni organi sprejemali različna navodila. Po odločitvi Josipa Broza Tita je bil odstrel srnjadi leta 1947 prepovedan, lovskim družinam so predpisali proizvodnji plan in obvezno oddajo kožuhovine lovski zadrugi. Za lovstvo najpomembnejši korak je bila odločitev, da se lovci morajo izobraziti in opraviti lovski izpit. Po letu 1950 nihče več ni mogel biti lovec brez lovskega izpita.

Uspeh lova na brakadi je bil poleg dobrega staleža zajcev odvisen predvsem od dobrih psov. Ko je bilo še dovolj zajcev, je bil najbolj priljubljeni pes istrski gonič, tako kot vidimo na sliki iz leta 1965.

Od leta 1964 morajo lovske družine izdelovati lovsko-gojitvene elaborate. Prvi je bil izdelan za dobo treh let, vsi naslednji pa za dobo petih let. Izdelava obsežnega načrtovanja je bila za lovske družine zahtevno delo. Novi zakon o lovu iz leta 1993 je načrtovanje in gojenje divjadi skupaj z načrtovanjem odstrela v celoti prenesel na Zavod za gozdove Republike Slovenije. Po novem gozdarji načrtujejo vse gojitvene ukrepe in odstrel, lovski inšpektor pa nadzoruje izvajanje letnega in petletnega plana.

Lovci lovijo torej le toliko, kolikor jim dovoljuje plan odstrela divjadi. Za lov je potrebna lovska oprema, fizična sposobnost in kondicija, preudarnost in znanje. Lov je tudi druženje, zato so še posebej priljubljeni jesenski skupinski lovi, ki pa so zaradi različnih vzrokov vedno redkejši. Večina lova se v današnjem času opravlja posamično in hitro.

Starejši lovci se radi spominjajo brakad, to je skupnih nedeljskih lovov s psi na zajca in lisico. To je bil družaben dogodek z jutranjim zborom, požirkom domačega žganja (*ta kratkega*), žrebanjem stojišč in razdelitvijo nalog gonjačem. Lovci so se nato razporedili po stojiščih v gozdu, gonjači pa so usmerili pse, ki so ob glasnem lajanju preganjali lisico ali zajca proti lovcem. Lov je tako potekal cel dan, vmes je bil premor z malico, potem pa so vse ponovili še enkrat. Brakad LD Kropa v zadnjem desetletju ne izvaja več, saj ni ne zajcev ne primernih psov goničev. Za lovca je poseben čar tudi lov z vabili. Pri lovu na jereba ali srnjaka s piščalko lovec oponaša plen v upanju, da ga bo radovednost izvabila v bližino. Pri tem je potrebno veliko spretnosti in sreče, saj žival vsak gib lovca lahko hitro opazi. Marsikomu največ pomeni nočno čakanje lisice pozimi. V jasnih nočeh, ko polje osvetljuje luna, je lovec pripravljen v mrazu čakati na lisico in jo zvabiti v doseg strela z oponašanjem cviljenja miši ali zajčjega jokanja.

Jelenjad se je na Jelovici v zadnjih dvajsetih letih močno razmnožila, zato so se povečale škode na gozdnem drevju. V hudih zimah jeleni najdejo zavetje pred snegom in vetrom v smrekovih kulturah, kjer se zadržujejo in pri tem lupijo smrekovo, še raje pa mlado jelkino lubje.

Dandanes lov poteka drugače kot v preteklosti. Oprema je modernejša, lovci nimajo več toliko časa, čim bližje preži se pripeljejo z avtomobili, večinoma se lovi posamično s čakanjem na prežah in na zalazih. V jesenskem času pa člani LD Kropa ob nedeljah še vedno prireajo pogone na visoko divjad. Čeprav taki lovi sami po sebi za lovce nimajo nobenega posebnega čara in so tudi možnosti za uspeh pičle, na tak način lovci poskušamo realizirati predpisani odstrel, in to tudi v tistih delih lovišča, kjer zaradi naravnih okoliščin ni mogoč lov s čakanjem.

Pomembna dejavnost vsake lovske družine je gradnja in vzdrževanje lovskih objektov v lovišču, ki so nujni, da upravljanje lovišča in lov lažje in varneje potekata. To so lovski dom, lovske koče, krmišča, solnice, preže, lovske steze, pašne površine ipd. Preže postavljajo lovci na krajih, kjer iz njih z varne višine lahko nadzirajo divjad, lovišče in izvajajo odstrel.

V preteklosti so lovci skrbeli za krmljenje divjadi, kar pa Zavod za gozdove zdaj prepoveduje, izjema so mufloni in v najhujših zimah tudi druga divjad. Zato so krmišča predvsem tam, kjer se zadržujejo mufloni in jelenjad, medtem ko srnjad na krmišča redko prihaja. Solnic je po vsem lovišču LD Kropa okoli 150. Vsa parkljasta divjad redno hodi lizat slana debla solnic, po katerih se steka stopljena sol. Lovske steze niso potrebne, saj je dovolj javnih steza. Nekoč so jih načrtovali po Kroparski gori, pa so namero opustili, saj bi v mirne predele začeli hoditi pohodniki.

Kmalu po ustanovitvi družine so lovci na lovišču začeli opazovati sledi krivolovcev, ki so na mestih, kjer divjad prihaja iz gozda, nastavljali pasti iz žice. Krivolovci se na lovišču pojavljajo tudi v 21. stoletju.

Lovci se spopadajo tudi z boleznimi živali, predvsem s steklino. Prvič je pojav stekline omenjen leta 1967, zadnjič v devetdesetih letih. Ob pojavu stekline so lovci povečali odstrel lisic, potepuških psov ter mačk, razobesili plakate in na steklino opozarjali prebivalstvo. Od osemdesetih let dalje so sodelovali z Veterinarsko upravo Republike Slovenije pri polaganju vab s cepivom za lisice. V zadnjih letih so vabe odvržene z letala, steklina pa se v lovišču LD Kropa že mnogo let ni pojavila. V preteklosti je bila za gamse lahko usodna gamsja slepota, v devetdesetih letih 20. stoletja pa so jih ogrožale garje. Na Ljubelju je zaradi njih poginila celotna kolonija kozorogov. Ker pa gamsi v lovišču LD Kropa živijo dokaj osamljeno, so se epidemiji izognili.

Veliko nevarnost za divjad pomeni tudi promet, saj je velik delež poginulih živali posledica naleta z avtomobili. Posebej hudo je bilo v prvih treh mesecih leta 2006, ko je na ta način poginilo kar 17 srn in srnjakov.

Divjad pa povzroča tudi škodo. Predvsem travniki na Poljšici in v Rovtah so pogosto utrpeli škodo zaradi divjih prašičev. Leta 1989 so morali lovci zaradi velike škode na travnikih in njivah, ki so jih razrili divji prašiči, v Rovtah ob velikem novem nasadu krompirja postaviti nočno dežurstvo. V dveh mesecih so lovci ponoči na prežah ob njivi presedeli 576 ur. Straža je bila uspešna, saj prašiči v tem času niso naredili nobene škode. Vsako leto pa divji prašiči še vedno razrijejo nekaj travnikov in s tem razjezijo lastnike in lovce. Naloga lovcev je, da zdravljajo travno rušo.

Jelenjad povzroča veliko škodo z lupljenjem lubja smreke, jelke in javora. Srnjad objeda smrekove vršičke, srnjaki pa med čiščenjem in označevanjem meja svojega območja rogovje drgnejo ob tanjša drevesa in jih tako poškodujejo (največkrat sajene sadike macesna, jesena in javora). Gamsi pojedjo večino redkih mladik drevja v gozdnih strminah, nekaj škode pa povzročajo tudi mufloni. Divji zajci so v preteklosti povzročali škodo sadjarjem, zdaj pa je zajcev in travniških sadovnjakov precej manj, zato tudi te vrste škode ni.

Ukrepi za zaščito pred škodo so različni. Pri jelenjadi in divjih prašičih je prvi ukrep dovolj veliko število odstrela, smrekove vršičke zaščitijo s premazom, njive pa kmetje ogradijo. LD Kropa je v devetdesetih letih preteklega stoletja kupila več električnih pastirjev, ki jih posoja kmetom za ograjevanje njiv. Škoda, ki jo povzroča divjad, je lahko za lovsko družino zelo obremenjujoča, saj jo morajo lovci, če ne izvajajo ukrepov za zaščito, povrniti. Prav zaradi tega ima veliko lovskih družin v Sloveniji finančne težave.

Lovske družine seznanjajo kmete o možnostih zaščite pred divjadjo. Lastnike, ki jim divji prašiči, jelenjad in mufloni pogosto delajo škodo, je LD Kropa leta 2006 prvič povabila v Lovski dom in od takrat so taka srečanja vsako leto. Na srečanju so lovci pojasnili kako ukrepajo, da bi bilo škode čimmanj in prosili lastnike za razumevanje zaradi občasnih težav.

V začetku devetdesetih let je bila med novimi ukrepi za izboljšanje razmer za divjad v Sloveniji tudi košnja odročnih travnikov v zaraščanju in lazov, kar je Zavod RS za gozdove predpisal v petletnem planu obveznih biotehničnih del. Lovci so morali

z lastniki zemljišč skleniti ustrezne pogodbe, Zavod RS za gozdove pa lovski družini plača opravljene delovne ur. Tako so člani LD Kropa uvedli vsakoletno košnjo zgornjega dela smučišča v Kamni Gorici in območij v Lazih nad Kropo, v Dnu, v Hrinovcu in na Vodica. S tem vzdržujejo primerno travno rušo za pašo divjadi. S senom z Vodiške planine založijo krmilnice na Jelovici, presežek pa položijo muflonom.

Letno lovci LD Kropa opravijo od 1000 do 1200 delovnih ur prostovoljnega dela v lovišču, pri kočah ali pri nalogah za delovanje društva. Vsak član je dolžan delati 25 ur na leto, manjkajoče neopravljene ure pa mora plačati. Ta denar se porabi kot nadomestilo za delo z motorno žago in traktorjem, ki so v lasti posameznega člana, in do nedavnega za nagrado tistim, ki so imeli zelo veliko ur. Obveznega dela so opravičeni člani nad 70 let starosti in občasno član, ki ga opraviči sklep UO, npr. zaradi bolezni. Posamezni člani, npr. vodje revirjev in gospodar LD, naredijo letno večkratno število obveznih ur. V preteklih letih, ko so obnavljali koče ali lovski dom, je bilo opravljenih letno še enkrat več ur kot povprečno. Največ ur se dela, ko kosijo zapuščene laze in rovtve v pobočjih Jelovice in planino Vodice. Z lastniki zemljišč imajo lovci podpisane pogodbe, da lahko pokosijo njihove površine. Tako so ohranili precej travnikov, ki bi bili sicer že zaraščeni. Tu se na mladi travi in pozimi pase srnjad in gamsi, ki imajo sploh slabe prehranske možnosti. To delo lovski družini v zadnjem obdobju plača Zavod za gozdove iz programa izboljšanja naravnega prehranbenega okolja za divjad. Veliko delovnih ur je potrebnih za zimsko krmljenje, za odpravljanje škode na travnikih, ki jih razrijejo divji prašiči ipd.

V zadnjih dvajsetih letih porabijo lovci povprečno za divjad okoli 300 kg kamene soli, okoli 1000 kg sena, okoli 500 kg koruze in okoli 500 kg divjega kostanja letno. Koruza in divji kostanj sta namenjena muflonom, seno pa je za muflone, jelenjad in delno srnjad. Največ krme potrebujejo mufloni, pa tudi jeleni pojedjo vse, kar se jim da v krmilnice. Jeleni lahko krmijo na Jelovici samo s senom, ki ga nakosijo na Jelovici. Krmljenje jelenov je odvracalno, to pomeni, da jim zimsko krmo polagajo proč od mlajših smrekovih kultur, kjer naredijo z objedanjem lubja največ dolgoročne škode. Poškodovano drevo praviloma napadejo glive in bakterije. Divji kostanj nabirajo že desetletja šolarji Osnovne šole v Begunjah, saj je v Begunjah v grajskem parku veliko kostanja. V dobri letini 2001 so šolarji nabrali 1450 kg kostanja. LD Kropa je odkupila vse, kar jim naberejo.

Problem, s katerim ima LD Kropa pogosto opraviti, je pomanjkanje lovskih psov. Če je v preteklosti veljalo, da ima vsak lovec svojega lovskega psa, zdaj ni tako. Lovski psi so bili še posebej zaželeni pri tako imenovanih brakadah, načinu lova, ki so ga nekdanje izvajali jeseni. Zakon o lovu deloma tudi omejuje lov s psom, saj dopušča lov samo s šolanimi psi, goniče pa prepoveduje pri pogonu na visoko divjad, ki se opravlja jeseni. Lovska družina, v interesu katere je, da imajo člani čim več psov, od leta 1967 plačuje stroške letnega cepljenja, sodelovanja na razstavah in tudi polovico nabavne cene novega psa, če nabavo odobri kinolog lovske družine. Leta 2001 je LD tako denarno pomagala trem članom. Še posebej potrebni so krvosledni psi, ki so zelo uspešni pri iskanju zastreljene divjadi.

Delovni zemljevid iz leta 1993 z označenimi točkam na razdalji 300 m, kamor smo morali lovci, ki smo bili vključeni v akcijo, polagati vabe za lisice. V vabi je bilo cepivo proti steklini. Take akcije so bile ponovljene večkrat, zadnja leta odmetavajo vabe iz letala.

Na Vodicaх že veliko let kosimo spodnji del planine. Včasih smo sušili seno in ga zvozili v krmišča za jelenjad na Jelovici, npr. 1995. Zadnja leta pa sena ne posušimo, saj nam Zavod za gozdove ne dovoli krmiti jelenjadi na Jelovici.

Lovci vsako leto sodelujemo v akciji Očistimo svoje okolje. Na sliki pri odstranjevanju odpadkov z divjega odlagališča na Brezovici leta 2001.

Od leta 1967 je LD Kropa imela dogovor s Hotelom Toplice na Bledu o prodaji divjačine. Hotel je bil dober odjemalec, nato pa so zaradi finančnih težav in močno zaostrenih veterinarskih predpisov za ravnanje z živili sodelovanje opustili. Za izboljšanje možnosti za shranjevanje mesa so leta 2000 člani LD Kropa v Lovskem domu v Podnartu zgradili hladilnico po veterinarskih predpisih in tako izpolnili pogoj za lastno manipuliranje z divjačino. Po letu 2000 divjačino od LD Kropa odkupuje specializirano trgovsko podjetje Nimrod, ki enkrat tedensko prevzame ulov v hladilnici. Ko je zagotovljena pogodbeni količina za podjetje Nimrod, pa lahko divjačino odkupijo člani, ki imajo za lasten odkup 20 % popusta od siceršnje tržne cene, vendar to velja samo za en kos letno.

Leta 2004 je Lovska zveza Slovenije vpeljala enotni lovsko informacijski sistem z imenom Lisjak. Računalniški program ureja poslovanje in poročanje dela lovskih društev, tudi Lovske družine Kropa. Zajema celotno delovanje lovskih društev, načrtovanje, odstrel in pogin, članske evidence s podatki o izobraževanju in zadolžitvah posameznikov v LD in podobno. V LD Kropa imata geslo za vstop in vnos podatkov tajnik, ki ureja članski del in gospodar, ki ureja podatke gospodarjenja z loviščem (odstrel, pogin ipd.). Gospodar mora odstrel in pogin tedensko vnašati v evidence. Te evidence uporabljajo uslužbenci Zavoda za gozdove, lovski inšpektor in drugi pooblašчени uporabniki za nadzor upravljanja z loviščem in divjadjo. Po potrebi ukrepajo, LZS in lovske družine pa obširno zbirko podatkov uporabljajo za svoje potrebe. Seveda pa ima tudi vsak član LD s svojo identifikacijsko številko vpogled v podatke svoje družine.

LOVSKE KOČE IN LOVSKI DOM

Do svoje prve lovske koče so člani LD Kropa prišli postopoma. Najprej so si s prispevkom in udarniškim delom, ki so ga posvetili gradnji planšarske koče na Vodiški planini leta 1950, v koči zagotovili svojo lovsko sobo z ločenim vhodom. Ko so leta 1958 ukinili državno lovišče na Jelovici, so površine razdelili med lovske družine. LD Kropa je dobila 900 ha površin in lovišče je sedaj segalo do Martinčka. Lovska soba v vodiški planšariji je pridobila na pomenu. Leta 1962 je prevzela stavbo planšarije Zveza borcev in jo začela preurejati v Partizanski dom. Lovcem so v zameno, ker so prepustili svojo sobo, v bližini postavili manjšo brunarico in dovolili v kočo napeljati elektriko, ko je bil položen električni kabel do Vodiške planine. Preko strmin so ga od Kroke do Vodice vkopali vojaki. Odprtje prve lastne koče so lovci imeli leta 1963. V naslednjih letih so lovci priljubljeno vodiško kočo redno vzdrževali. Leta 1977 so pod teraso zgradili manjšo klet, v kateri je gospodar koče vzdrževal manjšo zalogo pijače, ki je bila ves čas na razpolago članom. Zapitek je koristnik zapisal in denar položil v blagajno v kleti.

Leta 1960 so začeli priprave na gradnjo lovske koče na Petelinovcu. Akcijo je vodil starešina Ludvik Vidic. Lovci so vse delo opravili udarniško, veliko materiala pa so nabrali od kmetov in podjetij. Kroparski podjetji Plamen in UKO sta pomagali z železom in prevozi. Radodarni pa so bili tudi kmetje, ki so darovali stoječi les katerega so lovci po večini posekali sami. Gradnja se je začela leta 1961. Še pred zimo je bila pozidana klet in na njeno ploščo je tovarna Jelovica postavila montažno hišo. Odprtje koče je bilo leta 1962. Leta 1964 je bila iz Kolomberta do koče napeljana elektrika, leta 1968 pa je bilo blizu Kolomberta, tik nad cesto zgrajeno vodno zajetje in nato do koče položen vodovod. Pri tem delu se je izkazal Jože Finžgar st. Leta 1974 so leseno montažno stavbo porušili, povečali kletne prostore in na plošči pozidali večjo zidano kočo. Zidali so z lesnocementnimi bloki isospan. Medtem ko je kočica na Vodicih na

Lovska koča na Vodiški planini leta 2000. V zameno za sobo v planšarskem domu jo je lovcem leta 1962 postavila Zveza borcev, ki je planšarijo nato preuredila v počitniški dom za borce.

Leta 1962 so lovci odprli novo kočo na Petelinovcu. V kasnejših letih so bila potrebna dodatna dela, leta 1965 so gradili dovozno cesto do dvorišča pred kočo, takrat je prvič nanj zapeljal s svojim avtom starešina Ludvik Vidic.

razpolago le članom LD Kropa, pa so lovsko kočo na Petelinovcu že konec 60-ih let začeli oddajati v najem in je bila dobro obiskana planinska postojanka.

Leta 1985 je LD Kropa od Gozdnega gospodarstva Bled dobila s plačilom enkratne simbolične odškodnine za 30 let v najem brunarico oziroma 'furmansko bajto' na Martinčku. Kočo so temeljito obnovili in opremili, odprta pa je bila 5. oktobra 1985.

Leta 1989 pa so z Mercatorjem KŽK iz Kranja podpisali pogodbo o desetletnem najemu Ledenice v Podnartu, da bi jo uredili v lovski dom. Leta 1990 so se lotili popolne prenove zapuščene nekdanje depandanse Pogačnikove gostilne in v njej lepo uredili in opremili prostore za lastne potrebe. Pri obnovi so člani LD naredili 1270 ur udarniškega dela. Lovski dom Podnart je bil odprt 29. septembra 1990. Prvo sejo je imel upravni odbor v novih prostorih 6. oktobra 1990, s čimer se je končalo 35 letno

Lovsko kočo Martinček je LD Kropa dobila leta 1985 v najem od Gozdnega gospodarstva Bled, leta 1997 pa smo jo odkupili od Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov. Med vsem našimi kočami je ta pri lovcih najbolj priljubljena in koristna, saj leži na JZ-meji našega lovišča sredi jelovških gozdov.

29. septembra 1990 je bila v Podnartu otvoritev Lovskega doma LD Kropa.

Leta 2006 smo kupili stavbo Lovskega doma v Podnartu. Kupnino smo plačali z denarjem od prodaje Lovske koče na Petelinovcu. Leta 1980 je bil od lovske koče na Petelinovcu odličen razgled po vsej Gorenjski. Sedaj razgled zastira gozd, ki je zrasel na poseki pod kočo.

sestankovanje v različnih prostorih. Največ zaslug za pridobitev najemne pogodbe za Ledenico in za potek obnove imajo Tone Bešter, Andrej Varl in Zdravko Štular, ki je po odprtju tudi prevzel nalogo gospodarja Lovskega doma Podnart.

Leta 1997 so člani LD Kropa začeli urejati lastništva svojih koč. Lovsko kočo na Martinčku so imeli že od leta 1985 v najemu in njen lastnik, Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov, je sprejel pobudo o odkupu. Za kočo in 287 m² zemljišča so Skladu plačali 2050 EUR.

Skoraj nerešljiv je bil položaj v zvezi z Lovskim domom v Podnartu. Potomci družine Pogačnik so dobili vrnjeno nacionalizirano premoženje, med drugim tudi stavbo Ledenica. Lovci so si prizadevali za nakup, zapletalo pa se je, ker je imela stavba 12 solastnikov z različnimi interesi. Kljub navezanosti članov na Lovsko kočo na Petelinovcu se je LD Kropa odločila, da kočo v korist Lovskega doma v Podnartu proda in z izkupičkom kupi Ledenico v Podnartu. Po dveh letih pogajanj, ki jih je vodil predsednik Gašperšič, je bila dogovorjena cena v višini cene, ki naj bi jo LD Kropa iztržila s prodajo lovske kočice Petelinovec. Za stavbo Ledenica in pripadajoče zemljišče je LD Kropa plačala 48.600 EUR, kolikor je dobila za prodano lovsko kočico Petelinovec.

Tudi pri koči na Vodiški planini ni šlo brez zapletov. Postavljena je namreč na zemljišču, ki je bilo vrnjeno prvotnim lastnikom, vendar je bil z njimi sklenjen dogovor, da v skladu z zakonom lastniki brez odškodnine prepustijo funkcionalno zemljišče in dovolijo vpis lastnine tega zemljišča na LD Kropa.

Za vse tri objekte je LD Kropa leta 2000 končno vknjižila lastninsko pravico v zemljiško knjigo in tako postala ena redkih lovskih družin, ki je imela svoje nepremičnine vpisane kot lastnino družine. Zahvala je šla predvsem takratnemu predsedniku LD Kropa Roku Gašperšiču, ki je za prizadevanja prejel simbolično denarno nagrado, vendar jo je takoj vrnil LD Kropa v sklad za prepotrebno obnovo kočice na Vodica. Tej gesti so se pridružili tudi drugi takratni člani upravnega odbora in skupaj prispevali enak delež. V naslednjih letih pa kljub temu namenskem denarju do obnove kočice na Vodica ni prišlo; pravega načina uporabe lovske kočice člani niso našli. Predvsem v času, ko so bili deli lovišča manj dostopni, ker cest in velikega števila avtomobilov še ni bilo, so bile za dostop do lovišča velikega pomena lovske kočice. Zdaj kočice te vloge skoraj nimajo več, pomen pa je pridobil lovski dom, v katerem ima družina uradni sedež in odigrava vlogo, ki mu je bila namenjena. Desetletja pred tem so se lovci LD Kropa na sestankih zbirali v prostorih Krajevne skupnosti na Srednji Dobravi, v gostilnah in zasebnih prostorih, arhiv pa se je selil od tajnika do tajnika.

Kočica na Vodica je v zadnjem desetletju izgubila vlogo lovčevega zatočišča, zato so zanjo poiskali najemnika. Najemnina je namenjena vzdrževanju kočice. Letos je LD sklenila pogodbo z novim, tretjim najemnikom lovske kočice.

Leta 2000 so v spodnjih prostorih Lovskega doma zgradili hladilnico za divjačino. Zgrajena je po veterinarskih predpisih in omogoča, da lovci sami manipulirajo z divjačino. Leto pozneje je LD Kropa dala v najem garažo v stavbi Lovskega doma v Podnartu, saj

prostorov niso potrebovali, zagotovili pa so si s tem nekaj dodatnega dohodka. Gozdno gospodarstvo Bled je obnovilo vodovod od Lipniške planine do svoje koče na Martinčku. Pri tem so pomagali tudi lovci in v zahvalo dobili v uporabo vodo na koritu pred lovsko kočo. Leta 2003 je bila stavba Lovskega doma vpisana v Register nepremične kulturne dediščine Slovenije. Leta 2010 je bila z odlokom Sveta Občine Radovljica razglašena za etnološki spomenik lokalnega pomena. Za vsak poseg na stavbi je tako potrebno soglasje strokovne službe Zavoda za varstvo kulturne dediščine Republike Slovenije. Obrazložitev razglasitve za spomenik lokalnega pomena je sledeča:

»Nadstropno stavbo pravokotnega tlorisa predstavlja osemosna vzdolžna fasada. Ima tudi dvoosno stransko fasado. V nadstropju sta ohranjeni vogalni arkadni loži, nadstrešek z ovalnim čelom, kovane mreže in kamnita obloga pritlične etaže. Sledi stavbnemu slogu modernizma in je v celoti ohranjena sprva kot gospodarski del nekdanje gostilne Podnart 26, danes kot Lovski dom in stanovanjska stavba. Ker so v celoti ohranjeni arhitekturni elementi na in v hiši ter je edinstvena stavba v tem okolju, jo predlagamo v razglasitev za kulturni spomenik lokalnega pomena.«¹

JUBILEJI IN PRAZNOVANJA

Lovska družina Kropa skrbi tudi za družabnost, predvsem s srečanji in praznovanji. Svojih prvih deset let obstoja je praznovala z veselico v Kropi. Leta 1969 je na pobudo takratnega predsednika Ludvika Vidica organizirali srečanje gorenjskih lovcev na Pokljuki. Slavnostni govornik je bil pisatelj priljubljene trilogije *Ukana*, Tone Svetina, v *Lovcu* pa je bila o srečanju objavljena reportaža.

Čeprav se člani LD Kropa nikdar niso popolnoma poenotili, ali je začetek delovanja leto 1945 z ustanovitvijo Lovskega združenja Srednja Dobrava, leto 1946 z Lovsko družino Srednja Dobrava ali leto 1949 s preimenovanjem v LD Kropa, so okrogle obletnice vseeno praznovali. Trideset let delovanja so proslavili 27.12.1975 s skupščino na Srednji Dobravi, ob 40. obletnici pa so v Kropi pripravili lovsko razstavo. Učenci OŠ Stane Žagar Lipnica so ob razstavi, ki je bila na ogled od 29. novembra do 2. decembra leta 1985, na temo divjadi pisali šolske spise, najboljše pa so lovci nagradili. Razstava je požela splošno odobravanje in lovci so bili ob predstavitvi svojega delovanja deležni številnih pohval. Na razstavi so prikazali lovčevo opremo, literaturo, makete lovskih naprav in trofeje. Veliko zanimanje so zbudile trofeje muflonov, saj je bilo veliko obiskovalcev presenečenih, da ta divjad živi v njihovi okolici. 50 let delovanja je LD Kropa praznovala s slavnostno sejo v Lovskem domu v Podnartu, ki se je zaključila z družabnim večerom.

LD Kropa se je pridruževala tudi praznovanjem obletnic drugih lovskih organizacij. Ob 70. obletnici delovanja Lovske zveze Slovenije leta 1977 je priredila

¹ Predlog za razglasitev kulturnega spomenika lokalnega pomena. Podnart – hiša Podnart 27 (EŠD 17764), Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, območna enota Kranj, 2009.

lovsko razstavo v sindikalnem domu v Kropi. Ko je Zveza lovskih družin Gorenjske (ZLDG) leta 1997 ob 50. obletnici izdala knjigo *Naših 50 let*, v kateri je predstavljeno njeno delovanje in delovanje vseh lovskih družin na Gorenjskem, je prispevek o LD Kropa napisal Rok Gašperšič.

Spomladi leta 1999 je Lovska zveza Slovenije organizirala sprejem Etičnega kodeksa slovenskega lovca in podpisovanje prisege lovca, da se po njem ravna. Oboje

Spominska značka na prvo srečanje gorenjskih lovcev na Pokljuki leta 1969. Pobudnik in organizator je bila LD Kropa.

Slavnostni govornik na srečanju je bil lovec in pisatelj Tone Svetina.

Bohinj, praporščak LD Kropa Franci Jelenc prinaša na oder prapor LD Kropa

Lovska odlikovanja

Predstavitve avtorjev prispevkov v Vigenjcu št. 8 v Kovaškem muzeju v Kropi

Anton Bešter in Sely de Breia z avtorjem prispevka O lovišču, lovu in lovcih pod Jelovico, objavljenim v Vigenjcu št. 8.

Priložnostna razstava ob predavanju o zgodovini lova pod Jelovico v Kovaškem muzeju.

je potekalo ločeno po lovskih družinah. Lovska družina Kropa je sprejem kodeksa in podpisovanje prisega izvedla v Lovskem domu v Podnartu 22. maja. Ob tem je vsak član prejel listino s prisego in knjižico *Etični kodeks – lovski običaji – lovska noša*. Leta 2000 je lovcem Anton Pogačnik predaval o balistiki, mag. veterine Roman Grandič pa o boleznih divjadi in pravilnem ravnanju z mesom po strelu.

LOVIŠČE LD KROPA IN DIVJAD

Lovišče Kropa

Lovišče LD Kropa sestavljajo nižinski predel z dolinama reke Save in potoka Lipnica, nekoliko dvignjenimi planotami Vreč in Dobrav ter območja od Brezovce prek Češnjice do Rovt. Nad tem se vzpenja planota Jelovica, ki zajema tretjino lovišča in je najvišji del lovišča. Kot celota je uvrščeno med sredogorska lovišča.

Lovišče sega od obrežja reke Save do Martinčka na Jelovici. Približno 74% lovišča je v višini do 800 metrov nad morjem, drugo v višini od 800 do 1300 metrov. Najnižja

nadmorska višina je 370 metrov nad morjem, in sicer na obrežju Save pri besniški železniški postaji. Najvišja točka v lovišču je Črni vrh nad Zidano skalo, visok 1307 metrov. Precejšnji del lovišča, skoraj 800 ha, so na sever in severovzhod obrnjena strma pobočja Jelovice z manj sonca in malo podrasti in zato za divjad manj ugodna.

Najbolj odmaknjen in negostoljuben del lovišča je Jelovica, kjer je letna povprečna temperatura le 4,5°C, sneg lahko zapade že novembra in ostane do aprila. Tam so na 900 ha površine lovišča LD Kropa le trije vodni izviri, in sicer na Vodica, v Kravjem potoku in nad Martinčkom. Vodni izvir je tudi na Mošenjski planini, ki pa ni del LD Kropa. Vsi ti studenci le kratek čas tečejo po površju, saj poniknejo v zakraselo Jelovico.

Skupna površina lovišča je 3404 ha, od tega je 3068 ha lovne površine, nelovne površine, med katero sodijo ceste, naselja, kamnolomi, je 336 ha. Delež gozdov znaša kar 75 % oziroma 2308 ha lovne površine, 760 ha pa je kmetijskih površin.

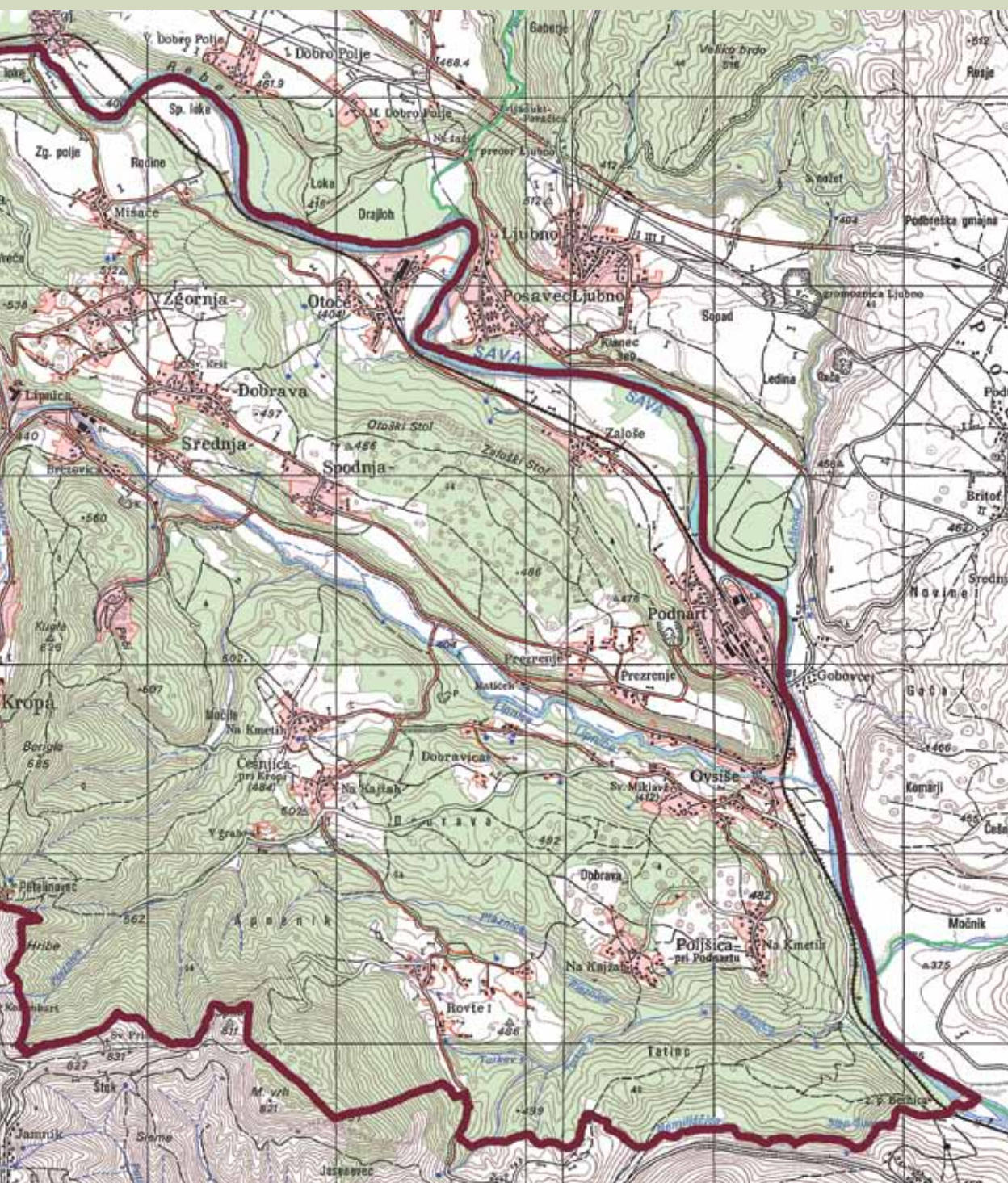
Izsek iz karte lovišč v Ljubljanski pokrajini leta 1927.

Izsek iz karte lovišč v Republiki Sloveniji, lovišče Kropa ima številko 0208. Lovišče LD Kropa meri 3404 ha in je med manjšimi lovišči po površini.

Zemljevid lovišča LD Kropa.

Ob kamnu z oznako lovske meje so se fotografirali lovci iz LD Kropa in sosednje LD Jelovica. Skupaj so jeseni 1980 označili celotno skupno mejo od potoka Lipnica do Martinčka.

Konfin pod Črnim vrhom na Jelovici je križišče poti za Jamnik, Dražgoše, Vodiško planino in Mošenjsko planino. Na drevesu so različne oznake, gozdarske, lovske in pohodniške.

Mirko Kotnik leta 1976 prebira obrazložitev podelitve Znaka za zasluge LZS dolgoletnemu članu Jožu Finžgarju.

Spominsko obeležje iz leta 1816 na Visokem vrhu nad Rovtarico, v spomin na prvo geodetsko izmero jelovških gozdov Martinček, ki so bili v lasti avstrijskega cesarstva.

Štiristo let stara lipa na Vodiški planini je spomin na nekdanje fužinarje, rudarje in oglarje. Planina Vodice je bila dodeljena leta 1550 s Ferdinandovimi rudarskim redom v skupno koriščenje fužinarjem iz Krobe in kmetom iz Zaloš in Otoč.

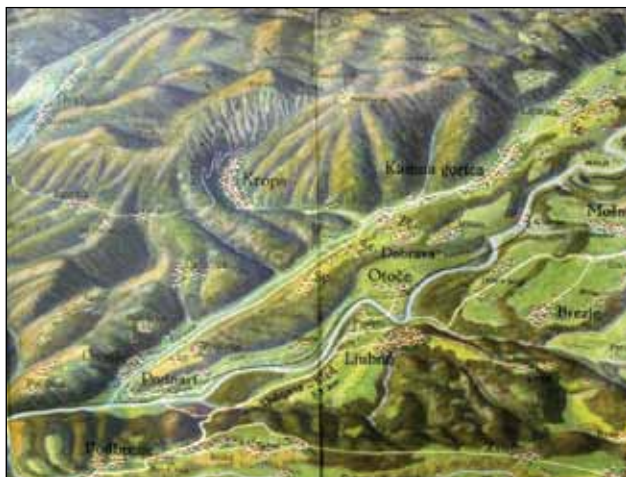

Po kamnitem hribu Vreče med Kamno Gorico in Mišačami so vsaj dve stoletji nabirali in kopali rudo za plavž v Kamni Gorici. Mineva 200 let, ko je rude zmanjkalo. Sledi nekdanjega rudarjenja je skril gozd. Poznavalec še vedno najde vhode v jame, v katerih so nabirali rudo, ali pa opazi železovo rudo limonit na skalah na območju Rudnic in nad Mišačami.

Kropa v zimi 2006.

Nižinski predel lovišča je obremenjen s prometom; ta se je v zadnjih desetletjih zelo povečal po cestah med naselji in tudi po gozdnih poteh. Na območju Taleža in Zgoške ravni je precej vikendov, predvsem v zadnjem času pa so se razširili gorsko kolesarstvo, pohodništvo, gobarjenje in vožnja z motorji. Zaradi gostega prometa in hitre vožnje po cestah v dolini so tam pogosti naleti na divjad, ki prispevajo k skoraj 40-odstotnem deležu od celotnega odvzema (sem sodi pogin, odstrel) srnjadi z lovišča.

Kartografu Selanu je na reliefnem zemljevidu uspelo prikazati razgibanost terena lovišča LD Kropa med reko Savo in Jelovško planoto.

Srednja Dobrava s Kroparsko goro v ozadju.

Meje lovišča

Meja sedanjega lovišča LD Kropa poteka na severovzhodu po reki Savi od Čajnarja na severozahodnem koncu Vreč do potoka Nemiljščica. Tu se meja obrne proti zahodu in poteka po potoku Nemiljščica in nato Macovca med naseljema Njivica in Rovte prek Malega Vrha, severno pod grebenom Sv. Primoža, pod travniki zaselka Kolombert do Sv. Sobote in po grebenu Mihove gore vrh Skoka, po kolovozu za Kroparsko goro do Konfina, po gozdni cesti do oddelka 23, po stezi v smeri Mošenjska planina do preseke in po preseki nad Kravjim potokom prek grebena do gozdne ceste Martinček–Lipniška planina. Naprej gre meja po tej cesti do Martinčka in po stari cesti oddelka 9 do Luže, proti Velikemu Gregorjencu vrh Kamniške gore na robu Jelovice blizu Fajfe, nato navzdol v dolino do potoka Lipnica pri mostu na Hotinju. Potem gre meja po drugi strani potoka proti Kamni Gorici, nakar zavije prek grebena na sever do križpotja poti Kamna Gorica–Fuksova brv–Globoko in od tod navzdol ob kolovozu do reke Save v Čajnarju.

Meje lovišč potekajo praviloma po mejah katastrskih občin, ki se nekako skladajo z vidno mejo v naravi (grebeni, potoki, grape). Ko je LD Kropa sredi sedemdesetih

let določala in označevala svoje meje, je prišlo pri meji z LD Jošt do nesoglasij glede poteka meje od Malega vrha do Petelinovca. Spor, ki se je vlekel od začetka oblikovanja lovišč, so do sedemdesetih let reševali tako, da sta družini upoštevali stari dogovor, po katerem na tem predelu niso lovili. Z naselitvijo muflonov v tem delu pa se je pokazalo, da je nujno najti skupno rešitev.

LD Kropa je vztrajala pri meji po grebenu, ki naj bi potekala od Malega vrha mimo cerkve Sv. Primoža do kolovoza Jamnik–Kolombert, po tem kolovozu in nato cesti do križa pri Sv. Soboti. Tako bi bila uveljavljena naravna meja, ki bi bila tudi lažje vidna. LD Jošt je vztrajala pri občinski meji, ki je istočasno meja katastrskih občin. Ta meja poteka po strmem grebenu skozi gozd tik pod travniki grebena in zaselka Kolombert. Ta meja je opazna samo po gozdarskih oznakah, po njej ni nobenih poti ali naravnih oznak. Spor je rešila Občina Radovljica, ki je leta 1987 sprejela sklep o poteku meje lovišča med LD Jošt in LD Kropa po meji občine, kar ni izpolnilo pričakovanj LD Kropa.

Ker lovci smejo loviti le v lastnem lovišču, lahko nepoznavanje in neupoštevanje mej privede do sporov med sosednjimi družinami. Zato se lovci trudijo upoštevati meje ter z njimi seznanjati pripravnike. V zadnjih dvajsetih letih ni bilo nobenega resnega mejnega prestopka, zaradi gradnje novih vlak, gozdnih cest in izginjanja starih stez, po katerih so bile meje prvotno načrtane, pa prihaja do težav predvsem na Jelovici, saj meje niso več jasne. Za lažje prepoznavanje svojih mej so lovci LD Kropa leta 1976 označili tiste meje svojega lovišča, ki ne potekajo po vodi. Ker univerzalnega znaka za označitev mej lovišč ni, so si člani LD Kropa izbrali znak po zgledu planinske markacije, bel krog z zeleno piko. S takim znakom so označili meje z LD Selca in LD Jelovica. Ko je bila leta 1987 določena tudi meja z LD Jošt, so je skupaj označili, tokrat z znakom, ki ga je izbrala LD Jošt, z zelenim trikotnikom, ki ima v sredini belo piko. Vsi novi člani so takoj seznanjeni s potekom meje, dobri odnosi s sosednjimi lovskimi družinami pa se vzdržujejo tudi s skupnimi lovi na mejnem območju, s sodelovanjem na praznovanjih obletnic, odprtjih koč in redno udeležbo lovskega prapora na pogrebi.

Pravilno gospodarjenje z divjadjo je mogoče le ob dobrem poznavanju naravnih danosti lovišča. Zato je Lovska zveza Slovenije leta 1962 pripravila podlage za razvrstitev lovišča v revirje na podlagi pogojev za posamezno žival. LD Kropa je lovišče razdelila v pet revirjev glede na geografsko zaokroženost in naravne danosti za posamezno divjad. Vsak revir ima svojega vodjo, ki opravlja nadzor, organizira in opravlja vsakovrstna dela v lovišču, kot so priprava sena, postavljanje in vzdrževanje krmilnic, solnic in prež, odprava škode, predvsem zaradi divjih prašičev in podobno. Delo vodij rajonov koordinira gospodar LD.

Revir 1

To je nižinski del lovišča med reko Savo in potokom Lipnica, kjer na terasah nad reko Savo stojijo naselja Mišače, Otoče, Zaloše in Podnart, nad njimi pa se dviga mizasta

planota Vreč z naselji Spodnja, Zgornja in Srednja Dobrava ter Prezrenje. Najvišja vrh je na zahodnem delu Vreč s 544 m n.v. Na planoti ni nobenega vodnega izvira, dovolj pa jih je v njenih pobočjih na lipniški in na savski strani. Vreče, vrtačasto skalovito kraško, z gozdom obraslo območje, so za divjad idealno dnevno zatočišče. Skalovita pobočja Vreč se na severovzhodni strani strmo spuščajo do Save, na kamnogoriški strani pa so bolj položna. Gozdnata pobočja od Dobrav do Podnarta so strma, ponekod zaradi odlomov konglomeratnih sten celo navpična. Med Spodnjo Dobravo in Prezrenjami se razprostira lep gozd, Prezrenjski bošt. Okoli vasi Podnart, Prezrenje, vseh treh Dobrav, Mišač, Otoč in Zaloš so kmetijske površine, ki pa so le na Prezrenjah in delno na Dobravi obdelane, drugod prevladujejo travniki in pašniki. V bližini naselij je še vedno precej travniških sadovnjakov. Skupna površina območja je okrog 840 ha, od tega je približno 310 ha gozda in 431 ha njiv, travnikov ter pašnikov.

Ta revir je najbogatejši del našega lovišča s srnjadjo, jelenjad pa je na prehodu čez Savo. V revirju so tudi zajci in vse zveri, na obeh vodotokih pa se zadržujejo race mlakarice, sive čaplje in druge vodne ptice.

Revir 2

Revir 2 pokriva območje med potokom Lipnica in robom jelovške planote. Na zahodu je meja lovišče LD Jelovica, na jugovzhodni strani teče meja od sotočja Kroparice in Lipnice navzgor čez Raco in po zgornjem robu kroparskega kotla skozi Plankarijo do Vodice. To je severovzhodno strmo pobočje Jelovice, kjer so velike spremembe nastopile po odprtju tamkajšnjega Kamnoloma Kamna Gorica leta 1974.

Na zgornjem delu pobočja se radi zadržujejo gamsi, pozimi tudi jelenjad, ki se pomakne z osrednje Jelovice na njene obronke. Poleg teh dveh vrst je tod še srnjad, občasno jereb in vse zveri. Od lovskih objektov se vzdržujejo solnice, dve večji krmišči za jelenjad in dve visoki preži.

Revir 3

Revir se razprostira na desni strani potoka Kroparica, do sotočja z Lipnico, potem pa na desni strani Lipnice vse do njenega izliva v Savo. Od tam poteka meja po Savi do meje z sosednjo LD Jošt in po tej meji do Petelinovca in navzdol do Slovenske peči in Kroparice. Revir meri 1230 ha in je največji v lovišču. Gozdov je približno 900 ha, kmetijskih površin 280 ha, okoli 50 ha pa je nelovnih površin kot so naselja, ceste ipd. Iz Lipniške doline se teren dvigne na planjave, kjer se prepletajo gozdovi s kmetijskimi površinami in z vasmimi Ovisiše, Poljšica, Češnjica, Brezovica in Rovte. Geološko in geografsko je to območje pestro, sestavljeno mdr. iz osamelega kamnitega krasa na Pečeh nad Močili in Brezovico, ter iz ravnin na konglomeratni osnovi. Med planotami so se zarezale v ilovnato podlago globoke grape potokov. Območje je zelo vodnato, v gozdovih raste plodono drevje, veliko je kostanja, hrasta in bukve. Razgiban teren

in prehranske možnosti ustvarjajo dobre razmere za obstoj divjadi, zato so se tukaj ustalili mufloni in v zadnjem času tudi jelenjad. Dovolj je zveri, posebno kun, v zadnjih desetletjih je tu tudi ris. V revirju 3 je največ krmišč in dela z njihovim polnjenjem, saj mufloni brez intenzivnega krmljenja ne bi obstali v takem številu. Divji prašiči se v revirju ne zadržujejo redno, vendar prihajajo iz sosednjega lovišča ter povzročajo precej škode na kmetijskih površinah. V revirju za Brezovico je tudi velik kamnolom, na katerega pa se je divjad privadila.

Revir 4

S 480 ha je to najmanjši revir; zajema leva pobočja Kroparske doline z Lazi, Plankarijo, Dnom in vso Kroparsko goro. Teren je večinoma zelo strm, pobočja so porasla z gozdom. Pretežna divjad so gamsi, manj je srnjadi, dovolj je zveri, kot sta lisica in kuna, občasno je tukaj tudi ris, gozdni jereb pa se nahaja na Črnem vrhu in v okolici Vodíc. Življenjske razmere za divjad se tukaj slabšajo, saj so pogozdili dva nekdanja laza nad Kropo.

Revir kljub majhnosti sestavljata dve različni območji, na sever obrnjena hladna in strma pobočja Kroparske gore in na vzhod obrnjena pobočja nad Lazi in Kotlom. Gamsi se pozimi zadržujejo na sončni legi pod Lazi, poleti pa v hladnejši Kroparski gori.

4. revir zajema večinski del nekdanjega občinskega lovišča občine Kropa in je imel v preteklosti med zakupniki prestižni pomen. Pokojni član LD Kropa Branko Gartner - Lenartkov iz Kolomberta, čigar oče Janez je bil zakupnik lovišča, je v svojem zemljevidu gamsjih stez, lovskih stojišč in uplenitev v Kroparski gori zapisal pri njih doma znana ledinska imena, ki si od Sv. Sobote do Vodíc sledijo takole: Orlovec, Babji zob, Vilice, Velika driča, Police, Turni, Kapsov štant, Šimnačeva skala, Kosmata driča, Vrlovna, Pod Vrlovna, Kapa, Rujava prst, Zg. rebro, Kres, Veliki Mel, Sr. rebro, Pogoreta skala, Pasja driča, Sp. rebro, Police in Stenovec.

V revirju imajo lovci nekaj solnic, vsako leto pa pokosijo nekaj arov travnika v lazih in v Kotlu ter s tem preprečijo zaraščanje drugih travnih površin.

Revir 5

Revir, velik 900 ha, zajema širne, pretežno iglaste gozdove na Jelovici od Vodiške planine do planine Martinček. Na severnem robu sega do roba Jelovice nad Kamniškimi plazovi, na jugu pa meji na sosednje lovišče. Ker je revir oddaljen, lovцем koristita lovski koči na Vodících in še posebno kočá na Martinčku.

Obsežni gozdovi so v državni lasti, na obrobju so zasebni. Travniške površine so zelo redke, poleg travnika na Vodiški planini je le nekaj manjših travnikov ob cesti proti Bodlajki.

Stalno navzoča divjad v tem revirju so jelenjad, srnjad, zveri in na obrobju gamsi. Tu so tudi zaščitene vrste, npr. veliki petelin, gozdni jereb in planinski zajec. Na tem

območju je bil odstreljen že tudi medved, ki se tako kot ris tukaj redno pojavlja. V revirju je veliko krmišče za jelenjad na robu v odd. 4, vrh Kamniških plazov, postavljenih je veliko solnic in kar precej visokih prež. Slednje je treba postavljati vedno na novih mestih na večjih sečiščih, ki pa se v desetletju že zarastejo in visoka preža izgubi pomen.

Številne gozdne ceste, ki so jih zgradili gozdarji, omogočajo dostop z avtomobilom do skoraj vseh predelov in posledično omogočajo krivolov. Vedno bolj intenzivna paša goveje živine po vsej planoti in gobarjenje močno vznemirjata divjad. Razširilo se je tudi pohodništvo, gorsko kolesarstvo in vožnja z motorji in štirikolesniki. Zaradi vsega tega so se gamsi umaknili v zanje manj ugodne dele Kroparske gore.

Živalski svet v lovišču LD Kropa

S spremembami v okolju se zelo spreminja tudi živalski svet v lovišču. Medtem ko so lovci na Jelovici nekoč uplenili največ srnjadi, je zdaj njihov glavni plen jelenjad. Prvi mufloni so se pojavili med Češnjico in Rovtami pred dobrimi tridesetimi leti. Približno istočasno se je na Jelovici stalno naselila jelenjad. Pred osemdesetimi leti so v občinskem lovišču Kropa ustrelili skoraj trideset divjih zajcev na leto, v zadnjih dvajsetih letih, pa v celotni Lipniški dolini nobenega. Podobno se je zgodilo z velikim petelinom, ki je zdaj zaščiten. Razen pri naselitvi muflonov, niso pri nobeni spremembi imeli vloge lovci.

V lovišču so tele pomembnejše prostoživeče vrste sesalcev: jelen, srna, gams, muflon, damjak, divja svinja, poljski in planinski zajec, veverica, polh, lisica, medved, ris, velika in mala podlasica, dihur, kuna belica in kuna zlatica, jazbec, vidra in divja mačka. V zadnjih letih se prehodno pojavlja volk. Med ptiči je mogoče opaziti velikega petelina, gozdnega jereba, raco mlakarico, sivo čapljo, kormorana, sršenarja, kragulja, skobca, kanjo, sokola, goloba grivarja in duplarja, grlico, vrano, srako, šojo, krokarja, veliko in malo uharico, lesno sovo, čuka, skovirja, navadno postovko, prepelico, kljunača (po starem šnef) in kozico.

Naša gospodarsko in biološko najpomembnejša lovna živalska vrsta je **srnjad**, ki naseljuje vse lovišče, največ pa je je med Savo in predgorjem Jelovice; med Lipniško in Kroparsko dolino ter Jamnikom jo izpodrivata muflon in jelenjad.

Ko je bila leta 1965 določena kakovost lovišč, je bilo lovišče LD Kropa po takratnih naravnih danostih za srnjad razvrščeno v III. bonitetni razred. Primerni pomladanski stalež je bil 113 živali, letni prirastek pa enak odstrelu, to je 28 živali letno. 1960–65 je bil povprečni letni odvzem 32 živali, od tega je bilo povprečno 19 živali ustreljenih, 13 pa jih je poginilo. Med hudo zimo leta 1962 je poginilo kar 33 teh živali.

Število srnjadi se je v zadnjih petdesetih letih povečalo in posledično se je povečal tudi odvzem iz lovišča. V desetletju od 1985–95 je bil povprečni letni odvzem 74 živali. Pomladanski stalež leta 2000 je bil ocenjen na 200 živali, odvzem pa je znašal 65 živali, pri čemer je bilo ustreljenih 27 živali, druge so poginile. Po letu 2000 je stalež začel

Janez Udir je leta 1972 v odd. 23 na Jelovici ustrelil medveda. Na tega medveda je z iste preže streljal že član LD Kropa Anton Globočnik in zgrešil. Da je streljal na medveda, mu takrat nihče ni verjel. Na sliki je uplenitelj Janez Udir s Srečkom Premom, ki je Janezu pomagal pri sledenju s prvim strelom ranjenega medveda.

Leta 1981 je bil zadnjič ustreljen petelin v našem lovišču na Jelovici. Nad Kravjim potokom ga je uplenil Rok Gašperšič. Za odstrel tega petelina so tisto leto izžrebali dovolilnico trije lovci iz naše lovske družine. To je bilo zadnje žrebanje, saj so še tisto leto sprejeli predpis, ki je popolnoma zaščitil velikega petelina.

Lovci leta 1974 na Dobravi po brakadi skozi Prezrenjski boršt, ko je bilo še dovolj zajcev. Od leve: Janez Eržen, Polde Cvetko, Franc Potočnik, Joža Rakovec, Zdravko Štular, Anton Bešter, Stanko Bešter in Anton Pegam.

Vrhunska trofeja srnjaka z Zgornje Dobrave iz leta 2007 ima srebrno medaljo. Trofeja je ocenjena s 119,5 točkami. Tako kvalitetno rogovje srnjaka je redkost v gorenjskih loviščih. Uplenitelj je bil lovski gost iz Borovelj.

Sedem let po prihodu muflonov na območje okoli Rovt se je čreda ustalila in povečala. Zato je bil za leto 1977 planiran odstrel dveh muflonov. Dovolilnico so izžrebali štirje lovci. Muflona je uspelo upleniti Roku Gašperšiču in Ludviku Vidicu. Na sliki uplenitelj Gašperšič in Rudi Turk, ki je tudi izžrebal dovolilnico. Rok in Rudi sta se dogovorila, da bosta muflona lovila vedno skupaj. Pokazalo se je, da je lov na muflona bolj zahteven, kot smo si predstavljali. Na njunem desetem skupnem lovu je Rok naletel na šepajočega mladega ovna pri studencu na Malem vrhu in ga ustrelil. Mislil je, da je oven zastreljen, izkazalo pa se je, da ima bolezen parkljevko. Trofeja prvega muflona je v Lovskem domu v Podnartu.

rahlo upadati, za kar pa stroka še ni navedla razlogov, prav gotovo pa jih je več (hude zime, mokra obdobja pri poganju mladičev, rast števila zveri, ki lahko pokončajo mladiče, nalet z vozili, pokončanje mladičev zaradi zgodnje košnje).

Srnjad so lovci nekoč krmili pozimi s senom, a se je zatekla h krmilnicam s senom vedno le v skrajni sili v najhujših zimah, zato so te krmilnice opustili, saj so take tudi težnje Zavoda za gozdove. V zelo hudih zimah, ko so tla zmrznjena in je veliko snega, morajo lovci poskrbeti tudi za srnjad. Največja nevarnost za srnjad so avtomobilski promet, strojna in zgodnja košnja v času, ko so mladiči še majhni, železnica, v zadnjih letih pa je srnjad v nevarnosti tudi zaradi risa. Izgube zaradi prometa, košnje in risa so se povečale bolj, kot se je povečal odstrel, najbolj nevaren pa je cestni odsek med naseljem Lipnica in mostom, ki vodi prek Lipnice proti Češnjici. Srnjad je tudi tarča nekaterih bolezni, glavna vzroka za pogin zaradi bolezni sta okuženost s pljučnimi paraziti in črevesnimi zajedavci.

V preteklih obdobjih je srnjad povzročala precej škode na poljščinah. Ta škoda je zaradi opuščanja pridelave poljščin danes zanemarljiva. Tako srnjad povzroča le manjšo škodo, predvsem z objedanjem vršičkov smrekovih sadik in z drgnjenjem mladih dreves, s katerim si srnjak čisti rogovje in označuje svoje območje. Odgovoren za morebitno škodo na nezaščitene sadikah je lastnik gozda, seveda pod pogojem, da lovci opravijo predpisan odstrel.

Gams je druga tradicionalna vrsta visoke divjadi v lovišču LD Kropa. Do naselitve muflonov je bila po številčnosti na drugem mestu. Lovci do gamsa čutijo posebno spoštovanje. Življenjski prostor gamsov je omejen na gozdna, prehransko skromna pobočja Jelovice od Vrčice, preko Race, Kroparskega kotla in Gore do Petelinovca v

Malokrat lovcu fotografu uspe tak posnetek, kot je slika gamsa pri Zidani skali. Žal je Zdravko nekaj dni za tem gamsa ustrelil.

Srečko Prem je l. 1998 na polju blizu cerkve na Dobravi ustrelil srnjaka, ki je imel okoli vratu zadrgnjeno žično zanko. Zanke na gozdnih robovih Dobrav so bile nekoč pogoste, sedaj se najde le še kakšen star in zarjavel ostanek.

površini okoli 600 ha, na mejnih območjih pa prehajajo v sosednja lovišča. Lovišče LD Kropa je po ustreznosti za gamse razvrščeno v peti bonitetni razred in po oceni iz leta 1964 je normalni spomladanski stalež 18 gamsov. 1960–65 je bil pomladanski stalež 20 in povprečni letni odstrel 2 gamsa. Število je pozneje naraslo, s tem pa tudi odstrel, ki je bil v letih 1992 in 1993 8 gamsov letno. Število v zadnjem času zaradi poslabšanja razmer ponovno pada, saj ocenjujemo pomladanski stalež na 28–30 živali. Prehranske zmožnosti so zaradi povečanja števila jelenjadi in zaraščanja lazov vedno slabše, že dve desetletji pa gamse preganja tudi ris.

Jelenjad je bila še pred tremi desetletji v lovišču redka, a je njeno število v devetdesetih letih preteklega stoletja hitro naraščalo. Postala je stalna in verjetno kar najštevilčnejša divjad jelovške planote. Pozimi se praviloma umakne na obrobje in v nižje lege, zato prehaja v sosednja lovišča. Z večanjem njenega števila se veča tudi škoda, ki jo povzroča predvsem z lupljenjem smreke in jelke pozimi. Da bi to preprečevali, so lovci postavili na obrobju Jelovice t.i. odvratalna krmišča, v katera polagajo seno. Ker so ta krmišča v snegu težko dostopna, je poleg krmišča zgrajen še senik, kamor lovci seno že jeseni uskladiščijo. Pogina jelenjadi je malo, saj je za njihove mladiče nevaren le ris, Zavod za gozdove pa želi s predpisanim odstrelom preprečiti nadaljnje povečevanje populacije.

Mufloni, ki spadajo v rod ovc, živijo kot stalna divjad v lovišču LD Kropa od leta 1970. Zadržujejo se v nekaj kolonijah v revirju 3, zreli ovni pa zaidejo tudi na Jelovico. Njihovo število je v devetdesetih letih preteklega stoletja naraslo na okoli 50, kar je bilo za lovišče LD Kropa preveč. Prehranske možnosti za izrazito rastlinojede živali zadoščajo le za okrog 30 muflonov, brez intenzivnega celoletnega krmljenja pa

Mlado gamsovko s poškodovanim rogljem, ki je posledica padca čez skalovje, je leta 1980 uplenil nad kroparskimi lazi Rok Gašperšič.

bi morali stalež še bolj znižati, saj nenaravnega pogina (promet, zastrupitve) praktično ni. Mufloni ne povzročajo večje škode, zaslediti je manjše objedanje gozdnega mladja. Zaradi intenzivnega krmljenja je kondicija teh živali in moč njihovih rogljev večja kot v nekaterih drugih loviščih.

Veliki petelin oziroma divji petelin je bil v preteklosti številčnejši in bolj razširjen, zdaj je sicer stalno navzoč, a redek. Pri bonitiranju leta 1965 je bilo najdenih šest stalnih zasedenih rastišč in načrtovan letni odstrel treh petelinov, kar pa navadno ni bilo realizirano. Kljub popolni zaščiti in prepovedi odstrela leta 1982, število divjih petelinov pada. Razlogi za to so predvsem spremembe v okolju, nemir zaradi sečnje, pohodništva, cest, motornih vozil in plenilci (kuna, lisica, ris, ptice ujede).

Gozdni jereb je bil zaradi razburljivega lova s piščalko priljubljena divjad, ki se je zadrževala po vsem lovišču. Zdaj je njegovo oglašanje z visokim glasom slišati redko, v nižinskih predelih je skoraj neopažen, redek je pod Jamnikom in v Lazih nad Kropo, nekaj več jih je na Jelovici. Od leta 1992 je zaščiten.

Poljski zajec je bil v preteklosti precej številčen, še 1960–65 je bil povprečni pomladanski stalež 105 zajcev in letni odstrel 25. Razširjen je bil po celotnem lovišču, največ v nižinskem predelu in najmanj na območju, primernem za gamse. Zajec je bil glavni plen jesenskih brakad. Nato pa se je število hitro zmanjševalo, še posebej po letu 1990, ko je v nekaj letih skoraj izginil. Na območju Gorenjske so ga zaščitili, vzroke za zmanjšanje števila pa je treba iskati v kužnih boleznih in zastrupitvah zaradi pretiranega gnojenja z umetnimi gnojili in škropivi. Zadnja leta se je število zajcev povečalo, po mnenju lovcev predvsem zaradi opustitve intenzivnega kmetovanja z uporabo gnojil in škropiv. Še vedno pa ni lovna divjad in je načrtovan odstrel v lovišču Kropa le en zajec, pa še ta ni bil uplenjen. **Planinski zajec** na Jelovici je bil manj prizadet kot poljski zajec. Je stalno navzoča divjad, a redek in zaščiten.

Ris se v lovišču LD Kropa zadržuje zadnjih dvajset let. Dva do trije risi so na jelovski planoti stalni in se na svojem lovu gibljejo po njenih obronkih. V našem lovišču se redno pojavlja. Je zaščiten in njegov odstrel je možen le po odloku ministra, uradno pa na Jelovici še ni bil ustreljen.

Medved je na Jelovici stalna divjad in zaradi pogostosti ministrstvo vsako leto odredi odstrel enega konfliktnega medveda. V zgodovini LD Kropa sta bila na tem območju ustreljena le dva medveda, prvi leta 1972 nad Vodicami, drugi nekaj let pozneje na Martinčku; njegova trofeja je pripadla LD Železniki.

Divji prašiči v lovišču LD Kropa niso stalna divjad, čeprav jih je veliko v sosednjem lovišču Jošt in na drugi strani Save v lovišču LD Begunjščica in LD Dobrča. Odstrel je izjema, škodo pa prašiči delajo redno na območju Rovt in Poljšice.

Lisice in kune so navzoče po vsem lovišču v dokaj velikem številu. Povprečni letni odvzem je 20 lisic. **Jazbec** je stalna divjad v nižinskem predelu in v sredogorju. Število jazbecev lahko ob pojavu kužnih bolezni in stekline hitro upade, kot se je to zgodilo na račun stekline pred desetletjem. Povprečni odvzem je 6 jazbecev.

Med pomembno stalno divjad lahko prištejemo še **raco mlakarico**, ki se je iz nekoč redke ptice v lovišču spremenila v redno navzočo divjad. K temu je nekaj pripomogla naselitev mladičev na Skirarjev bajer v Kamni Gorici pred tridesetimi leti. Odrasle race so se nato naselile vzdolž potoka Lipnica in na Savi.

Povzamemo lahko, da se je številčnost divjadi po letu 1950 močno spremenila. Povečalo se je število stalno navzočih srnjadi in gamsov, kljub popolni zaščiti v zadnjih desetletjih je močno upadlo število jerebov in zajcev. Povečalo se je tudi število zveri, zaradi umetne naselitve so se pojavile celo nove vrste, kot so muflon in v zadnjih letih najprej siva čaplja in nazadnje še kormoran. Jelenjad je že drugo desetletje najštevilčnejša divjad na Jelovici; v zadnjem času se seli tudi v nižinske predele. Pojavila sta se tudi medved in ris. Raca mlakarica se je nekoč ustavljala samo na preletu ob selitvi, zdaj pa je že desetletja stalna ptica našega odseka Save in potokov. Nekoč stalen veliki petelin je postal kljub popolni zaščiti redkost.

Prvenstvena naloga lovcev je skrb za ohranjanje divjadi in njihovega življenjskega prostora. Odstrel, s katerim vzdržujejo ravnovesje med številčnostjo posamezne vrste in življenjskimi možnostmi lovišča, lovci izvajajo v skladu s strokovnimi dognanji in lovsko etiko. Življenjske možnosti lahko dodatno izboljšujejo s krmljenjem, predvsem pri muflonih. Kljub skrbi lovci ne morejo preprečiti zunanjih vplivov, ki škodujejo živalim, kot sta promet in pregrobo poseganje v okolje. Vzrokov za pogin divjadi je več, vedno pogostejši pa so pogini na račun prometa in strojne košnje.

		1980–89		1996–2005	
Srnjad	Odstrel	485	75,5 %	287	52 %
	Pogin*	157	24,5 %	264	48 %
	Odvzem skupaj	642		551	
Gamsi	Odstrel	51	96,2 %	35	68,6 %
	Pogin	2	3,8 %	16	31,4 %
	Odvzem skupaj	53		51	

Tabela 2: Odvzem srnjadi in gamsov iz lovišča LD Kropa med obdobji 1980–89 in 1996–2005.

*Med pogin sodijo bolezni, starost, promet, nesreče.

Vzroki za povečevanje pogina pri srnjadi in pri gamsu se razlikujejo. Kot je razvidno v tabeli, odstrel srnjadi v zadnjih desetih letih obsega le še polovico celotnega odvzema, druga polovica pa odpade na pogin zaradi naleta na avto, pokončanja mladičev ob košnji, napada risa in v manjši meri tudi zaradi bolezni. Pogin gamsov je bil v osemdesetih letih preteklega stoletja zanemarljiv, v zadnjem desetletju pa se je drastično povečal. Vzrok za to je predvsem razširitev konkurenčne jelenjadi na območju, kjer se prehranjujejo gamsi, in občasno tudi napadi risa. Zaradi poslabšanih življenjskih razmer in vznemirjenosti gamsom upadeta fizična kondicija ter odpornost in so zato bolj dovzetni za bolezni.

Priloga 1:

Kronologija delovanja LD Kropa od 1945 do 2011

1945

- 16. september: ustanovni sestanek Lovske zadruge za radovljjski okraj.
- 29. november: devetnajst ljubiteljev lova na sestanku v hiši Huga Miheliča osnuje Lovsko združenje Srednja Dobrava, ki združuje lovce Krajevnih ljudskih odborov (KLO) Srednja Dobrava, Kamna Gorica, Kropa in Podnart.

1946

- Julij: novi Zakon o lovu zahteva reorganizacijo združenja
- December: ustanovni občni zbor Lovske družine Srednja Dobrava (LD Srednja Dobrava).
- 19 članov.

1947

- Huda zima, velik pogin divjadi.
- Obnova in postavitve krmišč in solnic.

1948

- LD Srednja Dobrava organizira prvo veselico, izkupiček gre za planšarsko koč na Vodiški planini, v kateri naj bi LD imela svoj prostor.

1949

- Maj: sprejet novi Zakon o lovu.
- 8. oktober: Odločba Ministrstva za gozdarstvo LR Slovenije o ustanovitvi lovišč Bled, Bohinj, Jesenice, Kranjska Gora, Kropa, Radovljica, Ribno, Stol, ki se dodelijo v upravljanje lovskim družinam enakega imena.
- 12. november: prošnja Ministrstvu za notranje zadeve LR Slovenije o preimenovanju LD Srednja Dobrava v Lovsko družino Kropa (LD Kropa).
- 15. december: LD Kropa sprejme program dela.

1950

- 6. januar: člani Okrajnega lovskega odbora in Okrajne lovske podzveze Jesenice določijo višino najemnine za lov in prispevka za čuvaje v loviščih.
- LD Kropa plača Okrajni lovski podzvezi na Jesenicah 3600 din za lovišče in 13000 din kot prispevek za lovskega čuvaja na območju LD Kropa. Lovski čuvaj je bil logar Janko Bergant z Zgornje Dobreve.
- 26. maj: Ministrstvo za notranje zadeve odobri delovanje LD Kropa s sedežem na Srednji Dobravi.
- Z Občino Radovljica je podpisana prva pogodba o zakupu lovišča.

- Sprejeta sta prvi Pravilnik in Poslovnik LD Kropa.

1951

- 11. januar: Okrajni ljudski odbor Radovljica (OLO Radovljica), Poverjeništvo za gozdarstvo, predpiše »Proizvodni lovski plan« LD Kropa za leto 1950: 2 gamsa, 9 srnjadi, 30 zajcev, 20 lisic, 1 jazbec, 1 kuna, 1 podlasica, 10 veveric.

1953

- Februar: zapade dva metra snega in pogine mnogo srnjadi. Lovci so s pomočjo mnogih krajanov, predvsem smučarjev, ki so delali gazi, poskušali rešiti iz zametov in grap čim več srnjadi. Srnjad so ljudje zapirali v senike, jo hranili ter tako rešili.
- Lovci naredijo lovske izpite, število lovskih psov in boljšega orožja se večja, postavljene so solnice, krmilnice in preže.
- Po lovišču se pojavljajo pasti iz žice, ki jih nastavljajo krivolovci.
- Za Zlatorogov dom, sedež Lovske zveze Slovenije (LZS) v Ljubljani, LD Kropa daruje 5000 din.

1954

- Sprejet je republiški zakon o lovu, s katerim divjad postane splošno ljudsko premoženje. Z njo odtlej upravljajo okrajni ljudski odbori, ki lovišča izročijo v upravljanje lovskim družinam.

1955

- LD Kropa z veselico v Kropi praznuje 10. obletnico delovanja.
- LD Kropa ima 31 članov, med njimi 6 kmetov, 12 delavcev, 10 nameščencev in enega obrtnika.
- LD Kropa organizira obisk Lovske razstave v Ljubljani.
- Člani LD Kropa za Zlatorogov dom zberejo še 4200 din.
- Vpeljana je vpisna knjiga za lovsko sobo na Vodiški planini.

1956

- 8. september: predstavniki LD Kropa in LD Besnica določijo lovsko mejo med lovsima družinama v sektorju Mali vrh.

1957

- LZS praznuje 50 let od ustanovitve svoje predhodnice, Slovenskega lovskega kluba. Vsak član dobi značko.
- LD Kropa priredi veselico v Debelakovem boštu na Srednji Dobravi.

1958

- LD Kropa ob opustitvi državnega lovišča na Jelovici pridobi dodatnih 900 ha, s čimer se lovišče poveča z 2504 ha na 3404 ha.

1959

- Prvič se izvede preizkus lovskih pušk risanic v peskokopu v Podnartu.
- Na Jelovici je v oddelku 23 zgrajena prva visoka preža.

1960

- Začetek priprav za gradnjo lovske koče na Petelinovcu. Akcijo vodi Ludvik Vidic.

1961

- Začetek gradnje lovske koče na Petelinovcu.

1962

- Odprtje koče na Petelinovcu.
- Zveza borcev iz Radovljice začne preurejati opuščeno planšarsko kočo na Vodicaх v Partizanski dom. V zameno za sobo v tem domu lovcem postavijo manjšo brunarico na bližnjem zemljišču.
- Februar: visok sneg povzroči pogin 33 srnjadi. Da bi v prihodnje zmanjšali take katastrofe, lovci zgradijo dodatnih 14 krmilnic.
- LZS pripravi podlage za razvrstitev lovišč v revirje, LD Kropa razdeli lovišče na 5 revirjev, vsak ima tri nadzornike.

1963

- Odprtje koče na Vodiški planini.
- Gozdarja Nikolaj Lapuh in Marjan Ahačič izdelata prvo karto lovišča.
- Uveljavi se načelo, da se morajo prilivi iz lovišča porabiti za gospodarjenje z loviščem, delovanje družine pa financirati iz članarine ali prispevkov.

1964

- V lovišče vložijo deset živih zajcev, uvoženih iz Češke.
- V kočo na Petelinovcu je napeljana elektrika.
- Izdelan je prvi lovsko-gojitveni elaborat za triletno obdobje.

1965

- LD Kropa priredi veselico v Kamni Gorici.
- LD Kropa kupi prvi lovski rog.

1966

- Ob koncu leta je članov 38.

1967

- Izdelan je lovsko-gojitveni načrt, ki se od tega leta dalje dela za petletno obdobje.

1968

- Narejeno je vodno zajetje in v kočo na Petelinovcu napeljana voda.
- Člani imajo 14 lovskih psov, ki jih je LD prvič zavarovala na stroške LD Kropa.

1969

- LD Kropa na pobudo Ludvika Vidica organizira srečanje gorenjskih lovcev na Pokljuki. Slavnostni govornik je Tone Svetina, avtor priljubljenega romana *Ukana*.
- LD izključi tri člane zaradi krivolova in nediscipline.

1970

- V lovišče LD Jošt naselijo muflone, ki od tam pridejo tudi v lovišče LD Kropa. Nad Turkovo kmetijo v Rovtah je postavljeno krmišče, skrb nad mufloni prevzame Rudi in Ivo Potočnik.

1972

- Sprejet je nov Poslovnik in Pravila LD Kropa.
- Slovesno razvitje prvega prapora LD Kropa; njegov boter je krajevni politik Filip Sitar z Mišač.
- Janez Udir v oddelku 23 nad Vodiško planino upleni prvega medveda v LD Kropa.
- Pod Lipniško planino na Jelovici Branko Gartner upleni do zdaj edinega ruševca v lovišču LD Kropa.
- V Skirarjev bajer v Kamni Gorici naselijo 30 mladih račk, kupljenih v Srbiji, skrbnik je Polde Cvetko - Skirar.
- Sprejet je sklep in podpisana pogodba o prodaji mesa srnjakov v hotel Toplice na Bledu.
- Pojavi se steklina.

1973

- Začetek obnove in napeljave elektrike v koč na Vodica.
- Postavitev valilnice za race na Skirarjevem bajerju. Po uspešni naselitvi se race širijo po Lipniški dolini in ob reki Savi.
- V Prezrenjskem boštu in okoli Češnjice večkrat opazijo muflone.

1974

- Na nekdanji planini Bodlajka na Jelovici je uplenjen prvi jelen v zgodovini LD Kropa.
- Na Martinčku na Jelovici je v lovišču LD Selca tik ob meji z LD Kropa zadet drugi medved na Jelovici. Ranjeni medved dobi usmrtitveni strel v lovišču LD Kropa, trofejo prepustijo LD Selca.
- Začne se obnova lovske koč na Petelinovcu.

1975

- Odprtje obnovljene koč na Petelinovcu.
- 27. december: praznovanje tridesetletnice delovanja LD Kropa na Srednji Dobravi.

Starešina Zdravko Štular leta 1974 izroča priznanje častnemu članu LD Kropa in priznanemu lovskemu strokovnjaku Milošu Kelihu.

1976

- Sprejem novega Zakona o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč.
- Sprejeta so nova pravila ter poslovnik LD Kropa.
- Vpeljano je računovodstvo in določeno novo obračunsko obdobje januar–december namesto uveljavljenega lovskega leta april–marec.
- Uveden je obračun obveznih delovnih ur na podlagi povprečja vseh opravljenih ur v lovišču.
- Izdelan je kataster lovskih naprav.
- Z belim krogom z zeleno piko je označena meja z LD Jelovica.
- Nestrinjanja glede meje z LD Jošt še vedno niso odpravljena.
- Ob koncu leta je članov 39.

1977

- Pri koči Vodice je zgrajena klet; zalogo pijače v njej lahko po nabavni ceni kupi vsak lovec.
- Gozdarji prvič opozorijo na škodo, ki jo povzroča jelenjad na Jelovici.
- Jeseni sta na Malem vrhu uplenjena prva muflona v lovišču. Uplenitelja Ludvik Vidic in Rok Gašperšič sta dovolilnici izžrebala.
- Uplenjene so tudi tri ovce muflona.
- 26. november–1. december: Lovska razstava v Sindikalnem domu v Kropi ob 60. obletnici delovanja Lovske zveze Slovenije.

1979

- V Rovtah ustrelil Mirko Kotnik prvega divjega prašiča oz. merjasca v lovišču.

1980

- Mirko Kotnik, Srečko Prem in Rok Gašperšič uspešno končajo šolanje za lovskega tehnika in opravijo zaključni izpit.

- 5. september: predstavniki LD Kropa in LD Jelovica si skupaj ogledajo potek meje od mosta na Hotinju do gornjega roba Jelovice.

1981

- Zadnjikrat so izžrebane tri dovolilnice za odstrel velikega petelina. Uspešen je Rok Gašperšič, ki petelina upleni nad Kravjim potokom.
- Lovec iz LD Jošt je nad odd. 23 na Jelovici v našem lovišču ustrelil velikega petelina. Primer je bil obravnavan kot krivolov, to pa je bil zadnji ustreljeni petelin v lovišču LD Kropa.
- Zaradi pojava stekline so lovski psi dvakrat cepljeni, odstrel lisic, potepuških psov in mačk je povečan, razobešeni so plakati z opozorili.
- Ker ni mogoče kupiti kamene soli, mora LD Kropa kupovati kuhinjsko sol.

1982

- Veliki petelin je popolnoma zaščiten.
- Dva člana sta izključena zaradi krivolova.
- Na Brezovici je postavljen nov senik s krmiščem za muflone.

1983

- Uvedba bencinskih bonov, za potrebe čuvajske službe jih LD nekaj kupi.

1985

- Najem brunarice oziroma furmanske bajte na Martinčku pri Gozdnem gospodarstvu Bled za 30 let s plačilom enkratne simbolične najemnine.
- Obnova koč na Martinčku, odprtje 5. oktobra 1985.
- 29. november–2. december: lovska razstava v Kropi ob štiridesetletnici delovanja LD Kropa. Učenci OŠ Stane Žagar Lipnica pišejo spise o divjadi, LD Kropa najboljše nagradi.

1986

- Maj: zaradi nesreče v jedrski elektrarni v Černobilu v Ukrajini je uvedena začasna prepoved odstrela srnjadi zaradi nevarnosti onesnaženosti z radioaktivnim cezijem. Prepoved je odpravljena julija.
- V lovišču je 32 krmišč, 29 visokih prež in 92 solnic.
- Nakosijo in pokrmijo 2500 kg sena, muflonom položijo 1500 kg divjega kostanja in 300 kg koruze, solnice založijo z 250 kg soli. Pri tem opravijo 1230 delovnih ur.
- Vodje rajonov in gospodarji koč dobijo letno nagrado.
- Cena divjačine za odkup za člana: srnjad 900 din/kg, jelenjad, gams, muflon 600 din/kg, divji prašič 550 din/kg.
- Ocena pomladanskega staleža: 134 srnjadi, 33 gamsov, 30 muflonov.
- Pogine 9 srn in srnjakov, 6 je povoženih.
- Od 16 uplenjenih lisic v letu 1986 ni nobena stekla.

- Divji prašiči delajo precejšnjo škodo na travnikih na Poljšici in v Rovtah.
- Lovci imajo 14 psov.
- Priredijo 11 skupnih lovov.
- Članov je ob koncu leta 43, članarina znaša 6200 din.

1987

- Sprejeta so nova pravila in poslovnik LD.
- 5. marec: Skupščina občine Radovljica sprejme sklep o poteku meje lovišča med LD Jošt in LD Kropa po katastrski meji občin. Izjema je predel v Kravjem potoku, kjer je del lovišča LD Jošt na območju Občine Radovljica.
- Označitev meje z LD Jošt.

1988

- Zaradi interesa mnogih članov je sprejet sklep o menjavi trofej. UO LD članom glede na njihovo vlogo odobri zamenjavo dovolilnice za odstrel v domačem lovišču za dovolilnico za odstrel v tujem lovišču, in to za divjad, ki je v domačem lovišču ni. V ta namen se lahko letno zamenjajo skupaj 1 srnjak, 1 gams in 2 muflona za odstrel ruševca, jelena, damjaka, svizca, volka ipd.
- Ponovni pojav stekline. LD plača lovcem dodatno cepljenje psov in sodeluje pri polaganju vab s cepivom za lisice. Ustreljenih je 12 lisic, 24 psov in 49 mačk. Za učinkovito ukrepanje proti steklini LD Kropa od občine dobi pohvalo.

1989

- 23. oktober: z Občino Radovljica je sklenjen nov sporazum o dodelitvi lovišča. Po opisih mej v tem sporazumu je z LD Jošt in LD Selca označena lovska meja.
- Gamsje garje na jelovškem območju.
- Pojav risa na Jelovici, Hotinju in nad Češnjico.
- Oktober: ponovno polaganje vab s cepivom za lisice. Položenih je 540 vab, na vsakih 300 metrov po ena.
- Divji prašiči povzročijo veliko škode na travnikih in njivah. V Rovtah ob velikem novem nasadu krompirja postavijo lovci za dva meseca nočno dežurstvo od 21.00 do 5.00 zjutraj. Nove škode ni.
- Lovski gost iz Italije ob potoku Lipnica blizu Podnarta upleni srnjaka, katerega rogovje ima srebrno medaljo. Trofejo so izmerili in ugotovili, da ima rogovje 118, 3 točke po CIC.
- LD Kropa z Mercatorjem KŽK iz Kranja podpiše pogodbo o desetletnem najemu stavbe t. i. Ledenice v Podnartu.

1990

- Začetek popolne prenove zapuščenih prostorov Ledenice v Podnartu in preureditev v Lovski dom LD Kropa.

- 29. september: odprtje Lovskega doma v Podnartu.
- 6. oktober, prva seja upravnega odbora LD v novih prostorih.
- Najdene so prve žrtve risov: jelenček na Hotinju, jagnje muflona v Močilih.
- O pojavljanju risa poročajo tudi iz sosednjih lovskih družin.

1991

- V obdobju napetosti ob osamosvajanju Slovenije so lovci naprošeni, naj se vzdržijo lova, mnogi pa so neposredno vključeni v dejavnost enot teritorialne obrambe ali policije.
- Številčnost jelenjadi na Jelovici se zvišuje, zato je vedno več škode zaradi lupljenja in objedanja. Gozdarji sprva prepovejo zimsko krmljenje na Jelovici in povečajo plan odstrela, pozneje pa upoštevajo predlog lovcev, da bo krmljenje pripomoglo k manjši škodi.

1992

- Najdenih je 5 poginulih gamsov, dva med njimi imata po telesu poškodbe od risjih krempljev.

1993

- Izide nov zakon o lovu; z njim preide načrtovanje in gojenje divjadi skupaj s planiranjem odstrela v celoti v pristojnost Zavoda za gozdove RS. Lovci so izvajalci, nadzor pa ima lovška inšpekcija.
- LD Kropa sodeluje pri polaganju vab s cepivom proti steklini na Gorenjskem. Na območju lovišča je položenih 520 vab na mesta, označena na zemljevidu.
- 4 gamsi poginejo zaradi zajedavske pljučnice.
- Med novimi ukrepi za izboljšanje razmer za divjad je košnja odročnih travnikov in lazov.
- Prvič je izvedena košnja zgornjega dela smučišča v Kamni Gorici in delov v Lazih nad Kropo, v Dnu in v Hrinovcu.

1994

- Ris pokonča štiri srne in eno jagnje.
- Na skupščini LD je sprejet sklep o začasni zamrznitvi sprejemanja novih članov.

1996

- Ris pokonča dva gamsja mladiča.
- Ugotovljeno je premajhno število primernih lovskih psov. Člani imajo 15 lovskih psov, od tega sta dva krvosledca, drugi so goniči.
- LD ima 41 članov.

1997

- Zveza lovskih družin Gorenjske (ZLDG) praznuje 50-letnico delovanja. Za zbornik *Naših 50 let* Rok Gašperšič pripravi prispevek o LD Kropa.

- Zaradi uskladitve z novim zakonom o društvih so leta 1997 sprejeta nova Pravila LD Kropa. Sedež društva je v Lovskem domu v Podnartu.
- Začetek reševanja lastninskih in formalnih zapletov s kočami, ki so posledica denacionalizacije.
- Nakup lovske koče na Martinčku od Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov.
- Začetek pogajanj za odkup Lovskega doma v Podnartu.
- Zemljišče, na katerem stoji lovska koča na Vodiški planini, je vpisano kot lastnina LD Kropa.

1998

- Lovci obvestijo policijo o opaženih aktivnostih krivolovcev (ob robu dobravskega polja večkrat najdejo zanke).
- Pod Jamnikom lovci najdejo muflona, ki se je sam z roglji tako nesrečno ujel za deblo, da je obvisel in poginil.
- Na Jelovici večkrat vidijo tri medvede.
- April: v sodelovanju z OŠ Stane Žagar Lipnica je izvedena čistilna akcija. V njej sodeluje 23 lovcev in 30 osmošolcev. Ob stezah in poteh po dolini naberejo 70 vreč raznih odpadkov in tri velike zabojnike kosovnih odpadkov. V Lipniški dolini ugotovijo 14 divjih odlagališč.
- Konec aprila se opravi štetje gamsov; opaženih je 26 živali na ozemlju od Kamniških plazov prek Race in Kroparske gore do Petelinovca.
- V začetku maja je opravljen preizkus risanic, prvič na vojaškem strelišču na Bohinjski Beli.
- Prvič je sklenjeno obvezno zavarovanje odgovornosti. Zavarovan je vsak član kot posameznik za škodo tretjim, ki bi jo povzročil pri izvajanju lova. LD na svoje stroške nezgodno zavaruje vodje rajonov, saj morajo v lovišče tudi v neugodnih razmerah.

1999

- Prodaja Lovske koče na Petelinovcu.
- Odkup Lovskega doma v Podnartu.
- 22. maj: sprejem *Etičnega kodeksa slovenskega lovca* in podpis lovske zaprisege v Lovskem domu v Podnartu.

2000

- Lastninske pravice LD Kropa so v zemljiški knjigi vknjižene za vse tri objekte: Lovski dom Podnart, koča na Vodiški planini, koča na Martinčku.
- V spodnjih prostorih Lovskega doma je zgrajena hladilnica za divjačino.
- Po letu 2000 se divjačinsko meso prodaja specializiranemu trgovskemu podjetju Nimrod, ki enkrat tedensko prevzame divjačino v hladilnici.

Starešina Anton Bešter izroča priznanje nekdanjemu starešini Ludviku Vidicu.

- LD Kropa je prejela odločbo Ministrstva za okolje in prostor, da lahko upleni do 100 kg težkega medveda. Odstrel ni bil opravljen.
- Na streho koč Martinček namestijo solarne celice za električno razsvetljavo.
- Novi predpisi o orožju določajo, da se orožni list dobi samo za orožje, ki ima žig, s katerim je potrjeno, da je bilo orožje uradno preizkušeno in je varno, puška se sme prevažati in prenašati zunaj lovišča le v torbi, doma pa morajo biti puške pod ključem in naboji shranjeni ločeno.

2001

- Pri štetju velikega petelina maja 2001 so člani zaslišali 1 petelina na Črnem vrhu, 2 na Gredlju, v Kravjem potoku pa nobenega.
- Našteti so 22 gamsov. Po končanem štetju imajo lovci malico v lovski koči na Vodiški planini.
- Pri čistilni akciji skupaj s šolarji sodeluje tudi Komunalno podjetje iz Radovljice, ki poskrbi za vreče in rokavice, postavi zabojnike in odpelje smeti.
- Poleti je skupaj s člani sosednje LD Jošt obnovljena lovska meja. Sodelujejo mlajši člani in pripravniki.
- Tri izjemne trofeje muflonov, uplenjenih nad Češnjico. Trofeja enega ovna je imela 207,1 točk, kar je zlata medalja, dve trofeji sta bronasti.
- Matjaž Udir na Jelovici upleni jelena s trofejo 178,11 točk, kar je za Jelovico posebnost.
- LD denarno pomaga trem članom pri nakupu mladih psov.
- Krivolov se ne neha. Na Sp. Dobravi je bila najdena mrtva srna, ustreljena z manjšim kalibrom. Primer je prijavljen policiji.
- Oddaja garaž v Lovskem domu Podnart in koč na Vodica v najem.
- Gozdno gospodarstvo Bled obnovi vodovod od Lipniške planine do svoje koč na Martinčku. Za pomoč pri delu je lovcem dovoljena uporaba vode na koritu pred koč LD Kropa na Martinčku.

2002

- Zavod za gozdove izdela nov gojitveni petletni načrt s povečanim odstrelom in deležem mladičev. Nasprotovanje lovcev je neuspešno.
- S sprejetjem novega Pravilnika o uporabi lovskih psov v lovišču je dovoljeno loviti samo s psom, ki ima spričevalo o preizkusu naravnih zasnov.
- Opravljenih je 19 iskanj streljane divjadi s krvoslednim psom, 10 je bilo najdenih. Krvosledna psa imata Janez Udir in Jože Bešter.
- Ministrstvo za okolje in prostor prvič izda odločbo za odstrel določenega števila kormoranov, ki se že nekaj let pojavljajo v velikih jatah in ribičem uničujejo zarod.

2003

- Ponovno visok delež nenaravnih izgub, predvsem srnjadi. Izstopajo naleti na avtomobil (17 srnjadi), 5 mladičev srnjadi je pokončanih s kosilnicami, dve srnjadi je pokončal ris, 6 primerkov pa je poginilo zaradi bolezni.
- Risi so od leta 1989, ko so bili prvič opaženi v lovišču, pa do leta 2003 pokončali 15 primerkov divjadi, največ srnjadi. Verjetno je pobite divjadi več, toliko je bilo najdene.
- Divji prašiči v Dolih in Rovtih prerijejo 1 ha travnikov.
- Čistilna akcija v lovišču, odstranjeni so ostanki opuščenih in propadlih lovskih naprav ter urejena okolica koč in lovskega doma.

2004

- Po desetletnih razpravah je sprejet novi Zakon o divjadi in lovstvu.
- LZS vpelje enotni lovskoinformacijski sistem z imenom LISJAK.

2005

- Nove lovske izkaznice s fotografijo.
- Vsak član je v programu Lisjak predstavljen tudi s fotografijo.
- Kupljen je avtomatski krmilnik, ki pod Poljšico razmetava koruzo muflonom.
- Na zgornji etaži kamnoloma v Vrčici aprila najdejo tri poginule gamse, ki so padli čez 30-metrsko navpično steno. Bežali so pred risom, saj je imela šestletna vodnica na hrbtu in bokih raztrganine od risjih krempljev.
- Januar: Rok Gašperšič sledi risa po poti od Race do Vodic.
- Ris pokonča jelenčka.
- Divji prašiči ponovno rijejo po travnikih v Rovtah.
- Direkcija za ceste po opozorilu na nevarnost naleta divjadi postavi ustrezne opozorilne znake.
- Od načrtovanega odvzema srnjadi (70) za leto 2005 je odstreljenih 27, povoženih in poginulih pa 31 živali. Še slabše je to zimo stanje pri gamsih, plan je bil 7 živali, 2 sta ustreljena, 4 pa lovci najdejo poginjene.

Prepadne stene kamnoloma v Vrčici so bile leta 2005 usodne za tri gamse, ko so pri begu pred risom iskali rešitev v skoku v globino. Na sliki kamnolom v Vrčici, kjer je višinska razlika od zgornjega roba kamnoloma do platoja z drobilci skoraj 300 m. Na vlaki nad Raco je v snegu sveža sled risa, ki spremlja zajčjo in lisičjo sled.

2006

- Marca je ugotovljenih že 17 povoženih srn in srnjakov; razlog je huda zima z veliko snega, ki sili divjad na kopno in soljeno cesto.
- Sredi maja je število povožene srnjadi že 25, avgusta skupaj s pokošanimi mladiči 31.
- Visok sneg prisili jelenjad v nižje predele – na Hotinj, Vreče, v Čajnar in v območje Rovtov (jelenjad se v Rovtah do tega leta ni redno zadrževala in ni povzročala škode).
- Pri prečkanju železniške proge v Dolih poleti vlak povozi jelena.
- Lastnike, ki jim divji prašiči, jelenjad in mufloni pogosto delajo škodo, UO LD povabi v Lovski dom. Na srečanju lovci pojasnijo, kako ukrepajo, da bi bilo škode čim manj in prosijo lastnike za razumevanje za občasne težave. Srečanje se konča s srnino obaro.
- Konec leta 2006 ima družina 38 članov, enega pripravnika in enega častnega člana.

2007

- 15. september: LD Kropa se udeleži prireditve ob 100. obletnici slovenskega lovstva v Bohinjski Bistrici, ki jo organizira Zveza lovskih družin Gorenjske (ZLDG).
- 6. oktober: LD Kropa ima v Podnartu slovesno sejo v počastitev šestdesetletnice delovanja. V ta namen Rok Gašperšič napiše zgodovino lova v Lipniški dolini pod naslovom *O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico* in kroniko LD Kropa.
- Načrtovani odstrel ni izveden zaradi precenjenega števila posamezne divjadi, iz katerega je izhajal Zavod za gozdove.

2008

- Veterinarska služba je izdala odločbo o registraciji hladilnice v Lovskem domu in pravilnik o njeni uporabi.
- Šest lovcev iz Krope je vzelo v najem poskusno za eno leto lovsko kočo na Vodica. Prvo leto najemnine ne plačajo, morajo pa v koči namestiti nove pograde z jogiji, mizo in klop. Lovska kočica na Martinčku se proti plačilu lahko daje v dnevni najem tudi nečlanom.
- 1. 1. 2008 je bil Ludvik Vidic, član od leta 1946, zaradi zaslug za postavitve lovske kočice na Petelinovcu in za večletno predsedovanje LD imenovan za častnega člana LD Kropa.
- V letu 2008 so člani opravili v lovišču 851 ur prostovoljnega dela, predvsem pri postavitvi in vzdrževanju prež, krmišč in solnic, pri košnji, odpravi škod po divjih prašičih ipd.
- Lovski inšpektor je izdal pozitivno mnenje za izvršitev plana odstrela in opravljenih del v lovišču. Disciplinska komisija ni imela nobene obravnave.

2009

- V Lovskem domu v Podnartu je OZUL opravil ocenjevanje trofejev odstrela v l. 2008 za LD Kropa, LD Jelovica in LD Bled.
- 8. febr. 2009 je bila v Kovaškem muzeju v Kropi predstavljena letna izdaja muzejskega glasila Vigenjc št. 8. V tej številki je objavljena obsežna zgodovina lova pod Jelovico z naslovom O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico, avtor Rok Gašperšič, urednik Kaja Beton.
- Ob Dnevu muzejev 18. 5. 2009 je Rok Gašperšič v Kovaškem muzeju predaval o zgodovini lova, za to priložnost je pripravil tudi manjšo razstavo na temo lov in lovec.
- Na volitvah, ki so bile izvedene na rednem občnem zboru v aprilu, je bil izvoljen za naslednji štiriletni mandat novi UO. Predsednik je postal Anton Potočnik, Matjaž Kavar tajnik, Andrej Varl je še naprej gospodar, Boris Pogačnik pa blagajnik. Novi predsednik NO je Rok Gašperšič.
- Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo je z LD Kropa podpisalo koncesijsko pogodbo za oddajo Lovišča Kropa v upravljanje za obdobje 19. 6. 2009 do 18. 6. 2029. Letna koncesijska dajatev za naše lovišče je določena v višini 482,00 eur.
- Sprejeta so bila nova Pravila LD Kropa. Uskladitev je bila potrebna z Zakonom o lovu in s spremembami Zakona o društvih. Z novimi pravili je določeno tudi, da Lovska družina brez obravnave izključi člana, ki ne podpiše Zaprisege slovenskega lovca in se ne ravna po določbah Etičnega kodeksa. LD je v tem letu zagotovila, da so sedaj vsi člani podpisali zaprisego. Vsak član v celoti odgovarja za povzročeno napako, ne pa LD. Za večje kršenje koncesijske pogodbe, ki jih ugotovi lovski inšpektor, v skrajnem primeru Ministrstvo lahko lovski družini celo odvzame lovišče in ga dodeli drugemu upravljavcu.

- Jelenjad na prehodu z Jelovice preko Race ali Drnovca na Dobrave in Vreče in dalje proti reki Savi prehaja preko ceste v Lipniški dolini. Zato je LD poslala ustreznemu organu zahtevo za postavitve opozorilnih tabel, saj so naleti na avto vedno bolj pogosti.
- V oktobru smo se z lovskim pogrebom na pokopališču v Podbrezjah poslovili od dolgoletnega člana Franca Perka. Nejc Bertoncelj je naredil izpit za lovskega čuvaja, tako da ima naša LD že sedem izprašanih čuvajev. Ker moramo za površino našega lovišča imeti dva čuvaja, je podpisana pogodba za opravljanje lovske čuvajske službe z Borisom Pogačnikom in Jožetom Finžgarjem. Tudi to leto so lovci iz Kroepe vzeli kočo na Vodicaх v najem, mesečna najemnina je 60 eur. Letni načrt del v lovišču, plan odstrela, ki ga je predpisal Zavod za gozdove, in finančni načrt je LD izvršila zadovoljivo.

2010

- V preteklem letu je bilo opravljeno veliko število delovnih ur in LD mora članom, ki so opravili več kot 25 obveznih ur, izplačati iz blagajne 2600 eur, saj znesek, ki ga morajo plačati tisti, ki obveznih ur ne opravijo, ne zadošča več. Sklican je bil posvet, da bi skupno našli izhod in ravnanje v bodoče. Od mnogih predlogov je bil sprejet sklep, da se ure za leto 2008 plača, v bodoče pa se do nadaljnjega delovnih ur nad obveznim številom ur ne plačuje. Problem je tudi v tem, da je vedno več članov, ki so zaradi starosti nad 70 let oproščeni obveznega dela. Povprečna starost članov v LD Kropa je 58 let. Že nekaj let nismo prejeli nobene prošnje za sprejem v članstvo.
- S sklepom Občinskega sveta občine Radovljica je bila stavba Lovskega doma v Podnartu proglašena za kulturni spomenik in je tako pod posebno zaščito. Stavba je bila že 2003 vpisana v državni register kulturne dediščine zaradi stavbnih elementov, ki izvirajo iz Plečnikove šole.
- Na ljubljanskih Žalah smo se z lovskim pogrebom v marcu poslovili od dolgoletnega člana Franca Gašperšiča.
- V globokem snegu se je do hiš na Mišačah že popolnoma izčrpan privlekel srnjak, z nogo ujet v železni pasti stopalki. Sled je vodila do roba gozda na Zgornji Dobravi. Ris je raztrgal ovco v ogradi pri Miklavžovcu. Po celotnem našem lovišču se giblje risinja, ki ima ovratnico z oddajnikom. Pozimi je trop jelenjadi vsako noč prihajal na območje Dobrav in Vreč. Stalno se po našem delu lovišča na Jelovici giblje medved. Lovski gost Johan Gabrijel iz Borovelj je za Švelcem na Zg. Dobravi uplenil trofejnega srnjaka, 125,95 točk, srebrna medalja. Zanj je moral plačati 2100 eur. Do danes je na območju našega lovišča to drugi srnjak s srebrno medaljo.
- Z 31. 12. 2010 sta bila zaradi zaslug za lovsko družino za častna člana imenovana Kazimir Kotnik, član od leta 1955, in Zdravko Štular, član od leta 1957.

Priloga 2:

Iz Uradnega lista Republike Slovenije št. 128/2004 z dne 30.11.2004

ODLOK O LOVIŠČIH V REPUBLIKI SLOVENIJI IN NJIHOVIH MEJAH

1.

IME LOVIŠČA:	KROPA
ŠIFRA LOVIŠČA:	0208
LUO:	Gorenjsko
ŠIFRA LUO:	02

OPIS MEJE LOVIŠČA:

Od tromeje LD Kropa, Selca in Jošt na meji med oddelkoma 121 in 124 in križišča gozdnih cest meja teče na zahod po meji (preseki) med odd. 121 in 124 ter 120 in 125. V odd. 120 meja s preseke zavije desno v jarek in po njem do ceste Martinček – Lipniška planina. Tu meja zavije na sever in teče po gozdni cesti skozi odd. 120, 109 in 110, kjer na križišču cest zavije na vzhod.

Po približno 100 m meja zavije s ceste levo na vlako in naprej na cesto v odd. 109 ter nato poteka po tej cesti do križišča cest v odd. 108. Nato teče meja po cesti proti severu do parc. št. 1579/82, kjer zavije desno na vlako in teče po njej do ceste v odd. 16 (parc. št. 1579/220 k.o. Lancovo). Nato teče meja po cesti na vzhod do parc. št. 1579/223 (jugozahodni vogal). Od tu poteka po poti navzdol na severni vogal parc. št. 1579/226. Tu meja zavije po poti proti vzhodu in doseže mejo med k.o. Lancovo in Kamna Gorica na zgornjem vogalu parc. št. 1447/7 k.o. Lancovo. Naprej meja poteka mimo Beblarce po meji med k.o. Lancovo in Kamna Gorica do parc. št. 1443/8. Naprej meja teče po zahodni meji parc. št. 303, po vzhodni meji parc. št. 304 in 305 in doseže pri parc. 272 k.o. Lancovo. Nato meja teče po meji med k.o. Lancovo in Kamna Gorica do zgornjega roba parc. št. 239/1 k.o. Kamna Gorica, od tu pa naravnost na zahodno mejo parc. št. 237 k.o. Kamna Gorica. Naprej meja poteka po meji med k.o. Lancovo in Kamna Gorica vse do Save. Potem meja poteka po Savi vse do pritoka Nemiljščica. Tu se meja obrne na zahod in poteka po Nemiljščici navzgor in potem ko meja k.o. Češnjica pri Kropi in Nemilje zapusti potok, meja teče po meji k.o.. Preden meja doseže cesto Podnart-Njivica, poteka po meji parc. št. 1895 in 1897. Potem meja poteka po omenjeni cesti, obide parc. št. 1903, teče po vzhodni meji parc. št. 1886 in od severnega vogala te parcele naravnost proti jugozahodu do Ozimčevega kopišča in naprej do Potočnikovega kopišča oz. zahodnega vogala parc. št. 1880. Tu se meja obrne na severozahod in poteka

po vlaki, stari poti in vlaki ter se v parc. št. 1876 k.o. Češnjica pri Kropi JV od Triangla (811 m) priključi na mejo med k.o. Češnjica p.K. in Nemilje. Naprej meja poteka po meji k.o. pod cerkvijo in Kolombartom, prečka regionalno cesto Lipnica-Kropa-Rudno in naprej na Jamniške rigle. Nato v odd. 36 meja preide na vlako in po njej poteka do gozdne ceste v odd. 36 južno od Črnega vrha. Meja teče potem po cesti preko Konfina in potem v odd. 123 pri označeni skali ob cesti zavije desno na vlako, ki poteka v odd. 123 in 122, v katerem zopet pride do ceste, ki jo prečka. Od tu naprej meja poteka po stari poti skozi odd. 122 in 121, v katerem pride na gozdno cesto tik nad križiščem. Od tu meja poteka na jug po cesti do križišča cest na meji med odd. 121 in 124.

2.

KONCESNINA ZA LOVIŠČE 0208

Letno povprečje prihodkov (2003-2007) – osnova za koncesnino:	3214 €
Koncesnina (15% od osnove)	482 €

Priloga 3: Člani lovske družine Kropa 1946–2010

Iz članske knjige podajam podatke o članih, njihovo leto vpisa in izstopa ter funkcije v lovski družini v času članstva.

Leto vpisa 1945

Joža Resman - Bodlaj, Sr. Dobrava, izstopil 1946

Silvester Pogačnik - Vertež, Podnart, častni član, u. 1972

Janez Varl - Cajhen, Češnjica, častni član, u. 1976

Lovro Benedičič - Miklavžovc, Lipnica, izstopil 1964

Janez Pogačnik, Češnjica, u. 1972

Lovrenc Kokalj - Ledar, Kropa, blagajnik, član UO, u. 1957

Lovro Kokalj - Ledar, Kropa, podpredsednik, gospodar, član UO, u. 1972

Janez Tomaževič - Polčov, Kropa, izstopil 1952

Joža Rešek - Neneža, Kamna Gorica, kinolog, u. 1963

Polde Cvetko - Skirar, Kamna Gorica, kinolog, u. 1986

Anton Pegam - Ažman, Mišače, gospodar, kinolog, vodja rajona, član UO; u. 1996

Anton Mohorič - Jurman, Mišače, član UO, u. 1960

Janez Bohinjc - Tomažovc, Mišače, tajnik, član UO, u. 1954

Joža Ješe - Pozina, Sr. Dobrava, predsednik, blagajnik, predsednik disciplinske komisije, gospodar koče, član UO, u. 2002

Janko Bergant, Zg. Dobrava, lovski čuvaj, član UO, u. 1973

Leto vpisa 1946

Ivan Bohinjc - Tomažovc, Mišače, gospodar, član UO, u. 1971

Hugo Mihelič, Kranj, predsednik, član UO, u. 1962

Janez Pogačnik - Jurčkov, Sr. Dobrava, črtan 1962

Leto vpisa 1947

Gabrijel Jeraša, Kropa, lovski čuvaj, častni član, u. 1990

Leto vpisa 1948

Stanko Lapuh, Radovljica, tajnik, častni član, član UO, u. 1992

Janez Eržen, Češnjica pri Kropi, gospodar koče, u. 1987

Leto vpisa 1949

Alojz Špiler, Podnart, tajnik, izstopil 1958

Ludvik Šmitek, Kropa, predsednik, član UO, u. 2003

Leto vpisa 1950

Joža Rakovec, Poljšica, u. 1980

Ivan Benedičič, Prezrenje, častni član, u. 1984

Anton Šolar - Gregorjevc, Rovte, gospodar, član UO, u. 1959

Leto vpisa 1951

Franc Verdnik, Kranj, izstopil 1962

Anton Šolar - Oglarjev, Kropa, tajnik, član UO, izstopil 1960

Leto vpisa 1952

Joža Finžgar, Kropa, gospodar, vodja rajona, gospodar koče, član UO, u. 2001

Stanko Bešter - Tončov, Poljšica, predsednik, član UO, u. 1999

Henrik Drol, Ljubljana, predsednik disciplinske komisije, u. 1997

Ludvik Vidic, Podbrezje, predsednik, gospodar koče, član UO, častni član

Leto vpisa 1953

Janez Pogačnik - Johanček, Ovsiše, u. 1988

Leto vpisa 1954

Pavel Rozman, Kranj, izstopil 1959

Leto vpisa 1955

Kazimir Kotnik, Otoče, predsednik, podpredsednik, tajnik, blagajnik, kinolog, vodja rajona, lovski tehnik, član UO, mentor, preglednik divjačine, častni član

Joža Ažman - Marjanen, Kamna Gorica, gospodar, u. 1989

Rudolf Potočnik - Turkov, Rovte, član UO

Leto vpisa 1956

Janko Varl - Cajhen, Češnjica, gospodar, predsednik NO, vodja rajona, član UO, mentor, preglednik divjačine

Franc Gašperšič - Jajta, Kropa, u. 2007

Leto vpisa 1957

Zdravko Štular - Erjavček, Podnart, predsednik, gospodar, blagajnik, vodja rajona, gospodar koče, član UO, častni član

Srečko Kranjc, Podnart, tajnik, črtan 1958

Leto vpisa 1958

Nace Majcen, Kropa, črtan 1962

Janez Smrekar - Hercl, Kropa, črtan 1960

Leto vpisa 1959

Joža Benedičič - Miklavžovc, Lipnica, u. 1985

Anton Globočnik - Brinšek, Sp. Otok, u. 1972

Franc Perko, Podbrezje, u. 2009

Nikolaj Lapuh, Radovljica, izstopil 1965, u. 2009

Alojz Vogelnik, Radovljica, blagajnik, član UO, izstopil 1976

Joža Babič - Tomažovc, Mišače, blagajnik, kinolog, član UO

Leto vpisa 1960

Rado Golba, Rovte, izstopil 1962

Franc Justin - Matevžovc, Sp. Dobrava, predsednik, član UO, u. 1978

Leto vpisa 1961

Stanko Luznar, Lesce, črtan 1963

Rok Gašperšič - Ažmanov, Mišače, predsednik, podpredsednik, gospodar, lovski tehnik, član UO, predsednik NO

Janez Udir - Bajželj, Kamna Gorica, tajnik, kinolog, vodja rajona, gospodar koče, član UO, mentor

Franc Potočnik - Nenežov, Kamna Gorica, črtan 1969

Leto vpisa 1963

Marjan Ahačič, Radovljica, izstopil 1965

Nande Markovič, Ovsiš, član UO, u. 1989

Franc Bešter, Poljšica, črtan 1965

Emil Zavadlav, Ljubljana, član UO, črtan 1969

Avgust Levačič, Ljubljana, črtan 1971

Dušan Magušar, Ljubljana, črtan 1966

Leto vpisa 1964

Franc Mrgole, Sr. Dobrava, črtan 1966

Leto vpisa 1965

Srečko Prem, Kamna Gorica, gospodar, vodja rajona, lovski čuvaj, gospodar koče, lovski tehnik, član UO, mentor

Leto vpisa 1968

Branko Praprotnik, Kropa, črtan 1968

Joža Pikelj, Radovljica, predsednik disciplinske komisije

Anton Potočnik - Nenezov, Kamna Gorica, blagajnik, član UO, mentor, predsednik

Branko Gartner, Kropa, u. 1992

Franc Rešek, Kamna Gorica, u. 1992

Leto vpisa 1969

Janez Mohorič, Kropa, vodja rajona, član UO

Anton Gabrijel, Zg. Dobrava, črtan 1972

Leto vpisa 1971

Filip Bohinc, Pirniče, tajnik, član UO

Marko Toman, Podnart, izstopil 1992

Leto vpisa 1972

Boris Pogačnik - Kupov, Radovljica, blagajnik, vodja rajona, lovski čuvaj, gospodar koče, član UO, mentor, preglednik divjačine

Martin Dulc, Sp. Dobrava, črtan 1974

Leto vpisa 1973

Anton Bešter - Tonc, Ovsiše, predsednik, tajnik, lovski čuvaj, gospodar lovskega doma, član UO, mentor, preglednik divjačine

Leto vpisa 1974

Janez Pogačnik, Ovsiše, črtan 1974

Leto vpisa 1975

Marjan Srečnik, Kamna Gorica, vodja rajona, gospodar koče, član UO, izstopil 2003

Leto vpisa 1976

Rado Kotnik, Otoče, izstopil 1994

Leto vpisa 1977

Anton Pogačnik - Kožarjev, Zg. Dobrava, predsednik disciplinske komisije, član UO

Zdravko Batos, Kropa

Leto vpisa 1979

Slavko Franko, Radovljica, u. 1998

Leto vpisa 1980

Spaso Ralić, Kropa, izstopil 2008

Leto vpisa 1981

Mirko Kolenc, Kropa, u. 2006

Joža Ažman - Marjanen, Kamna Gorica, izpisan 1991, ponovno vpisan 2006, gospodar koče

Joža Finžgar, Kropa, član UO, mentor, lovski čuvaj

Janez Debeljak, Otoče, črtan 1982

Janez Vovk - Žitar, Češnjica pri Kropi, vodja rajona, lovski čuvaj, mentor

Leto vpisa 1983

Andrej Varl - Cajhen, Češnjica pri Kropi, gospodar, blagajnik, vodja rajona, lovski čuvaj, član UO, mentor, preglednik divjačine

Leto vpisa 1984

Ivan Pavlič, Podnart

Leto vpisa 1986

Franc Jelenc - Brc, Poljšica, vodja rajona, u. 2011

Leto vpisa 1987

Anton Šolar - Juštinovc, Sp. Dobrava, izstopil 1993

Leto vpisa 1988

Joža Bešter - Markec, Rovte, kinolog, lovski čuvaj, član UO, mentor, preglednik divjačine

Anton Hlebčar, Rovte

Ivan Potočnik - Turkov, Rovte, član UO, mentor

Leto vpisa 1991

Slavko Resman, Podnart, gospodar, mentor, gospodar koče

Sašo Hrovat, Kamna Gorica

Leto vpisa 1993

Janko Varl - Cajhen, Češnjica pri Kropi, član UO

Janez Mohorič, Kropa, izstopil 2003

Leto vpisa 1998

Stojan Bertonec - Potočnikov, Kropa, vodja rajona, gospodar koče

Sebastjan Falle, Otoče

Rado Zupan, Kropa, član UO

Matjaž Udir, Kamna Gorica

Rok Pogačnik, Zaloše

Leto vstopa 2003

Tine Toplišek, Kropa, vodja rajona

Leto vstopa 2005

Nejc Bertoncej - Potočnikov, Kropa, lovski čuvaj, vodja rajona, gospodar koč

Leto vstopa 2006

Miloš Jovanovič, Zaloše

Leto vstopa 2007

Matjaž Kavar, Brezovica, tajnik, član UO

Seznam članov LD Kropa leta 2011

Opomba: v oklepaju sta navedeni letnica rojstva in nato letnica sprejema v LD

Redni člani

Ažman Jože (1955, 2007), Babič Jože (1932, 1959), Batos Zdravko (1948, 1977), Bertoncej Nejc (1985, 2005), Bertoncej Stojan (1959, 1998), Bešter Anton (1950, 1973), Bešter Jože (1958, 1988), Bohinc Filip (1938, 1971), Falle Sebastijan (1970, 1998), Finžgar Jože (1964, 1981), Gašperšič Rok (1941, 1961), Hlebčar Anton (1958, 1988), Hrovat Sašo (1963, 1991), Jovanovič Miloš (1977, 2007), Kavar Matjaž (1972, 2007), Mohorič Janez (1937, 1969), Pavlič Ivan (1946, 1984), Pikelj Jože (1939, 1968), Pogačnik Anton (1951, 1977), Pogačnik Boris (1949, 1972), Pogačnik Rok (1980, 1998), Potočnik Anton (1945, 1968), Potočnik Ivo (1955, 1988), Potočnik Rudolf (1924, 1955), Prem Srečko (1943, 1965), Resman Slavko (1960, 1991), Toplišek Tine (1981, 2003), Udir Janez (1940, 1961), Udir Matjaž (1979, 1998), Varl Andrej (1958, 1983), Varl Janko (1932, 1956), Varl Janko (1957, 1993), Vovk Janez (1956, 1981), Zupan Radivoj (1950, 1998).

Častni člani

Kotnik Kazimir (1933, 1955), Štular Zdravko (1929, 1957), Vidic Ludvik (1922, 1946/1952)

Priloga 4: LD Kropa: prejemniki odlikovanj Lovske zveze Slovenije (LZS) in Zveze lovskih družin Gorenjske (ZLDG)

Lovska zveza Slovenije v skladu s svojim pravilnikom podeljuje odlikovanja lovcem, ki delujejo širše, ne le znotraj svoje lovske družine in katerih delovanje prispeva k napredku lovstva. Zveza lovskih družin Gorenjske pri podeljevanju svoje plakete upošteva podobne, a nekoliko manj zahtevne kriterije.

Znak za zasluge LZS (31):

Lovro Kokalj (1963), Joža Rešek (1963), Anton Pegam (1963), Ludvik Vidic (1963), Kazimir Kotnik (1967), Polde Cvetko (1972), Joža Ješe (1972), Janko Bergant (1972), Stanko Bešter (1972), Joža Finžgar (1976), Janko Varl (1976), Rok Gašperšič (1976), Zdravko Štular (1980), Srečko Prem (1983), Anton Bešter (1983), Boris Pogačnik (1986), Marjan Srečnik (1986), Joža Ažman (1988), Janez Udir (1988), Andrej Varl (1993), Joža Babič (1997), Anton Potočnik (1998), Joža Pikelj (2002), Filip Bohinc (2007), Anton Pogačnik (2007), Franc Jelenc (2007), Sašo Hrovat (2007), Stojan Bertonec (2010), Ivo Potočnik (2010), Janez Vovk (2010), Radivoj Zupan (2010)

Red III. stopnje LZS (13):

Anton Pegam (1977), Jože Ješe (1977), Anton Bešter (1989), Kazimir Kotnik (1993), Janko Varl (1993), Andrej Varl (2003), Ludvik Vidic (2004), Rok Gašperšič (2004), Janez Udir (2004), Rudolf Potočnik (2007), Joža Babič (2007), Joža Pikelj (2007), Anton Potočnik (2007)

Red II. stopnje LZS (5):

Anton Bešter (2003), Kazimir Kotnik (2007), Janko Varl (2007), Rok Gašperšič (2007), Andrej Varl (2007)

Red I. stopnje LZS:

Do zdaj ga ni prejel nihče od članov LD Kropa.

Plaketa ZLDG (22):

Anton Pegam (1981), Kazimir Kotnik (1981), Janko Varl (1981), Rok Gašperšič (1988), Joža Finžgar (1989), Ludvik Vidic (1989), Janez Udir (1989), Anton Bešter (1989), Zdravko Štular (1991), Anton Potočnik (2003), Franc Gašperšič (2004), Joža Babič (2004), Andrej Varl (2004), Slavko Resman (2004), Joža Pikelj (2007), Janez Mohorič (2007), Joža Finžgar (2007), Janez Vovk (2007), Franc Jelenc (2007), Ivan Potočnik (2007), Jože Bešter (2010), Janko Varl ml. (2010)

Priloga 5: Odvzem iz lovišča LD Kropa (1957–2006)

LETO	SRNJAD					JELENJAD				
	odstrel			izgube*	skupaj odvzem	odstrel			izgube*	skupaj odvzem
	samec	samica	ml.			samec	samica	ml.		
1957	7	5		np	12				np	
1958	9	6		np	15				np	
1959	19	9		np	28				np	
1960	13	5		np	18				np	
1961	15	6		np	21				np	
1962	10	15		np	25				np	
1963	6	7		np	13				np	
1964	11	6		np	17				np	
1965	7	11		np	18				np	
1966	11	9		np	20				np	
1967	12	8		np	20				np	
1968	14	11		np	25				np	
1969	13	15		np	28				np	
1970	13	11		np	24				np	
1971	12	12		np	24				np	
1972	14	12	2	np	28				np	
1973	10	13	3	np	26				np	
1974	17	15	4	np	36	1			np	1
1975	14	20	7	np	41				np	
1976	19	22	5	np	46		1		np	1
1977	21	14	3	np	38	1	1		np	2
1978	22	17	11	np	50			2	np	2
1979	20	18	9	np	47				np	
1980	24	16	11	15	66					
1981	20	16	10	14	60					
1982	19	12	6	34	71					
1983	25	19	8	13	65					
1984	27	20	12	17	76	1				1

LETO	SRNJAD					JELENJAD				
	odstrel			izgube*	skupaj odvzem	odstrel			izgube*	skupaj odvzem
	samec	samica	ml.			samec	samica	ml.		
1985	25	20	14	11	70	2	1	1		4
1986	25	14	8	13	60	2				2
1987	18	9	8	15	50	2	2			4
1988	25	16	10	17	68	1	1			2
1989	21	11	16	8	56		1	1		2
1990	35	21	22	10	88	2	2	1	1	6
1991	43	26	19	16	104	3	1	2		6
1992	40	20	10	29	99	2	2			4
1993	28	15	10	27	80	3	1			4
1994	27	1	12	24	64		1	1		2
1995	14	12	13	26	65		1	2		3
1996	18	5	7	34	64	2			1	3
1997	14	7	7	22	50				1	1
1998	18	7	7	19	51	2	3	2		7
1999	19	9	7	24	59	5	3	4	1	13
2000	15	10	9	26	60	1	4	1		6
2001	17	10	8	33	68	4	2	2		8
2002	16	14	15	20	65					
2003	18	9	10	29	66	5	1	2		8
2004	14	8	15	29	66	3	1	1	1	6
2005	19	4	16	28	67	2	1	2	1	6
2006	13	5	9	38	65	1	2	1	1	5
2007	15	5	12	24	56	1	1	1		3
2008	15	5	13	23	56	5	2	6		13
2009	17	6	12	24	59	1	3	3		7
2010	15	3	12	26	56	3	2	4	1	10
skupaj	968	622	392	688	2670	55	40	39	8	142

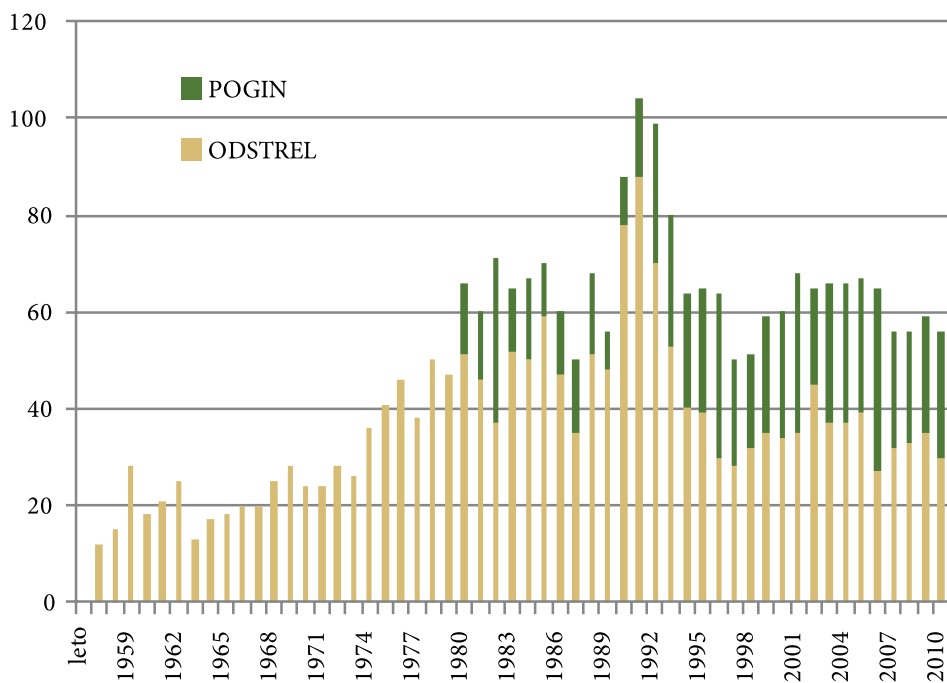
* V evidencah LD Kropa se k izgubam štejejo pogini zaradi bolezni in nesreč. Teh podatkov pred letom 1980 niso zapisovali, zato je zapisano skupno število odvzema iz lovišča do leta 1980 manjše kot je bilo v resnici.

LETO	MUFLONI					GAMSI				
	odstrel			izgube*	skupaj odvzem	odstrel			izgube*	skupaj odvzem
	samec	samica	ml.			samec	samica	ml.		
1957				np		1			np	1
1958				np		2			np	2
1959				np		1			np	1
1960				np		2			np	2
1961				np		3	1		np	4
1962				np		1			np	1
1963				np		1			np	1
1964				np		1	2		np	3
1965				np			1		np	1
1966				np		2	1		np	3
1967				np		1	1		np	2
1968				np					np	
1969				np		1			np	1
1970				np		1			np	1
1971				np			3		np	3
1972				np		2	1		np	3
1973				np					np	
1974				np		2	1		np	3
1975				np		3			np	3
1976				np		2	2		np	4
1977	2	3		np	5	2	2		np	4
1978	1			np	1	1	1		np	2
1979	4		1	np	5	3	3	1	np	7
1980	4	1	2	1	8	3	2			5
1981	3	2		2	7	2	2		2	6
1982	4	3	1	1	9	3	4			7
1983	4	4	2		10	5	1			6
1984	6	6	1		13	4				4
1985	8	2			10	2	4			6
1986	4	3	2		9	5	1			6

O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico

LETO	MUFLONI					GAMSI				
	odstrel			izgube*	skupaj odvzem	odstrel			izgube*	skupaj odvzem
	samec	samica	ml.			samec	samica	ml.		
1987	8	5	4		17	4				4
1988	6	7	2		15	3	2			5
1989	3	1	1		5	3	1			4
1990	6	4	3		13	4	2			6
1991	4	4		1	9	5	2			7
1992	3	3			6	6	4	1	5	14
1993	2	1	3		6	5	3	1		9
1994	1			1	2	5	3			8
1995	4	1	2		7	3				3
1996	2	3	1	1	7	3	2		2	7
1997	3	4		1	8	3				3
1998	3	3	1		7	2		1	1	4
1999	2	1	1		4	2		1		3
2000	2	2	1		5	2	1		1	4
2001	3	4	3		9	2	1		3	6
2002						3		1	1	5
2003	3	5	5		13	3	1		2	6
2004	4	2	4		10	3	2		2	7
2005	3	4	3	1	11	2			4	6
2006	3	3	1		7	1	2		2	5
2007	1	5	2		8	2		3		5
2008	5	3	1		9	3		1		4
2009	1	2		1	4	2	1	2		5
2010	2	1	1		4	2		2		4
skupaj	114	92	48	9	263	129	60	14	25	226

* V evidencah LD Kropa se k izgubam štejejo pogini zaradi bolezni in nesreč. Teh podatkov pred letom 1980 niso zapisovali, zato je zapisano skupno število odvzema iz lovišča do leta 1980 manjše kot je bilo v resnici.

Grafikon: Odvzem srnjadi od leta 1957 do 2010.

LOVCI IZPOD JELOVICE

Med tukajšnjimi lovci jih je bilo nekaj, ki so bili znani in pomembni tudi v širšem okolju. Nekateri so s svojim delovanjem vplivali na dvig ugleda in delovanje lovstva, drugi so v svojem okolju delovali kot politiki, gospodarstveniki in pisatelji, ki so svoje poglede in izkušnje prelili na papir, objavljali v časopisju, revijah ali celo izdajali knjige. Takim se je ob jubilejih ali ob smrti tudi lovska stroka zahvalila z nekrologom v *Lovcu*.

Mnogi lovci so popisovali svoje lovske doživljaje. Po številnih objavah v *Lovcu* in tudi samostojnih objavah se posebno odlikujejo brata Anton in Vladimir Kapus, Mirko Šušteršič, Lenart Zupan in Stanko Lapuh, ki so objavljali v letih od 1920 do 1965 ter Nikolaj Lapuh ki objavlja v svoje črtice v *Lovcu* v zadnjih dvajsetih letih.

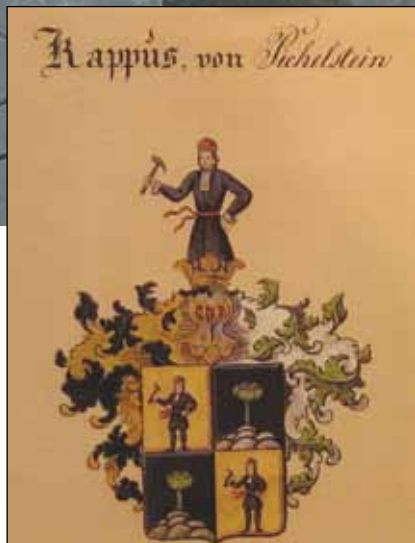

Adolf pl. Kappus (1853–1930) iz Kamne Gorice.

Adolf Kappus pl. Pichelstein, 1853–1930

Po končani gozdarski šoli v Idriji je zaradi smrti obeh bratov od očeta Alberta Kappus pl. Pichelsteina prevzel domače gospodarstvo v Kamni Gorici, med drugim gostilno, trgovino in pošto.

Že oče Albert je veliko prostega časa namenjal naravi in lovu. Sin Adolf pa je po njem prevzel ljubezen do narave in lovsko strast. V graščino, ki je stala sredi vasi med vigenjci, so zahajali številni prijatelji in obiskovalci. V mladih letih je bil prijatelj z botanikom in gornikom Juliusom Kugyjem (1858–1944) in nemškim pesnikom Rudolfom

Okoli skalnatega grebena pod Orlovno v Kroparski gori imajo gamsi svoje stečine. Na lovu na gamse je bilo to mesto vedno rezervirano za Alberta ali pa Adolfa Kappusa in se zato imenuje Kapusov štant.

Grb rodbine Kappus von Pischelstein.

Baumbachom (1840–1905), ki je upesnil pripovedko o Zlatorogu. Družil se je tudi z literati, kot so Simon Jenko, Fran Levec in Fran Erjavec, ki so ga vsi obiskovali tudi v Kamni Gorici. Pogosto so ga obiskovali tudi člani kraljeve družine in diplomati, ki so počitnikovali na Bledu. Zanimal se je za prirodoslovje, predvsem botaniko in zoologijo. Dopisoval si je s številnimi botaniki in prirodoslovci zalagal z informacijami in vzorci rudnin, mineralov, rastlin in žuželk. Zanimala ga je tudi lokalna zgodovina, kamnine, divjad, lov in ribolov. Bil je poverjenik deželnega muzeja za ohranjanje starin in spomenikov, kandidaturo za deželnega poslanca pa je zavrnil, saj v politiki ni želel delovati. Več kot 30 let je bil župan Kamne Gorice in bil dejaven v mnogih krajevnih odborih.

Vladimir Levstik, slovenski pisatelj in pesnik, je svoj obisk pri Adolfu Kappusu opisal tudi v časopisu *Jutro*: »Z njimi vsemi, kar jih je v njegovem življenju kdaj prebivalo in gospodstvovalo tod okoli, je bil lovil, govoril in doživiljal tiste sijajne lovske prigode, ki jih ni umel nihče tako pripovedovati kakor on. A bile so več od navadnih lovskih istorij, bile so doživljaji starega gentlemana s prirojeno in pridobljeno družabno kulturo, ki je umel opazovati, tehtati, presojati in osvetljevati po svoje. Časih mi je bilo, kakor da nekdo čita poglavje iz zanimivih, izvrstno pisanih memoarjev–tako dozorele in prečiščene so bile zgodbe starega gospoda.«

Vladimir Kapus (Kappus), 1885–1943

Sin Adolfa Kappusa je že kot dijak pisal pesmi in novele. Po upokojitvi z mesta železniškega uradnika leta 1922 se je popolnoma posvetil publicistiki. Bil je sodelavec več slovenskih časopisnih hiš, med njimi *Jutra*, *Domovine*, *Življenja in sveta* ter *Razgledov*. Kot lovski pisatelj je objavljaval v *Weidmannsheilu* in *Lovcu* od prvega letnika naprej, pri čemer se je podpisoval tudi kot Petelinar, Gošar, Vladimir, Kamnogoriški, V.K., V. pl. K.,

Kvaternedelja

(Lovec, 1925)

*Pa si že zopet streljal vstran!
In vsi smo se smejali.
Kako ti neki je prišel,
smo vsi povpraševali.*

*Tako je mimo pridrvel
kot bi ga vragi gnali,
za njim pa braki kot vihar
so besni pridivjali.*

*Pa kakšna bila je pošast,
ko si tako preplašen?
Mogoče vraga videl si,
da si tako prestrašen?*

*Kot zajec je imel glavo,
na glavi dva rogljiča,
in rep je vlekel za seboj -
res, videl sem hudiča!*

*In tega še ne veste vi,
da puška slabo strelja,
ker danes je začaran dan,
je - kvaternedelja.*

Kappusovi na izletu okoli Kamne Gorice.

Lovec in lovski pisec Vladimir Kapus 1885–1943.

Vl. Kapus. Njegova bibliografija obsega preko 160 objav v *Lovcu* od leta 1912 do 1938, od tega 30 pesmi, zaradi česar ga lahko štejemo med najplodnejše pisce lovskih zgodb in pesmi. Vladimirju so priznavali tudi strokovno razgledanost v lovskih zadevah. Jeseni leta 1928 je izdal v samozaložbi *Lovske spomine*, leta 1932 pa *Pesmice iz prirode* v dveh delih. V letih 1931–1932 je bil tudi urednik *Lovca*.

Ob prebiranju njegovih številnih prispevkov, objavljenih v *Lovcu*, je zaslediti poznavanje biologije in gojitve divjadi, orožja in balistike ter napredne lovske usmeritve. V zadnji številki leta 1933 je priobčil sestavek *Ob koncu leta 1933*, v katerem povzema lovsko dogajanje od odstrela do vprašanj v zvezi s posamezno vrsto divjadi ter poda zelo kritičen pogled na nespoštovanje dogovorjenih etičnih načel pri izvajanju odstrela. Prispevek zaključuje z mislijo, ki kliče k prepotrebni spremembi v takratnem lovstvu: »H koncu pa naj omenim še zadnjo zelo važno zadevščino, morda najvažnejšo, če hočemo dvigniti naša lovišča in z njimi naše lovstvo. Če predsedstvo SLD misli, da ni upati, da bi prišel do veljave novi lovski zakon, pa naj gleda, da pridemo počasi do sistematiziranega odstrela v posameznih loviščih. Skrajni čas je, da dobimo nove lovske zemljevide s korigiranimi občinskimi mejami, da se vsaj približno določi stalež visoke divjadi in določi, koliko se sme odstreliti letno v lovišču. Prepričan sem, da se bo še nadalje mnogo grešilo pri odstrelu, toda nekaj bo pa le zaleglo. Tisti, ki goje, bodo imeli vsaj eno oporo napram slabim sosedom, kajti konec koncev se že izve, koliko so postrelili v enem ali drugem lovišču.«

Za prenehanje njegovega objavljanja že nekaj let pred smrtjo je kriv dogodek iz leta 1938. Tedaj je namreč na Savi pri Globokem brez dovoljenja ustrelil divjega racmana, ki je bil tedaj zelo redek. Dogodek je sprožil plaz obtožb in gonje proti Vladimirju, ki so jo stopnjevali predvsem v časopisu *Slovenec*. Vladimir jim je odgovarjal v *Jutru*, vse skupaj pa ga je tako prizadelo, da je prenehal pisat.

Anton Kapus (Kappus), 1895–1959

Tudi drugi Adolfov sin, Anton, se je od mladih nog navduševal za lov in naravo. V otroških letih je z zanimanjem spremljal vse, kar se je dogajalo v domači hiši, kamor so prihajali mnogi lovski gostje očeta Adolfa. Njihove zgodbe so mu med drugim dajale snov za poznejše zapise. V zgodbi *Jelovski spomini*, ki je bila leta 1933 objavljena v *Lovcu*, piše: »Jelovica, čarovita beseda iz otroških let. Sedeč ob topli široki peči smo z odprtimi usti strmeli v Grafnovega očeta in poslušali storije o škratih, ki so domovali tam nekje nad Raco, kopali rudo, nagajali drvarjem in gozdarjem in ščitili divje lovce. Nad Rožmanom v Kolnici v Častitljivi jami so prebivale rojenice, razbojniki in tihotapci so se potepali po obširnih gozdovih. O Božiču in Veliki noči je zapustil bajto v Kodraškem grabnu Boštetov Francek in se pokazal na vasi. Kaj vse ni vedel o medvedih, volkovih, jelenih, srnjakih in drugi divjadi. Glavni junak njegovih pripovedovanj pa je bil Frgelca,

Anton Kapus je na lov v Rostušo peljal s seboj tudi sinova Borisa in Igorja.

Anton Kapus (1895–1959) v Makedoniji na lovu na race.

Napoleonov begun, jelovski skrivač, ki je imel ljubico v Voščah, zalagal reveže z divjačino ter se spretno umikal vsem nakanam zasledujočih biričev. Vse, kar je Franček povedal, je bila zame sveta resnica.» V nadaljevanju opisuje, kako je potem, star okrog 12 let, nekega dne s svojim starejšim sošolcem, ki je pomagal pastirju na Vodiški planini, šel na skrivaj na Jelovico. Opis njenih gozdov, pastirja in drvarjev je zelo podroben.

Anton je študiral pravo v Zagrebu, prva njegova služba je bilo pripravništvo na sodišču v Kočevju. Leta 1925 je nastopil službo v Štipu v Makedoniji, kjer se je tudi poročil. V Imeniku članov SLD leta 1925 je vpisan kot član Anton Kapus, sudski kapetan II. Kl. Štip, štab Vardarske divizije. Na dopust je z družino, ženo in tremi otroki, hodil v domačo Kamno Gorico. Pozneje je bil med drugim banski svetnik v Skopju, okrajni glavar v Strugi in Rostoši. V Makedoniji je bil zelo spoštovan. Ob politično-upravnem delovanju je aktivno sodeloval v organizaciji in pri napredku lovstva v Makedoniji ter med domače lovce prenašal lovsko etiko in kulturo.

Lovske doživljaje v Makedoniji, Srbiji in tudi Sloveniji je popisoval v *Lovcu* med letoma 1924 in 1953. Objavljenih je bilo 94 njegovih člankov, mnogi od njih so zaradi obsežnosti izhajali v nadaljevanjih. Članke je podpisoval tudi s psevdonimom Anton (Tone) Podvrečar (Vreče so hrib med Kamno Gorico in Savo). Objavljal je tudi v reviji *Življenje in svet* (znanih je 21 objav).

Ko so Bolgari na cvetno nedeljo 1941 bombardirali Skopje, se je odločil za takojšnji odhod domov. Po končani vojni so Makedonci želeli, da se vrne k njim, a je ostal v Sloveniji in živel v Lescah. Po letu 1945 na lov ni več hodil, postal pa je strasten ribič, tako kot je bil tudi oče Adolf. Že iz Makedonije je pošiljal članke v ribiško revijo *Ribič* in objavljajl do smrti leta 1959. Revija *Lovec* ob njegovi smrti ni objavila nekrologa, objavili pa so ga v reviji *Ribič* v prvi številki leta 1960.

Josip vitez Pogačnik 1862–1932.

Josip vitez Pogačnik, 1866–1932

Josip Pogačnik se je rodil v Podnartu leta 1866 in tam tudi umrl. Po maturi je začel študirati pravo, a se je moral vrniti domov in prevzeti domače gospodarstvo. Kljub vsemu se je odločil za politično kariero. Leta 1897 je postal član državnega zbora in leta 1901 kot poslanec radovljiškega okraja še poslanec v kranjskem deželnem zboru. Oba mandata je obdržal brez presledka do zloma avstro-ogrske monarhije. Na Dunaju si je pridobil velik ugled, priljubljenost v parlamentarnih krogih in pri avstrijskih ministrstvih. Leta 1908 je bil izvoljen za podpredsednika državnega zbora na

Dunaju in to mesto obdržal do leta 1918. Za zasluge pri političnem delu mu je avstrijski cesar septembra 1912 podelil viteštvo. Ob koncu prve svetovne vojne je bil Pogačnik med vodilnimi ljudmi, ki so zahtevali za Slovence svojo državo, zato je bil tudi oktobra 1918 izvoljen za prvega predsednika slovenske Narodne vlade za Slovenijo v državi SHS. Marca 1919 je bil imenovan za poslanika kraljevine SHS v Avstriji. V tej vlogi je izpeljal repatriacijo slovenskih vojakov in pospešil likvidacijo nekdanjih skupnih zadev. Leta 1920 se je vrnil z Dunaja, se v starosti 54 let umaknil iz politike ter se posvetil gospodarstvu.

Po do zdaj znanih podatkih je bil vitez Pogačnik zakupnik lovišča občine Ovsiše v zakupni dobi od 1898 do 1903 in od 1918 nepretrgano do svoje smrti 18. avgusta 1932. Lovec je bil tudi njegov sin Bogdan Pogačnik.

Podmaršal Jože Tomše pl. Savskidol (1850–1937).

Podmaršal Joža Tomše pl. Savskidol, 1850–1937

Joža Tomše se je rodil na Poljšici. 46 let je bil v vojaški službi, strokovnjak in predavatelj za topništvo in upokojen kot predsednik vojnega komiteja na Dunaju leta 1918. Za zasluge pri razvoju topništva mu je cesar Ferdinand leta 1907 podaril plemiški naslov. Tomše si je takrat v spomin na svoj rojstni kraj in na Dole pod Poljšico nadel ime Savskidol. Po upokojitvi se je z Dunaja preselil v Ljubljano, kjer je umrl. Da je bil podmaršal Tomše tudi lovec, piše v svojih spominih France Cvenkelj,

učitelj iz Ljubnega, dolgoletni urednik Lovca ter lovski pisec. Ali je bil Tomše lovski gost Josipa Pogačnika v njegovem zakupnem lovišču, ni gotovo, saj je bil ob vrnitvi v Ljubljano star že 68 let.

Prof. Peter Žmitek, 1874–1935

Peter Žmitek se je rodil v Kropi in umrl v Ljubljani. Slikarstvo je študiral v Petrogradu in Pragi ter diplomiral na Dunaju. Osemindvajset let, do upokojitve leta

Peter Žmitek (1874–1935).

Podoba Valentina Klinarja, ravnatelja žebljarske zadruge, je delo Petra Žmitka. Lastnik oljne slike je Kovaški muzej v Kropi. Valentin Klinar je bil tudi lovec, z gostilničarjem Jožem Jalnom sta bila konec 19. stol. zakupnika občinskega lovišča Kropa.

Risbi Petra Žmitka iz leta 1932. Leva risba prikazuje nekdanjo gostilno Pri Karlovčanu in je stala pred začetkom Krope. Kraju še danes rečejo Karlovc. Desna risba prikazuje razsojanje rudarskega sodnika iz Krope. Rudarski sodniki so bili za fužinarska kraja Kropa in Kamna Gorica več kot dve stoletji lokalna izvršna in sodna oblast.

1932, je služboval kot profesor na prvi državni realni gimnaziji v Ljubljani. Veliko je slikal in razstavljal. Rad je imel naravo in postal vnet lovec. S puško na rami in svojim psičkom je prehodil mnogo lovišč, vendar ne zaradi streljanja, bolj zaradi opazovanja. Veliko je slikal lovske motive in nekatere slike so bile objavljene v reviji *Lovec*. Bil je med soustanovitelji Slovenskega lovskega kluba leta 1907 in mnogo let tudi odbornik SLD. Za Slovensko lovsko društvo je naredil prvi društveni znak. Posvečal se je tudi kinologiji, bil glavni tajnik Jugoslovanske kinološke zveze, tajnik Društva ostrostrelcev. Bil je pobudnik in prvi predsednik Kluba ljubiteljev brak jazbečarjev leta 1930. Organiziral je kinološke razstave in bil sodnik. Ker je dobro znal več tujih jezikov, je lahko vodil sodelovanja in prevajal tudi tujo kinološko literaturo. Po letu 1924 je začel objavljati v *Lovcu*. Pisal je predvsem o psih, kinološki organizaciji, pasjih razstavah in tekmovanjih.

Največ njegovih olj z lovskimi motivi je v zasebnih zbirkah. V zbirki malih grafik, ki jih je risal pred svojo smrtjo, pa ni nobene, ki bi kazala na njegovo lovsko udejstvovanje. V *Lovcu* leta 1936 je bila v spomin Petra Žmitka objavljena pesem dr. A. Debeljaka.

Prva kitica se glasi:

*Na rakev že pritrjen je pokrovec
ujetnik v njej pa mož narave čiste,
ki rad po platnu je potezal kiste
in za oddih je hotel biti lovec.*

Ivan Zupan, slika iz članka v *Lovcu* iz leta 1932, pod naslovom Ravnatelj Ivan Zupan petdesetletnik (1882–1962).

Ivan (Janez) Zupan, vulgo Pastirček, 1882–1962

V junijski številki *Lovca* leta 1932 je bil objavljen dolg urednikov prispevek s fotografijo Ivana Zupana ob njegovi petdesetletnici. Urednik se mu je ob jubileju v imenu lovcev zahvalil za njegovo nesebično delo v dobro slovenske lovske organizacije.

Ivan Zupan se je rodil v Kropi, v družini legendarnega, po vsej Gorenjski znanega lovca Janeza Zupana - Pastirčka, ki so ga klicali tudi Malevš (1856–1920). Oče je bil znan kot veliki poznavalec divjadi in uspešen lovski vodja. Poleg Ivana je imel še dva sinova in eno hčer. Ivan in mlajši sin Lenart sta podedovala očetovo lovsko strast in kmalu postala vsem Slovencem znana lovca. Lovec pa je bil tudi stric France. »Oče in

stric sta bila vredna sinova naše lepe zelene Jelovice. Bila sta lovca starega kova, ki sta kaj dobro razumela tajne prirode in znala dobro čitati njeno večno lepo knjigo,» so zapisali ob jubileju v reviji *Lovec* leta 1932.

Ivana so zaradi njegove nadarjenosti v osnovni šoli tako kakor tudi več drugih nadarjenih kroparskih sinov poslali na šolanje v Ljubljano. Leta 1917 je postal v Ljubljani ravnatelj mestnega davčnega urada, od ustanovitve Slovenskega lovskega društva je bil njegov član, več desetletij tudi blagajnik ter z »*veliko spretnostjo krmarišibki čolnič društvenih bilanc*«, kot je zapisano v nekrologu, objavljenem v *Lovcu*. Z dr. Lovrenčičem sta bila soustanovitelja Glavne lovske zveze v Beogradu, bil je njen dolgoletni blagajnik in član upravnega odbora. Mnogo let je bil član upravnega odbora SLD in nato do smrti predsednik nadzornega odbora. Bil je kinolog in tudi najstarejši jugoslovanski kinološki sodnik. Zavedal se je gospodarskega pomena lovstva, bil je soustanovitelj Lovske zadruge za Slovenijo in desetletja njen predsednik. Pripomogel je k vzpostavitvi trga s kožuhovino in organiziranju dobaviteljev lovske opreme. Uredil je zavarovanje vseh slovenskih lovcev. Za njegovo delo so mu lovske zveze Slovenije, Hrvaške ter Bosne in Hercegovine podelile najvišja lovska odlikovanja. Kot lovec je bil član LD Šentvid (Ljubljana). Ivana - Janeza so spoštovali tudi zaradi njegove umirjenosti in optimizma. Njegova sposobnost doseganja kompromisov in premagovanja razlik z lepo besedo v službenem, zasebnem in tudi društvenem življenju je bila že pregovorna.

Ivan je bil med leti 1928 in 1938 zakupnik občinskega lovišča Kropa, leta 1938 pa se je prijavil, da bo prišel na dražbo za občinsko lovišče Ovshe, a je en dan pred dražbo odstopil. Po ustanovitvi LD Kropa s člani te družine ni imel nobenih stikov.

Lenart Zupan, vulgo Pastirčkov - Podjelovčan, 1888–1983

Lenart se je rodil pri Pastirčkovih v hiši pri bajerju v Kropi kot najmlajši od štirih otrok Janeza in Marije Zupan. Tako kot šest let starejši brat Ivan je tudi Lenart že v otroških letih začel pohajati z očetom Janezom ali stricem Francem, ki sta bila čuvaja pri zakupnikih lovišč na Jelovici in v Kropi. V uk za pravega jerebarja ga je vzel Adolf pl. Kappus, ki je bil izmenično zakupnik državnega lovišča na Jelovici, občinskega lovišča Kropa ali občinskega lovišča Kamna Gorica.

Lenart je bil od mladih let z dušo in telesom lovec. Zato ni čudno, da je že leta 1907, v letu ustanovitve prvega slovenskega lovskega društva, postal njegov član. Na *Lovca* je bil naročen 73 let, od njegove prve številke leta 1910. Po tem ko je služboval v različnih krajih po Sloveniji in preživel 1. sv. v. na fronti v Posočju, se je leta 1922 za stalno naselil v Ljubljani. Takoj se je povezal z zakupnikom lovišča Medvode, ter bil potem njegov pomočnik do 2. sv. v. Po vojni se je včlanil v LD Medvode in ji ostal zvest do smrti. Bil je šegavega značaja, odličen pripovedovalec in izvirna samosvoja pojava. Še v devetdesetem letu starosti je bil nadzornik v lovišču ZLD Ljubljansko polje, kamor je zahajal zjutraj ali zvečer na starem kolesu in s puško prek prsi. Mnogim lovcem je bil

vodnik na lovih na velikega petelina in učitelj umetnosti klicanja jereba ali srnjaka. Vse piščali je izdeloval sam in uporabljajo jih številni slovenski lovci.

Lenart spada tudi med tiste, ki so svoje lovske zgodbe in nezgode, občutja in razpoloženja želeli deliti z drugimi v obliki zapisov, črtic in verzov. V *Lovcu* je začel objavljati že leta 1923, med leti 1929 do 1952 ni bilo objav, nato pa je objavljajal do leta 1974. Bibliografija *Lovca* navaja 58 objav, od tega dvajset pesmi.

Čar pomladnega jutra

(Lovec, 1959):

*Noč se pred dnevom umika,
zvezde na nebu blede,
tam na obzorju iz mraka
vstajajo sive gore.*

*Kljuni nešteti žgolijo,
stvarstvu zahvalo pojo,
ker prekoristna svetloba
spet je obdala zemljo.*

*Ptice na nebu predramil
jutranji svit je iz sna,
že se po gozdu razlega
pesem krilatcev glasna.*

*Sončece zlato dopolni
jutra pomladnega čar,
ko izza gore posveti,
pošlje na zemljo svoj žar.*

*Divji petelin je prvi
budnico svojo ubral,
strastno zaklepal, zabrusil,
si duška ljubezni je dal.*

*Lovec, ljubitelj narave,
čare nje ceniti zna,
zase le tisto si vzame,
kar lahko brez škode mu da.*

V proznih prispevkih je Lenart opisoval svoje lovske doživljaje, pretežni del pa posvetil lovstvu, sploh vlogi in nalogah lovca, lovski organizaciji in medsebojnim odnosom. Mnogokrat je bil zelo kritičen do slabe prakse ali neznanja.

Veliko njegovih člankov je poučnih in vzgojnih. Leta 1955 je v *Lovcu* v vsaki številki objavil prispevek o delu lovca v določenem mesecu. Opisal je, kaj se v naravi dogaja v vsakem od mesecev v letu, kaj lahko lovec postori, kaj in kako lovi.

Lenart pa je vsaj enkrat pri svojem pisanju »ustrelil mimo«. V *Nedeljskem dnevniku* je objavil članek *Prva trofeja heroja Staneta*. V prispevku opisuje, kako je leta 1912 ali 1913 vodil na lov na gamsa v Kroparsko goro za lov navdušenega, a neizkušenega mladega učitelja z Dobrave Staneta Žagarja. Zanimivo in živo popisuje naporni lov v strmi Kroparski gori in tudi Stanetovo zadovoljstvo ob uplenitvi prvega gamsa. V nadaljevanju članka navaja Lenart, da sta žal s Stanetom šla skupaj na lov le še nekajkrat, ker je Lenart odšel iz Kroepe leta 1914.

Kaže, da je Zupan pomešal dva učitelja Staneta Žagarja. Tisti s katerim je bil na lovu, je bil takratni učitelj v Kamni Gorici. Drugi učitelj Stane Žagar, kasneje narodni

Lenart Zupan – Podjelovčan leta 1967
pred lovsko kočo na Vodiški planini.

Svoj izdelek piščalko in šušljo za klicanje jereba je leta 1967 Lenart dal Roku Gašperšiču.

heroj, pa je prišel za učitelja na Srednjo Dobravo šele leta 1922. Za slednjega ni znano ali je bil kdaj na lovu.

Lenart Zupan - Podjelovčan je zaradi svojega prispevka k slovenskemu lovstvu prejel vsa lovska odlikovanja, ki se na Slovenskem podeljujejo, od znaka za zasluge do reda prve stopnje, pa tudi Zlatorogovo plaketo in srebrno plaketo revije Lovec. Dobil je srebrni in zlati znak Kinološke zveze Slovenije in diplomu častnega člana LD Medvode.

Po njegovi smrti je bil marca 1984 v *Lovcu* objavljen nekrolog kot uvodnik k ponovni objavi zgodbe *Za kunami na Jelovici*. »25. decembra 1983 je umrl Lenart Zupan - Podjelovčan. Starosta slovenskih lovcev, poslednji še živeči ustanovni član prvega slovenskega lovskega kluba, je oktobra še lahko sprejemal čestitke ob petindevetdesetletnici, jubilejnih voščil, ki so mu jih lovski tovariši zapisali v prvi številki letošnjega *Lovca*, pa ni več dočakal. Zaprla se je knjiga bogatega lovskega življenja; na ljubljanskih Žalah, tam blizu, kjer je leta in leta »živalce gledal in štel«, počiva vroče lovsko srce. Najbrž nas je večina lovcev še premladih, da bi do kraja dojeli, da tako iz naše lovske organizacije drug za drugim odhajajo najizrazitejši liki, lovci z dušo in telesom, ki so se popolnoma poistovetili z njenimi dejanji in nehanji. Lovci so pratika in legenda našega lovstva, in kakršnih, žal, najbrž ne bo več. Lenart Zupan - Podjelovčan, kroparska korenina, prava lovski irhovina, je bil in bo ostal taka izvirna in samosvoja pojava.«

Mirko Šušteršič, 1891–1989

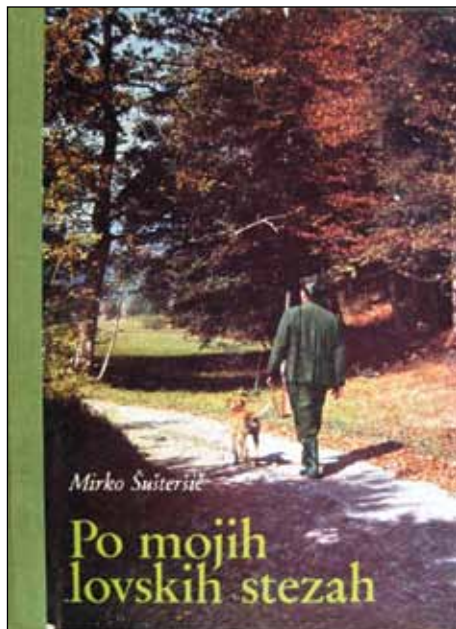
Mirkov oče Tomaž se je priženil v Kropo iz Kamne Gorice. Bil je kovaški podjetnik in leta 1891 tudi kroparski župan. Leto pozneje je sprejel službo na blejskem gradu, kmalu pa so se preselili v Radovljico, kjer je upravljal posestvo grofa Thurna. Oče je bil tudi zakupnik lovišč v Kropi in Kamni Gorici ter upravitelj lovišč v Karavankah. Mirko je v mladosti z bratom in sošolci spoznaval predtrške gozdove v Radovljici, skrivnosti ribjega in ptičjega sveta v Savi pod Radovljico in v okolici. Končal je realko v Idriji in leta 1917 diplomiral na visoki šoli za agronomijo na Dunaju.

Preden se je Mirko Šušteršič leta 1930 za stalno naselil v Ljubljani, je imel za sabo pestro kariero: bil je upravitelj lova pri koroškemu knezu na severni strani Karavank, upravitelj in vodja najlepšega lovišča v Baranji v Belju ob Donavi, upravitelj posestev, lovišč in ribištv a tedanje Kranjske industrijske družbe na Jesenicah. V Ljubljani se je poklicno posvetil izdelavi gospodarskih načrtov za gozdove. Konec 2. sv. v. je dočakal v Dachauu. Takoj po osvoboditvi je pri ministrstvu za gozdarstvo LRS prevzel vodstvo oddelka za urejanje gozdov in lovstva. S svojo skupino so izmeril lesne zaloge in ovrednotil gozdove v Sloveniji. Določili so ukrepe za gospodarjenje z gozdovi, sestavili osnutek novega zakona o lovu, določili in razmejili slovenska lovišča in jih dodelili lovskim družinam.

Bil je tudi predavatelj predmeta lovstvo na gozdarski fakulteti in predavatelj na številnih seminarjih. Svoje doživljaje in delovne izkušnje je odlično in v skrbno izbranem besednjaku popisal v knjigi *Po mojih lovskih stezah*, ki je izšla v Zlatorogovi

Dipl. ing. Mirko Šušteršič in njegova knjiga *Po mojih lovskih stezah*.

Na fotografiji iz revije *Lovec* iz leta 1925 so od leve Lenart Zupan, dr. Pavel Skoberne, Ivan (Janez) Zupan in lovski prijatelji iz Medvod in Ljubljane. Lenart Zupan je bil eden najbolj zvestih piscev v *Lovca*. Še po smrti je na neki način povezan s to revijo. Lenart je bil birmanski boter sedanjega dolgoletnega urednika *Lovca* Borisa Leskovica.

zbirki leta 1972. Lovske zgodbe, napisane v izbranem jeziku, in doživlja od otroških let dalje, je v njih povezal z opisi časa, krajev in ljudi. V poglavju *Na gamse* pripoveduje, kako ko ga je oče Tomaž, ki je imel v zakupu kroparsko lovišče, kot dvanajstletnega fantiča vzel na lov v Kroparsko goro. Z očetom sta stala na stojišču pod Zidano skalo, ko je na sosednjem stojišču počilo: »Ob poku me je zgrabila lovska mrzlica, kot bi strel predril mene, da sem zadrhtel po vseh udih in da so mi šklepetali zobje. Grozica me je vila, kot da se stresa pod mano vsa gora, težko sem dihal in mrzla vlaga mi je legla na kurjo polt. Nisem dvomil, kaj pomeni ta strel. Sedaj bodo prišli gamsi mimo očeta čez plaz. Mirno je stal oče s trocevko pod desno pazduho, v ustih kratko pipo, kot da se ni nič zgodilo. Sunkoma so mi begale oči naokrog, da ne bi zamudil, kar mora priti vsak hip. Mrzlica je naraščala do smrtnih težav, da sem čutil pekoče bolečine v srcu. Gamsi pridejo, morajo priti, saj so v pogonu in oče bo streljal. Saj je bil daleč naokoli znan strelec.«

Pripoveduje tudi, kako je stric iz Kamne Gorice, Pulejev Peter, sicer profesor grščine na Dunaju (zato so mu otroci rekli »ta grški stric«), spuščal mimo svojega stojišča na Stolu cel trop srnjadi, ne da bi streljal, ker nobenemu ni prisodil prave ocene. Pa tudi, da v tisti dobi trofeja lovцем ni nič pomenila, važna sta bila meso in kožuh. Srnjake so mesarjem prodajali kar skupaj z rogmi. Tudi v zgodbah pod naslovom *Moji jerebi* opisuje lovske doživlja z Jelovice in njenih obronkov nad Kropo in Kamno Gorico. Spominja se tudi starega lovca Šimna z Zgornje Lipnice, ki je znal delati tako dobre piščalke za klicanje jerebov iz mačjih kosti, da so mu jih lovci plačevali po krono, opisuje lov na jerebe v Tatincu itd.

Po redni upokojitvi leta 1950 je prevzel v upravo grad Bistra in takoj začel zbirati gradivo za načrtovani lovski in tehniški muzej. V svoji dolgoletni praksi je Šušteršič napisal kup razprav in člankov v razne gozdarske strokovne liste in revije, kot so *Gozdarski vestnik*, *Les*, *Planinski vestnik*, *Naša vas*, *Tehnika in gospodarstvo*. Ocenili so, da bi zbirka obsegala več kot 800 strani. Poleg tega je bil neumoren pisec o lovski problematiki in teh besedil je bilo še enkrat več od gozdarskih. Ves čas je bil sodelavec *Lovca* in celih 23 let njegov urednik. Na podlagi svojih predavanj in besedil drugih strokovnjakov je priredil najvažnejšo učno knjigo slovenskih lovcev *Naš lov*. Prva izdaja je izšla že leta 1934, obnovljena v dveh delih 1951 in 1953. V *Lovcu* je bilo objavljenih več kot 220 njegovih obsežnih strokovnih prispevkov. Mirko Šušteršič je bil nedvomno naš najplodovitejši lovski pisec, skratka ena najvidnejših osebnosti slovenskega in jugoslovanskega lovstva. Tako kot marsikateri pisec je tudi Mirko Šušteršič uporabljal psevdonime (M.K., Šumi, Farizej).

Stanko Lapuh, 1905–1992

Rojen je bil v Zasipu pri Bledu, kjer je preživel mladost, po končanem študiju geografije in zgodovinske filozofije pa je kot profesor služboval v Mariboru, Ljubljani in Radovljici. Že od otroštva se je navduševal nad naravo in lovom in se vključil v lovsko organizacijo že leta 1930. Po vojni je bil tajnik lovskih družin Srednja Dobrava, Begunjščica in Kropa. Za svoje delo je prejel priznanje častni čaln LD Begunjščica in LD Kropa ter znak in red za lovske zasluge II. stopnje. Poznan je predvsem kot pisec številnih člankov in zbirke spominov *Med lovci in pastirji*, živalskih zgodb *Črni svatje* in povesti *Žena s Poljan*.

SLIKOVNA PRILOGA O LOVIŠČIH, LOVU IN LOVCIH POD JELOVICO

LOVIŠČE IN LOVCI V SLIKI

Skoraj petdeset let s fotoaparatom dokumentiram svet, v katerem živim, uporabljal sem črnobeli in barvni negativ film, barvni diapozitiv, barvni filmski trak in od pojava digitalne fotografije samo še to. Črno bele filme in fotografije sem razvijal v svoji temnici doma, barvne filme v fotografskih studiih, digitalne fotografije pa doma z računalnikom obdelam in shranim. Obžaloval sem že, ko fotoaparata nisem imel pri sebi, in zaradi tega nisem mogel ovekovečiti zanimivega motiva ali dogodka, čeprav grem od doma redkokdaj brez fotoaparata, ki je tako postal moj osebni pribor. Ko sem fotografiral na DIA, sem uporabljal različne objektivne, zoom in širokokotne ter druge dodatke. Pri nakupu digitalnega aparata pa upoštevam najprej kvaliteto, nato pa priročnost. Z velikim aparatom bi pri fotografiranju še bolj vzbujal pozornost. Ko fotografiram dogodke ali ljudi, opažam, da je marsikomu fotografiranje nadležno, zato se še izogibam posnetkom, ki bi osebo prikazovali v nerodnem položaju ali v popačeni podobi. Take posnetke brišem.

S pojavom digitalne fotografije se je veliko spremenilo. Posnetek s tovrstnim fotoaparatom nič ne stane, stane samo oprema. Fotografi lahko fotografirajo večje serije motivov in med različnimi posnetki izberejo najboljšega, ostale pa enostavno izbrišejo. Tudi sam brez dodatnih stroškov lahko večkrat poizkusim. Tako imam večje

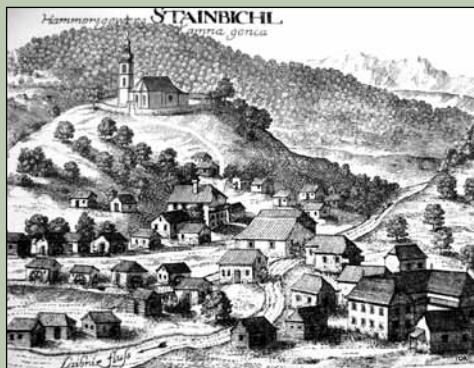
možnosti, da mi uspe dobra fotografija tako v tehničnem kot estetskem pogledu. Izbrane posnetke mi v laboratoriju še vedno izdelujejo v barvne fotografije, saj sem pristaš gledanja fotografij, zloženih v album. Ni si jih treba ogledovati pred ekranom ali projekcijskim platnom.

Digitalne posnetke shranjujem iz previdnosti na dveh samostojnih medijih. Ker vsak medij prej ali slej zastara, je tudi trajnost digitalnega zapisa vprašljiva. Tradicionalna fotografija na papirju se je izkazala za zanesljivejši način shranjevanja.

Iz mojega digitalnega arhiva, ki vsebuje okoli deset tisoč posnetkov različnih vsebin, sem izbral 247 fotografij za pričujočo slikovno prilogo, ki je vizualni dokument in spomin na čas, naravo in ljudi. Svet med reko Savo in temnimi gozdovi Jelovice je naše lovišče. Človekov vpliv na okolje je velik in nepopravljiv; pomislimo samo na kamnolome sredi naših gozdov ali nova naselja na nekdanjih njivah. Tudi narava ima svojo moč; veter, voda in bolezni jo spreminjajo. Podoba našega okolja se trajno spreminja. Ko bo bralec v prihodnosti ogledoval fotografije v prilogi, bo lahko ugotavljal razlike med dvema obdobjema. Slikovno prilogo sem po vsebini razdelil na štiri poglavja. Vse fotografije so moji posnetki, le v prvem poglavju Podobe preteklega časa sem uporabil reprodukcije starejših fotografij.

PODOBE PRETEKLEGA ČASA

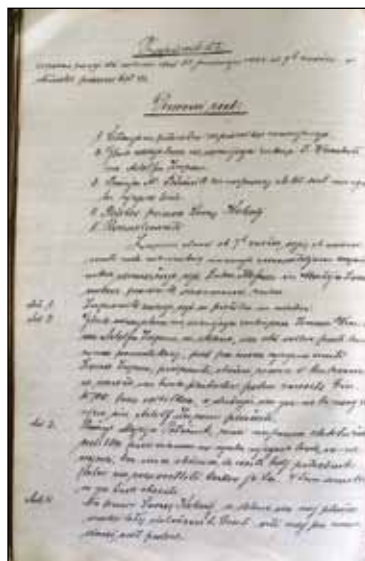
Ko je bila s cesarjevim patentom leta 1849 odpravljena vladarjeva pravica do lova na tuji posesti, so nastopile nove razmere za lov. Z njim so se lahko pričeli ukvarjati vsi, ki so imeli dovolj veliko posest, da so imeli svoje lovišče, ali pa tisti, ki so lahko plačali najemnino za lovišča, ki so bila predvsem v lasti občin, in obvezno lovsko osebje. Lovišče LD Kropa je nastalo leta 1945 z združitvijo občinskih lovišč Ovsiša, Kamna Gorica in Kropa. Vizualnega gradiva o lovu in lovcih pred 2. svet. vojno je malo. Najstarejša je fotografija iz leta 1861, ki kaže lovce v lovišču Občine Kropa. Tedaj je bil najemnik lovišča Albert pl. Kappus, lovski tovariši pa podjetniki fužinarji iz Krope. Veliko več gradiva je iz časa po 2. svet. vojni. V prvem delu slikovne priloge želim predstaviti lovce, dokumente, dogodke in naše okolje v preteklosti. Z objavo fotografij prvih in najstarejših lovcev, članov LD Kropa, bomo ohranili spomin nanje, z objavo fotografij krajev in narave pa bomo ugotavljali razlike med nekoč in danes. Veliko fotografij, ki bi sodile v ta sklop, je vključenih v tekst O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico.

Kamna Gorica in Kropa, fužinarska kraja v vznožju Jelovice sredi 17. stol., iz Valvasorjeve knjige *Slava vojvodine Kranjske*.

Kropa okoli leta 1900.

Zapisnik občinskega odbora
Občine Kropa iz leta 1925 o oddaji
občinskega lovišča v najem.

Potrnilo, da je Ivan Magušar položil depozit v višini
enoletne zakupnine za lovišče.

Jurij Magušar, najmočnejši
žebljarski podjetnik iz Kroke, je bil
zakupnik občinskega lovišča.

Magušarjeva hiša v Kropi okoli leta 1920.

Podnart leta 1937.

Josip vitez Pogačnik
(fotografija reliefa na
spomeniku v Podnartu).

Vitezova hiša; še pred 30 leti so bile na
balkonih obešena rogovja divjadi.

Ostanek okrasja glave jelena na fasadi Sirnikove
hiše v Podnartu.

Alojz Šušteršič - Antonov iz Kamne
Gorice je bil zakupnik občinskega
lovišča.

Ivan Markel – Cibingel iz Otoč, okoli leta 1930.

Otoče leta 1904.

Stanko Lapuh in sin Nikolaj, 1949.

Lovro Kokalj – Ledarar je imel prvi avto že leta 1925.

Franc Ažman – Štangel iz Krope
ni bil lovec, rad pa se je nosil »po
lovsko«.

Opuščena drvarska bajta za Konfinom.

Kralj Aleksander
s tremi gamsi,
uplenjenimi leta
1929 v dolini Krme.

Kamna Gorica v 17. stoletju, Valvasorjeva risba.

Hugo Mihelič je bil prvi starešina Lovskega društva Srednja Dobrava in Lovske družine Kropa.

Janez Tomaževič iz Krobe je bil soustanovitelj in član LD Kropa od 1945 do 1952, ko je izstopil iz zdravstvenih razlogov.

Anton Šolar iz Krobe je bil član LD od 1951 do 1960. Pred izstopom leta 1960 zaradi medsebojnih nesporazumov je bil tajnik LD Kropa.

Lovci z družinami leta 1957 na Vodica.

Leta 1965 na Zidani skali vrh Kroparske gore.

Anton Pegam z mladimi lovci iz Kamne Gorice na Vodica, leto 1963.

Leta 1963 je lovec moral prinesiti srnjaka z Jelovice na ramah, saj ceste še ni bilo.

Kropa – Krajna konferenca socialistične zveze in Lovska družina Kropa sta v soboto, 26. novembra, v sindikalnem domu pripravili proslavo v počastitev Titovih in partijskih jubilejev, dneva republike, 60-letnice oktobrske revolucije in 70-letnice slovenske lovske organizacije. V programu so nastopili pevski zbor Stane Žagar, recitatorji osemletke Stane Žagar in lovci. Po proslavi pa so v sindikalnem domu odprli lovsko razstavo (na sliki). – A. Ž. – Foto: F. Perdan

Kopija članka v Gorenjskem glasu o lovski razstavi v Kropi leta 1967.

V Dolih pod Podnartom je leta 1968 vlak povozil divje prašiče.

Lovci so se povsneli pri Cajhnovih na Češnjici.

Stanko Bešter, Jože Rakovec in Anton Pegam.

Franc Justin in Anton Pegam s svojima goničema.

Soseda iz Mišač: Sitar in Pegam. Oba sta bila leta 1945 med ustanovitelji lovskega društva na Dobravi, vendar se Sitar nato ni včlanil, bil pa je boter lovskega prapora.

Polde Cvetko – Skirar.

Lovsko omizje leta 1969 pred svojo prvo suho montažno lovsko kočo na Petelinovcu.

Otvoritev nove zidane lovske koče na Petelinovcu leta 1977.

Na Petelinovcu pozimi 1978.

Lovci, ki so bili najbolj zaslužni za novo kočo, so bili nagrajeni.

Veliki petelin v bakru, izdelek Franca Murka iz Kroke, je bil pogosto nagrada ob priznanju lovca.

Dom KS na Srednji Dobravi je bil zgrajen kot združni dom z gostilno in trgovino. Skoraj štirideset let so bili v tem domu sestanki LD; seje UO ali komisij v mali sobi gostilne, posveti in občni zbori pa v dvorani v I. nadstropju. Občasno so bile seje UO tudi na Petelinovcu ali v zasebnih prostorih, po letu 1990 pa v Lovskem domu.

Lovci Ješe, Kokalj, Eržen in Finžgar pred kočjo na Petelinovcu.

Na prvem srečanju gorenjskih lovcev v organizaciji LD Kropa na Pokljuki leta 1969 je bil govornik Tone Svetina, pisec trilogije Ukana, in kipar, ki je svoje umetniške izdelke varil iz orožja iz 1. svet. vojne. Ob njem stoji starešina LD Kropa Ludvik Vidic.

Lovski gost iz Avstrije v spremstvu Pegama in Justina leta 1976.

Počitek na Vodica.

Partizanski dom na Vodiški planini, ko se poslavlja zima.

Vsako leto imamo lovski zbor pri Tončovih na Poljšici. Na sliki Jože Finžgar ter Tončka in Stanko Bešter - Tončova.

Zapuščeno
drvarjevo ognjišče,
ki je še vedno
pripravljeno za
ogelj.

Pred brakado po Vrečah smo se fotografirali
vsi lovci iz Krope.

Zaslužena malica po opravljenem delu
pri postavitvi krmišča, Vodice 1980.

Naši lovski veterani na Ovsishah leta 1995.

Leta 2006 je bil Ludvik Vidic imenovan za častnega člana LD Kropa.

Lovec z lokom in psom, kovani izdelek iz Krobe iz leta 1940.

Tudi trdno drevo ne more večno kljubovati naravnim silam.

Še enkrat pogled na davno leto 1968.
Vsi lovci na sliki so že pokojni.

Regrat spomladi
porumeni naše travnike,
še umirajoči cvet ohrani
svojo lepoto.

Ugasla ognjišča v vigenjcu
Vice v Kropi. Ogenj zažari
samo še za prikaz kovanja
žeblice številnim turistom,
ki obiskujejo Kropo.

Vigenjci v Kotlu
v Kropi leta
1921.

PODOBE IZ NAŠEGA LOVIŠČA

Človek s svojimi posegi, naravne nesreče in naravni procesi povzročajo stalne spremembe v naravnem okolju. S fotografijami v tem sklopu želim opozoriti na velike spremembe v našem okolju. Kjer so bile nekoč njive, stojijo danes hiše, kjer so bili travniki, je sedaj gozd. Gozd se širi tudi na površine, kjer je človek opustil obdelavo. Z novejšimi fotografijami sem zabeležil sedanje stanje naših naselij, polj in gozdov. V prihodnosti bodo fotografije pomagale primerjati stanje v preteklosti in sedanjosti.

Tudi divjad je del naše narave, in naloga lovcev je, da delujejo v njeno dobro. Vendar človek s svojimi dejanji nehote ali tudi hote povzroča nepotrebne žrtve. Divjad ima v našem lovišču dobre naravne pogoje. Človekov negativni vpliv pa se kaže predvsem v naletih na divjad na cestah, na železnici in s poškodbami pri delu na poljih. Tudi oba velika kamnoloma, ki sta nastala v najbolj mirnih delih lovišča in se še širita, povzročata trajno degradacijo naravnega okolja.

Kropa, Stočje pred letom 1960.

Kropa, Natov rob, v fotografijo iz leta 1969 je vrisana trasa načrtovanega smučišča in trasa smučarske vlečnice.

Pogled na Dobrave iz lazov nad Kropo leta 1968. Danes tega pogleda ni več.

Kamnogoriško polje leta 1958.

V Farovškem lazu nad Kropo so leta 1965 posadili smreko.

Pogled z Zidane skale na Kropo, kroparsko kotlino in ravnine pod Karavankami. Levo nad Kropo so lazi in nad njimi skalovje jelovškega roba, desno pa Barigla, greben, ki se od Brezovice zložno dviguje proti vznožju Jelovice na Petelinovcu in Sv. soboti.

Pogled iz Kolomberta na Češnjico, Prezrenje in gozdove v njunem zaledju.

Kamna Gorica julija 2011
(foto Finžgar).

Kroparska dolina in Kropa
julija 2011 (foto Finžgar).

Pogled na Otoče.

Pogled na Zgornjo, Srednjo in Spodnjo
Dobravo iz letala dne 15.10.2011.

Posnetek iz višine 3000 m
prikazuje območje lovišča LD
Kropo (foto Finžgar).

Kropa.

Lipnica, Zgornja Dobrava in Kamna Gorica.

Plankarija in Vodiška planina.

Češnjica in cerkev Sv. Tomaža.

Češnjica z Malim vrhom na levi.

Poljšica.

Prezrenje.

Ovsišče.

Srednja Dobrava.

Pogled s Suhorne na Kamno Gorico, Vreče in Dobrave.

Kropa s Petrove skale.

Mišače pod Vrečami
in Podrscem, v ozadju
Posavec.

Prezrenjska
planota nad
Podnartom in
Ovsišami.

Ortofoto Dobrav, Lipnice, Brezovice in Češnjice.

Ortofoto Kamne Gorice in okolice.

Gozdovi Podrsca
in Vreč, levo
Zgornja Dobrava,
desno Mišače.

Kroparsko smučišče Natov rob leta 2007.

Natov rob leta 2011. Od leta 2008 je smučišče zaradi pomanjkanja snega opuščeno. V štirih letih je njegove površine prekrila gošča pionirske jelke in breze.

Rovte.

Perčev laz nad Kropo vsako leto pokosijo lovci, sicer bi delil usodo z ostalimi lazi.

Gozd prekriva Farovski laz, smreke so posadili leta 1965.

Kropa-Stočje pod Natovim robom.

Travnik na Ciganskem nad Kropo.

Kamnogoriško smučišče, Drnovc in jelovške strmine.

Rovte.

Zgornje polje in visoki preži nad Brezovico.

Močile, samotni travnik med gozdovi za Češnjico in skalovitim gozdom Kamna gorica.

Spodnja Dobrava.

Spodnja Dobrava.

Cesta skozi Prezrenjski bošt.

Lazi nad Kotlom v Kropi. Spodnji laz v zaraščanju je Herclnov laz, visoko pod skalami pa je Perčev laz.

Zgornja Lipniška dolina s Kamno Gorico v ozadju.

Travniki v Lipnici.

Reka Sava ob Spodnjih Vokah med Mišačami in Dobrim poljem.

Jamnik, greben Štoka, pogled iz zvonika proti Jelovici.

Pred sončnim vzhodom, sonce za Karavankami osvetljuje visoke oblake.

Jamnik in cerkev sv. Primoža.

Reka Sava se je za božič 2009 razlivala po globoških in mišaških travnikih.

Posledice orkanskega vetra spomladi 2006 v gozdovih na Jelovici.

Očak Triglav in pod njim gozdovi Pokljuke in Jelovice. Orjaška smreka pod Klomom ni mogla kljubovati moči orkanskega vetra; prelomilo jo je.

Veter je rušil drevesa na zgornjih pobočjih nad Rovtarico. Na ogolelih tleh se je razvila bogata podrast, ki je sedaj bogata paša za divjad.

Kamnolom v Vrčici, od spodnjega platoja do zgornjega roba je skoraj 300 m višinske razlike. Izkorišča ga Cestno podjetje Kranj. Zaradi trde kamenine se zmleto kamenino uporablja za asfaltiranje cest.

Kamnolom v Črnem grabnu nad Brezovico se je zažrl v kamnito Kamno Gorico, pri geologih visoko cenjeni osameli kras s številnimi jamami in brezni. Kamnolom izkorišča Vodno gospodarsko podjetje.

Kroparska dolina med Jelovico in Bariglo.

Osamele travnike Ovčice pod Ostro pečjo na Mišačah za en mesec na leto naselijo taborniki.

Velika kanja se je pri svojem lovu na njivi na Mišačah ujela v zaščitno mrežo, s katero je lastnik zaščitil poljščine pred srnjadjo. Premer kril velikega ptiča je bil 110 cm.

Ob samotni jablani v Strncu je pozimi poginila srna. Od nje so ostale samo kosti.

Pokošeni srnin mladič je nehotena žrtev zgodnje strojne košnje. Leta 2011 so na mišaških travnikih tako usodo doživeli štirje mladiči.

V gozdu za Zgornjo Dobravo je nekdo nastavil past stopalko. Vanjo je stopil mlad srnjak, ki se je potem po snegu mukoma privlekel do Mišač, kjer je lovec s strelom končal njegove muke.

Krvava sled je vodila skozi gozd od Zgornje Dobrave do Mišač .

Skobec na sliki je za nekaj minut napol omamljen občepel pod oknom, v katerega se je zaletel na svojem lovu skozi krošnje jablan. Ko se je zavedel, je odletel.

Lačne vrane na robu vasi.

Krmišče in senik nad Fajfo na robu Jelovice. Dobro založeno krmišče redno obiskujejo jeleni, ki se tam pozimi kar naselijo, v hudi stiski pa pridejo tudi gamsi, redkeje srnjad.

Vodiška planina. Na Jelovici običajno zapade veliko snega in divjad se s planote preseli v sončne strmine, kjer hitro zdrsnejo plazovi in se pokažeta suha trava in podrast.

Osamljena gaz proti koči na Vodicah.

Številne sledi v snegu vodijo proti kozolcem na Mišaškem polju.

Drevesa in kozolec v ivju, znanilcu zime.

Vodiška planina.

Plankarija nad Kropo je zaradi sončne lege zimovališče gamsov in srnjadi.

Visoka preža v Bodlajki na Jelovici, na kateri lovec čaka na jelenjad.

Preža na Mišaškem Zgornjem polju, v Koncu je dobra opazovalnica za srnjajd.

Poljski zajec je zopet v naših loviščih.

Srnjad beži.

Stečina srnjadi pod skalami Strnca.

Gobe so tudi lovcu zaželena trofeja, jurčki na sliki so na Jelovici.

Solnica Za rotam nad Mišačami.

Gozdne borovnice so posledek velikemu petelinu, medvedu in ljudem.

Barigla, greben med Češnjico in Kropo.

Pot na Zgornje polje nad Brezovico.

Gozdovi na Jelovici se prištevajo med najlepše gozdove visokih predalpskih planot. Njihova največja kvaliteta je, da se pomlajujejo sami z naravno semenitvijo.

Poletno jutro ob sončnem vzhodu.

Mravljišči na Jelovici.

Kroparska gora od Petelinovca do Črnega vrha.

PODOBE NAŠIH LOVCEV, DELO IN LOV

Od leta 1945 do 2011 se je v LD Kropa včlanilo 107 lovcev. Danes je v seznamu vpisano 37 članov, od teh so trije častni člani. Med vsemi vpisanimi in sedanjimi člani je kar precej tistih, ki so člani že preko 50 let. Od 107 vpisanih se jih je veliko kmalu po sprejemu v LD odločilo, da izstopijo, ali zato ker niso naredili dokaj zahtevnega izpita ali pa jim je začetno navdušenje uplahnilo. Bili pa so tudi tisti, ki jih je LD zaradi večjih prekrškov izključila. Večina pa je ostala član LD do svoje smrti.

Naloge lovcev so različne. Pooblaščen in zadolžen smo, da delujemo za lovsko organizacijo in v javnem interesu tako, da čuvamo in ohranjamo lovno in nelovno divjad ter naravo kot celoto. Na drugi strani pa je lov sprostitvev, druženje in aktivno gibanje v naravi. V mojem arhivu so skupinske fotografije nastale ob različnih priložnostih v lovišču ali ob praznovanjih, npr. fotografije lovskih zborov pred lovom ali pri pozdravu lovini po končanem lovu, fotografije s pogrebov, pri delovnih akcijah ipd. Še več pa je fotografij posameznikov pri delu, druženju, ob slovesnostih ipd.

Skupinska fotografija v spomin na 50 let LD Kropa.

Leta 1977 je bila lovška razstava v Sindikalnem domu v Kropi postavljena v počastitev 40-letnice LD Kropa.

Leta 2001 smo prvič sodelovali v skupni akciji LZS Očistimo naravo.

Leta 1998 smo pogon okoli Rovt zaključili na Markčevi domačiji, saj je bil Jože lovovodja.

Ulov okoli Češnjice leta 1995 je bil skromen.

Vse na sliki je Janez Udir povabil, da smo praznovali njegovo 70-letnico.

Mirko Kotnik je bil mentor pripravniku Sebastjanu Falletu.

Obnovo in polnjenje solnic na Jelovici že mnogo let opravlja vodja tega rajona Janez Vovk, pri delu pa mu pomaga sosed Janko Varl ml.

Mirko in Andrej ob krmilnici za muflone nad Močilami.

Lovčevo pomoč potrebujejo pozimi tudi ptice in Jože to vestno počne. Med lovci je največji poznavalec ptic pevk, te veščine se je naučil že v mladosti.

Sredi mišaškega polja ob vrtni Ažmanovi uti smo leta 2006 postavili novo visoko prežo. Od takrat jo je že dvakrat prevrnil orkanski veter.

Prve krmilnice na Jelovici smo zgradili leta 1980. Ta je pod Črnim vrhom in je bila namenjena gamsom in srnjadi. Jelenjad je bila takrat zelo redka.

Deske in seno smo znosili z Vodic, okrogli les pa posekali v bližini. Čez nekaj let smo krmilnico prenesli bližje k Vodiški planini, ker pa se pri divjadi »ni prijela«, smo jo opustili.

Zadnjih dvajset let na območju Poljšica-Češnjica-Rovte rijejo divji prašiči, ki se sicer zadržujejo v sosednjem lovišču. Na sliki je delovna akcija leta 2009.

Rok, Jože in Janez na verandi lovske kočice na Vodicah čakajo na ostale lovce, ki so sodelovali pri štetju gamsov.

UO je poleti leta 1998 imel sejo pri lovski koči na Martinčku.

Vsak novi član pritrdi na drog prapora t.i. žebliček, pozlačen lipov list z imenom lovca. Jože pomaga novemu članu Sebastjanu pravilno zabiti žebliček.

Zdravko Štular in Mirko Kotnik sta od 1. januarja 2011 častna člana LD Kropa. Na sliki skupaj z starešino LD Antonom Potočnikom.

Jože Finžgar leta 2007 prejema iz rok predsednika ZLDG Petra Belharja bronasto plaketo ZLDG.

Starešina Gašperšič in novi člani, ki so pribili žebličke na drog lovskega prapora.

Janez Udir in Rok Gašperšič sta člana LD Kropa od leta 1961. Za 50 let članstva jima je čestital starešina Potočnik in jima izročil simbolična umetno kovana velika petelina.

Anton Bešter in Rok Gašperšič sta bila izmenjaje predsednika in starešini LD Kropa od leta 1976 do 2008.

Starešina Potočnik z družinskim praporom v Lovskem domu.

Franc Primožič v imenu ZLDG leta 1993 izroča Red III. stopnje ZLS Janku Varlu, ki je bil kar dvajset let gospodar LD Kropa.

Lovci pred čistilno akcijo aprila 2011 pred Lovskim domom.

Jeseni 2007 je bil v Bohinju pod naslovom V deželi zlatoroga prvi zbor praporov gorenjskih lovskih družin in Kinološke zveze. Na sliki Rok, Janko in Tone na prireditvenem prostoru Pod skalco.

Lovski funkcionarji na zboru lovskih praporov v Bohinju.

Na tarči iz preizkusa pušk risanic in strelske sposobnosti lovcev za leto 2011 se vidi, da imamo lovci večinoma dobro orožje in tudi da smo dobri strelci. Strelja se z naslonom na razdaljo 100 m. Kdor v treh zaporednih streljih ne doseže zahtevanega rezultata, mora dati orožje na pregled puškarju in kasneje preizkus ponoviti. Tisti, ki preizkusa ne opravi, nima pravice do lova na visoko divjad.

Vsako leto meseca aprila, ko skopni ves sneg, z istočasnim obhodom lovišča, kjer se gamsi zadržujejo, skušamo ugotoviti njihovo številčnost. Zbor in dogovor o poteku obhoda v Kropi 1998.

Zbor pri Ažmanu na Mišačah leta 1975. Z rogom Jože Rešek.

Z »zadnjim pozdravom lovini« se lov zaključí. Pozdrav lovini opravimo tudi, če je plen skromen. Na Češnjici 2005.

Vodniki lovskih psov v Otočah leta 2000.

Lov od Malega vrha do Petelinovca leta 2001 je bil uspešen in težko ponovljiv.

Izplen lova okoli Češnjice leta 2000 je bil dober. Uspeh lova je odvisen od številnih faktorjev: dela psov in gonjačev, discipline in pozornosti lovcev na stojiščih, vremena itd.

Odmor med dvema lovoma je prilika za pogovor. Predavnimi desetletji je bil tak odmor namenjen malici, ki si jo je vsak prinesel s seboj. Zbrali so se vsi lovci s stojišč in tudi lovski psi, ki so se med pogonom raztepli po lovišču, ko so sledili divjadi.

V Močilah se počasi zbirajo lovci po končanem lovu. Plena ni bilo, dobre volje pa ni manjkalo. Na sliki Potočnik, Bešter in gost iz Brezij Podpečan.

Včasih lovski gost pripelje s seboj tudi psa, tako kot na sliki lovca iz Dražgoš.

Pozimi vode na koritu pri lovski koči na Martinčku ni, zato jo mora Boris prinesiti iz studenca pod gozdarsko hišo.

Malica pri koči na Vodicaх leta 2000.

Stari lovski prijatelji so se srečali na Vodicaх leta 2005.

Anton Pogačnik in
Janko Varl ml.

Poganjati preko skalovja in strmin Kamne Gorice,
Barigle in Apneka je naporno tudi za mlajše lovce.

Rado s štirinožnim lovcem,
posavskim goničem.

Na Slovaškem pri lovu na divje prašiče pogosto
uporabljajo počasnejše in vztrajne jamarje.

Sely in Mirko si bosta klobaso pošteno
razdelila na pol.

Po skupnem lovu LD Jošt in LD Kropa na Jelovici se lovci počasi zbirajo v Kravjem potoku.

Ivo ima v nahrbtniku vedno kakšno novo zeliščno pijačo. Po nahrbtniku jo išče Boris.

Dva zelo zgovorna lovška prijatelja: Brane in Zdravko.

Janez Udir je nedvomno naš najboljši vodnik psov. Na sliki z barvarko, legendarno Bistro.

Revirni gozdar gozdnega revirja Martinček Arh in Boris pred kočo na Martinčku.

Predpisana varnostna oprema na skupnih lovih je odsevni telovnik za gonjače in živo rumen trak za klobukom strelcev na stojiščih.

Včasih se želja za lovom prenese iz očeta na sina. Na sliki Zdravko Batos in sin Valentin.

Boris Pogačnik z nečakom Rokom Pogačnikom.

Pri Ažmanovih na Mišačah sta lovca Anton Pegam in zet Rok Gašperšič.

Cajhnovi iz Češnjice so lovci več generacij. Na sliki Janko in Andrej.

Janez in Matjaž Udir.

Janko in Rezka Varl.

Počitek pri Šmitkovi bajti pod Vodiciami.

Fotografija lovca s plenom je pogosti motiv za družinski album, vedno pri prvi ali zelo kvalitetni trofeji. Na sliki Jože Bešter s trofejo muflona.

Jože Pikelj z lisico.

Preparator Šink iz sosednje Besnice poskrbi, da lahko uplenitelj da nagačiti tisto trofejo, ki lovcu pomeni več kot druge.

Pri lovski koči na Martinčku l. 2004.

Mirko sprejema čestitke za uplenjeno košuto na pogonu na Zajčjih planah pod Mošenjsko planino.

Lovci gredo na stojišča V grabnu.

Premalokrat pomislimo na to, da živimo v enem najlepših predelov na zemlji. Naša flora in favna sta naše naravno bogastvo. Vsaka letna doba nam to naravo prikazuje v drugi obliki. Na sliki orlice z Jelovice.

Tako kot jeseni odmrje pisano cvetje, se konča tudi življenje lovca. Občasno se z lovskim pogrebom poslovimo od umrlega člana. Na sliki žara Franca Jelenca iz Prezrenj, ki smo ga pokopali 10. 2. 2011.

Pogrebne molitve na pokopališču na Srednji Dobravi je opravil župnik Martin Kočever.

Prapori so se ob žalostinki lovskih rogov poklonili nad odprtim grobom, starešina pa je prebral poslovljni govor.

Po običaju je vsak lovec vrgel v grob smrekovo vejico, strelci pa so v slovo od pokojnega lovskega tovariša oddali serijo strelcev kot Francetov »zadnji pogon«.

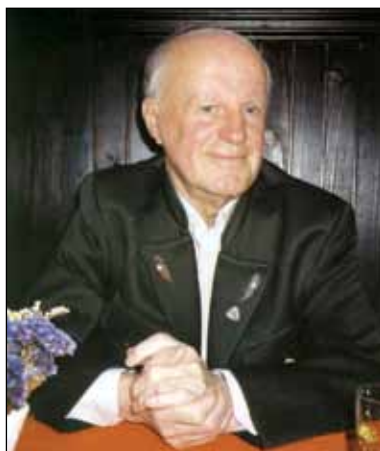
Najstarejši lovec je v pogrebem sprevodu pred žaro nosil pokojnikovo puško.

Peter Žmitek, risba iz leta 1932.

Visoki življenjski jubilej včasih lovec želi praznovati skupaj z lovskimi prijatelji. Zdravko Štular je ob svojem 80. rojstnem dnevu lovce povabil v Joštov hram v Podnartu. V imenu lovcev je govoril in čestital Filip Bohinc.

Franc Gašperšič ob praznovanju 80-letnice.

Ko smo praznovali Janezovih sedemdeset, sta mu čestitala tudi dolgoletna lovska gosta naše LD iz Borovelj. Janez ju običajno spremlja na lovu po našem lovišču.

Ko smo čez mesec v Zdravkovi vrtni uti odprli 5-litrsko steklenico šampanjca, je zamašek nepričakovano hitro in s silnim pokom odletel v zrak. Kako je to učinkovalo, se vidi na fotografiji, ko Zdravko in Rado ne moreta skriti presenečenja.

Ivo Pavlič malo lovi, zna pa spodbuditi dobro razpoloženje. Harmonike ni pozabil doma niti takrat, ko je prišel na Janezovo sedemdesetletnico.

V snegu okoli bale silirane trave na Vrečah so bile sledi jelenjadi, srnjadi in zajcev.

V Lovskem domu je bilo leta 2000 območno ocenjevanje trofej iz odstrela v letu 1999.

Ostanek visoke preže v Perčevem lazu kljubuje že štirideset let.

Najlepše trofeje muflonov so bile iz našega lovišča.

Zbledela podoba na propadajoči gozdarski hiši na Martinčku.

PODOBE SPOŠTOVANJA IN SPOMINOV

V preteklih desetletjih sem si ogledal mnoge gradove na Češkem, Slovaškem in Madžarskem. Skoraj v vseh gradovih so po stopniščih in hodnikih visela rogovja jelenov in druge divjadi, ki so jo na lovih ustrelili gospodarji ali njihovi plemeniti gostje. Poleg trofeje je bila razstavljena različna lovska oprema: puške, loki, samostreli, sulice, meči in noži ter nagačene živali. Marsikje so bile tudi trofeje eksotičnih živali. Graščak, ki je v svojem gradu razkazoval mogočne trofeje divjadi iz svojih lovišč, je tako poudarjal svoj stan, svoje bogastvo in ne nazadnje skrb za lovišče. Skupni lov je bil nekoč prilika in način za sklepanje političnih in gospodarskih dogovorov.

S trofejami so se v preteklosti, ko je bil lov rezerviran za plemstvo, postavljali lastniki lovišč. Ko se je pravica do lova razširila na najemnike razdrobljenih občinskih lovišč, je postala trofeja manj pomembna. Divjačina je pomenila večinoma le še meso. Rogovje je bilo največkrat namenjeno opremi gostilne in domu večjega lovskega zakupnika. Sam se spominjam, da sem videl rogovje tudi še v kakšni kmečki veži.

Kakšen odnos do trofej so imeli nekdanji zakupniki lovišč pod Jelovico, ne vemo. Razpolagamo le z eno fotografijo, ko so se okoli l. 1900 pred razstavljenimi trofejami fotografirali lovci na Dobravi. Gotovo pa je, da je Josip vitez Pogačnik cenil trofeje in je tudi na zunaj kazal, da je lovec, saj so bile balkonske niše njegove hiše v Podnartu polne rogovij. Celó sosed Sirnik, ki pa sploh ni bil lovec, je okrasil fasado svoje hiše z podobo jelena z rogovjem.

Po letu 1945 so postali lovci tudi tisti, ki si pred vojno tega niso mogli privoščiti: izobraženci ali pa tovarniški delavci. Razlik med njimi vsaj v našem okolju ni bilo. Kmalu se je pojavil kult trofeje, ki ceni samo rogovje ali kožuh z velikim številom točk. To ne koristi pravilnemu odstrelu, saj naj bi prednostno streljali slabotno divjad. Pojavila se je tekmovalnost, kdo bo uplenitelj trofejne divjadi, za potrebnejši odstrel pa je zanimanje upadlo. Prav je, da lovec spoštuje tisto, kar je vzel iz narave. Številni lovci cenijo trofejo uplenjene divjadi, ki jih spominja na lovska doživetja, so pa tudi taki, ki tega čuta nimajo. Naši lovci na različne načine kažejo svoje trofeje. Največ jih ima tisti, ki je lovec veliko let in ima tudi voljo do lova. Res pa je, da marsikateri član nima v svojem domu primernega prostora, v katerem bi si ustvaril svoj lovski kot.

Ilustrirani Slovenec je predstavil slovensko lovsko razstavo, ki je bila leta 1924 v Ljubljani. V posebnem paviljonu je bila prikazana lovsko soba. Tako sobo si je lahko privoščil le premožen zakupnik lovišča.

LD Kropa je za praznovanje svoje 40. obletnice v Kropi leta 1977 postavila lovsko razstavo.

Lovska družina v Lovskem domu razstavlja trofeje poginjene, predvsem povožene divjadi. Poseben okras pa so lestenci iz odpadlih jelenjih rogov, ki jih je podaril pokojni Branko Gartner.

Sejna soba v Lovskem domu je opremljena tudi s fotografijami, ki prikazujejo delovanje LD.

Ludvik Vidic, upokojeni logar in član LD Kropa od leta 1946, v svoji lovski sobi, delovnem kabinetu v Podbrezjah.

Zdravko Štular iz Podnarta, član LD od leta 1957, v svoji lovski sobi. Pred mnogimi leti se je odločil, da ne bo ničesar več ustrelil.

Mirko Kotnik, član LD od leta 1955, je v dnevni sobi opremil svoj lovski kot.

Janko Varl s Češnjice ima s številnim trofejami divjadi opremljeno lovsko vežo.

Preparat skobca in drozga, ki sta se ubila v naletu v okensko steklo.

Da pride gost v hišo, kjer so doma lovci, se vidi v veži sprejemnici pri Roku Gašperšiču z Mišač, članu LD od leta 1961.

Anton Bešter je po lovsko opremil veliko dnevno sobo v svoji hiši v Ovsiašah.

Anton Potočnik iz Kamne Gorice s številnimi vrhunskimi trofejami velike divjadi. Zaradi pomanjkanja prostora v svoji hiši trofej, lovske oprave in knjig ne uspe primerno urediti. Pri njem v lovskem prostoru v kleti je res tesno, a izredno zanimivo.

Andreju Varlu s Češnjice, uspešnemu lovcu in gospodarju LD, v njegovem kabinetu za številne trofeje že zmanjkuje prostora.

Rado Zupan iz Kropi je član LD od leta 1998. Počasi se mu nabirajo trofeje za lovski kot v hiši.

Veliki petelin, zadnji iz našega lovišča na Jelovici, v veži pri Roku na Mišačah.

Skromni predvojni lovski ambient v Štanglнови hiši v Kropi. Pokojni Franc Ažman ni bil lovec.

Antonija in Anton Torkar, lovca iz Lesc, skupaj imata 70 let lovskega staža, sta julija 2011 na svoji domačiji v Lescah odprla stalno galerijo svojih lovskih trofej, galerija ima naslov Iz lovskih stečin.

Antonija Torkar pri svojih damjaki. Lovila sta v Afriki, Kanadi, na Kavkazu in v Avstrijskih Alpah, največ pa v lovišču LD Jelovice, kjer sta člana. Razstavo si po predhodni najavi lahko vsak ogleda.

»Jagdstube« lovskega mojstra Braunederja iz Avstrije.

V lovskem dvorcu Paralikovo na Slovaškem.

Samo na sliki ostane rododendron vedno rdeč, v naravi se cvet hitro posuši.

LOVCI IZPOD JELOVICE
SO PISALI

Rok Gašperšič

DNEVNIKI ADOLFA KAPPUSA

Adolf je bil sistematičen in redoljuben človek, zato je pisal dnevnik. V Kovaškem muzeju v Kropi imajo tri zvezke dnevnikov, in sicer za leta 1895, 1896 in 1924. Adolf je pisal v predtiskano poslovno beležnico (Geschäfts-Vormerk-Blätter), ki je bila nekaj priročnik s številnimi uporabnimi podatki iz meroslovja, financ, statistike, s koledarji, tabelami za preračunavanje merskih enot ipd., tiskali pa so jih na Dunaju. V delu dnevnika je bila rubrika z datumom za vsak dan v letu. V ta polja je Adolf dosledno pisal s svinčnikom. Vsak dan je vpisal najprej o vremenu zjutraj in preko dneva, pomembne vsakodneвне opravke in dogodke, delo na polju ali v gozdu, o opravkih in poteh zase in za družinske člane, zabeležil je obiskovalce in seveda podatke o lovu. V lovni sezoni, to je od junija do decembra, je bilo le malo dni, ko ni bil na lovu sam ali z lovskimi gosti. Pisal je dosledno v nemščini, tudi leta 1924. Med nemškimi zapisi se kar pogosto pojavljajo tudi posamezni slovenski zapisi npr.: šolski odbor, šolski proračun, črnovojniški kontrolni shod, junica IV. pojala, ipd. Lastna in krajevna imena je pisal slovensko, npr. Jožko, Pleničar, Šušteršič, Šimen Zupan, Vreče, Ojstra peč itd. Ime prvorojenega sina pa je v dnevniku dosledno pisal Wladimir, v letnem pregledu odstrela pa Vladimir. Adolf je nemško zapisoval tudi imena divjadi (Kater - maček, Sperber - skobec, Haselhuhn - gozdni jereb, Hase - zajec, Reh - srna, Fuchs - lisica, Huch - sulec) enako žita katera so sejali (Gerste - ječmen, Winterrogen - zimska rž, Weizen - pšenica, Hafer - oves) in tudi delovna opravila na polju. V nemščini je zapisal tudi zaskok krav, poimenovanje krav pa različno: »Schöne Kuh II gestirt 10/9, Brišt 22. juni 1897«. Ostalim zaskočenim kravam v letu 1896 je bilo ime: Kumarna krava, Alte Kuh, Jünge Kuh, Jüngste jenica.

Adolf je včasih tudi zapisal podatek o obisku v gostilni, največkrat se ponovi opomba da je bilo gostov malo.

Vse dnevnike je pisal s svinčnikom, dostikrat je pisava težko berljiva. Dnevnik leta 1924 je pisan z drugačno in še težje berljivo pisavo in svinčnik, s katerim je pisal ta dnevnik, je puščal blede sled. Adolfovi dnevniki so bogat vir številnih podatkov za spoznavanje domačega kraja, ljudi in dogodkov. Vsako leto je na koncu naredil letni pregled odstrela in zabeležko o zaskokih krav. Nobenih drugih, npr. gospodarskih podatkov, ni predstavil. Kaže, da mu je bil lov najbolj pomemben. O vsakem plenu je zapisal datum in kraj uplenitve, včasih tudi uplenitelja, za sulca in srnjad je vedno navedel tudi težo.

Leta 1895 so Adolf in lovski prijatelji ustrelili: 11 gozdnih jerebov, 9 zajcev, 1 lisico, 5 srnjadi (enega so ujeli psi), 1 skobca, 2 divje mačke; leta 1896: 9 gozdnih jerebov, 15 zajcev, 3 lisice, 3 srnjadi, 1 skobca, 1 divjo mačko, 1 velikega petelina, ujeli pa so tudi 7 sulcev v Savi, najtežji je tehtal 9,5 kg, ujeli pa so ga v Čajnarju. Adolf nikoli ni pozabil zapisati, kako so pri iskanju in gonjenju divjadi delali lovski psi, eden od njih je bil Sveder.

V seznamu odstrela navaja naslednje kraje: Brezovica, Dobravski most, Drnovc, Drmašija, Goška raven, Grintovc, Hoten, Hotinarca, Kapsov kopiše, Lukanov kot, Maticov pole, Miklavžovc, Mišače, Mujove plaze, Ojstra peč, Otoče, Petelinovc, Plaze, Prezrenje, Reber, Reparca, Rovnca, Rudne jame, Strmec, Strmi reber, Tonetova bajta, Toške vaze, Vaze, Vidovc, Vodice, Vrčica in Vreče. Sulca so lovili januarja, februarja in decembra, ujeli pa so jih v krajih: Čajnar, Darnič, Kredarjev jez, Mešaški mel, Otoče, Podnart, Senožet, Tunnel-Bukovlje in Zajhen.

Leta 1924 je bil po Adolfvih zapisih odstrel manjši kot leta 1825 ali 1826. Adolf je bil star že 71 let, verjetno je šel poredko na lov, kamnogoriško občinsko lovišče pa je imel v zakupu kamnogoriški rojak Alojz Šušteršič. To leto so ustrelili: 1 gozdnega jereba, 7 zajcev, 4 srnjadi, 1 gamsjega mladiča, 1 divjo mačko in ujeli 9 sulcev. Večino sulcev je ujel sin Vladimir. Zapisal pa je tudi nekaj upleniteljev: največkrat je bil to Jožek (op. Joža Rešek), Miklavžovc, Janez Rožman, Ledrarjev iz Kroke, Jaka in Vladimir. Pri podatkih odstrela v letih 1895 in 1896 je redko pripisan kak drug uplenitelj, kar kaže na to, da je bil takrat to kar Adolf sam, za leto 1924 pa so bili uplenitelji tudi drugi.

Ni mogoče prezreti, da je Adolf še leta 1924 pisal svoj dnevnik v nemščini, sinova Vladimir in Anton pa sta pisala in objavljala v slovenščini. Škoda, da so se neznano kam izgubili dnevniki od leta 1897 do leta 1924. Tudi ni znano, katerega leta je začel pisati dnevnik in kdaj je s pisanjem zaključil. Da je pisal dnevnik neprekinjeno vsa leta

je mogoče sklepati po tem, da je tako kot leta 1895 tudi leta 1924 pisal v predtiskano poslovno beležnico (Geschäfts-Vormerk-Blätter), katere so natisnili za vsako leto posebej. Dnevniki za obdobje treh desetletij bi bil avtentični vir podatkov o kraju in ljudeh, družini, znancih in dogodkih.

Fran Rojina¹

NA KRIVI DRIČI

V Kroparski gori se niso nahajali pred tridesetimi leti kozli stalno kakor sedaj, ko jih je v gonji do dvajset, včasih tudi celo več, pač pa so se zatekali tja z Jelovice posamezni samotarji, tu in tam pa tudi kaka kozja družina.

Dne 15. oktobra 1891 se je pomikala že zgodaj zjutraj po vijugasti, strmi stezi, ki drži iz Kroepe na planino Vodice, precej dolga vrsta lovcev. Sicer jako težavna pot se je celo starejšim gospodom izredno dobro obsedala, zakaj Malevša², čuvaj kroparskega lovišča, je bil ugotovil tri kozle. Ker ni prišel že osem let noben pred cev ter je trdil izkušeni lovec, da jih ima kakor privezane, je vsakdo upal na lovski blagor. Zato taka vztrajnost. Samo midva z dokaj prek sedemdeset let starim Šimnom, nekdanj najpredržnejšim divjim lovcem in njega dni najboljšim gorenjskim jerebarjem, sva zaostala. Možakarja je že hudo trla naduha, da je komaj sapo odganjal, ali pravil mi je venomer svoje zanimive lovske dogodivščine, zato ga nisem hotel zapustiti. Gospod Kapus st., čigar lovec je bil naposledi Šimen, bi nam vedel povedati marsikako zanimivost o tej lovski korenini: kako je hodil na kozle celo na koroško plat Stola, kako so ga pestili lovci, koliko je ustrelil divjih petelinov, s kakimi gospodi je piskal jerebom itd.

Vsa lovska družba je že počivala na prisojni trati na Vodicah. Voditelj lova, gospod Dolef³, je z živahnimi kretnjami razkladal, kako se bo lovilo, namreč dopoldne na srnjake, popoldne pa bi zajeli v stenah proti Jamniku kozle. V smislu tega načrta je ravno določeval gospodom stališča, ko jo primahava s Šimnom gori. Odložim puško in lovsko torbo – oprtniki v tedanjem času še niso bili v navadi – ter se kot nekdanji telovadec postavim na roki. »Ta-le pojde, je najbolj spočit!« pravi gospod Dolef. »Kam pa?« vprašam. »Na Krivo dričo! Zapiral boš, da nam ne uidejo srnjaki tam čez ... Malevša, popelji ga tja, pa si naj dobro zapomni pot, da se vrne točno ob eni sam tu sem na Vodice, kjer bo odmor.«

Moje stališče je bilo najbolj oddaljeno, zato sva se z Malevšem takoj podala na pot. Pravzaprav ni bilo nobene poti, ker sva vzela najkrajšo smer. Sicer me je vprašal prej,

1 Objavljeno v *Lovcu*, 1920

2 Janez Zupan, tudi Pastirček

3 Adolf pl. Kappus

Vodiška planina.

V Plankariji.

če si upam iti kar vprek. »Kjer Vi, tam jaz!« mu odvrnem, ali takoj se mi je zazdelo, da sem bleknil preveč, zakaj tisti: »No, no, bomo »hmavej« videli!« je bil sumljivo piker.

Malevša pozna Kroparsko goro kot svojo dlan in še danes sem mnenja, da me je vodil nalašč po najgrših strminah; a bil sem mu vendar vedno za petami, dokler nisva prišla do cilja, do Krive driče.

»Pa kje ravno naj stojim?« ga povprašam.

»Čêle pojté, čer je ta ovinč, al pa mávo bolj gôre al pa dôle!«

Ker sem imel potemtakem precej izbire, sem se po dolgem prebiranju odločil naposled za veliko skalo, s katere sem imel lep razgled in tudi dober strel. Puško sem bil pripravil za srnjake, potem pa sem se zamaknil v daljne planine.

Malevša je majhen možiček, a še zdaj zdravih pljuč, takrat pa sem ga čul celo notri tam izpod vodiškega roba, kako je dajal brakom korajžo s svojim razlegajočim se: »utata-álo-álo!«

Prvo so nabrali psi – kakor sem pozneje izvedel – lisico, pa ker je bila izgrešena, je odpeljala pse daleč nekam na Jelovico in tudi zajec, ki ga je napregla druga stranka psov, je srečno odnesel brze pete prav doli v dolino, tako da dolgo ni bilo slišati nikakega laježa. Samo Kapusov počasi goneči jazbečar Sveder, ki je zaostal za dolgo tolpo, je začel iznova iskati »na svojo roko« ter je daleč doli pod mano »vun dajal«. Videl ga sicer nisem, ali poznal sem ga dobro po glasu in, ker ta izborni psiček ni nikoli odprl gobca zaman, sem motril najbližjo okolico, kako se mi bo treba ravnati, če ravno kaj pride.

Od desne pod mano sem začutil nekaj kakor kakšne skoke, a to je utihnilo, Sveder pa je začel goniti prav »po notah«. Kar se pojavi na ozkem grebenu najprej en, takoj za njim še drugi kozel. Jemala sta strmine, kakor bi bila iz kavčuka. Izginila sta za krivenčastim grmovjem, čez kako minuto pa se pokažeta na robu velike pečine ter se ustavita drug poleg drugega kakih trideset korakov poševno nad mano. Da ni bilo med nami neke stene, bi kaj lahko streljal, tako pa sem se prav počasi naslonil z levo ramo na tik sebe ob robu skale rastoči nagnoj in ravno sem ubral na muho glavo žvižgajočega kozla, kar se mi izmakne prožno debelce nagnoja. Z levico sem obdržal

puško, z desnico pa se zadaj slučajno ujel za šibko drevesce, ki se je sicer z mano vred nagnilo do vodoravne lege, vendar me je pa obdržalo, da nisem telebnil v prepad.

S težavo sem se izkobacal, tresoč se po vsem životu, zopet na skalo. Na nevarnost, iz katere sem se pravkar rešil, sem takoj pozabil, mislil sem le na kozla: prvič v življenju sem imel dva pred nosom, pa taka smola! Ugibal sem, kako bom tajil, da kozlov sploh niti videl nisem, kar priropota doli po driči majhen kamen, za njim pa več, a izza stene, ki mi je bila prej tako napoti, pridrvita oba kozla tik drug za drugim. Prvega osmodim na petnajst korakov tja za pleča, drugega pa, ki se je ravno obrnil, visoko v desno stegno, da se mu je iztegnila noga in jo je vlekel otrplo za sabo.

Še mar mi ni bilo, da bi ne pobral obeh, ali prvi je kar izginil v grmovju, drugi pa si je pomagal po treh, ponekod tudi po kolenih na zgornje police. Poslednjega bi lahko streljal še najmanj štirikrat, jaz pa sem le zijal za njim in čakal, kdaj bo omagal. Toda tega veselja mi ni hotel napraviti, in šele ko se je zavlekel za neko škrbino, sem se domislil, kaj bi bil moral storiti ter zakaj imam pravzaprav puško.

Zdaj sem bil popolnoma v »lebetu«. Kaj bo rekel strogi voditelj lova in kak haló bodo gnali lovci! Pomagala mi ne bo nobena tajba, zakaj neki lovec iz Selc, kateri se je zakasnil, bo pričal, da sem streljal kozla, saj ju je ravno obrnil na vrhnji poti, da sta se vrgla nazaj v Krivo dričo.

Vsega upanja, da le najdem tega ali onega streljanega kozla, seveda nisem bil izgubil, a negotovost mi ni dala miru. Mencal sem nestrpno na stališču kot mlad medved, ko ga uče plesati na vroči plošči.

Med tem so pripravskali od spodaj gori štirje psi že prav blizu mene. Imeli so sicer kozle v nosu, a po sledi radi strmine niso mogli, k meni na skalo pa tudi ne, zato so se mešali in lajajoč iskali, kje bi se dalo priti više. Kar zagledam ne daleč pod psi kozla, ki je opotekaje se prikoral iz grmovja in s težavo splezal na skalo sredi driče. Prihajati mu je moralo že zelo hudo, zakaj razločil sem natanko, da se, na skali stoječ, guglje. Dasi oddaljen dobrih sto korakov, se je prevrnil takoj po strelu vznak skale. Streljal sem z volčjaki, kakršnih gredo samo trije v naboj.

Kriva driča je v zgornjem delu silno strma. Prekopicajoči se kozel je izpodmikal grušč in prožil kamenje, da je grmelo v dolino, kot bi se bil utrgal plaz. Psi sicer niso videli kozla, udrli so pa zraven driče za ropotanjem in daleč doli pod »katarakti«, kjer je obležal kozel na pesku, jih zagledam, kako ga mrcvari.

»Marš! mars! sem vpil na vse pretege, toda psi me najbrže še slišali niso in, če bi me tudi bili, bi delali kljub temu po svoji naravi. K sreči še ni bil kozel popolnoma mrtev vzlic grozni poti in načinu, kako je prišel po njej. Z zadnjima nogama je še oplazil enega izmed psov, da se je zakotalil cvileč doli po pesku, vendar ko bo popolnoma omagal, bo takoj raztrgan.

Spustim se torej brez premisleka v dričo – poudarjam, da brez premisleka, kajti ko bi bil le malo pomislil, da bi jo tudi jaz kot prej psi ubral navzol po grmovju, tako pa

se nisem imel nikamor prijemati, kar me je takoj posililo, da se nisem mogel na noben način več ustaviti. V desnici visoko držoč puško, sem odskakoval po niškasti driči zdaj na eno, zdaj na drugo stran, vsled česar sem se toliko zadrževal, da nisem pal. Mislim sem si že, da menda le prispem cel do kozla, če ne bo hujšega. Ali poznal takrat še nisem Krive driče! Kar nenadoma jo je namreč zmanjkalo. Vržem se hitro na tla, toda ustaviti se nisem mogel. Pridrčim torej do roba in, ker sem moral hočeš-nočeš čezenj, sem pobliskoma ošinil, kod pojde moja pot ...

Danes vem samo še to, da sem skočil najprvo na eno, potem na drugo, tretjo polico, kako mi je naposled, ko sem bil že blizu dna, odletela v velikem loku še nabasana puška, sam pa da sem puhnil z rokami in glavo najprej v mel, kakršen se nabira pod navpičnim skalovjem. Vzlic temu, da je bil pesek tik pod steno še precej droben, mi je vendar posnel dokaj kože s čela – klobuk sem bil izgubil že začetkom te predrzne poti –, mi je olupil konec nosu in del brade, vtisnil za vedno spomin v dlani ter mi pobral gumbe od telovnika. Tudi nekoliko omotičen sem bil, da sem trikrat pal, preden sem se obdržal na nogah.

Streljaj pod mano so trgali psi kozla. S puško, ki sem jo našel še celo – in napeto, sem jih odgnal ter zaklal kozla kar po telečje, ker nisem imel pravega noža za zatilniški vbodljaj.

Nekaj časa sem potem počival ter premišljeval, kako malo je manjkalo, da ne ležim poleg kozla. Da mi je izpodletelo na prvi namesto na drugi polici, bi bil moj skok res smrten.

Začel sem hupati, če bi bil že kak gonjač blizu. Ker le ni bilo nikogar čuti in so se psi že razšli, sem zvezal kozlu noge ter ga hotel obesiti na ob robu driče rastočo bukev. Odrežem spodnjo vejo ter obesim z velikim naporom kozla na štremlj, ki se je pa upognil, da mi je zdrknil kozel v dričo in se je po njej, ker je imel zvezane noge, valil in odskakoval kot kolo kdo ve kako daleč doli v veliki les, kamor se izgublja spodnji del driče.

Nadaljnega trpljenja s kozlom me je rešil Malevša, ki je vendar prišel na moje klicanje. »Oh, Bog pomagaj, kakšni pa ste!« se mi je čudil, videč me vsega krvavega. Povedal sem mu, kako se mi je godilo, a da sem prišel čez najhujši del Krive driče, mi ni mogel verjeti, češ da ondod še nikdar ni prišel živ človek.

Pokazal mi je potem, kod naj se vrnem po klobuk in na svoje prejšnje stališče ter naj grem po zgornji poti na Vodice, sam pa da bo spravil na vejah kozla do žage v kotu nad Kropo, kjer izvira Kroparica.

Krvav pot mi je kapljaj od brade, ko priplezam do zgornje poti, po kateri sem lahko našel do lovske družbe, ki se me je krvavega kar ustrašila.

Misleč, da se mi je pripetilo kaj hujšega, kakor je bilo v resnici, so me obstopili in mi končno čestitali na uspehu. V kotli, kamor sem se šel umivat, sem se videl v čisti vodi, da se mi svetijo samo oči in zobje. Ko sem se bil namreč brisal, sem razmazal krv po vsem obrazu, zato sem bil videti tako strašen.

Sklenili so, da popoldne ne bomo več lovili, zakaj dva kozla sta itak že naletela na pravega, tretji pa se je gotovo ukradel na Jelovico. Drugega obstreljenega pojde iskat Malevša prihodnje jutro, saj na police ne more noben pes, da bi ga trgal. Nosača so poslali po toliko in toliko litrov bržanke, da bi primerno poslavlili izredni lovski blagor.

Prelepo je bilo tisto popoldne na Vodicah. Pod večer smo se napotili do žage, kjer je bilo zbrane že pol Kroke. Spredej kozel, za njim v sredi med najemnikom in voditeljem lova jaz ves v zelenju, potem v dvostopu ostali lovci. Tako se je pomikal svečano sprevod v trg, kjer smo zaključili lov z zelo živahnim zadnjim pogonom.

Ravno ob tednu smo imeli pri Jarmu kozlovo pojedino. Ne vem že več, kdo je prišel na nesrečno misel, da mora ležati kozlovina nekaj dni v vodi, češ da izgubi potem popolnoma svoj značilni duh. Vsled tega je morebiti res izgubila duh po divjačini, zato pa je imela kljub izborni pripravi tako grozovit »haut goût«, da je ni mogel skoraj nihče uživati, radi česar so izgubili glavo še tisti večer štirje kopuni.

V zvezi s to kozlovo pojedino je bila še ena velika neumnost, ki sem jo napravil tisto noč. Ob razstanku me je namreč povabil neki prijatelj, ki je hodil takrat po ženitvanskem potu, naj grem ž njim v gostilno, kjer je prebivala njegova izvoljenka. Njena mati je baje nekaj nasprotovala njegovim nakanam, zato me je vzel s seboj za nekak odvodnik za slučaj kakšne nevihte. No, pa ni bilo sile. Ženica je trdovratno molčala, potem malo podremala, naposled pa šla spat, naročivši še hčerki, naj kmalu pozapre ter gre tudi sama k počitku. Ko smo slutili, da mamica že spe, sem se prav potiho odpravil, seveda sam ...

Prejšnjo noč se je bil menda odtrgal v Kroparski gori oblak, zato je hitela Kroparica, ki ima v trgu zelo hud padec, z veliko brzino proti Lipnici. Kljub bobnanju sem zaslišal iz bezgovega grma, ki je rastel ob podzidku poleg spodnjega zidanega mostú, mijavkanje mladega mačka. Vreči ga je bil moral kdo v vodo in revež se je ujel za grm, ki so ga oblivali narasli valovi. Sicer sem že od nekdaj velik sovražnik mačkov in sem imel že nešteto neprilik radi tega, ker sem jim jemal brez dovoljenja gospodarjev in zlasti še gospodinj nadlahtnice za jerebje piščalke, ali ta mali mucek, ki je pojemat ves moker in premrazen med vodo in nébom, se mi je sladkoginjenemu, kakor sem bil, tako smili, da sem ga hotel na vsak način rešiti. Toda kako? Podzidek je bil previsok, da bi ga mogel doseči, in v Kropi, se tudi ne dobi za vsakim oglom pripravne kljuke za tak posel, zato se spustim kar tak, kakor sem bil, ob škarpi v vodo, meneč, da mi bo morebiti komaj do kolen. Voda pa me je takoj zagrnila in niti ne vem, če sem prišel do dna. V trenutku me je minila odkrito priznana sladka ginjenost in treba je bilo pošteno delati. Nekateri moji prijatelji vedo, kakšen plavač in potapljač sem bil včasih, ali to pot bi jo bil le kmalu izkupil. Pri podzidku je sicer voda nekoliko zastajala, vendar sem imel, ko sem pogledal iz vode, komaj še toliko časa, da sem se zagrabil za bezgovo vejo.

Radi mokre obleke, posebno pa ker sem imel jesenski površnik, se nisem mogel dvigniti toliko iz vode, da bi dosegal celega mačka, ampak sem otipal samo njegov rep. Neverjetno, kako trdno je imel prirastlega in s kako močjo se je oklepala ta mačja žival

v smrtnem strahu rogovilaste veje! Končno sem ga le zvelkel nekoliko niže, da sem ga mogel pograbit za hrbet, potem pa sva se izročila valovom. Plavati mi ni bilo treba, saj je šlo še prehitro, samo toliko sem opletal z rokama, da sem se držal na površju, a kljub vsemu naporu me je večkrat zagrinjala voda, da sem že gagal, maček pa, ki sem ž njim veslal in ga imel več v vodi kot izzun nje, se je tudi že »umiril«.

Na Jarmovem travniku naju je vrglo na suho. Tako sem bil zdelan, da sem nekaj časa posedel v naplavljeni luži, preden sem prišel k moči ter odhitel urnih krač domov na Dobravo. Mačka sem stisnil na pol nezvestnega pod suknjo, kjer je neprestano kihal. Doma sem ga zaprl v neki zaboj, v katerem je bila razcefrana žima, kar mu je tako dobro delo, da je bil drugi dan povsem zdrav kakor tudi njegov rešitelj.

Če povem še, da ni dobil Malevša drugega obstreljenega kozla, ampak da so ga raztrgali nekoč, ko je prišel v Kroparico hladit svojo rano, konjederčevi psi, je konec te kozlovske zadeve.

Še danes hranim neko dopisnico z dvaindvajsetimi podpisi in napisom: »Kriva driča je od hudiča!«

Vladimir Kapus¹

ŠOJARJI

Med raznimi vrstami in plastmi ljudi so prijatelji prirode, ki se kot taki kaj radi udeležujejo, pri najrazličnejšem lovljenju. Bogatejši si drže navadno velika bogata lovišča jelenov, gamsov in srnjadi, drugi zopet nizka lovišča, bogata na zajcih, jerebicah in fazanih, kakor imajo že pač priliko in sposobnost. Kakor pri vsem drugem življenju je pač tudi pri lovu. Navadno hoče tudi lovec vedno več in vedno kaj lepšega, nenavadnega. Pravi lovci so seveda le tisti, ki se zadovoljujejo s tem, kar jim nudi priroda brez posebne škode za sebe. Med skromnejše lovce, toda med najbolj pasijonirane, ki večkrat uživajo mnogo več pri svojih lovih, kakor najbogatejši posestniki obsežnih lovišč, pa spadajo naši šojarji. Dočim drugi lovci lovijo skozi dolgo dobo, različno divjad skoraj skozi vse leto, je šojarjem odmerjen le kratek čas v letu in ga baš radi tega izkoristijo temeljito. Dočim so drugi lovi dragi, šojarji nimajo posebnih stroškov.

Šojarstvo je posebne vrste šport, ki je po svoji mikavnosti in šegavosti precej sorodno polharstvu, le s to razliko, da šojarji pridejo do svoje zabave skoraj vsako leto, polharji pa le takrat, kadar polharska zaščitnika sveti Kozma in Damjan preprosite nebeškega očeta, da pusti obroditi bukev in mastni žir.

1 Objavljeno v zbirki *Lovski spomini*, 1928.

Ko se spravi iz njive krompir in prične črneti ajda, takrat je pravi čas za šojarje. Na obronke gozda, v katerega je lahno dahnila jesen in mu je porumenelo prvo listje, hiti v ranih, jutranjih urah šojar, zatopljen v misli, kako bo jutro, kajti od tega je odvisen njegov uspeh. Je že res, da mu ni vse obilen plen, da uživa sploh tudi v lepem, jesenskem razpoloženju, ali bolje je, ako je še polna rešta modrokrilih kričavk šoj.

Pod nekaj metrov visokim hrastičem z nekoliko prirezanimi vejami, v odrezanih koncih pa s pritrjenimi limanicami, ima šojar iz gostih vej zgrajeno svojo kočico; v to zleze, še preden odpre oči precej dremavo jesensko jutro. Vse je tiho tam zunaj, le tu pa tam moti jesenski sen od lahnega jutranjega diha odtrgan list, ki šušlja nekaj časa med svojimi že odpadlimi, suhimi bratci. Dolgo se noče zbuditi jutro in dolgočasna sivina se le počasi rdeči. Iz polja sem diha jesen svoj mrtvaški, ali vendar prijeten vzduh. V temnih, sredi listnatega gozda samujočih sestrah smrekah se je nekaj zganilo, prebudili so se sivi, belo okomotani divji golobje. Eden se celo zmoti in malo zagruli svoj znani pomladni »bom kupu, bom kupu«, dalje ne pride s svojo pesmico. Zaspani cerkovnik prav malomarno vleče za vrv in zvon dolgo cvili, predno dolgočasno zaklenka in poziva k jutranji maši.

Med tem pa že zasliši šojar gozdne klepetulje, »Kevik, kevik,« se razlega in odmeva skozi prebujajoči se gozd. In čim bolj se šojar oglašja s svojim čvenkom, tem bolj se dero šoje. Nastane tak direndaj, da preupije in prekriči monotono cerkovnikovo klenkanje. Šojar kivika in nemirno čaka, kdaj prileti prva, ki bo privabila ostale. Dočim druge kriče na visokih hrastih, se ena prikrade v bližino in brezskrbno sede na temnozeleno oguljeno vejico nad šojarjevo kočico. Toda joj, vejica, ki se prime krempeljcev, omahne, prestrašena šoja zamahne s krili, poraslimi s krasnim modrim perjem, krila se dotaknejo tiste začarane nesrečne vejice, ki se prilepi na perje in šoja že pade proti tlom. Nesrečnica kriči, za njo prileti druga, katero doleti ista usoda. Šojar plane iz kočice in pobira zadovoljen obilni plen. Le malo je tako srečnih, da lahko še zamahajo s peroti in padejo v goščavo, kjer se še skrite pred svojim zasledovalcem, oprostite nesrečno začarane vejice. S prvo jato opravi dobro. Pet šoj leži poleg šojarja v koči, pokorečih se za svoje in za grehe svojih starih, ki so jih od zgodnje mladosti do prvega poleta največ pitale z raznimi mladimi gozdnimi pevci. Šojar zopet kivika, ponavlja se stari ples in kričanje. Okoli sedmih prične deževati in šojar ne ve, ali naj v svoji jezici zakolne. »O vsaj pol ure naj mi prizanese še nebo!«

Ali tudi četrť ure ne prizanese. Vlije se gost dež, a ne traja dolgo. Med tem pa zopet prilete šoje. Ali sedaj je drugače. Vejice limanice so izgubile svojo čarobno moč, zmočene se ne primejo ne krempeljcev in tudi mokri krempeljci ne limanic. Prej so kričale šoje, sedaj bi najraje kričal šojar. Zleze na drevo, pobere limanice in jo mahne proti domu. Jezi ga le to, da mu je ta presneti dež, ki je pokvaril kras jesenskega jutra, tako nagajivo prekrižal račune.

Po končanem uspelem lovu in uživanju v jesenskem jutru, pa pride seveda domača zabava. Vsa družina čisti in puli pisano perje od želoda odebelelim šojam. Pa tudi nadaljna priprava je svečana. Najlepši pa so seveda večeri, ko si šojarji pripovedujejo razne dogodljaje in vzbujajo lepe stare spomine.

Vladimir Kapus²

NA VSEH SVETNIKOV ...

»Pala, je pala slanica« in umorila poleg drugega cvetja še zadnjo vrtnico, ki se je že skozi nekaj dni otožno ozirala za hladnim jesenskim soncem. Nad praznim poljem, ki si želi počitka, se vlačijo dolgočasne sive megle in šele sredi dopoldneva se posreči sončnim žarkom prodreti do neveste zemlje.

Toliko lepši pa je gozd. V lepi obleki hoče ugajati soncu ter si z njegovo pomočjo podaljšati vsaj za par dni življenje. A tudi sonce je omagalo, in ga jedva pomilovalno pregleduje. Kadar pa v ranih jutrih brijeta rezki sever in mrka burja, je gozd najlepši. V zadnjih vzdihih, preden omaga popolnoma, vrže na svojo praznično obleko srebrn nakit, poln draguljev, da se mu obleka kar iskri v žarkih ranih ur.

Pa ne le pri nas, tudi tam gori na hladnem severu je potegnil mrzel veter in oznanil prebivalcem, da se bliža konec veselja. Za naravo je prišel čas počitka. Srečni tisti, ki jih je obdarila velika Stvarnica z lahkimi krili in lahko poljubno menjajo pokrajino ter odlete tja, kamor jih vleče srce. V dolgih jesenskih nočeh jih čujemo čebljati, žvižgati in pogovarjati se. Takrat jadrajo nad razsvetljenimi mesti k svojemu cilju. In ker je pri nas v jeseni lepo, doživimo včasih, da se jata popotnih ptic spusti na zemljo, kjer počiva. Umirajoča narava je prinesla tudi v naše duše otožnost, ki doseže vrhunec na dan Vseh svetih in na dan Vernih duš. Takrat nas tako presune, da se hote ali nehote spomnimo vseh tistih, katerim smo ob smrti obljubili, da jih nikdar ne pozabimo, pa smo vendarle pozabili nanje. Pozabljali smo jih skozi celo leto, sedaj pa romamo na njihove grobove iščemo utehe.

Dopoldne sem bil tudi jaz med množico na pokopališču. In če sem bil dopoldne tam, kjer počivajo ostanki rajnih, čemu ne bi šel popoldne tja, koder se sprehaja njih duh? Grem torej v tihi gaj, koder smo hodili z nekdanjimi prijatelji in kjer najdem svoje najlepše lovske spomine.

Z zvestim fermačem³ stopava ob obronku domačih gozdov. Kraj, ki je bil pred dnevi še ogrnjen z velikim zelenim zagrinjalom, je danes pust. Gozd je prozoren. Na tankih leskovih šibah vise še posamezni veliki rumeni tolarji, ki se ob lahнем jesenskem dihu morajo ločiti od vej in vejic ter tiho padajo v naročje pramatere Narave. Na tleh trohne in zdi se, da povsod diši po smrti. Tako se življenje naposled zlije v eno samo harmonijo!

Moj spremljevalec, ki pridno voha po grmovju, je postal nemiren. Neprestano iščoč hiti in brklja z glavo po tleh. Hipoma obstane. Pogledam žival, ki stoji kakor kip. Život je nenavadno zleknjen, vsi živci so v njem napeti. Vrat je stegnjen, glava v pozoru, oči pa neprestano gledajo v redek, obran jelšev grm. »Ej, da bi ga videl gospod Ivan!« Bil

2 Objavljeno v zbirki *Lovski spomini*, 1928.

3 Pes ptičar

je eden najvnetejših lovcev na kljunače, pa nas je zapustil v najlepši dobi in se preselil v večna lovišča. Morda hodi tudi on v duhu z menoj...

V tem hipu se nekaj zgane. Iz grma iztrepetava velik rjav ptič. Tako me je iznenadil, da sem skoro pozabil na strel. Pomerim. Šele takrat, ko se vije in brzi kakor puščica med visokimi topoli in starimi vitezi borovci, stoječimi v zapetih usnjatih telovnikih, pokritih s širokimi sivozelenimi klobuki, šele takrat se zavem priložnosti. In zdaj je že prekasno. Ptič jo je srečno odkuril. Moj spremljevalec pes je ovohal že sosednji grm in predno mu sledim na cilj, se dvigne drugi kljunač, ki pa ne odnese glave tako poceni kot prvi. Dvigne se skoraj navpično in med strelom stegne nožice, ki so mu med poletom skrčene. Spustil se je v hrastovo mejo, odkoder ga prinese moj »spremljevalec« mrtvega. Rahlo ga drži, sede predme in čaka, da mu odvzamem plen ter ga pohvalim.

Prvi kljunač! Kateri lovec nebi obstal in ga ogledoval. Dosti sem jih že imel v rokah, toda vedno na novo zastrmim, kadar izleti nov ptič. Njegove velike mirne oči mi segajo globoko v dušo; menda je ni živali, in sploh ne bitja, z bolj čarobnim pogledom kakor je oko kljunača.

Zopet naprej. Dolgo ne zasledim ničesar. Končno pa obstoji fermač pred nizkim brinjevim grmom in se stisne k zemlji. Velim mu naprej, in žival se previdno dvigne ter prestopi. Iz grma skoči dolgouhec, ki hiti in brclja ter čeprav ima dolge krake, ne pride iz oblasti puške in ne uide ostremu strelu.

Tako lepo je v jesenski naravi, da me kar nič ne vleče domov. Kako se prileže lovcu zvonjenje na Vse svetnike, če ga posluša v otožnem jesenskem večeru. In to hočem počakati tudi jaz.

Obstanem kraj polja pod temnim smrekovim robom, ki dremlje vse leto in radi svoje zimzelenosti tudi zdaj v jeseni ne kaže posebne spremembe. Sonce je že zašlo, toda hribi žarijo še dolgo. Žar preide naposled v višnjevo barvo, ki se končno pogrezne v globoko temno modrino hladne jesenske noči.

Ob gozdnem obronku zapoje gozdni jereb svoj prijetni večerni cicirici, na polju pa škrlika in kliče njegov polbrat, poljski jereb, ter zbira svojo čez dan razkropljeno družinico.

Na večernem nebu je zakrožil prvi nočni sel, sivi netopir. V vaških linah se je zamajal zvon, in sedaj razliva čez pokrajino svoj pokojni Ave.

Le ta jih je dvignil iz smrekovega zatišja!

Eden, dva-štirje dolgokljunci so zaplesali na žarečem horizontu in se takoj pogreznili v mrak, ki je že gosto ležal nad njivami. Od daleč je slišati strele; kakor čujem tudi drugod pozdravljajo jesenske goste.

Še eden! Ta je priplaval bližje in temu velja moj strel. Pes spremljevalec, ki je ves čas poleg mene sede nemirno čakal, kaj bo, plane v mrak in mi prinese še zadnjega kljunača, plen dobrega strela.

Zdrava Marija pa ta večer ne prinaša pokoja. Takoj za njeno pobožno pesmijo so se zvonovi ponovno razmajali in zabrnili tako žalostno, kakor le redkokdaj. In

kakšne povesti so se dvigale iz njihove prostranosti. Glas se je družil z glasom, sosed je odgovoril sosedu in kmalu so peli vsi slično pesem.

Med brnenjem zvonov naenkrat začujem mrmranje. Vedno bližje prihaja, dokler se ne prikažejo iz gozdne teme na mračno plan moške postave. Na Gorenjskem je namreč navada, da molijo doma med zvonjenjem za Verne duše, žene in otroci, možje pa se zberejo, gredo po polju in skozi gozd, v prosti naravi pa pomolijo za svoje drage pokojnike. Kakor so prišli, tako so zopet izginili v noč in kmalu za njimi so tudi zvonovi onemeli.

Gošar¹

OB KONCU LETA 1933

Že lansko leto smo govorili o novem lovskem zakonu, toda še danes je vse, kakor je bilo. Morda nam leto 1934 prinese kakšno tozadevno veselejšo vest.

V društvenem življenju je bilo nekaj sprememb, ki pa zaenkrat niso posebno vplivale na naše lovstvo. Vest o lovskih izpitih je nekoliko bolj živahno pognala kri po žilah naših lovcev, toda do sedaj je ostalo le še pri vesti. V Ljubljani so letos uvedli lovska predavanja.

Društveno življenje je precej oživel v mariborski podružnici, ki je poleg lovskih dnevov priredila v Mariborskem tednu za svoje področje prav bogato in lepo lovsko razstavo.

Zanimivo pa je pogledati, kako je bilo z našo divjadjo in perjadjo. Srnjad je v l. 1932/33 prezimila prav dobro. O tem pričajo lovske trofeje, izredno močno srnjačje rogovje. Že več let ni prišlo našim lovcem v posest tako lepo rogovje kakor prav v l. 1933. O tako izrednih trofejah smo imeli priliko čitati v našem glasilu.

Bolj neugodna je bila pomlad. Deževje v aprilu je uničilo mnogo mladih zajcev in tudi jerebicam in fazanom so bila v mnogih primerih uničena gnezda. Gozdni jerebi, ki niso izkoristili za parjenje lepih predpomladanskih dni, so tudi morali dvakrat leči, da so obdržali svoj rod. Deževna jutra v mesecu aprilu, posebno pa v maju so rešila mnogo divjih petelinov. Lov na ruševce je bil ugodnejši proti koncu lovne dobe.

Malokakšno leto je bil tako razvit nosni obad kakor letos. In prav zaradi tega se srnjad dolgo ni prebarvala. Nekaj srn je poginilo, mnogo pa jih je prebolelo nevarni napad. Najbolj se je pojavil letos nosni obad na Gorenjskem.

Zalaz na srnjake je bil zaradi deževja precej otežkočen. Sredi sezone pa so lovci nadomestili, kar so zamudili v začetku. Na klic so se letos srnjaki kaj slabo odzivali. Le

1 Vladimir Kapus, Objavljeno v *Lovcu*, 1934

redki lovci so se mogli pohvaliti s posebnimi uspehi. Tudi pri te vrste lovu so bili zadnji dnevi, to je bilo v sredi avgusta, boljši kakor pa prvi dnevi omenjenega meseca.

Lov na gozdne jerebe je bil srednje dober. V nekaterih krajih so se lovci precej pohvalili, da je bilo v avgustu dosti jerebov in da so radi prihajali na klic, drugi lovci pa so se zopet pritoževali, da so bila zelo slaba gnezda. Namesto 5 – 7 mladičev so bili v gnezdu 2 – 3.

Temu povod bi bil, ker je bilo bržčas uničeno prvo gnezdo. V splošnem je bilo menda letos ustreljenih precej starih jerebov, ki so prebili lansko zimo. Pa tudi v drugi in zadnji tretjini septembra je neugodno vreme onemogočalo klicanje gozdnih jerebov. Prvi oktobrski dnevi so bili menda še najboljši za jerebji lov, toda že zopet so se pričeli deževni dnevi, ki so neprestano nagajali lovcem.

Dolgotrajno deževje pa je povzročalo tudi ogromno škodo divjadi. Poljski in vodni lov sta bila v vseh krajih, kjer so bile poplave, uničena. Najbolj gojena jerebičja lovišča v področju ljubljanske podružnice SLD so bila jeseni po večini prazna. Lovišče Preserje, kjer so pred leti ustrelili en dan 80 jerebic, je bilo letos brez večje trope, pa tudi zajci so bili zelo redki. Pomladanska povodenj je uničila skoraj vsa gnezda pri nas gnezdečih rac. Ribiči z Ljublanice so našli v čez noč nastavljenih mrežah polno zaleženih jajec divjih rac. V nekaterih jajcih so bile že popolnoma razvite račke, ki bi bile izvaljene v nekaj urah. Narastla voda jih je pobrala ob obrežju in odnesla. Treba bo posebne pažnje, da ne izginejo naše vodne gnezdilke, ki z lepimi, pestrimi barvami tako zelo krase naša vodovja.

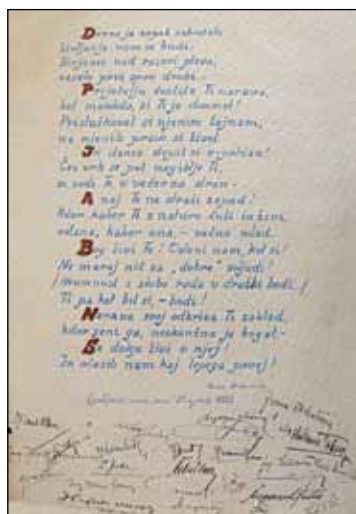
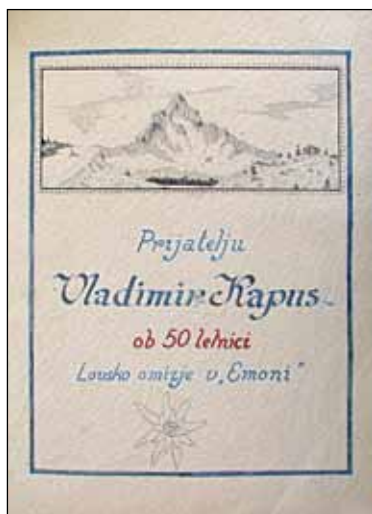
Stalež lisic se je sicer nekoliko popravil, toda še mnogo lovišč je, kjer že, odkar so pričeli lisice zastrupljati s cianidom, niso psi gonili lepe roparice. Le-to se zelo pozna tudi na naših kožuhovinarskih sejnih!

Nič posebnega nam niso to jesen prinesli kljunači. Prvi so se pojavili začetkom oktobra, dočim je bil lansko leto prvi ustreljen na Sorškem polju že 12. septembra. Največ jih je bilo, kakor vsako leto, od 24. do konca oktobra. Precej so jih ustrelili v okolici Kranja.

Jeleni so rukali v drugi polovici septembra, kaj posebnega letos pri nas niso ustrelili ne na Gorenjskem in ne v okolici Ljubljane. Najboljše rogovje je menda od onega, ki je bil ustreljen v ribniških gozdovih. Poročila pa ni prejelo uredništvo.

Najbolj žalostno je poglavje o medvedih. Marsikak član SLD je pričakoval, da bo kaj čital v Lovcu, kakšen odgovor na »izredne lovske sreče«, ki so bile objavljene v raznih dnevnikih, nekatere s slikami »srečnih lovcev«, uničevalcev naših najdražjih prirodnih zakladov. Toda nihče se ni našel, da bi se bil upal odgovoriti, bržčas – »zaradi ljubega miru«. – Izgleda, da je to le velika slabost in da smo od leta do leta slabši!

Pa ne le zaradi medvedov ni bilo odgovora, letos so dnevniki nemoteno pisali sadistične scene o nezakonitem lovljenju in trpinčenju jazbecev. Razstrelili so jim bili z dinamitom jazbino. »Včasih,« so rekli ljudje, »se je vsaj Lovce obregn timer kak tak nečloveški čin trpinčenja živali, sedaj pa molči timer ta!« In timer to »zaradi ljubega miru«.

Enega medveda je ustrelil lovec v Strugah, ki je ustrelil že več medvedov. Čudno naključje je, da se je z medvedko tako srečal in da se mu je kar postavila na zadnji nogi! Gospod R. iz L., ki se je tudi srečeval z medvedi, je opravil z medvedko mirneje. – Pa zakaj se je dal le-ta junak slikati, če je vedel, da je bilo škoda medvedke, in kakor je bilo zapisano, jo je ustrelil nerad, le v silobranu? Potolažil nas je z mladiči! Prav takrat smo videli v drugem dnevniku slikanega »srečnega lovca« medvedarja, gospoda kaplana, menda s puško za šibre na rami. Tudi lovsko!

Že dve leti govorimo o zakonu, kjer je, ali pa bo, medved zaščiteno, toda do sedaj še nikogar niso poklicali na odgovornost, ki je medveda ustrelil. Vsak tak strelec si misli, da je naroden junak! Morda priskrbi zaščito medvedu Muzejsko društvo.

Volčje nadloge zaenkrat ni, ne vemo pa še, kaj bo pokazala zima.

Glede jesenskega lova srnjadi pa je še vse pri starem. Poboljšali se nismo! Dvomim celo, da bi pri današnjih razmerah mogel učinkovati imeniten članek prijatelja Nikota. Kdaj je že sklenila gorenjska podružnica SLD, da se vsa parkljasta divjad, in sicer tudi srnjad, vedno, skozi vse leto, sme streljati le s kroglo. Toda kdo se tega drži? In če se tudi ne drže, so in ostanejo neoporečni člani SLD. Kakor predlansko in lansko leto se je uvajalo pred brakadami tole načelo: Da bo mogoče obdržati primerno razmerje med srnami in srnjaki, ki jih streljajo na zalazu in na klic, pomladi in poleti, je treba jeseni odstreliti nekaj srn na brakadi. Razmerje naj bi bilo vsaj 1 : 2. En srnjak na dve srni. To velja pa samo pred brakado. Ko pa gredo na lov s kužki, se pa reče: »Strelja se lahko vse razen kozličev!« Navadno pa: »Če pride kakšna stara srna ali srnjak, jo pa le ustrelite!« Če potem strelcu rečeš, zakaj je streljal po srnjadi, pa se ti jih odreže devet in devetdeset od sto: »Saj nisem streljal srn, saj sem streljal le srnjaka!« Streljal je torej še na zadnjega srnjaka, tako da bo razmerje 0 . 2 – nič srnjakov na dve srni ali nič srnjakov na nič srn!

– Le-to vprašanje bi bilo treba že enkrat razčistiti, toda leta 1934. in tudi 1940. bo to težko še rečeno. Edino razveseljivo dejstvo, ki ga imamo zaznamovati v zadnjem letu, je to, da so izginile iz naših lovišč jalovke. Izgleda, da jih je pregnal »dr. Müneckeheof«. Na brakadah pa bo morda rešilo srnjake vsaj deloma to, če na bodočih lovskih razstavah ne bodo več ocenjevali rogovja jeseni ustreljenih srnjakov, ki se kaj dobro loči od poleti pridobljenega rogovja, in bodo take jesenske srnjakove trofeje romale na samotni prangar. Ocenjeno naj bi bilo le tako jeseni pridobljeno rogovje, kjer bi lastnik lahko dokazal, da je srnjaka ustrelil pravilno, s kroglo.

Želeti bi bilo, da bi upoštevali pri srnjadi članek Nikota Lenčka, ki je bil objavljen v 10. in 11. številki našega glasila.

Stalež gamsov se je zelo dvignil v zadnjih letih. Poglavitni povod temu je, da imajo lovišča, kjer so gamsi, v zakupu pravi lovci. Slabe razvade, ko so gamse še preganjali s psi in streljali s šibrami, so ponehale. Če se je to doseglo pri gamsih, zakaj bi ne bilo mogoče pri srnjadi.

Pri gamsih lovci zelo izbirajo. Lov na gamse se je pri nas že tako dvignil, da lovci v največ primerih ne streljajo gamsov pod štirimi leti in celo manj kakor pet let starih. Gamsove koze ustrele ali pomotoma ali pa zelo stare komade.

Da naši lovci po večini pravilno love gamse, pričajo močni roglji, ki jih vidimo na naših razstavah.

Nekaj gamsov je ustreljenih poleti, največ pa jeseni, med prskom. Letos je bil prsk zelo otežkočen zaradi snega, ki je izredno zgodaj in prav na debelo zapadel planine.

Tako sem podal kratek, splošen pregled leta 1933. Omenil sem pač tudi stvari, ki nas teže, tako glede medvedov, zaradi srnjadi in še nekaj stvari, za katere glejmo, da jih v prihodnjem letu če mogoče izboljšamo, nikakor pa jih ne smemo poslabšati in se vrniti v stare čase. Če napredujemo povsod drugod, zakaj bi nazadovali v lovstvu, odnosno ne skušali iti vzporedno z drugimi kulturnimi narodi! Lahko bi posvetili zopet nekoliko večjo pozornost tudi dnevnikom, ki prinašajo brez izjeme take prirodoslovne gorostasnosti, da se nam lahko smeje ves svet. Kaj vse so pisali tudi o lovskih tatovih, jih celo zagovarjali in pomilovali neprevidne strelce, ki so v skrajni neprevidnosti ogrožali življenje lovcev in drugih ljudi.

Važne stvari za člane SLD so pa tudi tele: skoraj smo že pozabili na Lovsko zadrugo. Prvi kožuhovalni sejem Divje kože je bil letos prav dober. Dosegli smo take cene kakor pri nobeni drugi prodaji kožuhovine pod roko. Mnogi prodajalci, ki se niso udeležili skupne prodaje, so obžalovali, da so prodali prekupcem. Tako prodajanje pod roko pa je škodovalo skupni prodaji v toliko, da je bilo na prvi dražbi kožuhovine premalo robe za tuje trgovce. Kupci, ki jih je bilo mnogo na prvem kožuhovalnem sejmu, niso prišli več k drugi prodaji in cene so seveda padle. Šele po težkih naporih je uspelo Divji koži, ki vedno pazi na interese prodajalcev, naših lovcev, da je primerno vnovčila v prodajo ji oddano blago.

Čas bi bil že, da bi uvideli naši lovci, da je lovstvo važno tudi z gospodarskega stališča, katerega moramo doseči in ojačiti edinole v slogi. Kaj imamo od društva, če nismo niti toliko disciplinirani, da bi vsaj pri takih stvareh pomagali skupnosti, kakor je prodaja kožuhovine. Naj bi že enkrat uvideli člani, da se slabo blago nikjer ne proda dobro, dobra roba pa vedno najbolje pri skupni prodaji. Dosegli smo z Divjo kožo že lepe uspehe, toda ti bi bili gotovo še mnogo boljši, če bi delali skupno. Če bi pa vsi omahovali kakor nekateri, bi bilo gotovo že vse propadlo, in izročeni bi bili na milost in nemilost trgovcev.

Zelo važno vprašanje za gospodarsko plat našega lovstva pa je tudi prodaja divjačine. Le poglejmo številke letno uplenjene divjadi v Dravski banovini, pa bomo uvideli, da se nam res izplača posvetiti tej stvari večjo pažnjo, kakor smo jo do sedaj. Ali bi se ne izplačalo postaviti lastne hladilnice ali ledenice? Če bi imeli urejeno to, potem bi ne bili odvisni od prekupcev, ki pritiskajo večkrat na lovce, da jim morajo skoraj zastonj oddajati divjačino. Koliko več prijateljev bi imeli lovci med ljudstvom, če bi mu lahko postregli pri raznih prilikah z divjačino po primerni ceni!

Še bolj važno bi bilo pa za izvoz divjačine, ki bi lahko postal visoka številka v našem narodnem gospodarstvu.

Zato bi se morali zanimati državni finančniki in gospodarji kakor tudi lovci sami. Saj imamo v naših krajih mnogo bogatih ljudi. Z manjšimi deleži pa bi se lahko udeležili vsi tisti, ki imajo interes na dobri prodaji divjačine.

H koncu pa naj omenim še zadnjo zelo važno zadevščino, morda najvažnejšo, če hočemo dvigniti naša lovišča in z njimi naše lovstvo. Če predsedstvo SLD misli, da ni upati, da bi prišel do veljave novi lovski zakon, pa naj gleda, da pridemo počasi do sistematiziranega odstrela v posameznih loviščih. Skrajni čas je, da dobimo nove zemljevide s korigiranimi občinskimi mejami, da se vsaj približno določi stalež visoke divjadi in določi, koliko se sme odstreliti letno v lovišču. Prepričan sem, da se bo še nadalje mnogo grešilo pri odstrelu, toda nekaj bo pa le zaleglo. Tisti, ki goje, bodo imeli vsaj eno oporo napram slabim sosedom, kajti konec koncev se že izve, koliko so postrelili v enem ali drugem lovišču. V poglavitnem naj bi to veljalo za srnjad in velike divje peteline.

Če se bodo k mojim razmotrivanjem oglasili še drugi, bomo imeli tudi v našem glasilu prihodnja leta zanimive in koristne razprave.

Anton Kapus¹

NA STOGOVO

Planina Stogovo med Debrom, Kičevim, Galičnikom in Strugo ter njene sosede Bistra, Jama in Karaorman so še vedno zanimive za prirodnjaka, lovca in ribiča. Oddaljene so namreč od naselij in težko pristopne, ker tu ni ne cest niti dobrih potov, ampak samo konjske steze. V stenah Stogova in Bistre domuje gams in gnezdi planinski orel. V gozdovih Jame in Karaormana – po naše »Črnega lesa« – se potikajo divje svinje, samotari poneki medvedji starina, zalezuje srne in drugo divjad krvoločni ris ter se potepajo volkovi. Ne manjka gozdnega jereba, goloba duplarja in grivarja. V Garski reki, Golemi reki in Presovčanski reki, ki izvirajo v planinah, je dovolj postrvi, ker jih razen pastirjev redko kdo drugi preganja. Seveda so te »reke« le navadni potoki ali za prebivalca teh krajev je že vsaka večja grapa z malo več vode »reka«.

Občinski poštar Boro iz Zbožde pod Karaormanom je čil mladenič svojih štiriindvajsetih let in to kljub temu, da ima že štiri sinove in staro ženo. Njega so namreč po stari navadi obabili kot šestnajstletnega pobiča. On prehodi trikrat na teden 27 km dolgo pot od Zbožde do Struge in istega dne nazaj, a še vedno najde dovolj časa, da obdela svojo skromno njivico na bregu Karaormana, da lovi ribe v Golemi reki, stika za divjimi čebelami in zasleduje divjad.

»Vedno obljubljaš ali nikoli ne prideš, da bi vsaj nekaj dni lovili v Karaormanu in šli malo više gori do Babnega srta na divje koze,« mi je govoril Boro. V službenem poslovanju sem se nekolikokrat mudil v karaormanski občini. Komaj sem našel toliko časa, da sem lovil v jutranjih urah nekega dne v avgustu lanskega leta jerebe in dva uplenil in nekoliko popoldnevov ribaril v Golemi reki in ujel nekaj postrvi za priboljšek naši kuhinji, ki smo jo imeli na orožniški postaji. Pravega, samo za lov odrejenega časa ni bilo.

V početku septembra sem si vzel pet dni dopusta z namenom, da ga porabim edinole za lov v Karaormanu in na Stogovem. Ker je bil tja namenjen tudi okrajni živinozdravnik, ker so se pri ovcah na planinskih pašnikih pojavile garje in so mu kmetje iz Lokova, vasi ob vznožju Stogova, poslali dva konjička za potovanje, sem svoj lovski načrt tem laže uresničil.

Ob treh zjutraj smo odšli iz Struge. Pri vasi Livada so nas že v mraku napadli vaški psi in živinozdravnik je bil primoran, da je iz pištole streljal na psa ter ga dobro zadel. Pritekli so vaščani; bile so nevarne grožnje, slednjič smo se pobotali in dobili svoboden prehod skozi vas. Pri grobu kačaka Osmana Kice, ki je po ljudskem izročilu imel grdo navado, da je vsako novo puško poskusil na živem kristjanu, a je padel od roke svojega nečaka pri delitvi plena, smo se okoli osme zjutraj odpočili. Hotel sem vzeti iz nahrbtnika steklenico okrepčilne slivovke in opazil, da se je tovor zmanjšal za kovček s tinkturami, mazili in brizgami, namenjenim zdravljenju ovac na planini.

1 Objavljeno v *Lovcu*, 1939.

Grde besede so padale na konjevodca in z živinozdravnikom sta se vrnila, da poiščeta kovček. Jaz naj bi pazil na konja. Nekako pol ure sem opazoval konje, ko se je pod menoj v potoku oglasila kotorna. Izza skala se je pokazala drobna glavica, oprezala po okolici in že se je kotorna preletela do grma, kjer sem sedel. Preletela se je druga, tretja, streljal sem v letu in tudi zadel, na konjiča nisem pomislil. Pok puške ju je tako vznemiril, da sta v divjih skokih zbežala proti grmovju in je ravno tistemu, ki je nosil mojo risanico z daljnogledom, odpadlo tovarno sedlo.

Hitro sem pregledal odpadli tovor; škode nisem opazil nobene, saj celo termos zdržal padec. Da bi se meni neznancu dalo konjiča uloviti, mi še v glavo ni padlo. Čakal sem, da prideta nazaj živinozdravnik in konjevodec. Prišla sta oba upehana in znojna in prinesla zdravilni kovček. Bilo je že okoli poldneva. Konjevodec se mi je s pogledi revanžiral za lepe besede, izrečene na račun izgubljenega kovčka, našel v grmovju svoja konjiča, ju spet natovoril in šli smo dalje do Mislodežde, prve vasi pod Karaormanom. Po dveh urah smo bili pred občinskim poslopjem. Župan Nikola in njegov tajnik sta se opravičevala, da se je kosilo ohladilo, češ, obveščena sta bila o našem prihodu že za opoldne. Mi smo imeli dober tek in pospravili skledo kozine.

»Na lokovskih bačilih je vse pripravljeno za konak, moramo hiteti, ker imamo še dobrih pet ur hoje do tam, ter se morate dobro odpočiti za jutrišnji lov,« je rekel župan Nikola. V Zboždi se nam je pridružil poštar Boro s staro martinko na ramenu in izrazil upanje, da bo lov dober, ker so pastirji v stenah pod Babnim srtom opazili trop gamsov.

Mrak je že legel po struškem polju in dolini Črnega Drima, večerna zarja nad djafosanskim sedlom se je odsvitala v Ohriskem jezeru, v albanskem Podgradu so se posvetile električne luči, ko smo prišli v prvi strmec pod bačili. Neverjetno lahko sta hodila konjiča po spolzki travi, izkoriščajoč vsak najmanjši kamen in jamico za sigurno stopnjo, medtem ko sva posebno jaz in živinozdravnik kljub okovankam s hudo muko zmagovala strmino in dohajala naše spremljevalce. Poznalo se je nama pač, da redko

zahajava v planine in se bolj zanimava za komodni nižinski in močvirni lov v struški kotlini. Stemnilo se je. »Še pol ure,« je rekel župan Nikola. In še dvakrat pol ure je bilo, preden smo zaslišali lajež psov in kmalu za tem v svitu velikega ognja zagledala obrise kolib. Ura je bila na enajsto – torej bo malo odpočitka za jutrišnji lov – sem si mislil. Ob ognju je sedel med pastirji starejši gospod z malo bradico; vse ga je izdajalo za Rusa. Javil se je za laboranta nekega instituta iz Beograda, ki je prišel hroščariti in zbirat drugo slično drobnjad na Stogovo. Z rojakom živinozdravnikom sta bila kaj hitro v živahnem razgovoru in med nami je krožila steklenka prepečenice za prvi in še nekateri požirek dobrodošlice. »Še malo časa, pa bo jagnje pečeno,« je omenil planšar. To »še malo« pomeni v teh krajih »enkrat bo že – če ne takoj, pa malo pozneje.« Vzel sem nahrbtnik in šel v kolibo, kjer je domoval Rus, pod izgovorom, da me boli glava. Pojedel sem dobršen kos salame, nekaj čokolade, napravil dober poteg iz termosja in se zavalil na seneno posteljo. Oni zunaj so pri ognju še dolgo čakali na bravino, se mnogo razgovarjali in so tako pridno vlekli iz steklenice, da so še pred večerjo zapeli. Okoli ene ure sta prilezla v kolibo Rusa in takoj zaspala. Psi so renčali, miši so rajale po tramovju, a onadva sta smrčala na vse pretege in nista čutila bolh, ki jih je moralo biti neverjetne množine v senu in v volnenih odevih.

V polsnu sem začutil, da mi na glavo nekaj kaplja. Hitro sem se osvestil. Lilo je kakor iz škafe, a naša koliba je na vseh koncih in krajih puščala. Danilo se je. Nevihta je ponehaval. Megle so se podile nad Babnim srtom in čez Galičico od Sv. Nauma sem je pogledalo sonce. Ovce so bile še vedno v stajah, veliki ovčarski psi so pohajkovali okoli njih, a nikjer ni bilo videti pastirjev. Na moje klicanje je iz sosednje kolibe pokukal neki zaspanec in videl, da je že beli dan in tako je spravil na noge ostale. Planšar je robantil nad pastirji, a kriv za vse je bil župan Nikola, ki je prinesel pastirjem več litrov tropinovca.

Dobro sem oštel poštarja Bora, češ da je za danes z lovom pri kraju in da sploh ne verjamem na kak uspeh. Boro se je opravičeval in mi rekel, da naj poskusiva v severni steni Babnega srta, ker so po pripovedovanju pastirjev gamsi v steni. Po dobri uri ne preveč naporne hoje sva bila pod steno. Takoj sem videl, da je stena dobro razčlenjena in da ni kake posebne nevarnosti pri plezanju. Kljub temu sem okovanke dal v nahrbtnik in obul debele kmečke nogavice, napravljene iz kozje dlake. V brinju pod steno sem opazil sledove ovac in tudi v spodnjem delu stene je nekatera ovca pustila volno na trnju.

Nič ne bo – pošteno so me oplahtali, sem si mislil. Prilezla sva do police in našla ostanke ognja in turšičnega kruha. Torej tudi tukaj so kurili pastirji. Celo Boro je resignirano zmajal z glavo in omenil »nič ne bo«. Sedla sva zaradi odpočitka na polico. Po žlebu desno je prifrčal kamen, za njim drugi. Nekdo je sprožil pesek na melini. Vzel sem daljnogled in opazoval žleb in police nad njim. Boro me je potegnil za rokav in dal znak, da počepnem, kar je tudi on storil. Kakšnih stopetdeset metrov od naju poševno na drugi strani žleba je stala ob skali rjavkastočrna koza in oprezovala. Nič se ji ni zdelo sumljivo. Napravila je dva, tri skoke in spet obstala. Za njo so izza skale prilezli drug za drugim še štirje črnuhi in posebno zadnji je bil kaj dostojanstvena prikazen.

Ko je obstal ob skali, sem ga že imel na križu daljnogleda in sprožil. Odskočil je v melino živ in zdrav. Hitro sem repetiral, pomeril za njim, sedaj po muhi in ne po daljnogledu in, vžgal. Po strelu mu je spodrsnilo, a se je spet pobral in z nekaj skoki nama je izginil izpred oči. Oba z Borom sva se tresla kakor šibe na vodi, oblil me je pot. Ali je vdrugič zadet? sem se vprašal.

Prižgala sva cigareti in nervozno puhala dim. Prvi strel je udaril vsaj pol metra pred živaljo v skalo, je omenil Boro. Spomnil sem se na padec tovornega sedla z risanico vred. Ker je bil pri padcu celo termos ostal cel, pač takrat nisem bil pomislil, da se je kaj pripetilo daljnogledu. Sedaj ni bilo časa za poskuse in zato sem daljnogled snel s puške in ga spravil v nahrbtnik.

Prilezla sva do nastrela. Bilo je nekaj umazanorjave dlake in nekaj krvi. Žival je bila torej zadeta. Lezla sva dalje. Boru je spodrsnilo, vzelo mu je noge na melini, po zadnji plati raševinastih hlač se je peljal nizdol, vrglo ga je čez rob in že se je zadrhl za robon, da je našel gamsa. Spustil sem se do roba. V trnju je ležal gams, a Boro si je otipaval zadnjico. Hudega ni bilo nič. Nekaj prask na rokah in nekaj na cevi od martinke, to je bilo vse.

Izvlekla sva gamsa iz trnja. Sedaj se mi ni videl več kaj posebnega. Slab je bil v mesu in nekako visoko raščen, bolj vitek od naših. Roglji so se mi zdeli preveč tanki in visoki. Zato sva se z Borom še enkrat točno uverila o moškem spolu plena, ki je bil zadet nizko v levo pleče. Po vsem sodeč je bil gams star pet do šest let. Žival sva izvlekla iz stene in ob štirih popoldne sva bila spet na bačilih.

Naravoslovec Rus se je posebno zanimal za ubitega gamsa in ga naznačil kot posebno podvrst rupicapra balcanica. Prosil me je, da mu prepustim glavo in kožo. Gamsa so odrli in razparali in vnovič se je pokazalo, da je bil slabe kondicije in bolehen, kar se je posebno videlo na jetrih. Živinozdravnik je rekel, da je to od metljivosti, ki so jo zanesle ovce na planine. Drob smo odvrgli a meso dali pastirjem. Mogoče je bila bolezen vzrok temu, da je bil naravoslovec mnenja o podzvrsti balcanica?

Za drugi dan je bil dogovorjen pravi pogon pod Lokovskim ridom. Mi lovci bi zavzeli stečine, a nekaj pastirjev bi šlo v skale in nam pritisnili divjad. Že v mraku se je začelo kvariti vreme, ponoči je neprenehoma deževalo, jutro je bilo megleno in še vedno je rosilo. Zato je odpadel nameravani pogon. Živinozdravnik je ostal na bačilih, ker je imel še dovolj opravka, a jaz sem se poslovil in jo z Borom mahnil proti orožniški postaji na Karaormanu. Nosil sem dvocevko, a Boro svojo martinko, risanico in že precej prazen nahrbtnik. Med potjo sva spodila nekoliko kotorn, lisica nama je križala pot, a ker nisem bil takoj s puško pri roki, sem brezuspešno streljal za njo. Zvečer sva bila pri orožnikih. Postregli so nama z dobro večerjo in čisto posteljo in dobro sem se odpočil od naporov dveh slabo prespanih noči na bačilih.

Ko sem zjutraj stopil na livado pred postajo, so se že kopali v soncu Lokovski rid, Babin srt in Rižanovski rid, ki so si bili čez noč nadeli belo kapo. Po Karaormanu je bila padla slana. Iz grmovja na kraju livade se je oglasil jereb. Opozoril sem na to poveljnika

postaje, prijaznega Ličana. Povedal mi je, da so jerebi gnezдили v dolinici pod livado in da je ne samo tukaj, ampak tudi na drugih mestih Karaormana precej jerebov.

Lepo jutro me je zvabilo v gozd. Že po drugem klicu mi je pristal petelinček pod livado in Boro ga je takoj odnesel orožniškemu kuharju za priboljšek kosilu. Boro, ki je prvokrat prisostvoval jerebjemu lovu, se ni mogel načuditi, kako imenitno so jerebi pristajali na klic. Imel sem lep uspeh in uplenil dopoldne pet jerebov. V neki grapi sva našla nagnite ostanke raztrganega srnjačka, sledu od napadalca nisva mogla ugotoviti.

Pri kosilu sem omenil Ličanu najdbo srnjačka. »Vedno manj srn je v Karaormanu, čeprav redkokdaj opazimo volkove; mislim pa, da se po gozdu potepa risja družina, ki napada divjad, ker so tudi orožniki našli že natrgane srne in zajce. Pastirji so mi pa pripovedovali, da so nekolikokrat videli veliko mačko, ki je zalezovala drobnico ali so jo psi prepodili«, je rekel poveljnik.

Lov na rise je zaradi njihove redkosti prepovedan, a kljub temu sem si želel, da risa vsaj vidim. Če se je več risov klatilo po Karaormanu ali samo eden, ni ugotovljeno; pač pa je nek mlinar v mesecu decembru lanskega leta pri samem mlinu v Golemi reki ustrelil lepega risa, ki ga je lakota prignala iz Karaormana v dolino. Pri mlinu je bila kozja staja in ris se je priplazil do nje z namenom, da naskoči koze. Mlinarjevi psi so mu zastavili pot in se z njim spoprijeli. Mlinar je s prednjačo na pet korakov pognal šibre v vrat njemu neznani zverini.

Po kosilu sem se poslovil od gostoljubnih orožnikov. Z Borom sva se spustila do Goleme reke, kjer nama je baš mlinar, ki je nekaj mesecev pozneje pri mlinu ustrelil risa, ujel nekoliko lepih postrvi. Boro me je spremil do vasi Globočica ob Drimu. Tu sem sedel v avtobus, ki me je potegnil do Struge.

Tone Podvrečar¹

JELOVŠKI SPOMINI

Povsod je lepo, doma je najlepše – iz tujine te vabi in kliče. Otroška leta, prijateljstvo iz šolskih klopi, prva ljubezen, dobro in slabo domačega kraja te spremlja na goljufivi življenjski poti.

V planinskem vestniku berem opise gorskih pohodov J.C. Oblaka, Mlakarja, Werstra, Prešerna in še mnogih drugih. Hodili so po Švici, Avstriji, Bolgariji, Črni gori – Visoka Tatra in Mont Blanc jim niso ostali prikriti. Če hočejo opisati lepoto tujine, dobrodušnost ljudstva – jih primerjajo z našo slovensko domovino.

»Strmi vršaci, krasne planine, obsežni gozdovi – prav tako kakor pod Grintavci, na Komni, pri Sedmerih jezerih, v Martuljku itd.« Zato so lepi tuji kraji, ker nas spomnijo domačih.

1 Anton Kapus (1895–1959). Objavljeno v *Lovcu*, 1953.

Pomilujem otroke, katerih starši so s trebuhom za kruhom bili stalni popotniki, odvisni od milosti od zgoraj, ki jih je pošiljala iz kraja v kraj. Komaj so se rodili, že je bila tu premestitev, sestra ali brat se je rodil drugod in vsi skupaj niso imeli pravega doma. To drži tudi za mestne, ali kakor smo včasih rekli »gosposke otroke«. Ne eni ne drugi ne poznajo vaše idile, medsebojne povezave domačinov v dobrem in slabem, domačih vraž in pravljič iz pripovedovanja babic in dedov – z eno besedo, nimajo tradicije.

»Pa to je sentimentalnost,« mi bo nekateri oporekal, čas je z vsem tem pometel; sedaj drži kruta realnost in vsakdanja suhoparnost.

Vsak po svoje. Spomini domačije so me spremljali v tujini in po dolгих letih spet privedli pod okrilje Jelovice.

Jelovica, čarovita beseda iz otroških let.

Sedeč ob topli, široki peči smo z odprtimi usti strmeli v »Grafnovega« očeta in poslušali štorije o škratih, ki so domovali tam nekje nad Raco, kopali rudo, nagajali drvarjem in gozdarjem ter ščitili divje lovce. Nad Rožmanom v Kolnici v »Čistitljivi jami« so prebivale rojenice, razbojniki in tihotapci so se potepali po obširnih gozdovih.

O Božiču in Veliki noči je zapustil bajto v Kodraškem grabnu Boštetov Francšek in se pokazal na vasi.

Kaj vse ni vedel o medvedih, volkovih, jelenih, srnjakih in drugi divjadi. Glavni junak njegovega pripovedovanja pa je bil »Frgelca«, Napoleonov begun, jelovski skrivač, ki je imel ljubico v Voščah, zalagal reveže z divjačino ter se spretno umikal vsem nakanam zasledujočih biričev. Vse, kar je Francšek povedal, je bila zame čista resnica.

Kakšna je ta Jelovica, kjer so se dogajale take čudne stvari? Ali je to zakleti gozd, poln skrivnosti, kjer kar mrgoli zverine, razbojnikov in divjih lovcev?

Mnogo lesa je šlo skozi vas na žage in železnice. V sobotnih večerih in nedeljah so bile vaše krčme polne drvarjev in voznikov. Bahavi lesni trgovci s polnimi denarnicami so naročali »štefan« za »štefanom«, da je teklo od miz. Vse to je dala Jelovica.

Bilo je v začetku februarja, v mraku so se pod Lipo zaustavile sani. Na njih je ležal s ponjavo pokrit človek. Ko so ga predjali na nosila, da ga odnesejo v mrtvašnico, sem spoznal blede obraz drvarja Primoža, tistega Primoža, ki mi je večkrat prinesel rdečih jagod in malin ter je spremljal lovce pri lovu na petelina. Pod Gradiščem pri odkopavanju hlodov ga je bilo zasulo. Vso noč sem imel privide in nemirne sanje. Ni bil Primož edina žrtev Jelovice tiste hude zime, bilo jih je več; tudi na vprežni živini je bilo mnogo škode.

Prisluškoval sem pogovoru drvarjev. »Na Martinčku je kar za tri metre snega, nič manj na Vodica.« V dolini se je že kazala pomlad in trgali smo zvončke na Vrečah in se sončili pod Zijavko.

Pod jelovskimi vrhovi so se začele kazati rjave lise. Bližala se je Velika noč. Nekega večera je prišel k očetu Boštetov Francšek. Imela sta dolg pogovor. »Tam sem spodil kure, tu našel iztrebke, za gotovo poje na preseku, kjer je voda v skali, pa pod Velikim Gregorjevcem,« je zatrjeval Francšek.

»Dobro se prepričaj in jih natančno zasliši, potem mi pa pridi povedat,« mu je naročil oče.

Pred hišo se je sobotnega večera ustavil zapravlživček. Pripeljal se je gost iz Ljubljane. Pri nas je bil tudi že Francèk. Nisem še videl tako opremljenega lovca, kakor je bil ta iz Ljubljane. Na obešalniku poleg vrat pa je visela čudna puška, ki ni imela petelinov.

Nekoliko sem že poznal puške; vedel sem, da ene bašejo od spredaj, druge od zadaj, da so različnih kalibrov in da vsi tulci niso enaki. Posebno dobro sem si bil zapomnil tulce sistema Lefausheux, saj mi je nekoč prišel v roke tak tulec, ki je bil po nesreči napolnjen s smodnikom; udaril sem bil po vžigalni igli nad dnem tulca; pošteno je počilo in bil sem osmojen po rokah in obrazu. Tu pred menoj pa je bila puška posebne vrste. Nisem miroval, da mi je gost pokazal, kako puška užge.

Šlo je že na polnoč, nisem bil zaspan. Vlekel sem na ušesa pogovor in še sedaj se dobro spomnim, kako je Francèk zatrjeval, da je petelin »zagvišan« ter da pohod v goro ne bo brezuspešen. Slednjič je Francèk prižgal leščerbo in z gostom sta odšla v noč. V nedeljo okoli poldneva sta se vrnila dobro razpoložena in prinesla s seboj veliko črno ptico. Prvikrat sem videl divjega petelina.

Na vasi je bilo živahno. V gostilniškem vrtu je pela harmonika, mize so bile dobro obložene z jedačo in pijačo. Mošnjani in Dobravci so se vračali s planin, kamor so bili odgnali živino na poletno pašo. Nov pojem za mene. Planina na Jelovici, in to zelo daleč, kakor so pravili.

Jelovica – kdaj bom spoznal ta veliki gozd in njegove skrivnosti?

Vodiški planšar ni bil na dobrem glasu pri lovcih, ker je bil osumljen kot zankar. Za pomočnika je imel Petra, mojega sošolca, ki je bil najmanj tri leta starejši od mene, a je občepele že tretje leto v drugem oddelku domače šole zavoljo pomanjkanja zanimanja za posvetno učenost. Za šolo Peter res ni bil, zato je pa šel za pastirja na Vodice; v mnogih zadevah pa se je Peter bolje spoznal kakor mi vsi, njegovi sošolci. Natančno je vedel, kje gnezdiijo vrane, šoje in druga podobna svojat. Iz gnezd je jemal mlade kose in jih doma vzgojil ter naučil oponašati razne napeve ter jih prodajal ptičjim ljubiteljem; imel je tudi veriverici, ki sta mu gonili mlin. Vsem sošolcem je Peter imponiral.

Iz planine je bil prišel Peter po tobak in žganje za gospodarja in prinesel zvrhano košaro rdečih jagod, ki jih je kupila naša mati. Kratek medsebojni razgovor in že je bilo sklenjeno, da grem z njim na Vodice. Počakal naj bi me bil pri mostu pod Miklavževcem.

Oče so bili odšli nekam po opravkih, mati so šli pogledat na polje, hitro sem vzel očetov nahrbtnik, vrgel vanj pol hlebca kruha, nekaj suhega mesa, v prodajalni »sunil« dva zaboja tobaka za pipo po 4 krajcarje za planšarja in že sem se po skritih potih podal k mostu, kjer me je čakal Peter.

Pot se mi ni zdel predolga, čeprav sem prvokrat šel resnično v goro. Med potjo mi je Peter pripovedoval razne dogodke iz svoje pastirske prakse in pod noč sva bila na planini.

V koči je na ognjišču gorel velik ogenj, nad katerim je bil obešen zajeten kotel, kjer se je nekaj kuhalo. Bolj ob kraju je stala nad žerjavico kozica, v kateri je cvrčalo in

razširjalo prijeten vonj po prostoru. Zdelo se mi je, da diši po ocvrtih jetrih. Planšar se je mudil pri živini in bila sva sama. Ko se je vrnil in zagledal mene, po njegovem obrazu sodeč, ni bil zadovoljen. Strupeno od strani je pogledal pomočnika, kar sem, čeprav še mlad, opazil. Hitro sem mu ponudil tobak, nato me je vprašal, kako se prišel na planino in če o tem doma kaj vedo. Zatrjeval sem, da so mi mati dovolili, da grem lahko na planino, kar pa on seveda ni verjel. Postregel mi je z mlekom, kruh pa sem imel sam in tako sem povečerjal. Petra je bil nagnal k živini. Kozico je zgrabil in odnesel na plano. Vrnil se je čez nekaj časa s prazno posodo, umito in oribano. Nakazal mi je ležišče na pogrado ob vratih, kamor se je v temi tudi priplazil Peter, ki je hitro zasmrčal. Kljub utrujenosti sem slabo spal. Nekoliko so bili temu krivi polhi, ki so rogovilili pod streho, še bolj pa slaba vest, očitajoč mi beg od doma.

Komaj se je začelo daniti, je bil planšar že na nogah in je surovo vrgel Petra s pograda. Mene ni bilo potrebno buditi. Na vprašanje, kako sem spal, sem se pohvalil, čeprav se mi je verjetno poznala zelo slabo prespana noč.

Hladno planinsko jutro in radovednost sta me hitro osvežila in pomagal sem Petru goniti živino v vetrolom ob planini – domačini so mu rekli »Vodiška polomija«. Kar svečano se mi je zdelo, ko sem prvikrat prekoračil presek, ki je delil kmečki gozd od cesarskega. Peter mi je pokazal kamen, v katerega sta bila vklesana dva K in neke številke. Takrat še nisem razumel, kaj pomeni tisto KK, a objasnil mi je, da sva sedaj na »cesarskem« in da lahko tudi tu pase živino in še »boštnar« nima pravice da bi ga napodil.

Bila sv v vetrolomu (oddelek 5. državnega gozda Martinček). Les je bil pospravljen, samo izruvane korenine so spominjale na to, da smrek ni položila človeška roka, ampak silovit vihar. Vse je bujno poganjalo. Posebno ob skalah je bilo vse rdeče jagod. Tudi maline so že dozorevale. Manjkalo tudi ni pekočih kopriv in med njimi volčje češnje (atropa belladonna) in divjega popra (daphne mezereum). Posebno me je opozoril, da naj pustim pri miru črne in rdeče plodove teh rastlin. Sicer pa to ni bilo potrebno, ker o hudi strupenosti teh rastlin sem bil že podučen pri očetu.

Peter je imel opravka z živino. Jaz sem začel pridno nabirati jagode v posodo, ki sem jo bil prinesel s seboj iz kože. Posoda se je hitro polnila. Cel šop jagod je bil ob mali skalci; hotel sem jih odtrgati, ko sem opazil na nji v klobčič zvitega črnega gada. Pošteno sem se bil ustrašil, ko je kača stegnila vrat in začela sikati. Odskočil sem, pa mi je že šinilo v glavo, da naj poiščem šibo in kačo oplazim, kar sem tudi hotel storiti, a se je gad med tem že izmuznil v travo. Nekaj časa sem bil bolj previden, potem sem pa pozabil na kačjo nevarnost. Za hrbtno sem slišal ropot in se prestrašen obrnil. Lep srnjak je preganjal pivkajočo srno. Spet nekaj novega za mene. Srnjak in srna v prosti naravi. Poznal sem srnjake in tudi srne. Srnjaka sem videl nekolikokrat doma, ko ga je bil uplenil oče, a srno smo imeli živo, ime ji je bilo Stela in je, če je bila prosta, tekala za mano ali deklo, ker je bila od naju deležna raznih dobrot. Nekoč je šla z materjo celo na Brezje na božjo pot in so jo komaj pregnali iz cerkve, kjer je namesto mežnarja zvonila z zvončkom, obešenim na vratu.

Posoda je bila polna in vrnil sem se h koči. Ker je bila kočja zaprta, sta sedela na njenem pragu oče in lovski čuvaj Kuren Tone.

Slišal sem Tonetov glas: »Že gre, tamle je.«

»Sem pojdi! Zakaj si spravil mamo v take skrbi? Nikar se ne cmeri,« in razgovor je bil končan.

Oba sta imela precej dobro založene nahrbtnike in oče tudi puško.

Prikazal se je od nekod planšar, bil z očetom zelo vljuden in mu povedal, da je vedel, da sem šel od doma brez dovoljenja ter da je zato poslal pošto po nekem drvarju. Dobil je od očeta cel goldinar.

Popoldne je odnesel Peter v dolino jagode z naročilom, da naj doma obvesti, da so me našli in da grem z očetom na Martinček.

Precej dolgo smo hodili skozi vetrolom in prišli potem na planino Kocjajnarico, ki je bila že zasajena z mladimi smrekicami. Kljub temu je bilo tam nekaj vodiške živine. Iz pogovora med očetom in Tonetom sem slišal, da se vodi neka pravda okoli te planine in da bodo kmetje izgubili. Zakaj in kako, me seveda ni zanimalo. Ob kraju planine sem spet zagledal šop jagod in jih hotel odtrgati. Takrat pa je grozovito zaropotalo, črna ptica se je vzdignila iz nizkega grmovja in odletela. Kar nazaj me je vrglo.

»To je bil petelin,« je rekel oče.

Prišli smo v lep jelov gozd. Drevesa so stala lepo izravnana kakor vojaki, podrastja ni bilo.

»Vidiš, to je državni gozd,« me je opozoril oče. »Kako je vse potrebljeno in urejeno.« Res sem se čudil, ker v dolini kaj takega nisem bil videl, niti ne v »grofovem«. Končno pa se mi je zdela hoja skozi ta urejeni gozd že dolgočasna, saj ni bilo v njem ne jagod ne malin.

Prehod čez posek mi je delal preglavice, ker je bilo treba plezati čez debla. Imel pa sem irhaste hlače in če so bolj osmoljene, bolj drže. Oče in Tone sta delala ovinke. Posek

je bil tam, kjer je šla trasa za jelovško cesto. Že blizu Martinčka smo prišli do delavcev, ki so se kopali in vrtali skale.

»Ti že kopljejo za cesto,« je rekel Tone.

Eden od delavcev je začel vpiti, vsi so tekli stran in mi z njimi. Sledilo je precej močnih pokov, potem smo se vrnili. Miniranje skal je bila spet zame novost.

Bili smo na Martinčku. Lepo ograjena planjava in na nji leseni hiši – ne bajti. Okoli njih vse počiščeno, a za njima vrt kakor v dolini. Kar začudil sem se. Nam nasproti je prišel visok, slok mož, črnih las in brade. Poznal sem ga že iz doline, saj je čez zimo stanoval na vasi v »mežnarici«. Bil je revirni gozdar Glogenšek. Ljudje so govorili o njem s strahom in s spoštovanjem, saj je bil on tisti, ki je izdajal dovoljenja za nabiranje malin in za »kampljanje« borovnic, ki so jih hribovci v koših nosili v dolino za kuhanje pristnega kranjskega borovničevca. – Ko se me je nekoč tam doli v Makedoniji spomnila plemenita gorenjska duša in mi poslala za božič nekaj steklenk pristnega ekstrata jelovških borovnic, sem se pri prvem požirku spomnil na čase, ki jih sedaj opisujem.

In kako je bilo vse urejeno v kočah. Ena je bila gozdarjevo stanovanje, druga za goste. V čisti kuhinji nam je gozdar postregel in potem smo odšli v kočico za goste. »Roblek in Auer sta te že čakala, svetnik Manzano in inženir Hanuš sta na cesti,« je omenil Glogenšek očetu.

»Saj bi bil že jutraj prišel, pa sem zaradi fanta moral na Vodice,« mu je odvrnil oče ter mu povedal, kako sem bil ušel od doma. »Rad bi fanta nekaj dni pustil tukaj, za nekaj ga boš že porabil.«

Proti večeru sta se vrnila Roblek in Auer prazna, prišla sta tudi svetnik Manzano in inženir Hanuš.

Poznal sem vse, saj so se večkrat zglasili pri nas na domu. Roblek je bil lekarnar v Radovljici, planinec in turist, imel je tako kolo, ki se je dalo zložiti in oprtati na hrbet; Auer je bil posestnik pivovarne v Ljubljani; imel je v Begunjah vilo in mnogo psov jazbečarjev, rjave barve. Manzano je bil »ta višji« pri gozdarstvu v Gorici, kakor so rekli oče in se je še celo radovljiški upravnik Pirker klanjal pred njim. Govoril je tako slovenščino, kakor laški polirji. Hanuš je meril na Martinčku cesto in po izgovoru se mu je poznalo, da je bil Čeh.

Tone in jaz sva čez noč spala v gozdarski koči pod streho, drugi v koči za goste. Zgodaj jutraj so Auer, Roblek, oče in Tone nekam odšli; jaz sem se motal v kuhinji, da se je pripravil Glogenšek. Najprvo me je odpeljal v vrt, kjer so namesto solate in druge zelenjave gojili smrekice. Objasnil mi je, zakaj je to potrebno. Nov pojem v otroških možganih. Potem mi je dal kladivo, ki sem ga s ponosom sprejel in sva šla »štemplat« hlode. Ko sva se opoldne vrnila, naju je čakalo obilno kosilo. Popoldne sva šla z nekim fantom na Mošenjsko po mleko. Pokazal mi je pot in »majerci« povedal, da sem tudi jaz pooblaščen, hoditi po mleko za »boštnarja«. Ob vrnitvi sva v kuhinji našla neko žensko, ki je pripravljala večerjo. V koči za goste so se slišale citre.

»Sedaj pa pojdita sedet pred kočo in glejta na cigane, da ne bodo kaj ukradli, večerjo dobite pozneje,« nama je rekla.

Za kočo ob drvarnici sva našla nekaj članov družine Reichart iz Kroke, dve ciganki, eno mlajšo in eno starejšo, ki je imela v ustih srednje dolgo pipo, in dva cigančka. V drvarnici so si bili napravili kvartir. Njih poglavar, stari Johan v ponošeni, a pravi štajerski obleki z zelenimi pasovi na sivih hlačah, zeleno obrobjenim jopičem in širokim zelenim trakom na mastnem klobuku z »gamsportom«, je imel levo nogo pohabljeno, tako da je močno šepal, je pa zabaval goste.

Bil sem že prevelik, da bi me cigani vzeli, a bal sem se jih pa le, ker sem jih bil nekoč zatožil, da so kradli ribe.

Cigani niso ljubitelji planin, rajši se drže dolin in vasi, kjer se lahko dobi kaj za pod zob. V praksi sem imel večkrat opravka s Hudoroviči in Brajdiči pod Stojno (Friedrichstein) in Rogom; radi so se držali kočevskega »šahna«, mozeljskih gmajn, v goro niso šli. Reicharti so bili izjema. So pač imeli v svojih žilah tudi kaj gorenjske krvi – kar ni čudo – saj mlade ciganke so lepe.

Torej Reicharti so prišli po jagode in na izlet po planinah, ker ženski svet si da rad gledati karte in prerokovati iz rok, a pastir in drvar tudi nista nedostopna za zvoke citer.

»Cigan ciganko vpraša, kdaj bo jutri maša
tam gori na planinci,
pri sveti Katarinci.«

Reicharti so bili prišli na planine obiskat znanke in znance in verjetno jim ni bilo slabo in mašne bere precej, v smetani in skutu, pa tudi v denarju. Sicer pa so »nepoštenost« pustili v nižini, ker kraja se v hribih dvojno maščuje.

Cigani v drvarnico spat, midva v kuhinjo, kjer naju je čakala polna kozica žgancev in na njih ocvrta jetra.

Boštnar in Tone sta bila v drugi koči. Ženska nama je izročila nekaj parov čevljev in škornjev, da sva jih očistila in namazala. Potem sva dobila vsak še lonček zavretega mleka in nagnala naju je spat.

Žorž Auer je imel na Martinčku odstrel nekaj srnjakov. Tudi na petelina je šel večkrat tja. Sploh se je mnogo zadrževal na Martinčku, kjer je imel svojo sobo. Z gozdarjem Glogenskom sta bila prijatelja. Hugo Roblek je bil velik planinec, znan botanik; zanimal se je za kače, lovec ni bil. Prišel je bil z Aurom in nagovorili so ga bili, da naj poskusi lovsko srečo na srnjaka. V spremstvu mojega očeta je šel nadenj.

Kakor je splošno znano, imajo nekateri ljudje proti nekaterim živalim hud odpor. Enemu se gnusijo kače, žabe, krastače, močeradi itd., drugemu miši, podgane in podobni glodavci. To se znanstveno imenuje idiosinkrazija – nepremagljivi odpor proti nečemu. Jaz na primer lahko primem vsako kačo ali krastačo, seveda s primerno previdnostjo. Miš ali podgana se mi tako gnusi, da še celo težko spim v sobi, kjer se potika ta golazen. Nekoč so me povabili na poljšjo pojedino. Ko sem videl polno skledo

pečenih polhov, so se mi zdeli kakor odrte podgane in postalo mi je slabo. Niti grižljaja polhovega mesa ne bi bil spravil vase. Idiosinkrazija je podedljiva. Tudi moj oče ni mogel trpeti miši in podgan, znan pa je bil kot kačar.

Torej šla sta na srnjaka. Klicala sta na več krajih, prišlo jima je nekaj mladeničev, a tistega, ki sta ga iskala, ni bilo. Že pozno popoldne pa se je le pritihtopil do njih za strel goden srnjak in Roblek ga je vzel na muho. Prav takrat, ko bi moral sprožiti, mu je pa skočil na glavo in od tam na roko podlesk (gozdna miš). Kar streslo ga je in odvrigel je puško. Srnjak jo je odkuril, a tudi lovca sta bila po tem dogodku hudo živčna. Ob vrnitvi, prav blizu Martinčka, že v mraku sta še enkrat poskusila in res je Roblek podrl lepega šesteraka. Torej tudi Roblek je imel podobno lastnost kakor moj oče, ki mi je v poznejših letih vse to pripovedoval. V koči je bil tisti večer Roblekov lovski krst, ko je bil v svojem življenju, ki se je tako tragično končalo v Trstu ob požigu hotela Balkana, našega narodnega doma po fašistični drhali, ustrelil prvega in zadnjega srnjaka.

Oče je bil odšel v dolino, Auer, ki je imel s seboj dva rjava kratkodlaka jazbečarja Svedra in Prima, se je pečal z njihovo vzgojo in iskal lisine in jazbine zaradi šolanja. Manzano in Hanuš sta imela opravka pri delih na cesti, Roblek in naš lovski čuvaj Tone Kuren, ki mu ga je bil oče za nekaj časa odstopil, sta pa hodila po fratah in nabirala razna zelišča ter lovila gade in modrase. Za kačjo lov je imel Roblek razne priprave, klešče, pločevinaste škatle, posebne steklenice, pincete in druge stvari. Tone je bil znan zatiralec strupene golazni, saj si je bil s tem zaslužil nekatero srebrno kronico, ker kranjski deželni odbor je bil razpisal nekaj let zapovrstjo nagrado po eno krono za vsako ulovljeno strupenjačo. Še dobro se spomnim, kako se je hvalil Tone, da je z enim modrasom zaslužil kar cel tolar. Modras namreč povrže žive mladiče, medtem ko njegov sorodnik gad in druge kače ležejo jajca, v katerih so sicer že razviti mladiči, a zlezejo šele iz jajca, ko se je to že ločilo od samice. Tone je bil pa našel modrasovo samico tik, preden je povrgla, in v njej že razvite mladiče.

Jaz sem večkrat šel na planino po mleko, držal v redu obutev gospodov, pomagal v kuhinji, večkrat spremljal gozdarje ali pa tudi inženirje. Kako moško se mi je zdelo, če sem smel držati na enem koncu merilni trak ali pa še celo narobe obrnjeno letev pri merjenju.

Z gozdarjem sva šla nekega dne na Vodiško planino kontrolirat živino. Nekaj sva jo našla v mladem smrekovju prav blizu Martinčka. Pastirja ni bilo od nikoder. Poklical je delavce, ki so imeli nedaleč proč opravka na cesti, jim naročil, da odženejo dve govedi na Martinček in tam zapro v hlev. Midva sva nadaljevala pot. Gozdar je delal velike korake, jaz pa sem cepetal za njim. Naenkrat mu je spodneslo, padel je na hrbet, leva noga mu je obvisela v zanki. Padeč je bil precej hud, udaril se je bil tako, da je komaj vstal, ko sem mu, kolikor se je pač dalo, pomagal, da je izmotal nogo iz žice. Vrnila sva se. Roblek mu je naredil obkladke in ga obvezal. Popoldne je odnesel sel dolgo poročilo orožnikom v Kropo. Še tisti večer so bili na Martinčku. Zgodaj zjutraj so šli orožniki, Roblek in Tone Kuren na Vodice ter se vrnili okoli poldneva. Privedli so s

seboj uklenjenega planšarja, a Tone je bil oprtan s puško dvocevko, zavito v cunje, žico in dvema kožama od srn. Vse to sem opazoval iz kuhinje; v bližino si nisem upal, ker sem se bil spomnil na prihod v Vodiško bajto, kjer je tako lepo dišalo po ocvrtih jetrih in me je bil planšar tako grdo pogledal.

Proti večeru so ga odgnali v Radovljico v »lahovco«.

V tistih časih so bili vsi uradi, oziroma kakor smo rekli »gosposka«, v graščini. Sodnija je bila v prizemlju. Nasproti graščini so bili v grofovi hiši (lahovci) zapor, kjer so delali pokoro tudi nekateri divji lovci, včasih pa za 24 ur kakšen nedolžen ljubitelj ptic pevk, ker je bil prepovedan lov liščkov, čizkov, kalinov. Mnogo je bilo še ribjih tatov. Strogi režim v sodnji je vodil sodnik Žebre, ki je bil sam lovec in ribič in verjetno zaradi tega sem in tja preveč oseben.

Nekoč je obravnaval ribjo tatvino iz Bohinja. Obtožena sta bila oče in njegov šestnajstletni sin. Dokazi so bili bolj šepavi, priznanja sploh ne. Ko je začel vrteti sina, da bi ga ujel, se je le ta obrnil proti očetu in naivno vprašal: »Ata, kaj pa je to riba?« Brez nadaljnega je oba zašil za nekaj dni na ričet v lahovci.

Od kod so radovljiški »aresti« dobili ime lahovca, so različne domneve. Bajje je prvi okusil njih udobnost neki lahon, dolgoprstež. Okoli leta 1908 se je sodnija preselila v novo poslopje, ki je nekaj časa nosilo ime »Macedonija«. To pa zato, ker je bil bajje prvi gost v zaporih Macedonec, delavec na bohinjski železniški progi. Ta je z žlico prekopal zid pod oknom in jo popihal v zlato svobodo. Obe imeni že pripadata zgodovini.

Preveč vzgojno nista niti lahovca niti Macedonija vplivali na nepravde lovce in ribiče, ker je držala in še dandanes drži med ljudstvom moralka: »Če ima grof pravico, zakaj bi je jaz ne imel.«

Gozdar Glogenšek ni bil strasten lovec, bil je bolj gozdar-gojitelj. Večkrat se je jezil na srnjad, če je obgrizla smrekovo mladje, a kljub temu je bil ponosen, da je bilo v revirju mnogo lepih srnjakov. Na obhodih je nosil večinoma polrisanico flobertovko, 6 mm in 9 mm. Sem in tja je ustrelil kakšno šojo ali veverico; oster je bil pa na ujede. Prvič v življenju sem ustrelil z lovsko puško, ko sem iz leve cevi s »ptičjim pšenom« sklatil šojo. Pridno sem čistil čevlje in hodil po mleko, samo da mi je gozdar dovolil streljati šoje in veverice. Spoznal sem, da vsak strel ni zadetek, in sem dobil na Martinčku prvi strelski pouk.

Neko popoldne, ko sem šel po mleko, me je v Kravjem potoku zajela huda nevihta. Zatekel sem se v zapuščeno drvarsko kolibo. Zavoljo hudega grmenja in treskanja si nisem upal ven in med tem se je stemnilo. Ves prestrašen sem noč prebil v kolibi in se šele zjutraj ves premražen vrnil na Martinček. Ponoči so me iskali in bili v hudih skrbeh. Pri tisti nevihti se je izgubilo tudi nekaj glav živine, ki pa se je vsa razen junice drugi dan vrnila. Junico so našli šele čez nekaj dni ubito in načeto po neki zverini. Sklepali so na medveda. Po tem dogodku nisem več kaj samozavestno hodil po mleko. Bilo me je strah in slednjič sem si že zaželel domov. Ko so ob Malem šmarnu gnali živino v dolino, so vzeli tudi mene s seboj. Od Manzana in Hanuša sem dobil po 10 kron za čiščenje

Nekdanja gozdarska hiša na Martinčku je zapuščena.

čevljev, a od gozdarja Glogenška pravi nož na dve klini, ne pipec. Obljubil mi je bil, da bo že govoril z očetom, da v sledečih počitnicah spet pridem na Jelovico.

Doma me je čakala ponosna, a obenem tudi bolj žalostna vest. Sklenjeno je bilo, da me pošljejo v Ljubljano v 4. razred, da se tam malo naučim nemško in pripravim na gimnazijo. Med sovrstniki sem bil pridobil na ugledu, ne toliko zaradi bodočega šolanja v Ljubljani, kakor zavoljo moje službe na Martinčku, ki sem jo poveličal, se hvalil na vse pretege in se zraven že poskušal v lovski latinščini.

Na kostanju ob oknu učilnice so se pretepali vrabci, sem in tja se je prikazal mednje črni kos. Zasanjal sem se v Jelovico, spomnil Glogenškove puške, krav na planini, prostosti.

Učitelj me je stresel »za sladke«. »Na tablo glej, ne pa skozi okno,« in šlo mi je na jok. Potipal sem malho, če imam v njej fračo, da se maščujem vrabcem tam zunaj za njihovo prostost.

Gladko ni šlo. Spočetka je bilo nekaj dvojok, a na koncu leta sem le izdelal in prestal sprejemni izpit za gimnazijo.

Imel sem svoj nahrbtnik, pločevinasto škatlo za botaniziranje, mrežo za lovljenje metuljev in steklenice za shranjevanje hroščev. Tako opremljen sem prišel na obisk na Martinček. Manzana ni bilo, bil je samo Hanuš. Ni mi bilo mnogo mar Glogenškove puške, bolj so me vleкли pisani metulji in razni hrošči; hotel sem imeti zbirko kakor »Pulejev boter, ki je bil profesor.« Dodeljen sem bil v službo inženirju Hanušu, ki je bil tudi sam vnet zbiralec žuželk, zlasti še tistih, ki so škodljive drevju. Spremljal sem ga na njegovih pohodih, mu nosil torbo z raznimi spisi, držal letve pri viziranju, pomagal nabirati žuželke ter držal obutev v redu. Sem in tja sem šel tudi s gozdarjem Glogenškom in enkrat z »dolgo patrono« iz risane cevi 6 mm ustrelil kragulja, skritega v gosti smreki. V roko so mi prišle razne knjige z naslikanimi živalmi – pticami, metulji itd. Ker so bile pisane nemško, jih seveda nisem razumel. Še manj pa tista čudna imena v latinščini. Zapomnil sem si bil imeni za belega metulja z rdečimi pikami, ki sem ga

bil dobil v mrežo na neki goličavi, »parnasius apolo« in za velikega brzca, ki sem ga bil našel na poti, ko si je privoščil mastnega črnega polža »procerus gigas«. Sploh so pa mene takrat zanimale bolj pisane in velike žuželke in čudno se mi je zdelo, da sta Hanuš in Glogenšek brskala pod lubjem osušenih dreves in lovila komaj vidne hrošče ter jih spravljala v stekleničke.

Zaradi tistega lepega metulja z rdečimi pikami smo šli nekoč celo na Ratitovec in uspelo nam je, da smo jih nekaj dobili v mrežo.

Opazoval sem inženirja Hanuša, kako je vse ujete žuželke prepariral in shranil v črnih, s steklom pokritih škatlah. Spoznal sem, da se »boštnarji ne zanimajo samo za drevje in lov«, kakor smo navadno mislili, temveč tudi za druge stvari. Takrat sem dobil pravo veselje do spoznavanja ne samo večjih živalih, ki letajo po zraku in lazijo po zemlji, temveč tudi do najmanjših in najskromnejših. V poznejših letih sem si nabavil precej entomološke literature, imel prav čedno zbirko žuželk in gojil še celo metulje. Zbirko in večino strokovnih entomoloških knjig sem leta 1939 podaril gimnaziji v Ohridu. Znanec, profesor te gimnazije, me je pozneje obvestil, da je bil med okupacijo po Italijanih oziroma Bolgarih uničen poleg knjižnice tudi naravoslovni kabinet. Tako je moje večletno prizadevanje in zbirateljska strast, ki se me je prišla v mladih letih na Jelovici, žalostno končala.

Glogenšek je bil premeščen, dela na cesti so bila končana. Na Martinčku je bil prevzel komando gozdar Kavčič, ki je imel za ženo Nežko, bivšo našo poštarico. Sem in tja sem prišel na obisk, včasih zaradi nabiranja jagod, lovljenja metuljev, posebno apolonov, ki so šli dobro v zamenjavo, pa tudi zaradi lova. Kavčič je bil bolj vnet za lov kakor Glogenšek. Ne vem, če je imel dovoljenje za odstrel srnjakov. Mogoče mu je bil to deputat. Ko je gozdaril na Martinčku, sem kot šestošolec z njegovo puško sistema Werndl ustrelil prvega srnjaka. Rad sem hodil na obisk na Selško planino, kjer je siraril – ne preveč higiensko - Povšinov Fronc, s katerim sva se prav dobro razumela. Preskrbel sem mu nekaj tobaka v klobasah in žganja, pa me je ves teden zalagal s sirom, mastnim mlekom in dobro zabeljenimi žganci. Večerni pogovor, preden se je on spravil v »čumnato« in jaz na seno, se je sukal okoli raznih coprnij, vraž in »kolomonovega žegna«.

Nekoč je prišla na Selško večja družba študentov, med njimi tudi dva visokošolca ter mlada učiteljica iz domače vasi. Do ušes je bila zaljubljena v enega izmed njiju, a njen »ideal« se ni nič kaj vnel. Fronc je verjetno opazil, kako se je vrtela okoli njega in je zvečer ob mogočnem ognju v bajti kakor nalašč napeljeval pogovor na njeno srčno zadevo. Obljubil ji je neko zelišče, ki naj ga skuha in odcedek da njemu, da ga popije. Verjetno je ubogala Fronca, ker v predpustu naslednje leto je bila svatba, čeprav tisti še ni bil dokončal visokošolskih študij. Bil sem takrat v osmi gimnaziji in se v skrbeh pripravljaj, da premagam maturo.

Prvikrat sem dobil samostojno stojišče na pogonu za gamse v Kroparski gori pod Zidano skalo. Stojišče je bilo zadnja rezerva in moja dolžnost, da zapiram pogon. Na

lovu je bilo mnogo gostov, ki so vsi dobili dobre »štante« na Rjavi prsti, Krivi driči, Kapusovem štantu in drugod. Bodlaj z Dobrave in Malevšov Janez iz Kroke sta imela v rokah vso strategijo. V vsem pogonu sta padla samo dva strela. Enega je bil oddal Bodlaj takoj v začetku pogona kot znak, a drugega jaz že pri kraju in prevrnil lepega gamsa s predelanim Werndlom, ki je navadno bolj krivo streljal. Ob strelu sem mislil, da streljam na srnjaka, ker gams še ni bil prebarvan. Bilo je v začetku septembra. Toliko bolj sem bil začuden, da je nedaleč od nastrela ležal gams z dobrim zadetkom v levo pleče. Bilo je še nekaj pogonov po Fajti in Kobovtu; nisem se jih udeležil kot strelec, ampak kot gonjač brez puške.

Nekoč sem vodil radovljiškega okrajnega komisarja Kordina, tistega Kordina, ki je v Poljčah pri Šturmu lovil ribe na piščalko, na petelina v kamnogoriške plazove. Petelin je bil zaslíšan, privezan. Noč sva bila prespala v Primoževi bajti in se zjutraj zgodaj, dobro podprta podala v naskok. Komaj pet minut od bajte sva ga že slišala, kako kleplje in brusi, in se mu približevala brez posebne previdnosti. Opazila sva ga v stari smreki in Kordin mi je ukazal, da naj počakam, ker ga bo sam zalezal. Od daleč sem opazoval njegovo početje in videl, kako je pomeril, pa ne proti tisti smreki, kjer je pel petelin, ampak bolj v desno. Užgal je, nekaj je telebnilo na tla, petelin je odjadral, pobrala sva kokoš. Stvar je bila nerodna. Poparjena sva se vrnila v dolino in stvar zaupala očetu. Nekaj dni kasneje sta šla na petelina Kordin in naš lovec Tone. Prinesla sta ga in Kordin je pošteno dajal za pijačo, a Tone ni hotel jasno povedati, kako se je petelin preselil v večna lovišča. Baje so nekoč Kordinu² petelina privezali še celo za drevo. Prišla so leta vojne, spet so se pojavili na Jelovici begunci, med njimi tudi Mežnarcev Pavle in Kamnekov Matic. O tem sem pisal že nekoč v Lovcu »Dva Jelovčana«. Po vojni sem bil vedno od doma. Spoznal sem sprva kočevske gozdove, pozneje makedonske goličave in gozde, vedno pa sem bil ohranil v spominu našo Jelovico.

Zaskrbljeni smo opazovali iz doline nemške »štuke«, kako so hrumele nad jelovskimi vrhovi, se spuščale in odmetavale smrtonosne bombe; v strahu smo poslušali regljanje strojnic in poke ročnih granat. Trpela je Jelovica, trpeli so ljudje. Tudi to je minilo; Jelovica počasi pozablja prizadeto gorje.

Z Jernejem sva hodila križem kražem od Možica do Golega vrha, od Požleka do Babjega zoba, modrovala in premišljevala, ugibala in ugotavljala – našla sva rove starih rudnikov, našla zapuščena kopišča. Zamislila sva se v čase, ko so pridne roke rudarjev pod Ratitovcem in v Kroparski gori pripravljala železno rudo za dolino, ko so tlele kope od Bistrice do Kroke in Železnikov, ko so bistre vode Selščice, Kroparice, Savice in Lipnice poganjale fužinska kladiva in je odmeval njih glas »dukate, dukate«. Tovorniki so tovorili pod jelovskimi vrhovi čez Bačo v Soško dolino in dalje na Laško

2 To je bil tisti okrajni komisar v Radovljici, ki je na podlagi srninega čopka na svojem klobuku razlagal grofu Barbu, da je bil tisti srnjak že toliko star, da bi bil skoraj že postal jelen – in ki se je na nekem premiranju plemenskih bikov v Boh. Bistrici silno škandaliziral nad zanikrnostjo rejcev, ker da imajo vsi voli vnetje mod. Celo cesarsko ministrstvo pravosodja na Dunaju se je tedaj smejala. (Op. urednik Lovca)

razne železarske izdelke in prinašali nazaj varljive južne dobrrote pa tudi dukate. Bilo je nekdanj – Jelovica je redila fužinarske gospode, pozneje lesne trgovce in dandanes ...

Nisva pa našla samo rudarskih zapuščin, našla sva žalostne dokaze komaj pretekle dobe – skrivališča, zakope in grobove.

Pred nami in za nami pa je taval po Jelovici tudi kosmatin, prišlek iz kočevskih gozdov, in večkrat sva našla njegov sled. Ni bil preveč krvoločen; sem in tja si je privoščil kakšno od črede izgubljeno živinče, zlasti ob viharjih nočeh, med pravo jelovško nevihto. Bil je redek gost teh krajev. Pojavili pa so se tudi bolj nezaželeni obiskovalci jelovških gozdov – volkovi.

Vse to pa že ne pripada preteklosti in spominom.

Jelovška romantika izginja. Avtomobili drve čez Jelovško planoto. Pa se pripelje gosposki lovec v elegantnem samodrču, ga pusti na Rovtarici ali Martinčku, se malo sprehodi in se vrača s plenom. »Te preklete ceste,« je dejal star gozdni delavec, »včasih so inženirji naročili, da jih gremo čakati skoraj v dolino, da smo jim nosili težke nahrbtnike, sedaj samo zahupa in že so tu.«

Stanko Lapuh¹

TETA ROGLJA O ZGODOVINI SVOJEGA RODU

Obdajale so vrtjene jih skale,
Viharjev jeznih mrzle domačije. (*Prešeren*)

Skalnata pokrajina se je kopala v opoldanskem soncu. Planinske kavke so se kakor sence vozile nad snežiščem in sedale na čeri pod prepadi.

Družina snežnih jerebic se je veselo speljala na bližnjo zelenico h kosilu.

V jasnine neba so zdaj splavali srebrni glasovi kravjih zvončkov.

In gorski velikani! Okrog sivega očaka Triglava zbrani, so si bili dobri med seboj kot že davno ne! Sanjavo so zrli v njegov od viharjev razorani obraz: debeli Tošč in poredna dvojčka Draška vrhova, prijazni sestri Konjščica pa Lipanca in resna Debela peč, dalje ponosni Verner in njegov varovanec Okelj nad Kurico, nad njima pa kraljujoča strina Rjavina s sosedama Režjo in Kredarico. Samo sonce, ki je zlatil njih temna, oprana med bliskom in gromom nočne nevihte.

Na Pungartih, v tem gaju gorskih vil, so se v lahнем šelestu vetra pogovarjali macesni. Spodaj pa so šumeli gozdovi ...

Gamsi so bili zbrani na snežišču. Po obilni jutranji paši so bili prav dobre volje. Saj je bilo najsočnejše hrane na pretek, na priboljšek pa so hodili v bližino snežišč.

1 Objavljeno v knjižici Črni svatje, 1944.

Nekak objestnost in sproščenost jih je zajela, posebno mladino.

Straže postavljene po bližnjih skalah, niso zapazile nobene nevarnosti. Ker so se torej čutili povsem varne, so se začeli po svoje zabavati.

Nekemu kozletu, ki je nedavno praznoval šele drugo pomlad življenja, je šinilo v glavo, da bi se šli smučat, kakor je videl delati druge fante.

»No, le, pa glej, da se ne polomiš, vamp!« mu je dovolila teta Roglja, »ker plaz je strm, da veš!«

»Ne bom se ne, tetka!« se je odrezal kujon in že zdrsel po snegu. Noge si je zvil pod trup, glavo, ki sta ji krasila močno ukrivljena rožiča, je nagnil nazaj in se peljal, da je pršil sneg na vse strani. Ker pravijo, da zgledi vlečejo, so se spustili za njim tudi drugi in kmalu so bili vsi v »smučarskem klubu«. To se je seveda večkrat ponovilo in precej so bili vsi beli od snežnega prahu.

Ko jim je bilo te zabave dovolj, so prečkali spodnji del snežišča in se odpravili k popoldanskemu počitku, kajti potem bo treba misliti na večerjo.

Starejši so šli počasi, kakor se spodobi, mladina pa je med potjo pretaknila vsako skalo, kotanjo in žleb ter rušev grm. Matere so jih klicale in priganjale, toda otroci so pač noreli po svoje. Naj le, saj je sedaj čas za to!

Zima pa je kruta botra in takrat komaj da bi mati paglavca nosila na hrbtu kakor ciganka otroka v bisagi.

Ko so spoznali, da so zaostali, so se spustili za starejšimi kakor roj puščic, ki jih izstreli urejena vrsta dobrih lokostrelcev. Prehiteli so procesijo dostojanstveno korakajočih mater in kmalu zginili v bližnjem jarku za snežiščem. Tu so se ustavili.

»Mamica, mamica! Kaj pa je to?« je zaklical temnopolt deček svoji materi ter pokazal lobanjo, na kateri so bili razmeroma visoki, a tenki in pravokotno zakrivljeni roglji.

»To je mrtvaška glava kake mamice ali pa stare tete, ki jo je zanesel plaz ali pa jo je, kar je še najverjetnejše, človek, ta naš najhujši sovražnik, udaril s strelo, pa je ni dobro zadel; ona, ubožica, pa se je zavlekla za tole skalo in po daljših mukah poginila.«

»Kaj pa je to strela?« je vprašal Mladič.

»Hm! Strela?« je povzela teta. »Otroci, le bliže, da vam povem kaj o streli!« je zaklicala stara vodnica temno rjavi mladeži.

»Dve vrsti strele poznamo. Prva prihaja z neba. Kadar se nad našimi domovi nebo pooblači, tedaj začne strašno grmeti, da odmeva od gore. Kakor bi se pretepali gorski velikani s svetlimi meči, se bliska, da ti jemlje vid. Kar naenkrat strahotno zahrešči in – pok! – že skoči ognjena kača v kakšen star macesen ali v skalno škrbino; zgodi pa se tudi, da useka po kakem rojaku. To nebeško streljanje pa navadno spremljajo silne plohe. Vendar nam te nebeške strele niso preveč nevarne, ker nevihto pravočasno zavohamo in se tako umaknemo v varno zavetje, kamor navadno strela ne udarja.«

»Kako pa nastane ona druga strela?« se zopet vtakne v besedo Mladič.

»Nepočakanost ti taka!« se ujezi teta in nadaljuje: »To strela, ki nam je nevarnejša, pa

je izumil sam vrag! Pok te strele je mnogo slabši od nebeškega groma. Navadno tudi bliska ne vidiš. Kar ti nekaj prav rezko počí – včasih tudi neprijetno zažvižga mimo ušes – te speče na telesu, se pocedi kri in, če je strela zadela v polno, je v nekaj trenutkih po tebi. Vidite, meni je taka strela odbila rogelj, ki se ni nikoli več zarasel. No, pa to še ni tako hudo! Zgodi se celo, da ti strela odbije nogo, - a kar je najhujše, se ti včasih zarine v čreva, potem se lahko zavlečeš v ruševje in pričakuješ konca, seveda, če te bo pesjan pustil pri miru.«

»Od kod pa prihaja ta nadloga?« se pozanima mladina.

»Od kod?« se razvname starka in nadaljuje: »To, kar vam bom zdajle povedala, je najvažnejše poglavje našega življenja«.

»Globoko spodaj v dolini namreč žive bitja, ki so že od pamtiveka sovražna našemu plemenu. Med nami gre izročilo od pradavnih rodov do današnjega dne, da je njega dni živelo naše pleme tam spodaj mnogo prijetnejše življenje kot pa v tem skopem kraju. Najraznovrstnejših trav in zelišč je bilo v obilici, a tudi več sončne toplote, orjaško drevje pa nas je ščitilo pred nalivi in zimsko burjo.

Nekega dne, tako pravi izročilo, pa se je dvignila tam, kjer je izviral močan studenec, belkasto rumena megla, ki je neprijetno udarjala v nos, zlasti kadar je vlekel veter.

Kmalu nato je pa skalila sveti mir v domovih našega rodu čudna prikazen, ki je hodila le po zadnjih dveh nogah, s prvima dvema pa opleta na vse strani. Bil je človek. Njegov duh je neznosen in, če imaš dober veter, ti ga izdaja na večje daljave, kar pa je bilo za mnoge naših rojakov že večkrat edina rešitev.

Ta ostudna pošast je pokrita z mnogimi kožami, ki si jih lahko poljubno natika in jih slači, ne da bi pri tem tekla kri.

Ko sem bila še mlajša, sem imela nekoč priložnost opazovati tale prizor: po tistile stezici tamle je prišel dvonožec. Počasen je bil njegov korak, ker je bil zelo utrujen. Na hrbtu je imel celo goro, ki pa jo je odložil, preden je sedel na skalo. Potem je tisto, kar je odložil, odprl, privlekel na dan nekaj svetlega, nesel k ustom in prav krepko nagnil in močno vzdihnil. Nato je vzel neko belo stvar, jo vtaknil v usta in naredil ogenj; tako se mu je kadilo, da sem mislila, da mu bo zgorela glava. Pa mu ni!

Nato si je začel slačiti kože. Najprvo si jo je bil potegnil z života in sprednjih nog, potem pa si jo je slekel še z zadnjih dveh; ostala mu je le še bela koža, ki je bila prepasana s tanko vejo, prav takšne barve, kot je naše nebo, kadar ga ne pokrivajo megle. Ko se je tako odrl, se je namazal z neko svetlo snovjo, da je ležec na skali lesketal kakor po nevihti mlake v zelenicah.

To bitje je torej v dolini začelo podirati drevje ter si postavljati domove. Premnogi starih rodov našega plemena so to neprijetno sosesčino morali plačati z življenjem; zgodaj zjutraj so odšli na pašo, vrnili se pa niso več; mnoge so našli obešene na prožnih vejah; drugim zopet je krvoločni dvonožec preluknjal vrat in rebra: nekaj je zabrnelo, švistnilo po zraku in – že ti je tičala v vratu, za plečem ali v bedru zraku drobna a ostra palica, ki je navadno prinesla žalosten konec ...

Ilustracija Jože
Beraneka iz knjige
Črni svatje.

Naše plemo se je pomaknilo više – v sedanjo domovino, kjer živimo v utrjenih skalnati gradovih. Toda tudi to nam dosti ne pomaga! Dvonožci so se razmnožili, da jih je baje kot listja in trave. Premalo jim je sveta v dolini, pa so pritisnili v planine in tako spet nimamo miru.

Tudi druge živali so ogrožene! Boter ruševca in znanec jereb tožita, da je leto za letom slabše. Na te nesrečnike sipljejo med bliskom in treskom neko čudno točo; če te zadene le eno zrno, je včasih kar po tebi!

Kakor mi je že davno pripovedovala moja babica, je dvonožec tudi na naš rod sipal podobno točo. Nekateri njegovega plemena, so naše zagnali v smer, kjer je v ruševju ali za skalami skrit čakal človek. Če si se le preveč približal, si videl, kako se mu je pokadilo, v istem hipu počilo in kar ti je nekaj zažvižgalo okrog ušes, kožuh pa je bil deležen čudno skeleče toče. Neredko ti je tak drobiž pripomogel do grenke smrti, zlasti če si dobil tak pozdrav v glavo. Če pa so ti na ta način nasolili čreva, pa ti je pripadla tudi mučeniška vejica, ko si se po daljšem brcanju stegnil v ruševju.»

»Čemu pa nam prinaša soli?« se je oglasila čedna kozica, ki je lansko leto prvič svatovala in je v spomin na to srečo vodila srčkanega kozliča.

»Soli?« se je raztogotila starka, kot bi jo pičil gad. »To je zgolj zvijača! Spoznal je našo slo in to hoče izkoristiti v naš pogin. Vedite: tistih krajev, kjer najdete slane kamne, ki jih ima naš rod za prav posebno slaščico, tistih krajev se izogibajte, vam rečem!

Človek, ta zviti pesjan, nas hoče privezati s to vabo! Ta slani kamen, ki ga polaga v vdolbine skal in ga celo pritrdi, da mu ga ne odnesemo, je najnevarnejša vaba za večino našega plemena. Naši predniki te »slaščice« niso poznali, pa so bili kljub temu krepke

narave. Naš sivi starosta se še svoj živ dan ni dotaknil te nastave, ker iskreno zaničuje pesjane in njih »dobrote«. Tudi moj jezik se še ni okusil s tem!

Edino dobro, kar je človek storil, je to, da je ugonobil dva nam zelo nevarna sovražnika: medveda in risa. Pa nikar ne mislite, da je storil to nam na ljubo! O ne! Ima namreč zaslužnjene lepe, bele živali, ki pravijo: beee, bee. Baje jih redi zato, da jim pobira dlako, iz katere dela posebne vrste kože, da si jih natika. Ob tem času navadno prižene beeebe živali v naše kraje. Ena ima pod vratom neko svetlorumeno zvonečo reč. Za to živaljo, ki je gotovo starosta črede, gredo vsi.

So tudi dobri plezalci in često z lahkoto doesežejo nevarne police v stenah. Tam ostanejo navadno tako dolgo, dokler ne obžro vsega prav do zelene ruše. Včasih se trkajo, kar je tudi pri nas navada. Pred tremi zimami se je zgodilo tole: ko je padla prva slana po naših livadah in smo začeli menjavati lahko rumenkasto sivo obleko za temnejšo, debelejšo in toplejšo zimsko, je dvonožec odgnal svojo belo čredo v dolino.

Kmalu so potegnili ostri vetrovi, ki so prinesli sneg in mraz. Naš trop si je poiskal zavetje na južni strani tiste gore, pod katero je Mladičeva mati tako žalostno končala. Kar se začuje zategli beee, ozrem se. V peceh na najbolj nevarni polici zapazim dve bele živali. Nikamor si nista znali pomagati. Na polico sta skočili z grebena, a obrniti se nista mogli, ker je bila polica preozka; če bi bili pa silili naprej, bi bili padli v prepad. Bili sta dobesedno ujeti! Položaj je bil dovolj mučen in še nam sta se smilili!

Toda njuna bližina bi mi bila skoroda v pogubo! Ko se je sonce bližalo zapadnim goram, je spodaj na produ nekaj zaropotalo. Slišali so se koraki in ropot kamenja je naraščal. Nato pa je vse potihnilo. Ker nisem ničesar videla niti zavohala, si nisem tega znala raztolmačiti. Tedaj pa zagrmí pod menoj in ena belih živali se skotali na prod, druga pa prestrašena puhne v prepad. Ko spoznam nevarnost, zabrlizgam in skočim, za menoj pa vsi naši, ki so doslej stali kakor kipi v skalovju. To ti je bila dirka! Drveli smo po ozkih policah in strmih meliščih nad njimi, nato zavili navzgor v stene in po ozkem žlebu na vrh. Pesjani so začeli za nami metati strele, ki nam pa niso škodovale.

Ker je bila noč svetla, sem se odpravila na sprehod. Prišla sem do parobka, ki je bil zavarovan z veliko skalo in poraščen z ruševjem, ob skali pa je stal polomljen macesen. Tu začujem glasove in zoprni duh o dimu mi udari v nos. Še drugi duh se je mešal z prvim! Duh po človeku! Stopim na rob in se potuhnem v ruševje. Od tod sem imela razgled do koč, kjer je poleti prebival človek, ki nam ni bil nevaren. S svojim su-su je klical tiste bele živali, ki jih imajo ti pesjani zaslužnjene.

Vrata so bila odprta in v koči je gorel ogenj. Okrog njega so se gnetli trije dvonožci in si zažigali glave. Nato so začeli lajati drug na drugega in eden je izza koč potegnil dolg, svetel zob, v katerega je metal ogenj svoj krvavordeči odsev. Potem se je dvignil, stopil iz koč ter pobral eno belih živali, ki sta mrtvi ležali prede vrati. Ko jo je zavlekel v koč, sta mu jo druga dva pomagala obesiti na steno. Potem je zapodil tisti svetli zob v trebuh nesrečne žrtve. Čreva so se usula v nekako leseno luknjo, ki so jo postavili

umorjeni živali pod gobec. Jetra, srce in pljuča pa so vrgli v ogenj, nato pa požrli. Ti pesjani jedo te zasušnjene živali, kakor nas! Z drugo živaljo se je godilo isto!

Ko so se nažrli in natulili, so se dvignili, sneli obedve živali ter ju pred kočjo naložili na veje. Nato so pogasili ogenj, zaloputnili vrata in se odpravili v dolino. Dva sta imela čez pleča obešeni krivi veji, ki sta se lesketali v luninih žarkih. S tistima vejama so vrgli strelo v beli živali in jih metali tudi za nami!«

»Joj, kaj pa je tamle doli? Ali je snežni plaz?« je kriknila mladina. Vse se je ozrlo proti dolinici. Tudi Roglja, da, tudi ona!

»Že gredo, so že tu!« je rekla čudno razburjena.

»Kdo! I, one bele živali, o katerih sem vam pravkar pripovedovala! Čujete le tiste žalostne bee, bee? Sedaj si bomo nekaj polnih lun sosedje na paši. Sicer pa mi nimamo prav nič od tega; med nami in njimi je nepremostljiv prepad: one so sužnje, mi pa svobodni otroci gora in tako hočemo tudi ostati!«

Lenart Zupan - Podjelovčan¹

LOVEC V JANUARJU IN FEBRUARJU

Kakor spreminja narava med letom svoje lice, tako se spreminjajo tudi razmere in potrebe v lovišču. Dejstvo pa je, da med letom ni nikoli tak čas, ko bi pravi lovec ne imel v lovišču kaj početi.

Za lovsko delovanje pa seveda ne smemo imeti samo zasledovanje in pobijanje divjadi, temveč tudi skrb in delo za čuvanje in krmljenje pa tudi opazovanje in preučevanje narave, to se pravi vse, kar je v zvezi z lovom.

Z zaključkom koledarskega leta poneha v glavnem tudi lov na zaščiteno divjad. Žal je nešteto takih lovcev, ki tedaj obesijo puško na klin in se za lovišče ne brigajo do prihodnje lovske sezijske. Manjka jim pač idealizma za lovsko delovanje tudi v nelovnem času, ko je treba skrbeti za vse, kar je v zvezi z lovom, to je zlasti čuvati in krmiti od težke zime ogroženo divjad.

Prav tem državljanom s puško naj bi navodila za delo v posameznih mesecih dala pobudo in jim nakazala pot, po kateri morajo iti, če hočejo postati res pravi in vsestransko usposobljeni lovci.

Navodila in smernice za januar in februar so ta:

Ob visoko zapadlem snegu in ko poleg tega pritisne še hud mraz, nastanejo za divjad najtežji življenjski pogoji. Izčrpana divjad mnogokrat zapusti svoja stalna bivališča ter pritisne v doline; včasih tudi prav do človeških bivališč, kar velja za jerebice in fazane.

1 Objavljeno v *Lovcu*, 1995.

Srnjadi in jelenjadi se ob napol zamrzlem snegu globoko udara, pri čemer si dostikrat rani noge. Vse to omogoča zverjadi, pa tudi divjim lovcem uspešno zasledovanje in uplenitev.

Če je zima posebno huda in dolga, je to za divjad lahko pogubno. Brez pomoči omaga in pogine, če že prej ne postane plen zverjadi.

Zato je najvažnejša dolžnost lovca, da priskoči živali na pomoč predvsem v jelovem gozdu, kjer je zaradi gostega vejevja manj snega in se žival lažje kreta. V takih krajih napravimo primitivne jasli, kamor polagamo deteljo in drugo, po možnosti svežo, primerno hrano. Deteljo in slično krmo pa lahko privežemo tudi okrog stebela goste smreke, da je vsaj za silo zaščiten pred vlago. Pokvarjena, nagnita ali celo plesniva krma divjadi škoduje, na kar je treba posebej paziti. V bližini, kjer opaziš srnjad, posekaj, če je le mogoče nekaj listavcev, katerih brstiči so sicer neizdatna, pa vendar prav dobra hrana. Kjer je kopinje pod snegom, je potrebno odmetati sneg in napraviti v krogu gaz, da žival brez težave pride do te najpotrebnejše zimske hrane.

Jerebicam in fazanom pokladamo krmo v že naprej pripravljena krmišča in pod kozolce, ki pa ne smejo biti preblizu hiš, kjer bi bile živalce preveč izpostavljene požrešnim mucom in drugi svojati. Krma naj bo po možnosti raznovrstna; za jerebice v glavnem mešanica raznega žitnega zrnja in ajdovih plev, za fazane pa je najboljša koruzno zrnje (najbolje na storžu), dobro pa je tudi nekaj zmlete mesnine, ker je fazan velik mesojedec. Med krmo je dobro pomešati nekoliko suhega peska, kar fazane prisili h kretanju in da krmo izbirajo ter tako počasi požirajo.

To so, lovski tovariš, v teh dveh mesecih glavna in najbolj koristna dela in če jih skrbno opraviš, se ti bo trud stotero poplačal.

So pa še druge stvari, na katere ne pozabi! Tvoje budno oko naj bo vsepovsod!

Ostro je treba opazovati, če »dobrosrčni« ljudje ne pokladajo kje krme divjadi z zlobnim namenom, prisvojiti si jo s pomočjo zank, pasti ali celo s prikrito puško. V nočnih urah najlaže ugotoviš, kje puška poča.

Ob ograjah, sadovnjakih, živih mejah in malih gozdičih je treba večkrat pogledati, če niso kje na ozkih prehodih nastavljene zanke. Pri nečednem delu najlaže zasačiš zankarja zvečer, ko navadno pride pogledat, če se je kaj ujelo, oziroma ko zanke odstrani.

Tudi na potepuške pse in mačke je treba biti pozoren in jih brez obzira postreliti, če vznemirjajo lovišče in preganjajo divjad, ki mora imeti zlasti pozimi mir.

Čim več živali ohraniš s svojo pomočjo, tem več boš imel užitka v času lovske sezone!

Sicer se pa v januarju in februarju lovec lahko tudi lovsko udejstvuje z lovom na zverinjad. Uničevanje roparic spada tudi med lovske dolžnosti, poleg tega pa se ti trud, če imaš pri tem uspeh, dobro poplača.

Koliko užitka nudi lovcu lov na lisico ob luninem svitu! Pojdi v naravo zvečer, ko se pojavi luna na obzorju. Poišči si primeren kraj, kjer so lisičje stečine in se v senci kakih dreves skrbno prikrij. Ko se dodobra umiriš, razgledaš in naužiješ poezije zimske

mesečne noči, vzemi iz žepa piščalko ter z njo presunljivo posnemi zajčji vek. Če je lisica v bližini, bo skoraj gotovo v najkrajšem času pridrencala v tvojo bližino, kjer ji na primerno daljavo posvetiš in pošlješ njeno grešno dušo v lisičja nebesa. Na zajčji vek ti pride lisica, kadar je hudo lačna, tudi podnevi, kar vem iz lastne izkušnje.

Ako si »fant od fare« in se ne bojiš hudih naporov, ti svetujem še drugo lovsko udejstvovanje, t. j. lov na kune, če si seveda v takem lovišču, kjer živi tudi kunji rod. Mimogrede omenjam, da se dokaj lovcev v te namene poslužuje le raznih pasti, nastav, kar pa vsekakor ne nudi takega užitka, kakor lov, ko kuno zalezuješ in jo upleniš s strelom.

Za tak lov je najbolj primeren novo zapadli suhi sneg, ko ti kuna s svojim svežim sledom kaže nočno pot. Ta te privede do kraja, kjer je zjutraj po svojem roparskem pohodu šla »ajčkat«. Navadno je to kaka duplina ali pa vervečje gnezdo na smreki. Užitek, ko kuno, prepodeno z ležišča, sklatiš z dobro merjenim strelom na zemljo, je izreden. Če boš kunjo kožico poklonil svoji boljši polovici, boš še posebej nagrajen. Ženica bo tvojim pohodom v lovišče bolj naklonjena in bo šlo pri odhodu kakor tudi ob povratku brez godrnjanja, pa četudi se boš kdaj zaradi predolgega »zadnjega pogona« vračal pozno in malo v rožicah domov.

Kar se v ostalem tiče lova na kune, ti iz svoje izkušnje povem, da je ta lov zelo težaven. To pa zaradi dolge poti, ki jo napravi kuna v eni noči na svojem roparskem pohodu. Zgodi se ti lahko, kot se je nekoč meni, ko sem na Jelovici zjutraj obsledeno kuno zasledoval do trde noči, pa ji še nisem prišel do konca. Ker me je kunja sled vodila po prostranih in nepreglednih jelovških gozdovih, končno nisem pogodil prave smeri proti domu. Tako sem taval vso noč in je le za las manjkalo, da nisem v snegu omagal in zaspančkal za večno (opisal v Lovcu št. 5, leta 1925).

Naj mi bralci oprostite, da sem tudi v temle članku nekoliko zašel.

Še nekaj pa sem pozabil! Lov na race. Kdor ima za ta lov priložnost in dosti nabojev – race so trde – mu želim tudi pri tem lovu uspeh, seveda brez kake neprostovoljne kopeli, kot se je to primerilo pred dvema desetletjema meni v iških vodah pri temperaturi minus 17° C.

Če omenim še to, da se v januarju začnejo ženiti zajci, v februarju pa vidre in druge roparice, ter da v tem mesecu stari jeleni odvržejo rogovje, jazbečke pa povržejo mladičke, mislim, da sem vsaj približno svojo zamisel zadovoljivo opravil.

Vsem mladim lovcem pa priporočam veliko kretanja v naravi, ki je velika poučna knjiga. Iz te knjige se lahko mnogo naučiš tako v lovskem kakor v naravoslovnem pogledu. Če zvečer vzameš v roko še lovsko knjigo, ti tudi to ne bo škodilo.

Lenart Zupan - *Podjelovčan*¹

PUŠKA – LOVČEV NAJDRAŽJI PRIBOR

Brez puške ni lovca. Dobra puška pa je za lovca tudi najdražji pribor; najdražji v dvojnem smislu, prvič, ker je to zelo draga stvar, drugič pa, ker mu je puška kot zvesta spremljevalka na lovu najljubša, torej najdražja.

Sodobno lovstvo zahteva tudi temu primerno opremljenega lovca, kar velja še posebno za puško. Skladno s predpisi sedanjega zakona o lovu, je odstrel visoke divjadi, vključno srnjadi, dopusten le s kroglo iz risane cevi. To pomeni, da lovec, ki se hoče udeleževati pri nizkem in visokem lovu, mora imeti pravzaprav dve puški: eno na šibre in eno za kroglo ali kombinirano na oboje. Seveda pa so izdatki za tako sodobno opremo znatno večji, kot so bili v prejšnjih časih, ko se je po srnah pokalo še s šibrami in je lovcu zadostovala kaka cenena zastarela puška-šibrenica.

Z modernizacijo lovstva, ki temelji na smotrni gojitvi divjadi in njenem načrtnem odstrelu, je bil tudi v tem pogledu dosežen velik napredek. Vzporedno s tem, predvsem pa zaradi večjih potreb po modernih puškah-risanicah, se je razvijalo tudi puškarstvo. Neprimerne, zastarele puške so zamenjale nove, moderne. S kroglo iz visoko razantne puške, opremljene z daljnogledom, je mogoče neprimerno bolj natančno zadeti. Pa tudi učinek je močnejši, žival navadno obleži v ognju.

Dobro se še spominjam, ko so še ob koncu 18. stoletja zlasti lovci nižjih slojev imeli še šibrenice-prednjače, s katerimi so pokali ne le po zajcih in srnah, temveč tudi po gamsih. Tudi moj pokojni oče je imel tako puško-prednjačo, to se pravi da jo je moral polniti spredaj pri ceveh. Praktično se je taka puška praznila le s strelom, in je zato navadno visela nabasana doma na steni. Seveda je bilo otrokom strogo prepovedano, da bi se je smeli dotakniti. Vendar pa je v moji otroški dobi le za las manjkalo, da ni postala ta puška zame usodna. Takole je bilo:

Neko jutro, ko smo bili otroci sami doma, je prišel v našo sobo iz sosednjega stanovanja fantek, nekaj let starejši od mene, z vzdevkom Jarc. Skupno smo se igrali, lovili po sobi, skakali po posteljah in klopeh. Kar naenkrat je omenjeni vasovalec, stoječ na očetovi postelji, snel raz stene puško, malo pomeril, in že je počilo. Jaz sem stal na klopi ob nasprotni steni in tik moje glave so zabrenčale šibre – devet gamsarjev – in se zarile v širini dlani v steno. Še danes se čudim, kako se je moglo v nekaj sekundah to zgoditi in kje je dobil ta otrok tako moč v roki, da je napel petelina. No, vsekakor je bila to velika sreča v nesreči in ni bilo hujših posledic. Kakor politički cucki smo se poskrili po ležiščih pa tudi Jarc je nekam izginil. Medtem pa so že prišli v sobo bližnji stanovalci, ki so čuli strel. Jaz sem se prvi ojunčil in jim povedal, kako je bilo in kdo je glavni krivec. Ko je kmalu nato prišel oče, smo najprej z združenimi močmi poiskali in našli pod streho skritega »junaka« Jarca. Epilog je bil seveda tak, da smo bili vsi, tudi jaz,

1 Objavljeno v *Delu*, 1960.

Lenart Zupan na
spominski proslavi
na Ljubelju.

nedolžna tarča, deležni krepkih udarcev, levji delež pa je prejel mojstrski strelec Jarc.

Ta dogodek pa je bil dobra šola za vse – tudi za očeta, ki je od tedaj nabasano puško vedno zaklepal v omaro.

Pa še en dogodek s to puško, ki mi je ostal v dobrem spominu, naj opišem. Še v deški dobi me je oče večkrat vzel s seboj v lovišče. Tako je bilo tudi na moj 13. godovni dan. Ko opaziva v gozdu poskočno veverico, mi oče pomoli puško rekoč: »Na, Lenart, pa ti dons pocilej, kmaš god«. To je bil sicer za očeta poceni godovni dar, zame pa vsekakor lepa počastitev. Brž primem za puško, napnem petelina, pomerim na gozdnega akrobata, in že je zagrmel moj – prvi strel! Hkrati pa sem se zaradi sunka puške tudi sam zvalil kot dolg in širok vznak na mater zemljo. Ko sem zaradi bolečin malo postokal, me je oče brž potolažil, rekoč: »Lenart, nč nkar na jamraj, sej veverca tud dol čmoknla«. »A res,« sem dejal, skočil na noge, stekel po veverico in nobenih bolečin nisem več čutil. Zelo sem bil vesel tega svojega prvega lovskega uspeha.

Zgodb s puško bi lahko povedal še več. Ker pa je prostor v tem lovskem kotičku strogo odmerjen, se bom omejil le na najzanimivejše.

Črni dan za lovske puške, ki se ga marsikdo dobro spominja, je bil 12. aprila 1941, torej pred 20 leti, ko je okupator razglasil, da je pod smrtno kaznijo treba v 24 urah oddati vse puške.

Jaz sem takrat imel dve registrirani puški: dvocevko-brezpetelinko in trocevko brezpetelinko z dvema cevema za šibre in eno cevjo za kroglo. Slednjo sem si nabavil šele pred nekaj leti. Težka mi je bila ločitev od nje in se nisem mogel odločiti za njeno oddajo. Končno je kljub velikemu tveganju zmagala volja, da si to puško pridržim in jo dobro skrijem, oddam pa samo dvocevko-šibrenico.

Naslednji dan, 13. aprila, sem stlačil to puško v žok, predeljen posebej za cevi in posebej za kopito, in hajd na mesto žalostnega spomina v Mestni dom, prostor za

oddajo. Žalostnih obrazov in z gnevom do okupatorja smo se lovci spogledovali v bojazni, da morda teh pušk ne bomo več videli.

Omenim naj še, da je bila predaja pušk zelo površna. Nihče od prevzemne komisije si ni puške ogledal ali vsaj ugotovil kalibra in številke puške. Dobil si potrdilo na majhnem, četrtno pole velikem listku, da si puško oddal. Mojo puško, ki sem jo oddal v žoku zato, da bi se bolje očuvala, je uslužbenec kratkomalo vrgel na kup k drugim. Spričo take površnosti bi prav lahko zbasal v žok, in sicer v predelek za cevi, kako palico, v predelek za kopito pa otesano poleno, in s tem ukanil okupatorja.

Naj se povrnem k pridržani puški trocevki. Treba jo je bilo dobro skriti kje izven doma. No, naslednjega dne sem jo dobro namazal, nato pa dobro povil v časopisni papir in jo odnesel ter skril v zapuščen kanal na območju podjetja, kjer sem bil zaposlen. Po preteku dveh let sem se hotel prepričati, kako se puška drži. Ko sem jo izvlekel iz kanala in ugotovil, da jo je že malo načela rja, je bilo treba misliti na drug primeren prostor. Po nasvetu in ob pomoči strojnika Staneta, ki mi je bil vedno uslužen, sva še isti večer očiščeno in na novo namazano puško vtaknila v litoželezni podstavek nekega stroja v strojni delavnici podjetja. Tam je bila varna vsaj pred rjo. Kmalu pa bi jo doletela nesreča, in sicer prav ob kapitulaciji okupatorja, ki je v svoji besnosti razstrelil strojni oddelek. No, na srečo moč eksplozije ni dosegla oz. poškodovala stroja, kjer je bila skrita puška. Vesel sem bil, da sem tako rešil dobro puško, še bolj pa sem se veselil konca vojne in svobode.

Pa še zgodba o oddani puški. Po vojni smo se lovci takoj pričeli zanimati za vrnitev oddanih pušk. Ugotovili smo, da so bile puške povečini še po odhodu okupatorja v nekem skladišču, žal pa so potem na zagoneten način izginile. Marsikateri lovec je bil tako ob veliko vrednost, saj so nekateri oddali tudi po dve in več pušk.

Po čudnem naključju pa sem jaz vendar prišel do svoje oddane puške, kar je višek sreče. V letu 1946 sem se v Ljubljani srečal s sedaj že pokojnim lovskim prijateljem Francetom iz Medvod. Med pogovorom mi je omenil, da je pred kratkim kupil lepo dvocevko-brezpetelinko, in me povabil, da jo pridem ob priliki pogledat. Skoraj sem na to vabilo pozabil. Ko pa sem se nekaj mesecev zatem vračal z lova ter čakajoč na postaji na vlak ugotovil, da imam še dobro uro časa do odhoda, mi naenkrat šine v glavo, da bi si lahko ogledal to prijateljevo novo puško. Brž stopim k njegovi pet minut oddaljeni hiši in ga zaprosim, naj mi pokaže puško. Z veseljem je segel v omaro, izvlekel iz nje puško ter mi jo podal v roke. »Lepa puška, prav taka, kot je bila moja,« sem dejal. Bolj in bolj se mi je zdela podobna moji, zato sem stopil k oknu, da si jo še natančneje ogledam. Gledam, gledam, vsi znaki se ujemajo, končno pa le opazim na robu kopita pritrjen majhen košček lesa. Z njim sem nekoč nadomestil delček, ki se je odlomil pri nekem udarcu. Po tem sem nedvomno dognal, da je to moja puška. Prijatelj sprva kar ni mogel verjeti in je mislil, da se norčujem. Zatrjeval je, da je puško kupil. Kje in od koga, pa ni hotel povedati. Šele, ko sem mu na podlagi orožnega lista, na katerem se je

številka puške povsem ujemala z »njegovo«, dokazal verodostojnost lastništva puške, je uvidel, da se ne šalim. Hočeš nočeš se je moral sprijazniti in mi izročiti puško, ki mu je po krivi poti prišla v roke.

Sporazumela sva se, da mu puško pustim toliko časa, da si nabavi drugo. Čez nekaj mesecev pa sem šel ponjo. Dal mi jo je nerad.

Pozneje sem izvedel, da je to puško kupil od nekoga, ki je bil v času, ko so bile puške shranjene pod oblastjo magistrata, zadolžen za njih varstvo oz. čuvanje. Slab, toda meni koristen čuvaj! Sunil je mojo puško tako rekoč zame!

Lenart Zupan - Podjelovčan¹

O GAMSIH V KROPARSKI GORI

Meseca decembra, ko v gorah navadno vlada že pravcata zima, je na višku svatovanje gamsov. Ledeno mrzli vetrovi, ki brijejo po zasneženih gorah, pa tudi druge neprilike gamse prav nič ne ovirajo pri ženitovanjskem plesu, saj so se temu primerno odeli v tople črne kužuhe, poškropljene s srebrno roso. Prsk teh črnuhov je tedaj v očitnem nasprotju s prskom srnjadi. Ta se dogaja v največji vročini, konec julija in v začetku avgusta. Dejal bi, da so si gamsi izbrali tak čas za parjenje zato, ker v njihovem kraljestvu, gorah, vlada mir, saj v tem času zaide tja tu pa tam le kak lovec, želeč si lovskega užitka in gamsje trofeje.

Prav doba svatovanja gamsov mi je potisnila v roko pero, da iz svojih spominov opišem nekaj zanimivih dogodkov, ki sem jih doživel med temi črnuhi še v svoji mladeniški dobi.

Prostrana gozdna planota Jelovice na severni strani vpada v strmo in skalovito pobočje, tako imenovano Kroparsko goro. Ob vznožju gore pa stoji, stisnjen v ozko kotlino, starodavni trg Kropa, kraj, ki je iz prvotnega fužinarstva in primitivnega kovaštva razvil pomembno strojno industrijo različnih železnih izdelkov, umetnega kovaštva in še kaj.

Po znani kroparski bajki, ki velja za slepilo radovedni otročadi v odgovor na vprašanje, od kod novorojenček, so tedaj tudi mene rojenice ujele pri izviru potoka Kroparice v dnu gore in me še vsega mokrega prinesle v hišo ob spodnjem bajerju.

V tej hiši mi je tekla zibelka in so mi potekala tudi moja mladostna leta, dasi življenjski pogoji za delavske družine tisti čas niso bili ravno rožnati.

Ker se je oče poleg svojega rednega kovaškega dela postransko, nekako v podrejeni vlogi, ukvarjal tudi z lovom², sem tako rekoč že na svet prijokal, okužen z lovsko krvjo.

¹ Objavljeno v *Delu*, 1961.

² Janez Zupan, *Pastirček* ali *Malevš*

Pravijo, da kri ni voda. To sem kmalu začutil v sebi. Ker me je oče še kot otroka večkrat vzel s seboj v lovišče, pri čemer sem imel dovolj prilike za občudovanje narave in odkrivanju tajnosti lova, je postajalo burkanje moje lovske krvi vsak dan hujše.

Najljubša mi je bila pot v Kroparsko goro: med gamse. Ko me je oče docela seznanil, kje se nahajajo solnice za gamse, sem že kot 10-letni deček hodil sam pokladat sol v te solnice, ki jih je bilo v gori vsaj kakih deset. Neštetokrat sem v svoji mladeniški dobi prečkal vso goro od Zelene jame preko Rjave prsti, Krive driče do Zgorele skale, da sem pod previsnimi stenami napravljene solnice založil s soljo. Seveda sem na takih pohodih radostno opazoval trope gamsov, ki so se pasli po pobočjih grebenov.

Nekoč se mi je pripetilo nekaj, kar se bo marsikomu zdelo neverjetno, to namreč da so gamsi skakali preko moje glave. Bilo je takole: najljubši kraj, z lepim razgledom po gori, mi je bil greben, na katerega se je lahko prišlo le po vseh štirih. Ta greben ali bolje rečeno pomol je na tri strani strmo odrezan v navpične stene, na skrajnem robu pa je dober meter nižje kakih 2 m² velika polica, podobna prižnici. Ko sem nekoč plezal in deloma »jahal« na to razgledno točko, sem meter pred seboj na polici presenetil tri gamse, ki so za trenutek nepremično zrlji vame. Ker pobeg gamsov ni bil mogoč drugje kot preko mene, sem se resno zbal, kaj se bo zgodilo. Zato sem se brž z rokama trdno oprijel skalnatega roba in sklonjen hotel ritensko nazaj. Toda v hipu se je prvi gams z akrobatskim skokom pogнал preko mene, takoj za njim pa še ostala dva. Vse je šlo gladko, prav po cirkuško, in niti klobuka mi ni odneslo z glave. Ko je skočil čezme zadnji gams, sem se hitro obrnil in črnuhom s klobukom pomahal v pozdrav in slovo. Za boljše razumevanje naj pojasnim, zakaj me gamsi niso prej opazili in pobegnili. To je pripisati zelo ugodnemu vetru, neslišnem plezanju in ker me gamsi zaradi oblike grebena niso mogli prej zagledati, dokler nisem priplezal tik do police.

Opišem naj še zanimivo zgodbo iz Krive driče, zelo dobre stečine gamsov pod navpično steno vrhnjega dela Kroparske gore. Mimogrede naj omenim, da je pokojni France Rojina, znani lovski pisatelj, ki se je rad udeleževal lova na gamse in bil večkrat na Krivi driči, nekoč napisal članek v revijo *Lovec* z naslovom Kriva driča je od hudiča. No, kdor pozna to točko, bo gotovo potrdil, da je dohod tja res težaven in nevaren, posebno če je zemlja zmrznjena ali zasnežena.

No, pa k stvari. Lepega dne neke pozne jeseni je bil večji lov na gamse. Od blizu in daleč je prišlo mnogo, v glavnem gosposkih lovcev na ta lov. Moj oče je imel polno dela in skrbi, da bi se lov uspešno izvedel. Mene, ki sem Kroparsko goro zdaj že docela poznal in vedel za vse gamsje stečine, je tisto pot določil, da vodim skupino lovcev na odkazana stojišča. Tako sem prevzel in razvrstil na stojišča štiri lovce: prvega k Macesnu, drugega na Fajmoštrovo dričo, tretjega v Vilce in četrtega na Krivo dričo. Na tistem stojišču sem ostal tudi jaz. Spominjam se, da se je slednji imenovani gosposki lovec pisal tako, da je imel spredaj dr., začetna črka priimka pa se je pisala s tremi črkami (Sch), kar pomeni, da mož ni bil slovenskega porekla; takih lovcev je tiste čase lovilo pri nas precej, posebno v loviščih z divjadjo visokega lova.

Hiša kroparskih
lovcev Zupan.

Ko se je pogon pričel in se je vrsta gonjačev bližala Krivi driči, sva postala pozorna. Kmalu sva začula ropot valečega se kamenja, zatem pa že skoke gamsov v najino smer. Tik pod steno so pritekli trije gamsi, proti katerim je dr. Sch. oddal dva strela. Po strelah so se vsi trije obrnili in vskočili v steno ter po polici stene bežali dalje. Ob vrhu stene, kjer je izhod v bolj položen svet, pa sva opazila le še dva gamsa, iz česar sva sklepala, da je tretji gams brzčas zadet in je v steni omagal. Jaz sem se brž odločil, da grem pogledat za njim, toda dr. Sch. mi je to odločno branil, češ da je tak podvig smrtno nevaren.

No, jaz nisem bil tako črnogled in nič ni pomagalo ugovarjanje strelca, da ne prevzame nikake odgovornosti. Kot bi mignil, sem naskočil steno, kamor so zbežali gamsi. Že ob vstopu na polico sem opazil kri, znak, da je gams zadet, kar me je še bolj podžgalo. Malo pod vrhom stene, ob nekem previsu, sem zapazil na polici ležečega gamsa, ki je sicer ležal nepremično, vendar iz previdnosti nisem hotel takoj do njega. Sluteč, da kozel še ni mrtev, sem bil previden. Imel sem prav. Ko sem vrgel nanj kamenček, je trznil, še je bilo nekaj življenja v njemu. Šele po preteku kake pol ure, ko gams na met kamenčkov ni več reagiral, sem se mu počasi približal in ugotovil, da je mrtev. Bil je močan kozel z lepimi roglji.

Sicer vesel nad uspešnim podvigom, sem se zavedel kočljivega položaja, kako gamsa izvleči s te vražje stene. Brž sem spoznal, da ga bo nemogoče odnesti, saj bom lahko vesel, če bom srečno pristal zopet pod steno. Prijel sem kozla za zadnji nogi, ga malo povlekel na rob police in pahnil preko stene v nadi, da bo priromal pod vznožje stene v Krivo dričo. »No, Lenart, sedaj pa glej, da se boš tudi ti srečno izmazal s stene,« sem si dejal in pričel pot nazaj. Nič ne pretiravam, če rečem, da je bil povratek težavnejši in je enkrat le malo manjkalo, da nisem šel po isti poti, kakor preje mrtvi gams.

Ko sem priplezal s stene, nisem našel na stojišču dr. Sch., pač pa se je na klic odzval iz vznožja stene, kamor sem prej pahnil gamsa. V nekaj minutah sem bil pri njem. Ves srečen me je objel in mi čestital. Pri tem pa sem opazil bledico njegovega obraza in ga vprašal, kaj mu je, nakar mi je odgovoril, da takega strahu še svoj živ dan ni

prestal. Meni se je sprva zdelo malo čudno, ko pa mi je vse pojasnil, sem ta njegov strah razumel. Mož je namreč slišal padec gamsa raz sten, ni pa s stojišča mogel videti, kaj je padlo dol. Misleč, da sem zdrsnil s stene jaz, je tekel na lice mesta, kjer pa je namesto mene našel le svojega kozla.

Gamsa, ki je imel zaradi padca le malo polomljene noge, roglje pa nepoškodovane, sva obesila na primeren drog in ga tako nesla kar po Krivi driči navzdol v dno gore, on velik spredaj, jaz majhen pa zadaj, kar je bilo na veliki strmini kar prikladno.

Na zadnjem pogonu, v gostilni pri Jarmu, sem tudi jaz smel sedeti med lovci in kot nekaj junak dneva spiti nekaj kozarcev vina, za nameček pa mi je padlo v žep še nekaj srebrnih kronic.

Od denarca da, od tega sem že imel korist, od vinčka pa prav nič. Slabo sem se počutil ter gredoč domov moral stopiti za plot in odvreči maligane. Očetu to ni bilo nič kaj po volji. Malo me je oštel, zraven pa hudomušno pristavil: »Viš, Lenart, zej sej pa naš donšn lovski plen povišou še za enga kozla.«

Lenart Zupan - *Podjelovčan*¹

PROBLEMI IN PERSPEKTIVE LOVSTVA

V pričakovanju novega republiškega lovskega zakona, menim, da ne bo odveč nekaj vrstic o današnjem stanju lovstva, lovcev in posebno naše divjadi, kateri bi bilo treba posvetiti vso pozornost, da jo količinsko kot kakovostno ohranimo na ustreznih ravni, upoštevajoč, da je družbena lastnina. Neizpodbitno je, da je naše lovstvo po vojni doseglo velike uspehe. To nam priznavajo celo v tujini. Vendar s tem ni rečeno, da tudi ni napak – objektivnih in subjektivnih – katerim se ne bojimo pogledati v obraz.

Živimo v dobi, ko so interesi posameznika podrejeni skupnosti. Tudi lovstvo se mora razvijati v tej smeri. Zaradi ohranitve in smotrnejšega gospodarjenja z divjadjo je lovec upravičen loviti in se posluževati lovske pravice le pod določenimi pogoji, upošteva, da morajo lovske družine umno gospodariti v loviščih in iz njih jemati le toliko in takšno, da naravi ni v škodo.

Ljubezen do prirode, do divjadi je zadeva srčne kulture. Lov torej predstavlja tipično povezanost z naravo ter zahteva še posebno od lovca disciplino, poštenost, etiko in samozatajevanje. Lovec, ki hoče »žeti«, mora tudi »sejati«! Le lovec, oborožen s takimi vrlinami, se bo povzpel na vrh lestvice v lik pravega lovca.

Določila sedanjega zakona o lovstvu in v okviru tega sprejeti pravilniki, poslovniki in razni sklepi trostopne lovske organizacije podrobno urejajo pravice in dolžnosti članov LD glede lova. Toda teorija je eno, praksa drugo! Često so v praksi tudi pri

1 Objavljeno v *Lovcu*, 1974.

sodobnem razvoju lovstva in spremembah, ki jih prinaša nov čas, novi, nepredvideni, škodljivi pojavi, ki v marsičem spreminjajo teorijo in marsikaj postavijo na glavo.

Nobena tajnost ni, da je stalež nekaterih vrst divjadi v več loviščih majhen. To velja predvsem za zajce, poljsko in deloma tudi gozdno perjad (divji petelin). Kje so vzroki? Teh je več in so nam v glavnem znani. Žal so po večini takšne vrste, da smo proti njim več ali manj nemočni.

Poljski perjadi in zajcem je močno škodljiva nova tehnologija obdelave zemlje s stroji, predvsem zgodnja strojna košnja sredi maja, ko gnezdi poljska perjad in je že drugo leglo zajcev. Proti temu se je težko boriti, ker je kmetijstvo pomembnejše kot lovstvo. Vendar pa bi z obojestransko dobro voljo tako škodo lahko vsaj ublažili, npr. z obvezno izpopolnitvijo kosilnic z enostavno napravo, ki v travi, detelji, žitu valečo perjad ali čepečega zajčka prepodi, da jih ne ugonobijo smrtonosne kline. Take naprave imajo ponekod v tujini (Češka), pri nas jih vidimo sem in tja le – na papirju. Na sprednji del traktorja, približno 2 m pred klinami in 70 – 80 cm od tal, se pričvrsti ca. 80 cm dolg nosilec oz. kovinski drog, ki je v presledkih 8 do 10 cm preluknjan. Skozi luknje so obešene svetle verige ali kovinske palice, ki se pri vožnji vlečejo po tleh in žival splašijo, da pravočasno pobegne. Stroji so sicer različni, vendar je takšno napravo mogoče prilagoditi skoraj vsaki kosilnici. Se razume, da je treba tudi poskrbeti za najdena jajca, da pridejo čim prej pod domačo kokljo ali v valilnico.

Še bolj kot stroji škoduje divjadi škropljenje in zapraševanje poljskih kultur z raznimi kemikalijami. Pretirano zastrupljanje pa škoduje tudi človeku, ki se hrani s pridelki takih kultur. Vse to je nekakšno nujno zlo, kajti kmetovalca kaj malo briga divjad. Težko ga je prepričati, da več fazanov in jerebic pomeni manj škodljivcev in večji pridelek.

Tretji pokončevalec divjadi je vsekakor avtomobilizem oziroma promet. Na cestah gre ponoči po zlu pod avtomobilskimi kolesi mnogo zajcev in srnjadi, zlasti v nižinskih loviščih. Posebno zajec se kot izrazito nočna žival pri prečkanju ceste le poredko reši, če ga zaslepi hitro vozeči avtomobil s svojimi žarometi. Le uvideven voznik, ki zmanjša hitrost ali ustavi avto in ugasne luči, lahko reši žival pogube. Žal je takih voznikov malo. Sodobno sredstvo proti trčenjem z divjadjo so mreže ob cestah. To je draga naprava, če je prirejena tako, da ustreza namenu. V Sloveniji je do zdaj omrežena edino avtocesta Vrhnika-Postojna.

Žal se je izkazalo, da je mreža prenizka, ker jo divjad (srnjad, jelenjad) na več mestih preskoči, manjše živali (zajec, lisica) pa se zmuznejo pod mrežo. Naj bo to v poduk za bodoče! Avtomobil v lasti nepoštenjaka je pa tudi dober pripomoček za divji lov oziroma krivolovstvo, za prikrivanje nezakonito prisvojenega plena v prtljažniku.

Končno še beseda o krivolovcih in divjih lovcih! Krivolovci so tisti lovci, ki so sicer člani lovske organizacije, imajo dovoljenje za posest in nošenje orožja in tudi pravico za izvajanje lova. Toda pravice so jim več ali manj le pripomoček, da lahko

lovijo protizakonito in si seveda plen tudi protizakonito prisvajajo. Z drugim imenom: to so lovski tatovi! Divji lovec pa nima pravice do orožja oziroma lova. Krivolovstvo in pravi divji lov sta se v zadnjem času zelo razpasla. O tem smo brali v Lovcu, še več pa v dnevnem časopisu. Kazni in drugi varnostni ukrepi, ki jih izrekajo naša sodišča, naj bodo opomin in svarilo vsem divjim lovcem in krivolovcem, ki še opravljajo svoj umazani posel, a tudi tistim, ki z avtomobili namenoma pobijajo divjad po naših cestah. Lovske družine in njihovi člani so dolžni zastaviti vse sile, da čim več krivolovcev odkrijejo, da tako rekoč prehitijo naše varnostne organe, katerih požrtvovalnost zasluži vse priznanje. Nekateri miličniki – naj bodo člani lovske organizacije ali ne – zaslužijo lovska odlikovanja! Naj omenim le enega! V časopisih smo brali, da je miličnik iz Cerkelj, ki je razorožil A. B., motoriziranega krivolovca in člana dveh lovskih družin, pred tem odkril že 12 divjih lovcev in krivolovcev.

Od ustanovitve lovskih družin leta 1946 pa do danes se je število članstva zvišalo za okoli trikrat.

Najbolj je poraslo članstvo v lovskih družinah okrog večjih mest in industrijskih krajev. Več lovcev pa pomeni manj lova v prvotnem pomenu in več gojitve! Kdor torej hoče biti danes lovec, mora puško postaviti na drugo mesto! Kvaliteta lovskega članstva pa kljub vsestranskemu prizadevanju vodstva naših lovskih organizacij – ni zadovoljiva. Velike luknje so v lovski etiki, disciplini in strokovnem znanju.

Če končno k prikazanim glavnim negativnim elementom prištejemo še druge, ki nam bolj ali manj redčijo divjad, kakor bolezní in zimske tegobe, manjšanje življenjskega prostora divjadi z večanjem človeških naselij, nepogrešljivi lov tujih lovcev itd., potem se moramo zamisliti ob vprašanju, kakšna je perspektiva lovstva, divjadi in sodobnega lovca. Upajmo in pričakujmo, da bo naš bodoči zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter upravljanju lovišč posvetil pažnjo tudi tem problemom in kolikor mogoče odpravil ali vsaj zmanjšal to ali ono, kar je v škodo lovstvu oziroma divjadi.

Mirko Šušteršič¹

PO MOJIH LOVSKIH STEZAH

Za divjimi svinjami

Prvega oktobra 1921 sem prevzel šumsko upravo, približno 15.000 oralo površine, razmetane ob obeh bregovih Donave na črti 30 km od državne meje proti jugu. Kakor prej v Tikvešu, nisem vedel, kam s časom, tako sem sedaj v Zmajevcu moral z njim varčevati in sem porabljal noč in dan, da pregledam upravo in se spoznam

¹ Pripovedi so bile objavljene v knjigi Po mojih lovskih stezah, 1972.

z razmerami. Da sem prevzel upravo v takšnem redu, kakor sem jo oddal, bi bila stvar lahka. Tako sem pa šele konec novembra bil tako daleč, da sem mogel posvetiti nekaj pažnje svinjam. Logar iz Zlatne grede me je vsaki teden opominjal na družbo tistih petnajstih pisanih ščetinarjev.

Konec novembra je pobelil sneg te kraje in logar je izsledil v Szarvas-hatu, deset minut od svoje hiše v trstju, ležišče dveh svinj. Ker nisem mogel sam, sem mu dovolil, da eno ubije. Imel pa je samo dvocevko. Tretji dan mi v Kazuku, kjer je imel opravka, javi sledečo zgodbo: Takoj drugi dan, ko je dobil dovoljenje – bila je nedelja – se je odpravil na lov. Sneg, kolikor ga je bilo, se je brzo tajal, tako da je natančno mogel ločiti starost sledov, kjer je pač sneg še ležal. Kmalu je bil na sveži stečini, ki je vodila v izsledeno ležišče. Ker je bilo mokro in trsje tam redko, se je približal precej tiho ležišču, katero pa je bilo prazno. Nekaj časa postoji in premišljuje, kam da bi se obrnil. Nato stopi proti staremu ležišču, da se uveri o zadnjem posetu. Kar zahrešči malo v stran in dve svinji šineta skozi trstje. Logar s pripravljeno puško v rokah upali po zadnji z obema nabojema hkrati na kakih 20 korakov. Kmalu se lomast zgubi in logar gre na strel, kjer dožene, da je pogodil, in nekaj korakov od tod najde na sledu kri. Po kratkem zasledovanju čuje, da se giblje tik pred njim v trstju žival in da mora po sledovih krvi in kretanju biti težko ranjena in da se bo ulegla, kakor hitro se ne bo čutila zasledovano. Zato se logar vrne in prepusti žival do drugega dne rani, da se ta razboli odnosno izkrvavi. Drugo jutro pokliče svojega psa prepeličarja, se zopet prepelje s čolnom čez skoro izsušeni donavski rokav ob nasipu in krene za sledom, spremljan od psa. Kmalu naleti na par krvavih ležišč, po katerih se je uveril, da svinja ne bo daleč in da bo gotovo že mrtva. Zato je opustil običajno opreznost in gre legotno za sledom semtertja skozi gosto trsje. Pes postaja nemiren in nateza z nosom v eno smer. Kar se strese kup potlačenega bičevja in črna pošast plane proti logarju, ki je seveda imel puško na rami. V spominu so mu ostale samo majhne bliskajoče oči zveri in pa sršči zobje, ki so bili na pol odprtem gobcu naperjeni nanj, da mu v naslednjem hipu razparajo drob. V blaznem presenečenju se je pognal čuvaj v stran. Zlata zvestoba in skrb psa do gospodarja je tega rešila. Pes se je namreč – že vaje – renčec pognal proti napadajoči svinji in obrnil pozornost nase. Svinja zelo rada preganja pse. Zato se je hotela besna zverina najprej maščevati nad psom. Hitri in okretni pes pa se je udarcem umaknil in skočil vstran, kamor se je okrenila tudi svinja, sledeč mu za petami. Ta trenutek je porabil duha prisotni čuvaj in ubil ranjeno besnečo svinjo s strelom v vrat, na komaj osem korakov, tvegajoč, da zadene pri tem tudi psa. Svojo neopreznost si je zapomnil za vedno, ker je le slučaj, da je imel s seboj psa, rešil njegovo življenje. Bila je »krmača«, torej svinja v tretjem letu starosti, ne povsem čistokrvna, ker je bila rdečkasto sive barve. Tehtala je neizčiščena 85 kg. Meso je bilo izborno.

V prvi polovici decembra je zapadel sneg malo ped visoko in obležal nekaj dni. Lovec je javil v Compošu krmačo s prasci. Zanimivo je, da je svinja v decembru imela šest tednov stare prasce, in sicer je bila to družina križanih. Bil je mal kos trstja, morda

tri hektarje, v katerem se je družina skrivala. Lovec je bil mnenja, da bi bilo najboljšje pognati svinjo iz trstja. Postavil je mojega knjigovodjo, ki je tudi hotel postati lovec, in mene na primerne prostore, sam pa je šel z dvema delavcema v trstje, kjer naj bi bila svinja. Svojo ženo, ki se je zelo zanimala, kako taka mrcina izgleda, sem posadil na sveženj visok štor odsekane orjaške vrbe.

Lomast gonjačev je prihajal vedno bližje in z njim je rasla napetost. Hrušč je postajal vedno večji in čuli so se posamezni glasovi svinje, ki je svarila cvileče mladiče. Navzlic strelu, ki ga je oddal lovec, pa je svinja pobegnila v nasprotno smer in namesto svinje je pribežal k meni knjigovodja, ki ga je splašil lomast v trstju, z izgovorom, da so se svinje obračale v to smer in jih je hotel prestreči, ker je mislil, da sem jaz drugje. Moja soproga pa se je zasmejala in skočila pogumno z vrbe v sneg, ko je opazila, kako knjigovodji blede junaško lice.

Noči so postajale svetlejšje, ker se je mesec bližal ščipu. Telefoniral sem lovcu, da pridem zvečer ob devetih na zalaz. Ob pol osmih sva se z ženo, ki je hotela prisostvovati, zamotala v težko bundo iz ovčjih kož in konja sta zdirjala z dvorišča na cesto. Skozi vas do nasipa je bila pot običajno slaba, tako da smo se dober kilometer poti premetavali skoro pol ure, preden smo se rešili do kolen globokega blata in brezdanjih kotanj in jarkov. Ko smo prišli na nasip in odprli zaporo, so konji pretekli petnajst kilometrov dolgo pot v eni uri. Pet metrov nad plano, zasneženo pokrajino, ponoči na hitrem vozu! Uj, to je slika! Motna luč lije v zimsko noč. Na desno se spaja v neskončni beli somrak položni baranjski hrib, ki ga oko komaj zaznava, in kakor daleč sega pogled, trepetajo na njegovem vznožju rožnati prameni luči, ki prše iz vasi v vlažni vzduh. Levo, tik ob nasipu, se odmičejo silhete vrb in skozi gole veje, kjer se nasip bliža Donavi, se svetlika širna plan veletoka, ki skrivnostno, brez šuma hiti na jug. Samo rahel klopot koles, ki režejo mehki hrbet neskončnega nasipa, ki se izgublja v nedoločni belini snega, da slepi oči, udarja takt nočnega miru, ki pripeva duši v njenih sanjah. Neka otožna in obenem mogočna svečanost lije iz te širne pokrajine v srce, da zamre beseda v ustih, boječ se, da ne zmoti tihe ubranosti. Vedno tišja postaja okolica in zategli glasovi, ki prihajajo iz vasi in pustar, zaostajajo in tonejo v širnih spečih gozdih. Na nasipu se zasveti luč iz samotne logarske hiše. Voz se ustavi na cilju v Zlatni gredi. Ko si ogrejemo od vožnje in hlada premrle ude s čajem, stopijo tri sence v čoln, ki jih prenese od nasipa čez Donavski rokav v Bikovac. Dobri škornji se ne zmenijo za blato in mokri sneg. Z lovцем in mojo ženico izginemo kmalu med orjaškimi debli hrastov in topolov, ko smo bili preje z vžgalico ugotovili smer vetra. Torej proti vetru skozi sneg in noč na dobro srečo!

Natezali smo, prisluškovali, buljili v mrak, da so se nam solzile oči, ki so hotele od napora izpasti, postajali smo, ugibali. Vse zaman. Kakor da so se vse svinje pogreznile v zemljo. Na desetine sledov se je križalo, starih in svežih, ali prostori, kjer so svinje navadno rile, so bili prazni, brez znaka življenja. Gotovo jih je vrag nesel daleč kam na drugi konec gozda, morda čez polje ali celo čez Donavo. Lahka oblačna mrena, ki je preprežala nebo, se je med tem časom zgostila, tako da je luna kaj žalostno mrčala za tem zastorom. Ura je

kazala polnoč. Naše navdušenje je postajalo zaspano. Lovec je menil, da bi pogledali še po bližjih ležiščih, domov grede, češ, svinje, če so katere ostale v bližini na paši, so se zaenkrat nažrle in šle počivat ter bodo šele proti jutru zopet na delu. Ne daleč da se nahaja tudi ležišče, kjer je pred dvema dnevoma naletel na bele svinje. Težkega srca se je odločila moja žena za nov pohod, ki je bil dokaj težavnejši kakor vsa triurna pot, ki smo jo bili naredili. Po četrtturni hoji je pokazal logar šop trstja, kjer je bilo ležišče. Ugotovili smo znova smer vetra in se oprezno bližali med vrbbami označenemu mestu. Zadnjih dvajset korakov sva šla z lovцем s pripravljenima puškama in vsi trije smo obstali pritisnjeni ob debela, komaj deset korakov od ležišča. Sneg se je čez dan osul in je deloma skopnel, tako da so kopne lise zelo motile pogled. Nekaj časa smo vsi trije srepo motrili prostor, ki ga je naznačil logar, ležišče. »Leže,« zašepeta logar, »beli so, streljajmo«. Nič sumljivega nisem mogel opaziti in zato nisem odgovoril. »Ni jih,« reče zopet. Hip nato se pa zazdi meni, da nekaj vidim. Zato šepnem logarju, da nameriva tja puške za vsak slučaj. Niso bile te še čisto pri licu, ko se tam zgane siva senca in naslednji trenutek treskneta dva strela. Kakor iz zemlje so šinile kvišku tri svinje, kruleč od presenečenja. Dve sta se vrgli v trstje in izginili, ena pa je planila naravnost proti nam. Trenutek nas je obšlo, da svinja napada in če bi bila imela namen, bi radi silne hitrosti in malenkostne razdalje napad tudi lahko izvršila, brez naše obrambe. Tik pred nami pa se je vrgla na desno in oddirjala med drevje. Z lovцем sva oddala nanjo tedaj vsak svoj drugi strel in žival je izginila za debli in v temi. Vsekakor je vsled presenečenja le slučajno planila proti nam, in ko je opazila pred seboj sumljive sence, se je obrnila in hotela v polkrogu poiskati smer prvih dveh svinj. Ta ovinek je pa nama omogočil, da sva vrgla za njo strela s šibrami. Radi teme pa nismo mogli iti za sledom. Obrnili smo se proti domu in lovec je lahko že dobro uro spal, preden so zavili moji konji na domače dvorišče. V stolpu je udarilo tretjo uro čez polnoč.

Opoldne me pozove telefon in logar mi javi, da je našel svinjo mrtvo, dobrih sto korakov od strela. Pogodil da sem jo jaz v trebuh s celim strelom, to so bile tri šibre PP, ki so šle gladko skozi žival. Lovec je imel namreč samo naboje s števil.2. Bila je 78 kg težka krmača, svetlosiva, torej ena od križancev.

S prvima streloma sva namreč oba ustrelila previsoko, kot ponoči navadno. Poleg tega so ležale svinje v globelih, da so gledali samo hrbti iznad površine in tako so ostali vsled naglice in teme svinjski hrbti po prvih dveh strelih celi.

Dva dni kasneje nas je lepa jasna noč in svetla luna znova zvabila v gozd. Krenili smo uro prej, ker sva z lovцем ugotovila, da svinje vstanejo z nočjo ali celo prej, ker se dobro zavedajo, da jim gozd nudi zadostno zavetje za njihovo opravilo tudi pri drevesni luči. Deloma jih pa vzdigne prej prazni želodec, ker pozimi miza ni vsepovsod tako bogato pogrnjena kot v času, ko zori koruza. Ojunačil se je tudi knjigovodja in še posebno vsled tega, da bi se ne blamiral pred plaho žensko, je končno sledil mojemu povabilu. Dobil je repetirko mauserico, katero je z respektom nosil in obračal. Najbrž nista bila drug drugemu predstavljena, ker sta nekam nerodno in v zadregi medsebojno občevala.

Malo po osmi uri, ko je ščip primolel glavo izza gozdov, smo pričeli pohod. Ker je bilo svetlo, sem nataknil na trocevko daljnogled. Po enourni hoji smo prišli na gredo, ki je bila obrastla z mogočnimi hrasti in topoli in je na eno stran mejila na globok, tedaj izsušen donavski rokav, na drugi strani pa je prehajala v livade, ki so se razprostirale med gredami in ob normalnem stanju vode tvorile po večini močvirja in močvirnate travnike z visoko, ostro in kislo travo. Kar začujemo pred seboj zamolkel glas, kruljenju podoben. Ugotovili smo po lastni sapi, da je veter ugoden, ker je bilo tako mraz, da se je dih v zraku dobro videl. Brzo se je vsak stisnil k deblu. Nismo čakali par minut, ko začujemo komaj sto korakov pred seboj strahotno riganje in renčanje, nato lomast in potem nekako tuljenje, potem cviljenje in nazadnje krohotu podobno kruljenje. Dva merjasca sta se namreč morala prav resno sprijeti in sta si podelila med vriščem in zmerjanjem nekaj zaušnic. Po šumu in kruljenju smo polagoma ugotovili, da mora biti večja družba. Ker pa je bilo precej svetlo in je po večini še ležal sneg, nismo upali naprej, da bi nas ne opazili. Vsa družba je v temni gošči vrbovja, grmovja in trstja rila po mehki zemlji. Preteklo je pol ure, ne da bi se bila prikazala na plano ena žival. Zato sem začel zalezovati in pošepnil ostalim, da naj mi, pripravljeni za strel, eden levo, drugi desno previdno slede. Logar je bil kakih petnajst korakov levo od mene, knjigovodja desno, samo bližje, in moja ženica par korakov za menoj. Odredil sem, da se mora vsakdo stisniti za deblo, kakor hitro se ustavim jaz. Tako smo se vlekli polagoma in previdno od debela do debela kakih petdeset korakov dalje. Kar nastane trušč pred nami in kakih šest senc šine iz grmovja proti livadi, kjer je stalo nekaj starih, osamelih vrb. Čeravno je bilo svetlo, se je zdelo, da te postave niso telesne, nego samo lahke sence, ki brezslušno z veliko naglico drse sem ter tja. Le redko je počila kaka vejica. Nekam strahotno izgledajo te postave in zasnežena tiha okolica z mrzlo, žolto mesečino vzbuja nehote spomine in predstave skrivnostnih pravljič, katerih so bile svoječasno polne naše paglavske sanje.

Prislonil sem puško k licu in skozi daljnogled opazoval te nemirne sence, ki so se z mrzlično naglico kretale in rile po zemlji ter posamezne od časa do časa za hip odrevenevale in nepremično opazovale okolico. Bilo je šest enoletnikov. Torej sta onadva strica, ki sta se prej lasala, ostala previdno v gošči. Zopet smo čakali, ker sem hotel, da bi stari dve mrcini prišli na spregled. Čuli smo jih še, kako sta s svojimi basi malo po malo zagodla, ali pokazala se nista. Preteklo je zopet skoraj pol ure. Teh šest enoletnikov se je med tem preselilo zopet za nekaj dreves dalje. Zato sem se pomaknil za njimi, odločen, da streljam. Na kakih petdeset korakov sem skozi daljnogled na puški lovil ugoden trenutek. Ali mraz je bilo in steklo se je vsled telesne toplote in mojega dihanja brzo orosilo. Vse sem videl v negotovi megli. Brez daljnogleda je bilo nemogoče streljati, ker nisem videl zareze za šibre, četudi PP, je bilo predaletč. Poskušal sem na vse načine in zraven bogmal. Mrcine pa so se skrbno ogibale svetlih točk in vedno tako stale, da jih je krilo temno ozadje. Postal mi je že vseeno vsled dolgega,

brezuspešnega oprezovanja. Prišle so tri na kup in jaz sem užgal. Zmigalo je nekaj senc, nekatere so od presenečenja kratko zahrople in požrl jih je gozd s tako naglico, da sam nisem vedel, kako in v katero smer. Čudovito, kako zgine v takem slučaju svinja. Zgrešil sem gladko, brez posebnih zaslug...

Zanimivo je še to, kako se je med tem časom pregrupirala družba za meno. Kličem knjigovodjo, misleč, da je na svojem mestu, pa se mi iz ozadja oglasi moja ženica sama. Za svoja dva kavalirja ni niti vedela, kje sta. Greva še nazaj in kličeva, ko se oglasi lovec morda petdeset korakov vstran. Zaostal je za meno, ker je bila levo od mene pred njim jasa in se je bal, da ne splaši svinj. Pri istem drevesu kot on pa je slonel hrabri knjigovodja z bridko repetirko v roki. Zopet ni vedel, kje smo, pa je pribežal k lovcu, da bi se temu morda kaj ne zgodilo.

Spomini na jelene

Naposled je znesel v Tikveš veter še naše gore list. Prav pod sivim Stolom je ozelenel in kako bi ga ne bilo srce izpod tiste gore veselo. Zato naj bo še zanj skromen kotiček med vrstami.

Ta naše gore list sam pa ni bil skromen lovec. Ko je nekoliko steklenicam zvrtil luknjo v trebuh, je bil velik lovec v besedi in dejanju. Gamsi, petelini, ruševci so padali, da je bilo veselo. Preljubi Kljukec, lahko se skriješ, odnosno »prid zidar se les učit« dejanja. Kar pokalo je, in najino lovišče je bilo pokrito z ubitim plenom, da je škripalo in žvenketalo pod junaškimi stopinjami. Pogon je bil izdaten in pod težo bremena sva omahovala, ko sva lezla v naročje Abrahamovo.

Komaj se je naš list prebudil, je že ustrelil ogromnega divjega mačka. Srečni lovec je kar bledel in zamiral, ko mi je pred kosilom razkazoval glasoviti plen. Zavidal mu ga nisem. Puško je imel, kot ob rojstvu velike očetnjave večina naših gora listja, cesarsko. Bila pa je na domači podlagi predelana in pokrita z rjo in strelnim daljnogledom. Ta se je sicer malo majal, kar se je naučil od svojega gospodarja, in zato sem ga, daljnogled namreč, privezal s špago. Ko si je še on privezal dušo s požirkom žganja, sva odrinila čez staro Donavo, pustivši mačka doma. Šla sva seveda peš, ker Slovencu sreča figo kaže in je tako od vekomaj sojeno. Žurila se nisva, ker so bile sence še komaj za dvojno višino drevja dolge, in jelena, kakršen mu je bil prisojen, ni bilo težko najti. Vendar je bil moj gost prijetno razburjen v zavesti, da bo videl in streljal prvega jelena. V naših gorah, izven ograd, skoraj ni več jelenov, in zato ni nobena sramota, da večina naših listov oči ni videla in večina ušes ni slišala jelena. Zato se je moj lovec zavedal velikega trenutka ter mu šel dostojanstveno nasproti. Da je pa res temeljit častilec Diane, sem spoznal kasneje v Zmajevcu, kamor sem ga bil povabil na kljunače. Imenovana vas ima poleg tam običajnih kreposti to dobro navado, da skoraj k vsaki hiši spada v zemljo izdolbena klet, ki radodarno deli žejnemu uteho. Ker je bilo še zgodnje pomladansko popoldne,

sem svojega lovskega tovariša peljal v klet, da se okrepča z baranjcem. V prijetnem podzemeljskem zatišju, sedeč ob dolgi vrsti trebušastih sodov, se mu je razvezal jezik in dišeče vino je samo teklo. To vam je bil strelec. Polovičarstva ni poznal. Vsakokrat ko je pomeril, je zvrnil enega, ker je bil zvest sin svojih kranjskih dedov. Toliko jih je sklatil, da mu ni bilo treba iti ven na sprelet, pa jih je komaj prinesel domov. Napram njemu sem bil muha in komaj začetnik.

Strumno sva torej stopala in se previdno prikrivala tam, kjer se nisva mogla skriti. Vendar nisva imela sreče in noben rogovilar ni čakal, da bi ga pozdravila. Sonce se je poslovilo in tudi najin pogum je zatanjal. Vrag vedi, kako in zakaj, da je včasih taka zakleta smola. Prav pri zadnji hiši se je, naposled seveda, ogenj ustavil. Prvi mrak je legal med gosto travo, ki se je jela svetiti v srebru večerne rose in se zavijala v prve pernice lahkih meglic za nočno spanje. Tedaj sva opazila ob skupini vrb sredi razsežne plane jelena z nekaj košutami. V kritju orjaškega debela podrte vrbe sva se približala na ugodno strelno daljavo. Ali jelen je po moči rogovja stal daleč nad strogo črto zadevnega dovoljenja. Lep štirinajsterak – plemenjak je godrnjal okrog vrbe, kot bi ošteval svoje nezveste družice. Milo sem pogledal sotrpina, na katerem je trepetala sleherna mišica v lovski groznici, in mu razložil smolo. Ali moje, v službeni dolžnosti zakrknjeno srce, se je jelo mehčati, ko sem videl pred seboj blede obličje in postavo lovca, ki je plesal svetega Vida ples. Začel sem barantati s svojo lastno vestjo, kakor svoječasnno Abraham z Bogom za Sodomo. »Poglej,« mu pravim, »natanko, zdi se mi, da štirinajsterak ni tako močan, kot sem sprva sodil, in pravzaprav, saj je komaj, to se pravi, saj ni plemenjak in odrastkov ima le dvanajst, ali niti ne, šteje malo.« Ali tovariš je samo glasno dihal in težko požiral in čaka, kdaj reduciram jelena na dopustno mero! Vendar se nisem mogel odločiti. Jelen ni hotel po nobeni optični prevari postati dovolj slaboten. Šele po dolgih bojih s skušnjavo in usmiljenjem po drugi strani sem zlegel rešilno misel. »Streljaj,« sem mu šepnil, »na mojo odgovornost, je čisto po predpisu,« in si mislil, kje bo jelen, kje bo

krogla. Potisnil sem ga do vrbe, mu naslonil puško ter priporočil hladno kri. Celo večnost je meril, pomerjal, ječal in popravljal sebe in puško, vrtel klobuk na glavi in seveda prebiral najdebelejše jagode kranjskih hudičev. Od razburjenja ni mogel jelena ujeti v strelni daljnogled. Dokazoval je vse mogoče krivde na tem božjem stvarstvu okrog naju. Samo na sebi je ni videl, nego je bil le žrtev nesrečne situacije. Končno je vstal in obupno izjavil, da ne more. Bil je izčrpan do zadnje sile. Jelen ga je stresel skoraj iz hlač. Strel ni počil in vrnila sva se. Moja rešilna misel je rešila oba. Ostal je volk sit in koza cela...

Drugi dan se mu je vendarle posrečilo, da je na trideset korakov zgrešil v jelena. Trije neizkušeni deseteraki so v svoji radovednosti toliko časa zijali v trstje, kjer je moj lovski gost izvajal razne počepe in druge telovadne vaje, da je počilo. Kot vihar je po strelu vse tri odneslo skozi trstje. Vendar sem opazil pri najmočnejšem izmed trojice, da je rahlo naznačil. Ali krvi ni bilo niti kapljice. Sledila sva kakor psa, vse preobrnili in preiskala po trstju in do ramen visoki travi – brez uspeha. Dvomil sem že, če me oči morda vendarle niso varale. Sledu ni bilo najmanjšega in po strelu sem žival videl samo en skok. Ko sva se utrudila in sem pustil mislim bolj delovati kakor nogam, sva prišla do uspeha. Iz opazovanja sem vedel, da smrtno ranjena žival beži navadno premočrtno v smeri, katero je na begu zavzela. To si razlagam iz tega, ker žival nagonsko hoče čim prej in čim dalje z mesta nesreče. Nima pa moči, da bi se obračala, ker nima telesa več v oblasti, kar tudi čuti in ve, če se okrene ali obstane, da se zruši. Tedaj deluje izključno samo še nagon za beg, ki konča potem s smrtjo. Na podlagi teh zaključkov in upoštevanja konfiguracije terena, ki preminja in vpliva na smer bega, je strelec tudi to pot našel svojega jelena, ki je bil že ves otrpel. Zavrisnil je, ko bi ga bil pičil gad. Pridrvel sem na pomoč, ali pomoč ni bila potrebna... Moje gore list je odrfčal na eno, jaz na drugo plat, kakor je bilo od vekomaj sojeno. Zbogom, Tikveš! Nikoli več...

Na gamse

Frence – drugi Franc – je bil oskrbnik stare planinske koč, prej rudarske hiše v Stolu. Edina njegova lovska zasluga je bila, da je kot oskrbnik koč stanoval sredi lovišča. Če je sedel na klopi pred koč – na večnem prepihu – je najbolje čuval svoj revir. Bil je pa poštenjak, ki ves čas, kar je nosil puško, ni skrivil lasu ali dlake kaki divjadi. V svoji pravičnosti do živali je med pogonom sredi ruševja tudi zaspal. Če je dremanje lastnost pravičnikov, potem je bil pošten France gotovo. Navzlic vsem tem vrlinam je že proti koncu svojih lovskih let imel smolo, da ga je ognjevit lovec na barakadi zamenjal s sivim štorom, mimo katerega je šinil zajec, pa je nekaj šiber stresel vanj, namesto v zajca. Pa je le nekoč z istoimenskim lovskim tovarišem v Kseru navijal lovske tatove, da so puščali v snegu krvav led za seboj. Bil je tudi nepokvarjen Gorenjec. Nekoč je gostu, ki je vprašal, če imajo pivo, pretaknil vso hišo, da mu je prinesel pilo – kakor je Frence sam pravil.

Za to sivo kočo, ki se je med tem prenovila kakor Feniks v ognju, v smeri proti Stolu, so strmi travnati Čutovi robovi, na temnih porastli z ruševjem, ki pokriva zadaj vsa rebra pod Rjave peči, koder ga ne uničujejo žive meli peska in grušča. Tisto razsežno, skoraj neprehodno polje ruševja, kakor ga je najti na več krajih Karavank, daje še edino zavetje in zatočišče divjadi pred planikarji – roparji gorskega cvetja – planinskimi tekači, vriskači, razgrajči in razbijači.

V poletni vročini je imel Frence izpred koče odprto sovje stekleno oko daljnogleda v ta temna polja in svetle zelenice ob njih in v njih. Beli grušč je kakor razbeljena peč in preden sonce ne zgine za Ravnim, se nobeden rad v nji ne kuha. Še pozno v noč pohiti iz melišč kakor iz ognjenika. Neverjetno se mi zdi, da se včasih v takem razbeljenem okolju ob soncu mirno pase kaka gamsarija. Večkrat sem nanjo sam naletel in pri neki priliki tudi v taki peči ustrelil manjšega gamsa. Pri zalezovanju sem se potil, da mi je zalivalo oči, čeprav sem odvrzel vse do srajce, ki sem jo potem sušil kot mokro cunjjo.

Navzlic takim šegam se vsako leto v ta prisojna in gozdnata pobočja med 1000 in 1400 metri nadmorske višine zateče v senčnate koroške plati kak boljši gams, ki mu je ves trušč prav malo mar. Par sto korakov oddaljen s filozofsko mirnostjo opazuje nori človeški svet, se ne zmeni ne za bližino kravjih zvoncev in ne za ukanje pastirja in pokanje biča. Natančno presodi človekove gibe in dobro ločuje, kateri bi se utegnil bližati z zlobnimi nameni. Tisti je navadno tudi čisto drugače oblečen kot pastir, planšar ali drvar, še mnogo bolj različno pa zavdaja njegovemu nosu. In dokler je živina na planini, je gams stalen in domač. Ko pa z gornjih planin odženo živino, zginejo tudi ti posamezni gamsi (če so mlajši, jih je mogoče dvoje, troje skupaj). Ako se sem pa tja še kaj pokažejo, so nestalni in nemirni, neprimerno bolj oprezní in plašni. Nad gozdno mejo na prisojni strani Karavank poleti gamsov sploh ni, ker ni sence in trope drobnice do najvišjih vrhov zasmrajajo pašnike. Razen tega je v goličavah tak človeški promet, da divjad nima obstanka in se brez nedostopnih zaklonov ne čuti varna. Zato gre do mala vsa gamsarija še pred kotenjem letovat na severno senčno stran in se vrača na jesen, ko se umakne drobnica in utihnejo planinske koče po vrhovih. Zato pa tudi ob vsakem nemiru zbeže gamsi domov, koder so po veliki večini rojeni. Včasih so tako občutljivi, da jih že huda misel ali kaka posamezna žival, ki je brez namena skočila malo navkreber, sproži, da zagomazi vse pobočje in se v nekaj minutah izprazni čez greben.

Na plaz za prvi Čutov rob sva se s Frencetom brez srajc potila sredi prve polovice avgusta, da bi počakala srnjaka. Komaj sva bila zgoraj, privrši nevihta, ki je nama premočila še tisto obleko, kar sva je pred znojem rešila. Če za Stolom zagrmí, je v pol ure dež, pravijo. To pot pa še zagrmeti ni utegnilo, a je tem bolj treskalo med ploho, ki pa se je po silnem hrušču in pišu ravno tako hitro razletela, kot je priletela. Kakor nalašč za čakanje.

Lovec je stopil naprej, da je opazoval meli Monštrance. Pošteno me je mrazilo in želel sem si sonca, ki je med tem zašlo, čeprav sem mu dobro uro prej od srca želel, da bi vsaj za teden dni mrknilo. Sam vase sem lezel in se stiskal. Pa pozneje lovec robanti,

kje za vraga je mogel stakniti revmatizem in podobne sladkosti. Mislim sem, da sem s svojim tresenjem sprožil kamenček v plazju, ki se je strkljal nizdol. Malo bolj se nagnem čez rob in sredi plazju stoji – gams. Za slab lučaj kamna je bil od mene. Dih mi zastane in mrazna mrzlica se sunkoma prevrže v lovsko ob nenadnem srečanju in mislim, da bi me bil gams pohodil, če bi moja mrzlica pod njegovimi nogami ne bila sprožila kamenčka.

Telo se je skoraj belo odražalo od temnega ozadja ruševja in zdel se mi je velikanski. Natančno sem videl črna roglja, črne oči, gibljiv smrček, ki je bil vas čas na preži. Slišal sem, kako sunkoma trga trda zelišča in travo izmed grušča in zraven malo prha. Tako me je presenetil, da sem samo strmел vanj in se bal, da ne bi slišal šuma moje obleke in diha. Pa kakor gluhi in slepi se je pasel ravno na mene. Skoraj v nekaki zadregi sem bil, ko sem se spomnil, da bi streljal. Ogromno telo se je pokazalo v strelnem daljnogledu in ustrašil sem se, da me bo prej dosegel, preden bom mogel sprožiti. Nikakor ni hotel pokazati pleča. Ko pa jih je le, se je kakor klada scela prevrnil, ne da bi trenil. Frence je prisopihal, mu dvignil glavo in me začudeno in vprašujoče pogledal, češ saj ni srnjak.

Povedal mi je potem, da je bil to njegov star znanec, pa ni vzel v »čisli«, ker sem govoril le o srnjaku. Novinec nisem vedel za vse, kar je on tod odkril v pol stoletja, ki ga je preživel v Stolu. Bo pa »druge barti« povedal tudi za gamse, je pristavil in zadel iztrebljenega gamsa na ramo kako jaz lovsko torbo.

Kakor je zalaz na gamse višek lovskega užitka v vsakem oziru, tako je pogon zame nezanimiv, prozaičen in brez tistih užitkov, ki jih lovska kri želi. Star gams se itak ne da rad goniti, zlasti ne v poznem poletju in v začetku jeseni, ko je vroče, ter prepusti kozariji in telebastim zelencem, da neso preko stojišč svojo kožo na semenj. Tak samotar, če ga pogon zajame, stopi v ruševje in pusti vso hudo uro mimo sebe in v sili uide gonjaču prav pod palico nazaj. Pozimi zopet ni užitka debele ure do kosti zmrzovati v kakem žlebu in uživati preprih. Prav rado se pa pri pogonih kaj narobe obrne, včasih nerodno obrnejo strelci, večkrat gonjači, največkrat pa veter, ter sta dostikrat na celodnevem pogonu edina zabava – dolgčas in zelenka.

Tako so nas sredi septembra v Martuljku vlekli gamsi. Po dolgi hoji smo še dlje nekje stali, da se puščobe, kje in kakšna je bila, niti več ne spominjam. Vem le še toliko, da razen par planinskih kavk in skalnega plezalca nisem ničesar videl in slišal. Če so ostali lovci in tudi gonjači dremali, je bilo zame vseeno. Bil sem tisti lepi jesenski dan kakor Prometej prikovan na skalo, sam, čisto sam. Če je užitek, da na gamsjem lovu noge ali zadnja plat poženo korenine, da si od mraza trdi kot poleno, ali da s petimi streli morda enkrat zgrešiš v staro teto ali kozleta, potem nisem lovec.

Pozno popoldne se znajde od nekod pri meni gostitelj lovec in napove, da je konec. Nisem vedel, česa naj bi bilo konec, in skoraj bi ga bil vprašal. Zdavnaj sem pozabil, čemu sem stal v tistem zaklonjenem žlebu kakor v ječi, z zastrtimi okni, ki kažejo le krpo neba. Iz obupa sem bil recitiral vse slovenske pesnike od spred in od zad in sedaj, ko je prišel lovec, je bilo nemara tega konec. Pripomnil je, da pojdeva še

kake četrte ure navkreber in čez hrbet, kjer se snidemo, po drugi dolini domov, da pa naj puške do vrha ne izpraznim. Zaklopil sem repetirko in gibanje je na ude delovalo kakor godba na uho. Na vrhu se nama pridruži še par gonjačev in, ko stopimo po širokem temenu naprej, se sproži izpod nog iz neke vrtače gams. Piska, odskakuje in nas debelo gleda kakor mi njega. Puška, zaklopek, kape na strelnem daljnogledu, naprožilo, razburjenje, lovčev priganjanje je v zadnjem hipu le potisnilo kroglo gamsu v vrat, da je na mestu omahnil.

Več gamsov sem podrl v višini 2000 metrov, katerega še morda kaj više, a tako brez zasluge in prozaično zlepa nobenega. Trofeja s 107.5 točkami bi bila zaslužila pač romantičnejši način uplenitve.

To so užitki pogona. Družabno prijetnejši je predpogon, če ne zdivia, kakor ima to navado zadnji pogon na brakadah. Sicer je večerni predpogon z jutranjimi divjimi mački strelcev gamsom za njihovo kožo koristna lovska navada.

V teku let sem se udeležil nekaterih pogonov zaradi prijetne družbe v lepih gamsjih loviščih, a nikoli nisem umazal risanice. So pogoni, ki se razvijo včasih v mesarsko klanje. To je lov še toliko manj. Zato mi pogoni na gamse, kar se tiče lovskih užitkov, niso ostali bogve v kako živem spominu in jih tudi ne mislim klicati nazaj.

Moji jerebi

Leta 1910, nekaj pred pasjimi dnevi, ki jih je takrat kazala pratika, sem vtaknil v žep spričevalo o opravljeni maturi in drugi dan popoldne sem pozdravil očeta, ki je pri čebelnjaku gledal, kako so se prašile čebele. Zagatno je bilo, saj se je bil v pratiki bližal sv. Jakob, ki ga imajo kmetje za najbolj gorkega svetnika. Meni ni bilo vroče, ker sem svoje pasje dni preстал ob maturi. Prisedel sem k očetu na klopco in nekaj časa sva oba tiho opazovala ples teh pridnih živalic, zlasti tistih družin, ki so prašile mlade matice. Zraven sem mislil na jerebe, čeprav me je najprej čakal srnjak v Grofiji, pa sem vprašal, kako bo z njimi. Oče je otrkal pipo in mimogrede pridjal: »Mlade noge imaš, si jih boš že poiskal«. Nadaljnji pogovor je prekinila mama, ki je s hišnega praga preko vrta zaklicala:

»No, ali si naredil?«

»Mama, seveda sem,«

»Pa nisi nič sporočil, ali si z odliko?«

»To pa ne, mama, nisem utegnil.«

»Sram te bodi, lahko bi...«

S tem je bila matura pri kraju in začel se je lov, enkrat pred zoro, drugič pod večer, če nisem namakal trnekov v Savi za kleni ali lipani.

Ajdo so želi, ko sva se z očetom namerila na jerebe. Šla sva v meni nepoznane kraje na obronkih Jelovice med Kamno Gorico in Kropo. Oče je bil tam doma in kot lovec je podrobno poznal ves ta okoliš kakor ves tedanji okraj Radovljice. Ob sončnem

vzhodu sva bila že na mestu in pričel sem muzicirati. Oče je sedel pol streljaja od mene, seveda tudi s puško. Razgled sva imela navzdol ter levo in desno po starem kmečkem gozdu. Dolgo se ni nič oglasilo, a je oče menil, da počakava, češ če so kje jerebi, naj bi bili tukaj. Da preženeva čas, sva razvezala vsak svoj nahrbtnik in se malo podprla, saj sva kakor ponavadi, šla tešč od doma. Še nisva končala, ko se desno pod nama oglasi. Ko je oče videl, da sem jel hiteti z žvečenjem, me je pomiril, da se prav nič ne mudi. Na lepem nisem bil več lačen. Medtem se je jereb še nekajkrat oglasil. Po dobri četrti ure sem se tudi jaz oglasil in dvakrat v večjih presledkih ponovil kitice. Odleglo mi je, ko je po dolgem prišel odgovor, in tako sva si polagoma pošiljala pozdrave sem in tja. Zašušljala je tudi samica in jereb se je spreletel. V dolini za položnim hrbtom se je z višjim glasom in brez ponavljanja prvega zloga oglašal drugi. Najbrž mladič. Toda minute so tekle, četrti ure so minevale, iz doline pa se ni nič prikazalo in nič preletelo. Nekajkrat sem dal očetu znak, da bi šla, pa je srebrn glasek rekel, počakaj. Ura je šla čez deveto in dolgočasno je postajalo, tako da me je obšla dremavica. Iz navade pogledam zopet okoli sebe pa opazim na hrbtu desno pod menoj neko gibanje. Izza roba so se izvile tri jerebje postavice in se, brskajoč po tleh, počasi pomikale proti meni. Napeto sem izbiral petelinčka, ker je bilo pod košatim drevjem temačno in živalce so bile sklonjene k tlom. Tedaj se oglasi zadnji in pove, kaj da je. Preden sem prinesel puško k licu, je preteklo precej časa in med tem se je razpored ptičev spremenil, kar sem pa moral v naraščajoči lovski mrzlici prezreti. Končno je tisti zadnji pod strelom omahnil in skočil sem po plen ter pobral – samico! Sram me je postalo, ko sem jo držal v roki in si očital. Očital mi je tudi petelinček, ki se je oglasil iz dalje. Poklical me je oče.

Podobna nevšečnost se mi je pripetila kakih 15 let kasneje v Javorniških rovtih nad Pristavo. Proti koncu septembra sem šel pregledovat neko poseko in sem, kakor navadno, spotoma malo popiskal. Ustavil sem se in kar s poti poklical. Na drugi klic zabrni v gošči za robom in iz visokega resja in borovničja zaplahuta kake tri metre kvišku jereb z velikim truščem in se zopet spusti na tla. Zraven je glasno nekako vreščal, kar ni bilo podobno ne klicu samice in ne samca. Presenečen nad nenavadno burnim nastopom znova zakličem. Takoj zaprhuta nad tlemi in vrešči, kakor da podi tekmece. Ko prizor mine, se od tam oglasi jereb s pravo pesmico. Po barvi sem že prej zasumil, da bi mogla razburjena živalca biti kokoška. Na ponoven moj klic se prizor takoj ponovi, a iz gošče se nič ne pokaže. Ker so me čakali drvarji, nisem utegnil dalje zapravljeti časa. Okrog poldneva sem se vračal in tam zopet poklical. Ponovilo se je prejšnje in petelinček se je bolj korajžno oglašal, da sem sodil, da se bliža. Pripravljen čakam. Rahlo zacirikam, zopet prhne po resju, nato zapoje petelinček in prav tam se pokaže skozi resje. Naslednji hip je obležala – samica! Velikokrat sem premišljeval o tem obnašanju, zraven pa o zamenjavi, pa si nisem bil nikoli na jasnem, kako se je to godilo. Samica je bila spodaj po barvi in grahavosti zelo podobna samcu, imela je manjšo čopko, ne pa izrazitega podbradka.

Drugi primer posebnega obnašanja samice sem doživel kako leto pozneje, sredi oktobra na Sušiju. To je bila čez kilometer dolga in kakih 200 metrov široka stara poseka, nekoliko zahodno pod Valvazorjevo kočo. Klical sem v osredku poldoraslih smrek in bukev, naslonjenem ob sklenjen gozd na zahodnem robu poseke. Čez čas prileti poševno čez poseko jereb in sede vrh loka k tlom pripognjene mlade bukve. Komaj sede, zacvili in začivka kakor samica. Ozira se in glasno kliče z glasovi, ki jih ne znam opisati, morda le komaj približno ponoviti na šušljo. Čakal sem, da se oglasi petelinček, saj so tedaj že v parih. Ker je ostalo vse mirno, se sam oglasim. Komaj sem odstavil piščalko, prileti samica, sede prav nad glavo in zraven vrli, čirika in čivka. Očividno je klicala svoj parček. Pa ga ni bilo. Zato sem se premaknil, da je jerebica preplašeno odletela. Kakih dvesto metrov višje pokličem. Kmalu je bila nesrečna vdovica pri meni in hrepeneče klicala. Zopet sem jo preplašil, a ko sem spet zapiskal, je zoper priletela, vsa razburjena sedla v bližino, se obračala, presedala z veje na vejo, se preletavala z drevesa na drevo in vabila. Po glasovih sem imel občutek, da nesrečno bitje joka. Nisem se je mogel znebiti in spremljala me je tudi po drugi strani poseke, ko sem klical navzdol. Končno sem jo pustil na suhi bukvi, ko sem nehal klicati in se zmuznil skozi gozd v dolino. Še nekaj časa, če sem postal, sem slišal njeno čivkajoče klicanje.

Tisto leto pred 30 leti nisem v tem okolišu spodil ali slišal jereba, čeprav je bil to pravcati vrt zanje. Kadar sem kasnejša leta klical okoli te poseke ali čakal srnjaka, sem se vedno spomnil, kako je žalovala jerebica.

Že deseta ura je bila, ko sva se z očetom premaknila na večjo ravnico z redkim gozdom, grmovjem in borovničjem. V sredi je bil veliko staro kopišče, prava džungla grmovja, robidovja, praproti in drugega rastlinja. Niti sedla nisva. Moja navada je namreč bila, da sem na prvo roko kar stoje ob kakem deblu pobaral jerebe, če so doma in kako se počutijo. Če je namreč jereb količkaj pri volji, se kmalu na kak način izda, sicer je bolje iskati dalje in se kasneje vrniti. Tako sem odpiskal že drugi šopek kitic, ko zabrni v kopišču in se iz njega zaporedoma zapraše na drevje trije jerebi. Imeli so naju v šahu. Ob napetem čakanju, kako se bo dejanje razvilo, se dober streljaj od naju oglasi četrti. Komaj utihne, zafrfota v vejevju nad nama, in vsi trije se spuste v smer klica. Gnezdo, kita. Seveda sem se tudi jaz oglasil in tedaj se je začelo preletanje, sklicevanje in prhutanje, da nisem vedel, kam bi se obrnil, streljati si pa na slepo nisem upal, saj sem »opomin« nosil v nahrbtniku. Ta zakleti ris je končno pretrgal strel iz očetove puške in pobrala sva enega izmed šestih, ki sva jih ugotovila. Po strelu pa je vse na mah zamrlo in daleč naokoli je ostalo vse mrtvo.

Ko se je sonce že oprijemalo visokih smrek na Jelovici, sva se vračala s parom jerebov (samcem in samico) ter mojim polnim nahrbtnikom velikih drevesnih gob, na katere sem nameščal manjše nagačene živali. Šla sva po cesti ob potoku Lipnici proti Podnartu, pa me oče nagovori, da bi poskusil še na drugem bregu, v Tatincu. Spustil sem nahrbtnik v travo in čez četrto ure sem že klical, stoječ ob skali na robu košenice

in gozda. Breg v gozdu je bil močno skalnat in z grmovjem poraščen. Ko nekaj časa kličem, zaslišim šumotanje, ki pa ni bilo podobno jerebovi hoji. Toda preden sem bil pripravljen, se izza skale na nekaj sežnjeva pokaže temna glava z rumenim grlom in ognjene kunje oči me poblisnejo. Vržem puško k licu, kuna plane nazaj ter se mota med skalami in grmovjem, da sem jo bolj slišal kot videl. Zadnji hip jo ujamem in kuna se začne vrteti, odskakovati in se poganjati navzdol. Strel ni bil mogoč, zato jo uberem za njo. Korak sva bila še narazen, ko se vrže čez skalo in zgine v luknjo...

Dovolj za ta dan!

Nikolaj Lapuh¹

MED VSTAJENJEM SONCA IN ZATONOM LUNE

Veliko desetletij je preteklo od tiste pomladi, ko je bila luna že v drugo blizu svojemu ščipu. Na mišaškem polju, ki se razpenja med Vrečami proti Ojstri peči, je trava zrasla že za ped, žita pa še višje. Tudi ptice so se že vrnile in gnezdile v leskovjih poljskih grobelj in prepelice so se oglašale v jutrih. Le lastovke se še niso vrnile v hlevska gnezda pa kukavice in kobilarja še ni bilo slišati s Hrastja.

Vasica je štela le nekaj hiš. Kmečke so bile za začetkom ravninskega polja, kajže pa so se zvrstile v vzponu brega proti Dobravi.

Takrat je bilo še vse tako, kot zdaj ni več. Bile so črne kuhinje, »hiše«, globoke kleti, kašče in skrinje, riglji na durih, leščerbe in sveče, za mestejami ognji, v mentergah pa mesen kruh iz žit z domačih njiv.

V hlevih je bil pod nastlan še z listjem in slamo, k jaslim privezane rjavke in bavhe s polnimi vimeni čistega mleka. Nad hlevi pa skednji s senom in dišečo otavo.

Ljudje v vasi so bili tako med seboj kot s poljem, živino in gozdom eno samo skladišče življenjskega spleta.

Tomaževčeva domačija je bila prva v vasi, na obrobju globoke ježe. Velika, z dovolj polja v ravnini, pa bližnjimi in jelovškimi gozdovi. Od daleč je bila videti kot majhna pristava, spominjajoča na trden mejnik začetka vasi. Z njo je gospodaril Hanza, pa tudi z ženo Jerico, ki se jima je nabralo petero otrok. Bil je visoke postave, imel je daljše brke in največkrat pipo pod njimi. Hanza je že takrat, ko je ena sama naramnica držala predolge hlače na njem, čutil da je zapisan lovu. Stikal je za vranjimi gnezdi, iskal jazbine in prešteval kite jerebic, za zimo pa v stogovih puščal zajcem korenjevo in repino natje. Ko je jeseni pastiril na Vokah, je hodil k zelenkasti reki opazovat lov in igre hitrih vider. Kot fant se je izučil obrti na Tirolskem in tudi naučil jezika. Ko

1 Objavljeno v *Lovcu*, 2006.

pa je tam videval lovce in njihovo lovsko opravo, si je zaželel prav takšne, še posebno puške, takšne s polji in brazdami, pa tudi take z gladkostjo v ceveh. Želja je postala uresničenje, ko se je z jekleno spremljevalko vrnil domov.

Tistega popoldneva je jug gnal redke oblake proti severu, z Dobrave pa se je razlivalo zvonjenje, ki ga je bilo včasih slišati močnejše, včasih pa se je povsem izgubilo. Povsod pa je prevevala mehka toplota pomladi in dvigovala sokove v deblih ter jih gnala v veje in vejice, vse tja do zadnjega listnega brsta.

Tudi Hanza je začutil, da se mu ogreva kri in kako neučakano postaja srce, pa da mu duša daje spodbude, naj odide v goro poslušat pevca prostranega gozda.

Ko je pri sv. Roku odzvonilo delopust, je imel že pripravljen nahrbtnik. Vanj je Jerica zložilo popotnico, sam pa dodal še četrtinko Matijovčeve slivovke in laterno za hojo v noči.

Odklenil je skrinjo, dvignil pokrov in spoštljivo segel po pogubni speči lepoti, odmaknil klinasti zaklep in k svetlobi obrnil odprte cevi, ki so sijale v svoji notranjosti.

Čas ga je že priganjal, da se je odpravil proti planini. Šel je čez Vreče, pod Miklavževcem stopil na jelovsko stezo, prehodil Raco in začel gristi v Kamnogoriške plazove. Ko je pojenjala strmina, ga je steza kmalu pripeljala do Vodiške koč, kjer ga je že pričakal zgodnji mrak. V koči je bilo hladno. Potegnil je požirek prijetno pekoče žganjice, pripravil pograd, na klop namestil svetilko in legel.

Luna je lebdela nad planino in zlivala svetlobo nanjo. Ko se je začela spravljati v drugo polovico svoje poti, je Hanza vstal s pograda in prižgal svečo v laterni. Oblekel si je površnik, zadel nahrbtnik na ramena, s klina na durih snel puško in jo pripravil za svoj namen. Potem je stopil v noč. Hanza je pot v Črni vrh dobro poznal, a vseeno sta mu v temi pomagali slediti medla luč in palica. Katerikrat, ko je s štekljem udaril ob kamen na poti, je vselej tiho zaklel. Ura je že lezla k četrti, ko je za Kroparsko goro zavil na Kopišča, za njimi pa se je pot začejala vedno bolj navkreber.

Spotoma je razmišljal o petelinu: je sinoči priletel na Vazarjevo jelko, na tisto gred kot vedno? Ga je kaj pregnalo drugam, je postal plen kune? Hitro je odgnal vse dvome, saj je verjel Tevžu, staremu petelinarju, da je petelin zaslišan in nato »ugotovljen«. Presunljivi kriki so ga zdramili iz razmišljanja. Prihajali so iz bližine, ne od daleč. Začutil je, da ga je streslo, da se mu je ježila koža in začutil je tesnobo v svoji notranjosti. Ko pa se je štekkelj palice znova kovinsko oglasil, ni zaklel, saj mu je znova spravljal misli v namen njegove poti. Ko je prešel Poldovo kopo, je vedel, da je že blizu kraja, kjer bo poslušal in gledal predstavo, na katero ga je zvabil gospodar prostrane drevesne posesti.

Že je stopal brez luči, počasi in z dvignjeno palico. Ustavil se je dobra dva streljaja pred rastiščem, odložil nahrbtnik, palico in ugaslo luč, nastavljal uho v tihoto in čakal, da bi ujel glasove petja v začenjanje jutranje svetlobe. Stal je kot osamelec, stopljen z mrakom in drevjem v speče okolje. Pogledoval je v nebo in zdelo se mu je, da se zvezde premikajo in izginjajo ter znova kažejo v svoji nepojmljivi daljavi. Opazil je utrineke, ga spremljal s pogledom, dokler ni zgorel, in mislil na izpolnitev želje, zaradi katere je sredi črnovrškega gozda.

Ilustracija Jože
Beraneka iz knjige
Črni svatje.

Luna je tonila za Gregorjcem in sonce je že hotelo daniti nekatere vrhove.

Hanza je strmel v Vazarjevo jelko. Vedel je, da je okoli nje že dolgo rastišče in da na njem poje vsaj eden, če ne več petelinov. Zopet pa je začel dvomiti, ali je sinoči priletel na gred ali pa bo zdaj zdaj glasno prišumel skozi iglovje na vzvišeni prostor svoje predstave.

Rahel jutranjik mu je v uho prinesel »te-lep, te-lep,« ki je postajal gostejši in gostejši vse do drobljenja, ko so udarci postajali vse krajši in zaključeni z močnim udarom. Prav to pa je Hanza najrazločneje slišal in čakal na brušenje, ko se bo z nekaj hitrimi koraki približal pevčevemu ospredju. Že se je nekajkrat prestopil, pa hitro obstal, ko se je petelin nabrusil in znova začel klepati, pa drobiti in se vnovič oglasil z glavnim udarom, ko je Hanza spet naredil nekaj korakov ob mojstrovem brušenju.

Po ducatih kitic sta bila streljaj vsaksebi, ko je Hanza obstal za deblom smreke. Umirjen, tih in zbran, kot vernik v molitvi, je stal in čakal, da je temni pevec znova začel in prekinjal dele svoje pesmi.

Ko je sonce skoraj vžšlo, se je petelin na veji, porasli z dolgim bradovcem, sprehajal in vrtel, prestopal, plesal in pel. Peruti je imel spuščene, vrat je dvigal in spuščal, rep pa je imel razprt v veliko krožno pahljačo. Po drobljenju je glasno udaril, brušenje pa izpustil. Odrezal je. Hanza je stal kot skrit okamenelec in čakal, da bo znova dvignil vrat. Medtem se je zdanilo in mojstrov samospev se je zlil z zborom drobnih pevcev v veličastno petje v jutro osončenega gozda. Potem se je spustil na tla, stopical in vozil kočijo, se na kratko spreletaval in skakal kvišku. Začel je svoje drugo dejanje. Dejanje sončnega petja.

Hanza je iz zamaknjenosti v predstavo vzdramil nizek šumeč let. Prišlek, ki je pristal na rastišču, je bil črn in velik. Presenečen je pomislil, da bosta zapela v dvoje. Pa je le našopiril podbradek, raztegnil rep, dvigoval in spuščal vrat in se zapodil v gospodarja že pridobljene posesti. V boju sta se poganjala v zrak pa drug v drugega, se udarjala z ostrogami in kljunoma, se odmikala in znova začenjala boj, zapisan v krvi petelinov.

Hanza ni verjel očem. Sklenil je prste in jih stisnil z močjo. Ko je začutil bolečino, je verjel, da gleda resničnost, v katero pa sta iznenada vstopili kokoši. Nemo sta opazovali viteški boj in željno čakali na zmagovalca. Nobenemu pa ni pojenjala moč, postajala sta le silovitejša in močnejša. Bila sta vnovičen boj za zavzetje posesti in gospodstva na njej.

Naenkrat pa se je Hanza zdrznil, ko je zaslišal prestrašeno in svareče klokanje kokoši, preden sta hrupno odleteli. Njun let in oglašanje je bilo sporočilo in opozorilo bojevnikoma o prihajajoči preteči nevarnosti. Boj je bil končan. V hipu sta se dvignila tudi petelina in odletela vsak v svojo smer.

Zamislil se je. Potem je stopil do bojišča in pobral eno izmed peres, tisto iz oprsja, mehko in kovinsko lesketajoče. Roka se mu je tresla, ko ga je zatikal za klobukov trak. Ko se je pokrnil, je segel v nahrbtnik po stekleničko in naredil dolg požirek in zrl v nebo nad seboj. Potem je sedel, natlačil pipo in prižgal. Med kajenjem je opazoval, kako se nečutna sapica igra z dimom, dokler se ni povsem izgubil.

Razmišljal je o minuli noči in jutru.

Spomin mu je začel hitro vrstiti dogodke, ko je odšel iz koče pa skozi gozdove do Črnega vrha in skozi vso videno ter slišano predstavo s petjem in bojem in vse do bega pred neznanim slutenim plenilcem temnih ptic.

Pipo je vzel iz ust, jo ob palcu otrkal in se nasmehnil, ko je misel spremenil v glas: »Vredno je bilo!«

Vstal je, svetilko privezal na nahrbtnik in ga oprtal. Še palico je vzel v roko in se odpravil proti domu. Grede je stopil do Zidane skale, s katere je zrl v kroparski kotel in jutranjo Kropo. Zdelo se mu je, da se tam spodaj premikajo ljudje in da sliši kovaška kladiva. Odpravil se je naprej mimo Skoka in Mihove gore do Petelinovca, kjer je počil. Ko se je odpravljaj naprej, je v gozdnem robu odlomil cvetočo vejico divje češnje in jo dodal za klobuk k petelinovemu peresu.

Hitro je prišel na konec Krope. Ustavil se je v Jarmovi gostilni, ki jo je lovski čuvaj Malevšev Janez pravkar zapuščal. Janez in Hanza sta se razveselila drug drugega, stopila do mize in sedla. Hanza je naročil liter rdečega in ob njem na dolgo ter široko tovarišu opisal svojo lovsko zgodbo, ki je trajala od sončnega vzhoda in dokler ni zašla luna.

Končno se je čez Dobreve napotil poti domu. Vso pot so se mu kazala cvetoča češnjeva drevesa. Bila so kar pojoča, toliko je bilo čebel v belih cvetovih.

Brane Gartner¹

JAGRI

Od nekdanj so jagri za šleve sloveli,
ker rone ta krive na ramah imeli,
lagali, hlastali po svetu okrog,
še v večnih loviščih odpustil ni bog.

Pri nas še posebne so vrste patroni,
pred njimi še sam Lucifer se pokloni,
prav brihtne za jago so to ti glave,
po maslu seveda jim vse le ne gre.

Poglejmo sedaj šefe velikega formata,
menda jim v glavah le raste solata,
zato pač ravbšic jim v možganih se pase,
v gnoju pač vse po navadi nam rase.

V Močilih naš Janko se prav rad potika,
ga čeden srnjaček pošteno zamika,
pred leti še vodil je nekega Laha,
da špicarje mal po lovišču pomaha.

Naš Ludvik je kladuček takšen imel,
da z njim si je jurjev kot toče naklel,
v družbi zeleni bil velik tabu,
a škoda, zdaj štempel ta vzeli so mu.

No, Mini Moštaca je velik možic,
v Fajfi sta s Premijem ležala vštric,
se kozel postavi čez graben tam v rob,
Moštacar ubriše kar metra dva spod.

In ata naš dobri zdaj krivčke goji,
ker Franci na Savi še rac ne dobi.
Za lonec pa zdaj poskrbi mu Primorec,
mu stegenček včasih prinese za vzorec.

Kamnogoričani.

Branko Gartner.

1 Zapisano 1975.

Pozina največji med vsemi gospod,
ma prvo besedo pri jagi povsod,
je s porka madona v žlahti en mal,
mu sestro za ženo kot jagru je dal.

Rjavček na leta se stara levil,
je Jerci obljubil, da več nav ga pil,
za jago ponucal zdaj prosti bo čas,
lagal, kritiziral povsod prav na glas.

Velik pisar je naš Janez postal,
ki zajcem že hudega dost prizad'jal,
prej Cibo, zdaj Labor in Pika lepo
mu trajbata zece, da vse je drobno.

Še Srečko pregnan se v mejo postavi,
da kaj od te gone v rukzok pospravi,
Frančišek pokaže zlate zobe,
da zajec brezskrbno odnese pete.

Mklavžovc pa strelec, da bog se usmili,
ne njega srnjaka, ki v vamp ga upili,
pobere prav malo, če lov je za vse,
je boljše rogača potegnt v grme.

Poljšica tri dobre ma jagske duše,
srnjaki in zajci pomrejo od suše,
drugače bi stalež vrhunski tam bil,
da bi še ravbšic večkrat gor jo zivil.

V Rovtih Turk pazi mogočne rogače,
in Markec s kukalom po polju priskače,
mož tisti, ki flika nam gnile zobe,
prav lepe trofeje se v Rovtih dobe.

Če Ažman za Savo zamerka srnjaka:
»Pet tropov sem videl,« ti reče ta sraka,
»rac blo je kot pravi nevihtni oblak,
ko čez so letele, skor padu je mrak.«

Brane Gartner¹

MLADOPOROČENEC

Komaj ura dve odbije,
Janez v fička se zarije,
svoje lovske kamerate
on odpelje gor na frate.

Ves zaspan in krmežljav
tam ob grm se postav,
kjer srnjak v sosednji rebri
rad pokaže svoji bedri.

Čez dolino se srnjak postavi,
roge vse krive gor na glavi,
brž pomeri ga v pleča.
»Če zadenem ga, bo sreča!«

Že pretrga strel tišino,
krogla pade v dolino,
a srnjak z zdravo glavo
jo pobriše kot za stavo.

A na drugi strani hriba
srnjaka čaka druga riba,
tam naš mladoporočenec
moli ravno rožni venec.

Da bi ženkica mu draga
dovolila bi, da jaga,
da v hiši nav gorelo,
da le včas'h bo mal zavrelo.

Da mu Bog svobode vrne
ali ženo spreobrne,
ker drugače bo za znoret
ali puško vrž't v skret.

1 Brane Gartner (1944–1992), član LD Kropa od 1968 do smrti. Pesem je bila zapisana po dogodku poleti 1966, ko je bil član LD Kropa - Radko en mesec poročen. Pokojni Polde Skirar in Janez Udir sta ga prišla vabit na lov na srnjaka na Jelovico, Ana, mlada žena, pa je Radka zaklenila v hišo in skrila ključ, da ni mogel na lov.

Brane Gartner¹

MEŠOGA

Živel je jagr spod goré,
Mešoga njemu je ime,
rad streljal šrake in šrnake,
in vtikal nos v fige vsake.

Tako naš jagr spod goré,
ki mu Mešoga je ime,
lepo potika gor po frat,
za šrako pisano se klat.

Kdor je neroden na pogled,
podoben krunklu s puško vred,
naj jagra se preveč ne gré,
zastonj s tem nuca si noge.
Sred frate se šrnak postavi,
roge vse krive gor na glavi,
Mešoga brž na nos kukalo,
da vidi kaj sred frate stalo.

Mašina, ta je pa taprav,
Mešog se v glavi pobliskav,
se urno vrže brž na tla,
kot da po drič bi phal drva.

Šrnak pa ne tak velik štor,
takoj jo ucre po frati gor,
Mešogi flinta čudno bega,
šrnjak za hrbtom nanj se krega.

»Trpljenje prvo je za nami,«
Mešoga modro sebi pravi,
»pa drugič, sinko, se dobiva,
če te ne vzame roka kriva.«

Čez teden na isti frati,
kjer še ravbšic kak rad se klati,
Mešoga sede v zasedo,
da v grešne duše vrže zmedo.

Glej spaka, nekaj se premika,
Mešog še v mislih se zatika,
je to šrnak al grešna duša,
veščine lovske s tem preskuša.

Če je šrnak taprav, se pravi,
na metre tri naj se postavi,
če pa tatinski tolovaj,
naj brž iz frate se posprav.

A bil srnjak je glih taprav,
bliž kot na sto metrov se ne ustav,
to daljava je za flak,
al če povoz ti prej ga vlak.
Je mimo v hosto spet zavil,
Mešogi se pogled zameglil,
mu z nosa pade rešpetlin,
ko sliši šus tam pr planin.

Lovski kolegi, šrake in ostalo sorodstvo!

1 Spisano 1976.

Anton Potočnik

ZDRAVKU ZA 80 LET¹

Se Zdravko naš vrli v Kropi za šlosarja² izučil,
v stari šlosariji se pošteno mučil.
Prišla pomlad je, toplo sonce sije,
zelenje prot' sredin' Jelovce rine,
za vse neumnosti to je čas pravi,
tamlad mislijo na ljubezen, ne na šlosarije,
odprta pot je za vsakršne norčije.

Je sklenil naš junak, da vzame malo si oddiha,
kaj hitro je prišel do pravšnjega navdiha.
Vzel kladu je, naglež'n³ je bil podstavek,
dvakrat je udaru, odmaknu palec,
še le v tretje mu je uspelo.
UH! Kako je zabolelo!

Grozno ustrašil se je Kemperle Ciril,
ki navzoč je takrat tam za strojem bil,
ukrepal je hitro doktor Šarec,
lepo zaflikal je nesrečni palec.

Na Jesenicah nadaljeval je kariero poklicno,
Franc Košir je bil njegov kompanjon,
še v vojsko skupaj ju je poklical vojaški tron.
Tam v Vojvodini je voda komaj pitna,
zato pa tam je dosti rakije in vina užitna,
Lala⁴ špeh, čebulo, šunko, rakijo obožuje,
tako, da ognjevit Sosa⁵ sama
o dubokem oranju sanja.

-
- 1 Verzi so bili prebrani ob 80. rojstnem dnevu člana LD Kropa Zdravka Štularja leta 2009. Napisal jih je člana LD Kropa Anton Potočnik kot dopolnilo pesmima Filipa Bohinca in Janka Varla st.
 - 2 Ključavničar, orodjar.
 - 3 Spodnji del orodja za toplo stiskanje tirfonov, ki se uporabljajo za pritrdjevanje tračnic na pragove, težak blizu 15 kg, nekoč pripomoček za izdelovanje žeblicev.
 - 4 Vzdevek moškega predstavnika Vojvodine.
 - 5 Vzdevek ženske predstavnice Vojvodine.

To naš junak opravil je prav rano,
ker vsak vojak ima pokončno brano,
ko dubokem oranju⁶ sta se s Soso vdala,
kar metrov petdeset od štarta sta pristala!

Štiri leta kmalu so minila,
mladostna sila Zdravka, Franca ni še zapustila,
sta skupaj se domov vrnila,
Koširja k Jožovcu je kariera zvelkla,
Zdravka sreča je doma zatekla.

Ko pričel je lovsko kariero,
ni želel imet' trofej za polno bero,
bolj važno zanj bilo je pri lovih sodelovati,
in pri delu, gradnji, funkcijah v prid družini in tovarišem garati.

V Kravjem potoku je petelina odstrel izžrebal,
po snegu, v dolgih gatah se po Jelov'c' naprezal,
zaman ga Radko pri solnici za srnjaka je nagovarjal,
mu rekel: »Pika, konc, kdo se bo še s tem ukvarjal,
petelin naj ostane prioriteta,
če njega ne dobim, se slave lovske malo mi obeta.«

Minil je maj, petelin je obmolknil,
naš Zdravko je pogruntal, da to ni to,
bo treba spremeniti taktiko.

Na Pokljuki, za vikendom je za peteline eldorado pravi,
povsod, kam greš, se ti petelin postavi,
predno nabereš za košaro gob,
spodiš petelinov za cel trop.
Tako naš Zdravko vzame korbo, palico,
ne pozab' šnopčka, dobro malico,
le počakaj petelinček ti,
že tvoj mi rep klobuk krasi!

Še predno najde za košaro gob, petelin iz grmola skoč,
sta okrog smreke, štorov se lovila,
v vnemi tej še vse gobe prebrnila.

6 Globoko oranje

Če mesto petelina Zdravko kuro bi lovil,
tej jagi bi sigurno uspeh sledil,
petelin pa ni take sorte,
ne počepne, ne da peresa, kaj mu mor'te!

Se srečanje to končalo je nevtravno,
odletel petelin je na varno,
doživljaj pa je prekrasen bil,
je sklenil Zdravko, da petelina le na pal'co bo še lovil.

K' so sosedi lovci k nam muflone naselili,
ti sami so prav kmalu presodili:
»Iskat gremo nove kraje,
bolj varni bomo tam,
nas 'majo raje.«

Je Zdravko vrli za njih skrbel,
da pravi oče to ne bi tako počel,
za njih se je popolnoma angažiral,
tud' Jerce ni več tako podpiral.
Jerci pa zato kri ni prav nič zavrela,
svoj'ga Zdravka vedno srčno rada je imela,
ve dobro, da samo še vedno živeča
je Zdravku njegovega življenja največja sreča.

Rok Gašperšič

SPOMINI POKOJNEGA LOVCA O KROPARSKIH LOVCIH (KRIVOLOVCIH)¹

Zanimanje za lov in divjad mi je že v otroških letih privzgojil oče France (Franc Gašperšič - *Jajta*, 1887–1941), ki je bil zapriseženi lovski čuvaj pri zakupnikih kroparskega občinskega lovišča. Atov pomočnik pri čuvajski službi je bil dolga leta Jože Lazar - *Kositov*, ki je imel naziv pomožnega čuvaja. Spominjam se, da so bili izmenično zakupniki lovišča združeni Dobravci², nato Kokalj - *Ledarček*, v tej družini sta bila oba, oče in sin, lovca, in nazadnje Ivan Magušar, zadnji zakupnik pred vojno. Ata in Lazar sta bila čuvaja do začetka vojne leta 1941.

Kroparsko lovišče je obsegalo vso okolico kroparske kotline do zgornjih robov. Takrat je bilo vse drugače kot danes. Lazi so bili večji in redno pokošeni, Plankarija je bila gola *frata*³, po strminah nad lazi ali v Kroparski gori so vodile številne dobro uhojene steze. Danes jih ni več, saj so jih zravnali plazovi.

Takrat in tudi še po vojni je bilo v Kropi veliko krivolova. Bil je določen krog ljudi, ki so si vedno razdelili, kar je kdo ustrelil ali ujel v zanko, rogovje pa so odvrgli v Kroparico, da ni bilo dokaza. Streljalo se je zaradi mesa. Seveda so soudeleženci o tem molčali. Zbirališče in delitev plena sta bila v kovačnici pri Matičku. Na Vodiški planini in v njeni okolici pa so streljali Dobravci. Če je v Kroparski gori ali v lazih počilo, so tisti, ki so bili v tem krogu ljudi, odšli v Matičkovo kovačnico razdelit plen, s sabo so prinesli *škafčke*, kamor so nasolili meso. Tudi čuvaji so včasih streljali »na šverc«. Ata je o tem veliko vedel in ker je bil poleg tega tudi občinski tajnik v Kropi (1934–1937), lovišče pa je bilo občinsko, je bil v kar zapletenem položaju. Kroparjem ni hotel škodovati, službo pa je tudi moral opravljati. Veliko je vedel. Domnevno je nekdo od vpletenih izkoristil vojno in ata leta 1941 iz maščevanja ustrelil.

Ata me je pogosto jemal na svoje obhode, tudi mojega brata Milana (1923–1945), ki je bil še celo bolj navdušen nad lovom kot jaz. Ko sem malo zrasel, sem kar sam pohajal po lovišču in zalezoval srnjake in gamse. Še danes se spominjam številnih doživljajev.

Bil sem še majhen. Odšli smo že zjutraj ob pol dveh, ata, Kosita in jaz. Kositov Joža je Pri peku mimogrede vzel še pol pravkar spečene štruce belega kruha in ga do Žage že pojedel. Po strmi poti iz Žage mimo Špika smo prišli do Pastirčkove koč⁴ in na pot, ki pride iz Laza po Markovi poti. Pri veliki smreki nad *frato* smo posedli. Prvi zagleda srnjaka Kositov Joža. Z atom se začneta prepirati, kdo bo streljal. Nato je streljal ata, in to kar z Magušarjevo puško, Magušar je bil zakupnik lovišča. Srnjak strela ni

1 Po pripovedovanju Franca Gašperšiča zapisal Rok Gašperšič. Franc Gašperšič (1924–2007) je bil član LD Kropa od leta 1956 do smrti.

2 Janez Bohinjč iz Mišač, Franc Resman z Dobrave in drugi

3 poseka

4 Pastirčkova koč⁴ je stala v Plankariji pod Vodicami.

Po zadnji povodnji
obnovljeni Bodlajev
vigenjc v Kropi.

nakazal, zato sta šla preverjat, ali je kakšna sled krvi. Toda srnjak je bil že mrtev. Prvo nogo je imel krivo, z veliko zaraslo rano. Nekdo je nanj nekoč že streljal. Oče mi je zabičal, da ne smem nikomur povedati, da smo ustrelili srnjaka. Meso sta si ata in Joža razdelila. Kakšna je bila trofeja, se ne spomnim. Oče trofej sploh ni imel veliko, pa še te so se vse porazgubile.

Brat Milan je še več lovil z atom kot jaz. Bil je »jagrski tip«. Ata mu je zaupal, in zato dovolil, da gre lahko kar sam s puško v laze. Tam pa je nekega dne ustrelil župnikovega volčjaka. Ata je zadevo težko pomiril, bilo je okoli l. 1938. Bil je kaznovan, ker je posodil fantu puško. Kaznoval ga je vojni referent iz Radovljice, denarno in politično. Politično tako, da ni smel biti v Kropi občinski tajnik. Za tajnika ga je potem vzela kamnogoriška občina.

Enkrat sem pomagal poganjati v Gori⁵, leta 1937 ali 1938 je bilo. Zakupnik Magušar je na lov pripeljal tovarnarja Slamiča iz Ljubljane, ta je izdeloval konzerve. Atov lovsko čuvajski pomočnik Lazar Jože - *Kositov* je bil zadolžen za gonjače. Zbirali smo se na Placu pri *znamenčku*. Plačali so nam kar takoj, še pred lovom. Streljali smo vse. Ata je ustrelil gamsovega mladiča, Milan pa gamsovega kozla. Milan je streljal s *šrotom*, kot je bil pred vojno običaj. Ko so iskali zadetek na telesu živali, ga niso našli. Nato pa so ga le odkrili tik pod rogljem. Videti je, da je tisto mesto tako občutljivo, da je zadostoval zadetek z eno kroglico. Gamsovo trofejo je Milan sam okoval in jo pritrdil na kovinsko podlago, da bi jo imel za spomin.⁶ Vso lovino s tega lova je odpeljal Slamič. Imel je velik kombi, na njem pa narisane velikega raka.

Ivan Magušar (1894–1940) sam ni veliko lovil, ker je imel slabo srce. Ponavadi so mu pripravili mesto v Dnu nad izvorom Kroparice in pognali tako, da so gamsi, srne ali lisice pritekli k njegovemu stojišču. Imel je zelo dobro boroveljsko puško, tako

5 Mišljena je Kroparska gora.

6 Kasneje je roglje lovčeva vdova poklonila avtorju te knjige.

da bi lahko streljal tudi na Šimnačevo skalo. Sam mesa divjačine ni jedel, zato je meso vedno prodajal gostom. Magušarji so se iz Kroke preselili v Radovljico, leta 1922 je mož ustanovil tovarno verig v Lescah, nato se je preselil na Vrhniko, kjer je postal velik lesni trgovec in tovarnar. Njegov sin Dušan (1920–1955) je po očetovi smrti leta 1940 prevzel zakup kroparskega lovišča in po vojni za kratek čas tudi vstopil v LD Kropa. Magušarji so bili tudi ribiči.

Jamničani v kroparskem lovišču niso lovili, svojo *jago* je imel Janez Gartner.

Pomagači pri kroparskih pogonih so bili običajno Kovačov Joža, Flajsov Filče, Jurčkova Joža in Janez, Angelček ali Cvajarček (Praprotnik). Gonjači so bili dostikrat tudi *raubšici*, to pa ni veljalo za Jurčkova. Za živali so bili še posebej navdušeni Jurčkovi, tudi Jaka. Jurčkov Janez pa je bil podoben divjemu možu z rdečo brado. Vedno je bil v gozdu in poznal je vsako stezo, vsako skalo in votlino, ni pa *jagal*. Podobno tudi njegov brat Joža. Bil sem zraven, ko je Joža na Vodicaх pičil gad v roko. Gad je zlezel v njegov nahrbtnik. Dobro se spominjam, kako so Joža spravljali v Kropo, bil je kot pijan. Angelček je bil zankar, strasten lovec. Lovil je vse živali. Kroparjem so bili za vzor krivolova skrivači med prvo svetovno vojno. V Kroparski gori so se preživljali z divjačino.

Potem je prišla vojna in do leta 1944 me ni bilo več v Kropo. Iz štaba IX. korpusa sem prišel iz Ljubljane na kurirsko linijo, to je bila vojaška postaja, ne terenska. Imeli smo karavlo v Kroparski gori, kjer so bile tudi mnoge druge karavle. Med neko hajko smo sedeli na »ta zgornji skali« pri Zidani skali in oprezali po kroparski dolini. Kar naenkrat zaropota, Nemci so iz Kroke streljali po nas in na srečo zgrešili. Sicer smo spali v oglaški bajti v Petrovcu, ki je bila kasneje požgana. Tisti, ki podnevi nismo imeli zadolžitve, smo se razkropili po gori in vsak si je našel neki *legar* in v njem prebil dan. Gamsi so bili ljudi navajeni. Cel trop se je pasel med nami. En gams se pripase do Putovega Toneta - Pavlova, skoraj na doseg roke. Uspelo mu je gamsa ustreliti, in za nekaj dni smo zopet imeli dovolj mesa. Roglje ima gotovo še danes njegova sestra Barbka. To leto (1944) se je veliko streljalo divjadi za partizane. Pravijo, da je na Vodicaх Finžgarjev Rudi ustrelil nekaj srnjakov. Srnjadi je bilo takrat tam okoli precej, saj so takoj na začetku vojne Nemci pobrali puške in lov med vojno ni bil dovoljen, prepovedan je bil tudi partizanom. Zato se je divjad lahko namnožila. Po vojni pa je bilo zopet veliko streljanja.

V Kropi živečih lovcev v mojih mladih letih ni bilo veliko. Lovca in ribiča sta bila oče in sin Lovro in Lovrenc Kokalj. Nekaj časa je bil v mladih letih lovec Franc Pesjak - Petrov, ko pa je kupil avto in postal prevoznik za mnoge kroparske trgovčiče, je lov opustil. Lovci pa so bili tudi Kroparji, ki so se izselili, npr. brata Ivan in Lenart Zupan, Peter Žmitek, Ivan Magušar. Po vojni so pa bili kroparski lovci Janez Tomažević, Anton Šolar, Gabrijel Jeraša, Kokalja, Ludvik Šmitek. Janez Tomažević in Anton Šolar sta kmalu izstopila iz Lovske družine.

Mene je za vstop v LD Kropa leta 1956 nagovoril Ludvik Šmitek. Jeraša in Šmitek nista bila lovca z dušo in telesom, lovila sta bila bolj zaradi takratne lovske mode, nista

Milan Gašperšič
je gamsovo trofejo
opremil z umetniško
kovanimi elementi.

znala hoditi ali ocenjevati. Šmitek je ustrelil le malo živali. V začetku mi je lovsko puško posodil kar Šmitek. Kot član LD sem prvega srnjaka ustrelil na Češnjici, na Kajžah v Cajhnovem žitu. Vedno sem kaj ustrelil, ko sem prišel domov v Kropo in se odpravil na lov. Priznam, da tudi na skrivaj. Meso sem takrat razdelil večinoma med sorodnike pa tudi drugim kroparskim prijateljem sem dal kak kos. Takih »legalnih« krivolovcev je bilo nekoč med lovci več, danes jih je manj. Nekoč sem v Kroparski gori ustrelil težkega gamsa, tehtal je kar 30 kg. Navada je bila, da smo šli plen zapit v gostilno k Šolarju, in tako tudi tistega gamsa. Kroparji so si hodili ogledovat velikega gamsa, ki je visel v gostilni pri Šolarju. Solovec Šolar Tone - Oglarjev, ki je bil takrat v LD tajnik, pa me je obtožil, da sem ustrelil dva, saj je zaslišal dva strela.

Mojo prvo lovsko puško so mi naredili v kranjski puškarni, in sicer so zanjo uporabili cev mojega brena (angleški lahki mitraljez), ki sem jo hranil v spomin na partizanščino. S to puško sem potem vsa leta uspešno lovil. Po smrti jo bodo moji potomci izročili v zbirko Kovaškemu muzeju v Kropi. V naši družini je šla tradicija lova iz roda v rod, sedaj pa se je to ustavilo in zdi se mi prav, da za spomin na nekdanje kroparske lovce, čuvaje in gonjače nekaj prispevam v zbirko našega muzeja.⁷

7 Vdova Franca Gašperšiča je mozevo puško darovala Kovaškemu muzeju v Kropi in tako izpolnila njegovo željo.

Mirko Kotnik¹

MOJI LOVSKI TOVARIŠI

V Lovsko družino Kropa sem se včlanil leta 1955. Nekoč smo bili lovci med sabo bolj povezani, za lov smo si vzeli več časa, na Jelovico še ni bilo ceste in tudi avtomobilov nismo imeli. Vse jeseni smo se ob nedeljah zbirali na brakadah in psi so nam gonili zajce in lisice, med lovi smo se posedli za malico in nikamor se nam ni mudilo. Najlepše spomine imam na dneve, ko smo hodili na lov na Jelovico. Peš smo šli v soboto pod noč mimo Miklavžovca preko Race na Vodice in tam klepetali vso noč, da smo pričakali jutro, ko smo se raztepli po jelovski fratah na lovu za srnjakom. Danes je drugače. Mladim lovcem se vedno mudi, redko kdo si vzame čas za pogovor in po lovišču se vozijo s terenskimi vozili. Tudi lovski sestanki niso več družabni dogodek, samo točke dnevnega reda in hitro domov. Pogrešam moje stare lovske tovariše.

Jože Rešek

Jože (roj. 1899, umrl 1963 v Kamni Gorici) je bil najstarejši član in ustanovni član LD Kropa. V mladosti je bil vrsto let lovski čuvaj pri prijatelju Vladimirju Kapusu, dokler je ta imel najeto kamnogoriško lovišče. Po vojni je iskal leta 1943 likvidiranega Vladimirja in je njegov grob našel na Komaričkovem kopišču, kjer se odcepi steza proti Vodicam. Ležal je, oziroma njegovi ostanki, za kamnitim zidom, pokritim zasilno z vejami. Jože je zbral kosti in jih zavil v ponjavo, lobanjo pa posebej. Med molitvijo je skopal grob in dejal sam sebi: Ne bom te nikamor nosil, ostani tukaj, kjer si bil vedno najrajši. Pokop je opravil v navzočnosti nečaka Franca Potočnika Radkota (1939–2006), ki je pokop tudi opisal.

Od lovskih psov je nazadnje imel brak jazbečarko Bojko. Ko je nekoč na Hotinu lovil zajce, mu je na Pogoretem spodila zajca in ga gnala proti Hotinarci. Ker je Joža vedel, da bo Bojka zajca prignala na mesto, kjer ga je dvignila, se je postavil na štant in čakal Bojko in zajca. Psica je zajca res prignala, Joža pa ga je falil. Bojka je ugotovila, da lov ni še končan in je zajca pognala v drugi krog. Ko sta se čez pol ure po isti stezi vrnila, je Joža zajca ponovno zgrešil. Ko je Bojka ugotovila, da je Joža spet falil, se je usedla na nastrel in se kljub Joževemu pregovarjanju ni odločila za še en krog. Tako je bil lov za tisti dan končan.

Lovišče okoli Kamne Gorice in do Jelovice je poznal do potankosti. Vedno je bil napravljen po lovsko. Ob nedeljah pred brakado se je najprej udeležil jutranje maše in se potem pridružil gonjačem. Z ženo Malko sta živela v Kamni Gorici pri Polancu. Otrok nista imela. Po vojni sta vzela vojno siroto Lučko, pri njih je odrasla, nato se je pojavila njena mati in je odšla z njo. Leta so prinesla svoje. Začela se ga je lotevati bolezen. Počasi so ga začele zapuščati moči in je obležal. V takem stanju je prosil ženo

1 Zapisal marca 2011

Mirko Kotnik in
Anton Pegam.

Malko, da mu prinese puško k postelji. Vse to je napravila z neprijetno slutnjo. Puško je imel ob poselji in jo večkrat vzel v reko, napel petelina in jo zopet popustil. Vse to je trajalo, dokler puške ni mogel več napeti. Takrat je rekel: »Sedaj pa vem, da se ne bom več pozdravil.« Tako je pokazal svojo veliko ljubezen do lova: puška kot spremljevalka, ki pomni vse doživljaje, spomine in prijatelje.

Lovro Kokalj - Ledar

Rojen je bil v Kropi leta 1901, umrl pa je leta 1972; pokopan je na kroparskem pokopališču, pod obronki večno lepe Jelovice, ki ga je vedno vabila v svoja prostranstva. Lovro je bil lovec že pred drugo svetovno vojno. Prve lovske korake je delal pri svojem očetu, ki je bil tudi lovec. Skupaj sta nastopila v Titovi štafeti mladosti, ki so jo nosili tudi lovci. Lovro ni bil lovec za čim večji kos mesa, ampak je bil neprekosljiv mojster vragolij v veseli lovski družbi na zabavah.

Neko nedeljo sta prišla z ženo v lovsko kočo na Petelinovcu. Naročil je pol litra rdečega in počasi odpil iz kozarca. Potem je vstal, da mora odliti. Odšel je za kočico in potrkal na kuhinjsko okno. Breda mu je odprla in mu dala en deci zelenega. Prišel je nazaj, se lepo usedel in nadaljeval debato z gosti. Ko je tretjič odšel na potrebo, se je žena pohvalila: »Poglejte našega atija, kako ga malo nese.« Mislila je na vino, drugo ji je bilo prikrito, saj je Lovro znal biti do žene zelo spoštljiv in ji je najtežja spoznanja o sebi prihranil. Ni hodil odlivat, ampak prilivat.

Nekoč smo imeli brakado iz Podnarta proti Otočam. Na brakadi je bil tudi Lovro. Jaz sem uplenil zajčka »rokavico« iz pravega legla. Ko sva šla s Francitom Perkom proti zbirnemu mestu, me je vprašal, če bom zajčka vzel. Rekel sem, da ne, da ga bom dal Lovrotu Kokalju. »Jaz mu bom pa dal uplenjeno mlado lisičko,« je sklenil. Ko prideva do zбора, vprašam Lovrota, če hoče zajčka. »Seveda ga hočem,« pravi. Franci mu ponudi lisičko in tudi to vzame. V nahrbtnik je dal zajca in lisico, tako da je od zajca gledala

glava ven, od lisice pa rep. V Podnartu, kjer je imel parkiran avto, je stopil v gostilno na dva deci. Tam so bili progovni delavci in eden od teh reče: »Lovac, jeli prodaš zeca?« »Seveda ga!« Nato vzameta Ludvik Vidic in Franci Perko nahrbtnik, gresta ven, odreta lisico, jo razkosata in neseta v kuhinjo. Skuhali so lovsko omako in jo zelo hvalili. Lovro pa se je hvalil, da se od lisice vse dobro proda. Seveda delavci niso vedeli, kaj jedo.

Nekoč je na lov povabil svojega očeta. Postavil ga je na ovinek poti od Miklavžovca proti Vodiciam, kjer pride steza iz Lipnice. Oče je imel močno dioptrijo. S psom se je oddaljil toliko, da oče ni videl. Psa je privezal za drevo in začel klicati, pes je cvilil kot da goni zajca. Oče se trudil in trudil, napenjal oči in ušesa, a ni mogel videti nič. To je bila Lovrotova neslana šala na očetov račun.

Janko Bergant - Kajžov

Janko Bergant (1911–1973) je ves čas živel na Zgornji Dobravi. Pred vojno je večinoma delal v gozdovih. Kuhal je kope, pozimi pa fural les. Nekaj let je bil tudi pri železnici, kjer je doživel nesrečo, izgubil levo roko in bil invalidsko upokojen. Ko je bil še zdrav, je s pridnim delom zgradil svojo hišo. Opeko zanjo je sam izdelal. Les je naprosil od lastnikov gozdov, zemljo pa je dobil od svojega očeta. Po okupaciji je takoj začel delati za Osvobodilno fronto. Bil je prejemnik spomenice 1941. Po vojni je bil zaposlen kot politdelegat na Bevkovi žagi v Lipnici. Vodil je obnovo ceste Srednja Dobrava–Lipnica, vse z nemškimi ujetniki. Potem se je na tečajih usposobil za gozdarja in to ostal vse do upokojitve.

Janko je bil med ustanovitelji Lovski družine Srednja Dobrava, ki se je pozneje preimenovala v Lovsko družino Kropa. Večino časa v LD je bil lovski čuvaj. Kot čuvaj je bil strog in dosleden. Ko je na Jelovici odkril krivolov, je o tem obvestil pristojne. Nekoč se je vrnil z obhoda in našel ženo Angelo vso razburjeno, ker je ravno otela kokoš iz krempljev kragulja. Kokoš je že imela omovsano in očiščeno na krožniku. Janko je pomislil, da bo kragulj gotovo še prišel pogledat, če je kaj ostalo zanj. Krožnik s kokošjo je odnesel na vidno mesto, odprl okno, pripravil puško in čakal. Ker je pozabil cigarete, je odložil puško in odšel ponje. Ko se je vrnil k oknu, je le še videl, kako kragulj leti z očiščeno kokošjo k svoji družini. Žena se je jezna in zaripla pridušala Janku, da že ne bo kokoši čistila za kragulja.

Nekega poletnega dne je Janko uplenil dva jazbeca. Ker je bil čas paritve, sta zelo smrdela in bila skoraj neužitna, zato ju je skuhal in dal meso prašiču, ki pa je potem poginil.

Janko je bil na začetku svoje lovske kariere največji lovec praktik, zelo je že poznal gamse in ostalo divjad v našem lovišču. Na jesen v septembru je bil opažen velik sprelet šnefov (kljunačev). Tudi Janko je hotel doživeti ta lov in je čakal na Brezovici, ob mraku pa je namesto šnefa prišel divji prašič na večerjo. Janko ga je ustrelil, prašič pa je odskočil v grmovje. Janko je nato odšel do Pozinovega Joža in mu rekel: »Vzemi koreto, samo naložila bova prašiča v grmovju.« Joža ga vpraša, s kakšnim šrotom je streljal in

Janko mu odgovori, da s takim za šnefe, to je št. 8,35 mm. Joža potem reče, da če prašič res leži v grmovju, ga bo moral odpeljati Brinar z volom. Seveda o prašiču ni bilo ne duha ne sluha. Stari lovci so v šali rekli, da prašič najbrž ni slišal poka.

Janko je kot gozdar vodil interesente na ogled neke Brinarjeve parcele na pobočju Jelovice. Ko je videl, da Brinar šteje smreke, jih je začel šteti tudi sam. Vprašal je Brinarja, koliko hoče za to parcelo, in ta mu pravi, da 300.000 dinarjev. Janko je izračunal, kolikšna je vrednost lesa. Potem je šel hitro okrog sorodnikov, zbral denar in plačal kupnino. Naslednje leto je iz te parcele iztržil 900.000 dinarjev. Tak je bil naš Janko, delaven in gospodaren.

Dogodki v dolgih zimskih večerih

Na Mišačah, majhni odmaknjeni vasi sredi gozdov nad reko Savo, so nekoč skoraj vsi odrasli fantje ali možje malo tudi lovili ali pa ribarili. Med njimi je veljalo pravilo diskretnosti in solidarnosti. Lovišče je bilo občinsko in lovski zakupnik ni bil preveč natančen.

Pred prvo svetovno vojno, ko še ni bilo radia in televizije, so nekateri ljudje prerokovali, da bo prišel čas, ko bo papež v Rimu kihnil, v Parizu in drugih mestih pa bodo ljudje rekli »Bog pomagaj«. V dolgih zimskih večerih so hodili na obisk, »v vas«, so rekli. Na teh večernih druženjih so ženske štrikale ali predle volno in se pogovarjale o otrocih, živalih, zdravju in drugem. Moški pa so kvartali, nekateri so šli v gostilno, malo popivali, se menili o cenah lesa in živine in podobno. Marsikdo pa je dolgi zimski večer, ko so se ljudje zadrževali na toplem, tudi drugače izkoristil.

Leto ali dve pred prvo svetovno vojno se je Ažmanov Tonca - *Pegam* (umrl je v italijanskem lagerju leta 1919) nekega zimskega večera po večerji odločil oditi na lov. Noč je bila jasna in ob polni luni se bo videla na belini snega vsaka žival. Toplo se je oblekel, obul dodatne volnene nogavice in ker ni imel primerne obutve, stopil kar v cokle. Svoje puške ni imel, zato je šel ponjo, kot že večkrat, k sosеду Hanzu, po domače Tomažovcu. »Ali imaš kakšno nabasano puško z lisičarji? Jaz bi šel na Ledino čakati lisico,« ga vpraša. V tistih časih je bil zakon tak, da je vsak zdrav človek lahko imel puško, samo ni smel z njo izpod kapa hiše. Puške so bile večinoma *forladarice* – prednjače. Hanza mu je izročil tako puško in Tonca je odšel v coklah po zmrznjenem snegu na Ledino, sadovnjak ob hišah, zlezal je v krošnjo stare jablane in čakal. Nekaj za tem, ko je Tonca odšel od Hanza na Ledino, sta prišla k Tomažovcu Kadunčeva fanta, beseda je dala besedo, omenila sta, da je zunaj svetla noč, sren drži, noč kot nalašč za čakanje. Hanza jima pove, da je Tonca že na Ledini in čaka lisico. Eden od bratov predlaga, da bi se malo pozabavali in malo prestrašili Tonca. Bili so za to, Hanza je bratoma dal puški, na desno ramo sta si jih optala tako, kot jih nosijo žandarji. Namenila sta se Tonca presenetiti, tako da bo ta prepričan, da so žandarji v patroli. Po poljski poti, ki pelje s polja mimo Ledine v vas, sta šla drug ob drugem, kot hodijo

žandarji. Tonca zagleda ti dve postavi, ki hodita vštric kot žandarji, nato zagleda še konice puškinih cevi. »Žandarji,« si misli, ustraši se, skoči z drevesa na tla, sren se predre, izgubi cokle in kar v nogavicah steče po snegu v senco bližnjih hiš in domov. Kljub izgubljenim coklam je bil zadovoljen, ker mu je uspelo pobegniti žandarjema. Če bi ga dobili, bi sledila denarna kazen in nepotrebna pota.

Naslednji večer nese Tonca Hanzu puško nazaj in mu pripoveduje, kaj je doživel na čakanju, kakšno srečo je imel, da je pravočasno opazil žandarja. Edina smola je bila v tem, da je moral bežati domov kar v nogavicah. Hanza pa mu nato pojasni, da to nista bila prava žandarja in da so se prijatelji Tonca nekoliko privoščili. Zamere ni bilo, Tonca je vzel vse skupaj za dobro šalo med prijatelji. Dogodek je bil v tisti zimi še mnogokrat omenjen v smehu in dovtipih.

Omenim naj še Tomaževega Hanza, pisal se je Bohinjec, kmet iz Mišač. Bil je lovec z dušo in telesom, znan po vsej Gorenjski. Lov je vedno postavljaj na prvo mesto. Bil je tudi zakupnik ali še večkrat sozakupnik lovišča. Bil pa je tudi ljubitelj in poznavalec orožja, vedno si je kupil najnovejše orožje. Poznavanje in ljubezen do orožja je podedoval sin Ivan, ki je bil med gorenjskimi lovci poznan, da zna najbolj kvalitetno predelati vojaško risanico v lovsko puško. Hanza je imel še druge vrline. Najbolje je znal sklepati koso in ko je društvo kmečkih fantov prirejalo tekmovanja koscev, je večini tekmovalcev kose pripravil Hanza. Hanza je izdeloval tudi lovske nože, delal jih je iz starih kos. Njegova metoda učenja streljanja je bila tudi nekaj posebnega. Strelskega vajenca je postavil na eno stran hiše. Hanza je preko slemena vrgel steklenico in strelec jo je moral zadeti. Veliko zgrešenih strelav je bilo, dokler se vajenec ni priučil.

Med Hanzovimi strelskimi učenci je bil tudi sosed Ažmanov Tone, sin od Tonca, ki je pred »žandarji« bežal po snegu kar v nogavicah. Tone je bil nato vse življenje do starosti navdušen lovec. Odličen strelec je bil tudi še v visoki starosti, za preizkus risanice mu je bil vedno dovolj le en naboj. Še pri 84 letih je zadeval desetko. Ponosen je bil na to, da je lovec, vedno je bil v lovski obleki, imel je lepo pristrižene brke, stalno je imel v ustih pipo in na glavi klobuk. Ilustracija pravega lovca.

V zapisu omenjeni lovci iz Mišač, Tonca, Hanza, Tone in drugi, so danes že vsi pokojni. V našem spominu pa še živijo, skupaj svojimi doživljaji. Ker spomini počasi bledijo, naj jih ohrani tale zapis.

Joža Bertoncelj¹

LOVCI

Ta kozarček v spomin ali na zdravje prijateljem naše zelene gore! Kako malo jih je še živih! Ravno te dni so zapeli zvonovi Francetu izpod Petrovca; trdno je še upal, da se bo pozdravil. »Ko bo sonce malo bolj pritisnilo, bomo stopili tja gor pod pečine. Če gamsa ne, srnjaka bomo gotovo prinesli,« je zatrjeval prijatelju Luku, ko ga je obiskal. Pri Luku so se zbirali ob nedeljah popoldne in pri kozarčku *žganjča* uganili marsikatero. Če je dišala po lovski latinščini, kdo bi jim to zameril! Saj je bil to poslednji ozek krog družbe, ki je bila včasih tako številna in tako povezana z naravo. Že davno pred Francetom sta tragično odšla Štrikar in Cenzelj, dva nerazdružljiva prijatelja. Pa je Štrikar umrl, zastrupljen pri oglarski kopi na Vodica, in nekaj dni za tem se je njegov tovariš Cenzelj Pod borštom sam ustrelil. Nepojasnjena, žalostna zgodba!

»Zgodaj zjutraj smo lovili na Plani,« je pripovedoval Luka, »potem pa smo jo mahnili čez Češnjico na Ovsiške k deseti maši. V isti vrsti z žandarji smo stali pod korom in stiskali zložene puške pod jopičem. Nazaj grede, v Močilah, je vrh smreke pel kos, kot bi igral na orglice. – Stavim za liter špirita, da mi pade s prvim strelom – sem dejal prijateljem. Takoj je bila stava sprejeta. Puška je počila in kos je padel s smreke na tla.«

»To je bilo tistega leta,« je povzel France, »ko se je v Poljanski dolini prikazala na nebu *kufrena dila*, no, potem pa so žage ven prišle. Tistega leta sva z *vočem* vozila oglje na Mev dol. Pa sva nekega jutra srečala v Strmi gori tak trop gamsov, da sva morala zategniti sani pod pot, da so sploh mimo mogli. – Tistega leta je bila zelo huda zima in snega je bilo do riti. Pa sem se zvečer ravno spat odpravljal, ko nastane v *čevdru* pri putah strašanski vrišč. *Tarklet hodič*, kaj pa je zdaj, pravim, pa jo rinem kar v *gatah* dol pogledat. A ti ni hudičeva lisica ravno nesla pute v gobcu. Jaz pa kar u *gatah* za njo. Noter do Perčevega laza, *poj* jo je pa le upetala. No, čez dva dni pa sem jo le položil za zmeraj; nič več ne bo krivoritila okoli hiše.«

Doživel je tudi vojno med ptiči. »Sredi Perčevega laza, na dveh jesenih, se je kar šibilo *dimpeljnov*. Na prvem jesenu so bili samci, na drugem pa samice. Zdaj so napadli samci, zdaj spet samice. Ja, bil je strašen vrišč in prhutanje ...«

Tudi o ribah je vedel razne zanimivosti. »Zvečer ne dobiš ribe v vodi, če jo še tako iščeš. Ko se stemni, zlezejo ribe iz vode na breg in se pasejo v travi. Šele zjutraj gredo nazaj v vodo.«

Pa še o kačah: »Nekoč mi je pripovedoval rajnki Konavs, da je njegov *voča* šel po drva pod Mev. Tam, kjer sta tisti dve veliki skali, je zadel na gade, ko so se ravno gonili. Več kot sto jih je bilo gotovo. Vse je gomazelo in sikalo. *Ta star* je utegnil samo enkrat udariti po najbližjem in mu odsekal glavo, *poj* pa je pustil cikle, pa *ščiro*, pa koš in je

¹ Joža Bertoncelj (1901–1976), umetniški kovač iz Kroke ni bil lovec. Pripoved je izšla v knjigi *Kroparske zgodbe*, 1973.

Lovec iz starih kroparskih jaslí.

ušel. Čez dva dni je pa le šel po cokle, pa je bila v njej tista glava, ki jo je bil odsekal gadu. Pa ga je kačja glava pičila v palec, da je še tisti dan umrl. V spomin na voča je poj naredil znamenje pod Mevom.«

Princev Balant z Jamnika pa je vedel povedati, kar mu je France pripovedoval, kako se mu je v Robu redil krompir.

»A veš, da sem šel zadnjič v Rob pogledat, kako kaj dela krompir, pa vidim kako se premika prst okoli krompirja. *Koj* sem mislil, da je krt, *poj* pa pogledam še pri drugem razoru – ravno tako, pa še naprej, kar prst je *znarazen* letela. No, pa sem le *pogruntal*, da se krompir tako na vso moč redi, da kar prst razganja.«

Francetov sosed je bil Tone, drvar in oglar. Ta pa je doživel »divjo jago«.

»Na kvatrni petek je bilo. Večerilo se je, pa sem imel še kar nekaj onegaviti okoli kope. Kar se oglasi pod vrhovi nad menoj pasji lajež, pokanje pušk in vihar, da je kar drevje lomil. Naravnost proti meni se je podila cela tolpa zelenih psov, za njimi pa lovci s puškami in rogovi. Pred lovci pa s puško v roki sam hudič. Tako sem bil trd od groze, da sem obstal kakor iz kamna. Tedaj pa je hudič dvignil sekiro in mi jo zapodil z vso močjo v hrbet. – Dvanajst korov angelov! Ali verjamete, da mi nihče ni mogel izdreti sekire iz hrbta? Vse ljudi sem vprašal, kaj naj napravim, pa mi nihče ni vedel svetovati. Potem pa mi je posvetil stari župnik iz Selc: »Pojdi ravno ob letu dni na tisto mesto, kjer se ti je to zgodilo!« In res. Ob letu sem ravno na istem kopišču spet srečal divjo jago in tam mi je hudič izpulil sekiro iz hrbta in oddijal s svojo pobesnelo tolpo prek gozdov.«

Lovska bratovščina je imela razen teh še druge pripadnike: Malevševe, Pastirčkove, Cenetove. To so bili zakoniti lovci, ki so služili zakupniku ali pa naravnost *firštu*. Znani

Lovca, ki nosi v narbtniku gamsa je za Roka Gašperšiča izrezljal Janko Berce – Kalšanov iz Kroke.

lovce Vladimir Kapus je vedel povedati, da je naš Lenart na glavarjevem *štantu* videl gamsa, ki je držal prednji parkeljc v gobcu in brlizgal tropu, ki se je spodaj pasel. Večina naših lovcev pa je pripadala *raubšicom*. Ko sem stikal po koči zadnjega našega rudarja, sem dobil razen rudarskega vedra tudi kos puške kremenjače. Jurij je bil strasten lovec. Oglarji in rudarji so bili povečini lovski tatovi; delo v gozdu jih je sâmo v to navajalo.

Ob polaganju vodovodnih cevi smo našli v jarku pred Pivko čeljust divjega merjasca z ogromnim čekanom. Verjetno je imel domovanje v naših grapah. Še danes pa so skalnate čeri Kroparske gore domovanje divje koze.

V Cenetovem znamenju je znotraj naslikan lovec s puško v rokah. To je bil ustanovitelj naše fare, ki se je izgubil na lovu v tej divji dolini. Potemtakem ni čudno, da vleče naše ljudi tako rado v zelene gozdove med stoletne smreke in da jim zaigra srce ob pogledu na divjad, ki se podi čez sklale in skozi smrečje.

Viri in literatura

Arhiv Lovske družine Kropa, Lovska družina Kropa, Dobrava, Kropa, Podnart 1945–2008.

Dnevniki Adolfa pl. Kappusa, Arhiv Kovaškega muzeja v Kropi

Romana Erhatic Širnik, *Lov in lovci skozi čas*, Zlatorogova knjižnica 30. Lovska zveza Slovenije, Ljubljana 2004.

Branko Galjot, Saly De Brea-Šubic, ur., *Naših 50 let. Jubilejni zbornik ob 50-letnici Zveze lovskih družin Gorenjske*, Zveza lovskih družin Gorenjske, Kranj 1998.

Nadja Gartner Lenac, *Geografija Lipnice in sosednjih Dobrav*, v: Kroparski zbornik. Ob 100-letnici Plamena (1894–1994), Občina Radovljica, Tovarna vijakov Plamen, Radovljica, Kropa 1995, str. 13–29.

Rok Gašperšič, *Gozd in Kropa*, v: Kroparski zbornik, Ob 100-letnici Plamena (1894–1994), Občina Radovljica, Tovarna vijakov Plamen, Radovljica, Kropa 1995, str. 54–71.

Rok Gašperšič, *Kronika LD Kropa od l. 1945 do 1975*, Lovska družina Kropa 1975.

Vladimir Kapus, *Lovski spomini Vladimira Kapusa*, samozaložba, Ljubljana 1928.

Kraljevska banska uprava Dravske banovine. Kmetijski oddelek – Gozdarski odsek 1918–1944, Arhiv RS – AS 70, škatle št. 200, 201, 202, 203, 204.

Stanko Lapuh, *Črni svatje*, Slovenčeva knjižnica letnik III/št.13, Konzorcij Slovenca, Ljubljana 1944.

Lovec, Glasilo Lovske zveze Slovenije, Lovska zveza Slovenije, Ljubljana 1910–2007.

Okrajno glavarstvo Radovljica 1819–1941, Arhiv RS – AS 137, škatle št. 106, 188, 199, 354.

Okrajno glavarstvo Radovljica. Lovski kataster 1938, Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Gorenjsko Kranj, (SI-ZAL RAD-1) arhivske enote 1 do 43.

Pokrajinska uprava za Slovenijo. Oddelek za kmetijstvo 1918–1924, Arhiv RS – AS 62, škatla 102, 103.

Franc Šetinc, *Po sledovih slovenskega lovca*, Zlatorogova knjižnica 23, Ljubljana, Lovska zveza Slovenije 1995.

Anton Šivic in Franc Šetinc, *Bibliografija glasila LZS Lovec: 1910–1994*, Strokovna knjižnica, Lovska zveza Slovenije, Ljubljana 1995.

Janez Šmitek, *Lipniška dolina v 16. stoletju*, v: Kroparski zbornik. Ob 100-letnici Plamena (1894–1994), Občina Radovljica, Tovarna vijakov Plamen, Radovljica, Kropa 1995, str. 114–127.

Mirko Šušteršič, *Po mojih lovskih stezah*, Zlatorogova knjižnica 2, Ljubljana, Lovska zveza Slovenije 1972.

Marjan Toš, *Sto let v kraljestvu zlatoroga. 1907 Slovenski lovski klub - Slovensko lovsko društvo - Lovska zveza Slovenije 2007*, Zlatorogova knjižnica 31, Lovska zveza Slovenije, Ljubljana 2007.

Zapisniki sej obč. odbora občine Kropa od l. 1928, Kropa 1928–1945, Arhiv Kovaškega muzeja Kropa – Občinski zapisniki.

Zapisniki za seje obč. odbora, Kropa 1904–1928, Arhiv Kovaškega muzeja Kropa – Občinski zapisniki.

15,00 EUR

9 789612 695576